SFÂNTUL

IOAN SCĂRARUL

SCARA

SCARA

Gravură în lemn de la Mînăstirea Neamțu, de Ierom. Simeon

SCARA
DUMNEZEIESCULUI URCUŞ

Cartea de faţă arată în chip limpede cea mai bună cale, celor ce voiesc să-şi înscrie numele în cartea vieţii. Căci citind-o pe aceasta, o vom afla călăuzind fără rătăcire pe cei ce-i urmează şi păzindu-i nevătămaţi de nici o poticnire. Ea ne înfăţişează o scară întărită de la cele pămînteşti la Sfintele Sfintelor şi ni-L arată pe Dumnezeul iubirii rezemat pe vîrful ei. Această scară socotesc că a văzut-o şi Iacov cel ce a călcat peste patimi, cînd se odihnea după nevoinţa lui. Dar să începem, rogu-vă, cu rîvnă şi cu credinţă acest urcuş înţelegător şi suitor la cer, al cărui început e lepădarea de cele pămînteşti, iar sfîrşit, e Dumnezeul iubirii.

CARTEA DESPRE NEVOINȚE

A lui Ava Ioan, egumenul călugărilor din Muntele Sinai, pe care a trimis-o lui Ava Ioan, egumenul Mînăstirii Raithu, de care a fost îndemnat să o scrie.

Se împarte în treizeci de Cuvinte, asemenea unor trepte ale unei scări, care urcă pe cei ce o urmează de la cele mai de jos la cele mai înalte, de unde cartea s-a numit și «Scară».

CUVÎNTUL I

Despre lepădarea de viața deșartă și despre retragere[52]

1) Bunul și cel mai presus de bunătate și atotbunul Dumnezeu și Împărat al nostru (căci e bine să începem scrierea către slujitorii Lui de la Dumnezeu), a cinstit toate făpturile zidite de El cu demnitatea libertății raționale[53]. De aceea, dintre acestea, unele sînt prietene

52. «Întîia renunțare e izbăvirea de lucruri; a doua și a treia este cea de patimi și de neștiință. De lucruri se izbăvește ușor cel ce voiește; dar nu puțină osteneală se cere pentru izbăvirea de patimile față de ele».

53. «Libertatea este, după dumnezeiescul Grigorie al Nyssei, voința sufletului rațional gata să se miște încotro voiește. Pe aceasta s-o îndreptăm să fie gata să se miște numai spre bine, ca să topim pururea amintirea răului prin gînduri bune».

Alta: «Libertatea este mișcarea înțelegătoare, stăpînă pe sine, a sufletului. De aceea animalele nerationale nu sînt libere. Căci sînt purtate de fire și nu o poartă. De aceea nici nu se împotrivesc poftei naturale, ci îndată ce sînt cuprinse de o poftă, se năpustesc spre împlinirea ei. Dar omul fiind rațional, mai degrabă conduce firea decît e purtat de ea. De

ale Lui, altele, slugi adevărate, altele netrebnice, altele cu totul înstrăinate, altele — deşi neputincioase — totuşi protivnice Lui.

2) Şi prieteni ai Lui am aflat, o, sfinţită căpetenie, noi cei neînvăţaţi că sînt fiinţele înţelegătoare şi netrupeşti din jurul lui Dumnezeu; slugi adevărate, toţi cei ce fac şi au făcut neobosit şi fără încetare voia Lui; slugi netrebnice, cei ce socotesc că s-au învrednicit de botez dar n-au păzit cu adevărat legămintele faţă de El; străini şi protivnici îi socotim pe cei ce sînt fie necredincioşi, fie rău-credincioşi. În sfîrşit, vrăjmaşi sînt cei ce nu numai că au respins porunca Domnului şi au lepădat-o de la ei, ci şi duc un război tare împotriva celor ce o împlinesc pe aceasta.

3) Dar fiecare dintre cei mai sus pomeniţi cere un cuvînt anume şi potrivit lui, iar nouă celor neînvăţaţi nu ne este de folos să înfăţişăm acestea cu deamănuntul în scrierea de faţă. De aceea întinzînd cu ascultare nepricepută, nevrednica noastră mînă spre slujitorii adevăraţi ai lui Dumnezeu, care ne-au silit cu evlavie şi ne-au îndatorat cu credinţă la aceasta prin poruncile lor, şi primind de la cunoştinţa lor trestia cuvîntului şi muind-o în trista şi luminoasa smerită cugetare [54],

aceea chiar cînd doreşte ceva, dacă voieşte, are putere să înfrîneze dorinţa, sau să-i dea urmare. Pentru aceasta cele necuvîntătoare nu sînt nici lăudate, nici mustrate, pe cînd omul e şi lăudat şi mustrat». Omul e fiinţa care dispune el însuşi de sine, ţinînd seama în mod liber de legi, dar nefiind întru totul supus unei legi, ca lucrurile şi animalele ce constituie natura. Omul e într-un anumit sens mai presus de natură, făcînd-o instrument al voinţei sale şi putînd-o umple de Duhul dumnezeiesc şi de libertatea Lui cu totul superioară, care întăreşte libertatea noastră. Numai cînd se face rob patimilor, omul devine simplă piesă a naturii, sau mai prejos de natură, deşi pe de altă parte s-a făcut astfel cu voia sa.

54. «A numit smerita cugetare tristă şi luminoasă: tristă, pentru răbdarea şi suportarea supărărilor ce le încearcă cei smeriţi la cuget; şi luminoasă, pentru slava şi înălţarea ce le pricinuieşte celor ce au dobîndit-o. Sau tristă, pentru cei leneşi, care nu voiesc nicidecum să o suporte pen-

vom atinge-o pe aceasta (trestia) de inimile lor netede şi albe [55] ca de nişte hîrtii, mai bine zis ca de nişte table duhovniceşti, şi vom zugrăvi în ele cuvintele sau mai bine zis seminţele dumnezeieşti, zicînd aşa :

4) Dumnezeu este al tuturor ; este viaţa tuturor celor ce voiesc ; este mîntuirea tuturor : al celor ce cred şi al celor ce nu cred ; al celor drepţi şi nedrepţi ; al celor cinstitori de Dumnezeu şi necinstitori ; al celor nepătimaşi şi pătimaşi ; al călugărilor şi al mirenilor ; al înţelepţilor şi al celor neînvăţaţi ; al celor sănătoşi şi al celor bolnavi ; al tinerilor şi vîrstnicilor [56]. Căci e ca răspîndirea luminii, ca arătarea soarelui, ca schimbarea ceasurilor. Şi altfel nu poate fi. «Că la Dumnezeu nu e căutare la faţă» (Rom. 2, 11). Necinstitor de Dumnezeu este cel părtaş de firea raţională (cuvîntătoare), muritoare, care fuge de bună voie de viaţă şi socoteşte pe Făcătorul său, cel pururea existent, ca neexistent [57].

---

tru Dumnezeu ; iar luminoasă, pentru cei stăruitori şi bărbaţi cu sufletul, care rabdă toate pentru Dumnezeu şi cunosc cît e de mare folosul ei». Smerita cugetare e tristă, pentru că e însoţită de amintirea păcatelor şi de conştiinţa micimii proprii ; şi luminoasă, pentru că are conştiinţa mîngîietoare a măreţiei lui Dumnezeu şi a milei Lui dăruitoare de viaţă.

55. ἀναπαύσαντες — «odihnind (trestia sau condeiul) în inimile netede şi albe». Căci aceste inimi neavînd cute ascunse, ci primind totul cu simplitate şi cu încredere, condeiul sau ceea ce scrie condeiul e primit de ele, nu e respins, întipărindu-se în ele.

56. Dumnezeu este al tuturor, dar este numit aci în chip restrîns «al celor care voiesc». De aceea, El este acestora şi mîntuire. Căci întrucît orice om părtaş de voie liberă poate să se decidă a voi să-L aibă pe El ca viaţă, ei toţi au putinţa ca să aibă pe Dumnezeu ca mîntuire şi deci ca viaţă. În general, numai cei conştienţi şi liberi îl pot avea ca viaţă, pentru că numai ei pot experia prin conştiinţa lor viaţa.

57. «Nelegiuit este cel ce a dat făgăduinţa (mărturisirea credinţei) şi apoi a lepădat-o. Dar nelegiuit este şi cel ce n-a dat-o din pricina nebuniei, după cuvîntul : «Zis-a cel nebun în inima sa : nu este Dumnezeu» (Ps. 52, 1). El cinsteşte mai mult făpturile decît pe Dumnezeu».

5) Călcător de lege este cel ce răstălmăceşte legea lui Dumnezeu cu mintea lui cea sucită şi cel ce socoteşte că crede, dar se împotriveşte în chip eretic lui Dumnezeu.

6) Creştin este cel ce urmează lui Hristos pe cît e cu putinţă oamenilor prin cuvinte şi fapte şi crede cu o cugetare dreaptă şi neprihănită în Sfînta Treime [58].

7) Iubitor de Dumnezeu este cel ce se face părtaş de toate cele fireşti şi fără păcat şi care nu pregetă de a face după putere cele bune [59].

8) Înfrînat este cel ce, petrecînd în mijlocul ispitelor şi curselor şi tulburărilor, se străduieşte să imite cu toată puterea purtările celui ridicat deasupra tulburărilor.

9) Călugăr este cel ce, în trup material fiind, petrece în treapta, rînduiala şi starea fiinţelor netrupeşti. Călugăr este cel ce se ţine numai în hotarele şi cuvintele lui Dumnezeu în toată vremea, în tot locul şi lucrul [60]. Călugăr este cel ce supune firea sa unei sile neîncetate şi simţurile sale unei paze neîntrerupte [61].

58. Credinţa este nu numai un sentiment, sau un act de voinţă, ci şi o dreaptă cugetare despre Dumnezeu cel în Treime. Este credinţa întemeiată pe Revelaţie şi pe predania Bisericii. A crede într-o aberaţie este o contradicţie în sine. A crede într-un aşa zis dumnezeu una cu lumea imanentă, înseamnă a nu crede. A crede într-un aşa zis dumnezeu care nu e iubire supremă întemeiată într-o persoană supremă, mai bine zis într-e trei persoane supreme, înseamnă a nu crede.

59. Cele fireşti ale omului sînt năzuinţele lui de a depăşi prin efort liber cele ce-l înlănţuiesc de trup şi de lume. Făcînd aşa, se fereşte de păcat.

60. A se ţine «în hotarele lui Dumnezeu» înseamnă a se ţine în ordinea neîngustată de legile naturale ale trupului şi ale lumii, în libertatea Duhului şi a iubirii. Acela se ţine şi în ordinea nemărginită a cuvintelor, sau a raţiunilor lui Dumnezeu.

61. Scolia 7 sub textul ed. gr. 1970: «A numit silire obosirea trupurilor, pe care o rabdă de bună voie ucenicii lui Hristos prin tăgăduirea voilor proprii şi prin renunţarea lor la odihna cu trupul, în păzirea porun-

Călugăr este cel ce şi-a făcut trupul neîntinat, gura curăţită şi mintea luminată. Călugăr este sufletul apăsat de durere, care petrece, în veghe şi în somn, întru necontenită pomenire a morţii.

10) Retragere din lume este ferirea de bună voie de materia lăudată şi tăgăduirea firii pentru dobîndirea celor mai presus de fire [62].

11) Toţi cei ce au părăsit de bună voie cele ale vieţii au făcut aceasta fără îndoială fie pentru Împărăţia viitoare, fie pentru mulţimea de păcate, fie pentru dragostea de Dumnezeu. Iar dacă nu au avut în vedere nici unul din scopurile amintite, retragerea lor e fără judecată. Dar oricare ar fi ţinta la care ajungem, Bunul Orînduitor al nevoinţei noastre ne aşteaptă.

12) Cel ce a ieşit din lume pentru a se uşura de sarcina păcatelor sale să urmeze pilda celor ce şed înaintea mormintelor din afara cetăţii; şi să nu înceteze din lacrimile fierbinţi şi înfocate şi din vaietele fără glas ale inimii pînă nu va vedea şi el pe Iisus venit şi rostogolind piatra cea învîrtoşată a inimii şi dezlegînd mintea noastră, ca pe un alt Lazăr, din legăturile păcatelor şi poruncind îngerilor: «Dezlegaţi-l din patimi şi

cilor lui Hristos». Prin această silire monahul dovedeşte că omul se poate ridica cu duhul mai presus de firea învîrtoşată în păcate, că poate covîrşi obişnuinţele rele devenite legi ale firii, că poate deveni liber faţă de ele. El e la extrema contrară a patimilor în care şi-a pierdut cu totul libertatea faţă de trup şi de lume. Dumnezeu l-a făcut pe om cu un amestec de libertate şi necesitate. Omul se poate dezvolta fie spre domnia deplină a libertăţii, fie spre dominarea sa deplină de către necesitate. Prin ultima ajunge sub starea naturii pătimaşe. Prin prima se apropie de îngeri.

62. «Deoarece: în partea cugetătoare a firii sînt legăturile; în iuţimea ei, voinţa de stăpînire; în pofta ei, întristarea; — cel ce s-a ridicat peste acestea, a tăgăduit firea». Deci nu e vorba de o desfiinţare a firii omeneşti, ci de o eliberare a ei de sub stăpînirea celor create şi de ridicarea ei la starea de stăpînire adevărată a lor. Stăpînirea peste acestea o poate avea numai cel ce s-a făcut părtaş de puterile dumnezeieşti mai presus de fire.

lăsaţi-l să plece spre fericita nepătimire»[63]. Iar de nu va face aşa, nici un folos nu va avea.

13) Toţi cei ce voim să ieşim din Egipt şi să fugim de faraon[64], avem negreşit şi noi nevoie de un Moise (Ieş. 15) oarecare, ca mijlocitor către Dumnezeu şi după Dumnezeu, care stînd pentru noi la mijloc cu făptuirea şi cu vederea (contemplarea), să întindă mîinile spre Dumnezeu, ca să trecem, povăţuiţi de el, marea păcatelor şi să punem pe fugă pe Amalic, căpetenia patimilor. S-au înşelat deci cei ce s-au încrezut în ei înşişi şi au socotit că n-au nevoie de nici un povăţuitor[65].

63. τὸν λίθον τῆς πυρώσεως. Poate însemna şi piatra încălzită, deci înmuiată de lacrimile calde ale pocăinţei. Cum plîng cei apropiaţi lîngă morminte pe cei aflaţi în ele, aşa să ne plîngem şi noi sufletul nostru mort şi îngropat sub păcate, sub piatra nepăsătoare a lor. Numai înmuind această nepăsare prin lacrimi fierbinţi, facem să vină Iisus şi să rostogolească deplin această piatră sub care stă îngropat sufletul nostru. Dar piatra aceasta poate fi socotită şi inima noastră împietrită prin păcatele întipărite cu nesimţirea lor în ea. Învîrtoşarea aceasta vine prin condensarea păcatelor în patimi, ca într-un ciment. Acestea au legat libertatea sufletului cu totul. Îngerii, ca fiinţe create din care iradiază libertatea puternică pe care ei şi-au păstrat-o, trezesc şi întăresc şi în noi libertatea, care înseamnă nepătimire. Nepătimirea ca libertate de patimi ne permite să ne mişcăm spre ceea ce e bun, spre iubirea de Dumnezeu şi a semenilor, cum nu ne permit patimile. În scoliile 9 şi 10 de sub textul grec se spune: «Vorbeşte despre plînsul neîncetat. Căci după sfîntul bătrîn care vorbeşte, plînsul lucrează şi păzeşte. Dar iată că acum zice că el pricinuieşte şi fericita nepătimire. Căci zice şi Ava Isaia: «Să ne nevoim, fraţilor, să rupem de pe noi vălul întunericului, care este uitarea, şi să vedem lumina pocăinţei. Să ne facem ca Marta şi Maria, care sînt greaua pătimire şi plînsul şi care plîng înaintea Mîntuitorului, ca să ridice pe Lazăr, sau mintea cea legată cu multele legături ale voilor sale».

64. «Părinţii spun că Egiptul este voia trupească ce ne apleacă spre odihna trupească şi face mintea noastră iubitoare de plăceri». «Egiptul gîndit cu mintea este întunecimea patimilor, la care nimeni nu se coboară, dacă nu ajunge la foamete».

65. Scolia în ed. Atena 1970: «Patimi sufleteşti numeşte: slava deşartă, mîndria, întristarea, trîndăvia (acedia — plictiseala), pizma, ţinerea

14) Cei ce au ieşit din Egipt au avut ca povăţuitor pe Moise, iar cei ce au fugit din Sodoma, un înger. Şi cei dintîi se aseamănă celor tămăduiţi de patimile sufleteşti prin îngrijirea doftorilor. Aceştia sînt cei ce au ieşit din Egipt. Cei de al doilea doresc să se dezbrace de necurăţia nenorocitului de trup. De aceea au nevoie de un înger, sau, ca să zic aşa, de cineva deopotrivă cu îngerul, care să-i cureţe. Căci, pentru curăţirea trupului de rane, avem nevoie de un foarte iscusit doftor [66].

15) Cei ce au pornit să se suie la cer cu trupul au nevoie cu adevărat de silire şi de dureri neîncetate [67]. Mai ales la începutul lepădării lor, pînă ce trec de la năravul lor iubitor de plăceri şi de la inima neîndu-

---

de minte a răului, viclenia şi cele ce se nasc din ele. Iar trupeşti, lăcomia pîntecelui, curvia, iubirea de arginţi şi cele asemenea. Deci zice că cei turburaţi de patimile sufleteşti au nevoie de un om ca stăpînitor şi povăţuitor, care să îngăduie puţin trupului din ceea ce cere, ca să nu se înalţe şi mai mult, pentru că se înfrînează cu sîrguinţă. Aceştia se aseamănă cu cei ce au ieşit din Egipt şi sînt povăţuiţi de Moise, care e om. Căci şi egiptenii sînt mustraţi pentru mîndrie şi nu pentru curvie. Iar cei turburaţi de patimile trupeşti au nevoie de un povăţuitor, care, deşi om smerit, s-a ridicat la viaţa îngerească şi netrupească prin înfrînare şi nepătimire, ca prin post să facă moarte zburdările cărnii. Iar aceştia se aseamănă celor ce au ieşit din Sodoma».

66. «Trebuie ştiut că cel ce s-a lepădat (de lume), dacă se află în obşte, acolo să stăruie; dacă nu se află în obşte, să stea cît e aşa sub povăţuitor, spre obişnuirea şi învăţarea cu deosebirea gîndurilor şi a duhurilor. Aceasta se dă de înţeles prin povăţuirea lui Izrail şi a lui Lot, de către Moise şi Înger. Căci, cum spune şi alt părinte (sfîntul Grigorie de Nazianz), dacă în alte meşteşuguri e greu să se înfăptuiască ceva fără învăţător, cu cît mai mult nu avem nevoie de un învăţător, spre obişnuirea şi învăţarea deosebirii gîndurilor şi duhurilor, care e meşteşugul meşteşugurilor şi ştiinţa ştiinţelor?»

67. De multe ori vorbeşte de silă, ca de pildă, cînd spune: călugărul este cel ce-şi supune firea unei siliri neîncetate. Căci trebuie spus că obişnuinţa întărindu-se ca deprindere şi prefăcîndu-se, aşa zicînd, în fire, e nevoie de silă ca să schimbăm şi să prefacem năravul îndelungat. De aceea a spus şi Domnul: «Împărăţia cerurilor este a celor ce o silesc» (Mt. 11, 12).

rerată [68], la iubirea de Dumnezeu şi la curăţie prin plînsul învederat.

16) Osteneală cu adevărat, osteneală şi amărăciune multă şi anevoie de răbdat ni se cere mai ales nouă celor fără de grijă, pînă ce ne vom face mintea, acest cîine iubitor de măcelării şi lacom de mîncare, iubitoare de curăţie şi de supraveghere prin simplitate, blîndeţe adîncă şi sîrguinţă [69]. Dar să îndrăznim noi cei împătimiţi şi neputincioşi şi să aducem lui Hristos, cu credinţă neîndoielnică, slăbiciunea şi neputinţa noastră sufletească, mărturisindu-le. Şi negreşit vom primi ajutorul Lui mai presus de vrednicia noastră dacă ne vom pogorî neîncetat în adîncul smeritei cugetări [70].

17) Să cunoască toţi cei ce au venit la lupta cea bună, aspră, strîmtă şi uşoară, că au venit să sară în foc, dacă primesc să locuiască în ei focul cel nema-

68. «Inima neîndurerată» e inima care nu suferă pentru păcate. Venirea sufletului la Dumnezeu nu se înfăptuieşte prin reflexiuni teoretice, ci prin suferinţa pentru păcatele săvîrşite.

69. Mintea desface totul în bucăţi asemenea unui cîine care în căutarea cărnii ciopîrţeşte în bucăţi tot ce e unitar şi vrea să înghită cît mai multe. Ea trebuie să fie făcută simplă şi curată şi blîndă, înţelegînd lucrurile în unitatea lor, respectîndu-le, nelăcomindu-se să le sfîşie, să le descoase. Căci în acest caz nu mai înţelege întregul şi esenţialul şi viaţa.

70. Neputinţa noastră mărturisită lui Hristos, e un dar adus Lui. Sau abia prin aceasta, ne dăruim pe noi înşine Lui, neţinînd nimic pentru noi, ca pe ceva în stare să ne mulţumească. Şi numai dăruiţi întregi lui Hristos, ne deschidem pentru ajutorul sau darul Lui, nesfîrşit mai bogat decît tot ce putem avea noi prin noi înşine. Altfel, socotim că nu avem nevoie de El. Chiar mîna sau fapta noastră care le aduce pe acestea lui Hristos, va fi întărită de dreapta sau de fapta puternică a lui Hristos. Dacă vom fi neîncetat în această stare de smerită cugetare, egală cu aducerea noastră lui Hristos, neîncetat va coborî peste noi darul lui Hristos. Dăruirea noastră şi primirea ajutorului de sus se îmbină astfel într-un singur act dialogic necontenit.

terial [71]. Să se cerceteze fiecare pe sine şi numai după aceea să mănînce din pîinea aceasta amestecată cu ierburi amare şi să bea din paharul acesta amestecat cu lacrimi, ca să nu-i fie lupta spre osîndă (I Cor. 11, 29) [72].

18) Dacă nu tot cel ce se botează se mîntuieşte, voi trece sub tăcere ceea ce urmează [73]. Cei ce vin (la călugărie) vor trebui să renunţe la toate, să dispreţuiască toate, să rîdă de toate, ca să pună o temelie bună.

19) Temelia cea bună are trei straturi şi trei stîlpi: nerăutatea, postul şi neprihănirea. Toţi cei prunci în Hristos să înceapă de la ele, luînd ca pildă pruncii cu trupul. Nici o răutate, nici o viclenie nu-şi află vreodată loc în aceştia. Nu se află la ei săturare nesăturată, stomac nesătul, trup înfierbîntat sau sălbăticit. Căci numai după ce cresc prin sporirea hranei, le vine pofta şi fierbinţeala.

20) Cu adevărat urît lucru şi primejdios este a se moleşi un luptător de la începutul luptei, dînd tuturor dovada despre înjunghierea lui.

21) Din tăria începutului vom avea negreşit folos şi în vremea moleşirii de după aceea. Căci sufletul îmbărbătat şi apoi moleşit e îmboldit de amintirea sîrgu-

71. «A spus că lupta e aspră pentru paza simţurilor, îngustă pentru strîmtorarea trupului şi pentru lepădarea cu amărăciune a îndelungatelor năravuri. Dar e şi uşoară, pentru încrederea în Dumnezeu şi pentru înaintarea ce urmează şi pentru nădejdea bunătăţilor viitoare». Cei ce întreţin această luptă sar în focul iubirii de Dumnezeu, dacă se învoiesc să locuiască în ei acest foc. Numai prin acest fel de foc pot stărui în lupta lor şi pot birui.

72. Se face o legătură între nevoinţă, azima mîncată şi paharul băut de evrei la ieşirea din Egipt (din lumea păcatelor) şi între pîinea şi vinul Sfintei Împărtăşanii. Prin toate se ia puterea purtării crucii, prin care se ajunge la viaţa fără de păcate.

73. «Dacă nu tot cel ce se botează, se mîntuieşte, ci cel ce face lucrurile lui Dumnezeu, e vădit că nici tot cel ce se tunde (ca monah), ci cel ce păzeşte cele cuvenite călugărilor».

inţei de la început ca de un ac. De aceea unii au prins adeseori aripi şi din aceasta.

22) Cînd sufletul, predîndu-se pe sine (trîndăviei), va pierde căldura fericită şi vrednică de iubit [74], să caute cu sîrguinţă să afle din ce pricină s-a lipsit de ea şi să pornească iarăşi războiul şi sîrguinţa împotriva ei. Căci nu poate să se întoarcă (la căldura aceea) decît pe poarta pe care a ieşit [75].

23) Cel ce şi-a făcut lepădarea (de viaţa din lume) din frică, se aseamănă tămîiei ce arde, care răspîndeşte la început buna mireasmă, dar pe urmă sfîrşeşte în fum. Iar cel ce a făcut aceasta pentru nădejdea răsplăţii, e ca o piatră de moară ce se mişcă pururea la fel. Dar cel ce a ales retragerea din dragoste de Dumnezeu a dobîndit foc îndată de la început, care, aruncat în materie, aprinde o văpaie din ce în ce mai mare [76].

24) Sînt unii care clădesc cărămizile peste pietre. Şi sînt alţii care înalţă stîlpii pe pămînt. Şi iarăşi sînt alţii care umblînd puţin pe jos şi încălzindu-li-se

74. Sufletul s-a moleşit cînd s-a predat duşmanilor (duhurilor rele şi ispitelor ce-l asaltează) şi cînd a pierdut căldura iubirii de Dumnezeu.

75. A ieşit printr-un păcat, trebuie să biruiască acelaşi păcat, ca să poată să se întoarcă din nou.

76. Focul dumnezeiesc aruncat în materia firii umane, o încălzeşte de entuziasmul dragostei de Dumnezeu; la fel cînd e aruncat asupra păcatelor, le topeşte. Scolia ed. 1970: «Frica se înţelege în chip îndoit: una e începătoare şi alta mai desăvîrşită. Acum vorbeşte de cea începătoare. Căci cînd cineva care se învîrteşte în păcate, venind la simţire, se leapădă (de ele), temîndu-se să nu fie luat iar în stăpînire de patimi, arată multă nevoinţă. Dar încetînd să greşească şi scăpînd puţin de obişnuinţa păcatelor, va vieţui mai fără grijă. Iar cel ce face aceasta pentru răsplată, se îngrijeşte la fel, după putere, de lucrare, socotind că dacă s-ar lenevi puţin, i s-ar micşora plata. Dar cel ce se leapădă de păcate din iubire de Dumnezeu, dacă va afla un povăţuitor sîrguitor, aprinzîndu-se cu înfocare de dragoste nu va slăbi din rîvna sa, pînă nu va ajunge, după sfîntul care vorbeşte, în faţa lui Dumnezeu» (Ps. 41, 2).

mușchii și încheieturile, umblă și mai iute. Cel ce înțelege, să înțeleagă acest cuvînt cu tîlc [77].

25) Fiind chemați de Dumnezeu și Împăratul, să alergăm cu rîvnă, ca nu cumva avînd viață scurtă, să ne aflăm în ziua morții fără rod și să murim de foame [78]. Să ne facem plăcuți Domnului, ca ostașii împăratului. Căci după intrarea în oaste, ni se cere să ne facem slujba cu cea mai mare luare aminte.

26) Să ne temem de Domnul ca de fiare. Căci am văzut oameni care ducîndu-se să fure, nu se temeau de Dumnezeu, dar auzind lătrat de cîini în acel loc, s-au înapoiat îndată; și ceea ce n-a făcut frica de Dumnezeu, a făcut frica de fiare.

27) Să iubim pe Domnul cum îi cinstim pe prietenii noștri. Căci am văzut adeseori pe unii supărînd pe Dumnezeu și neavînd nici o grijă de aceasta, dar mărind pe cei iubiți de ei pentru vreun lucru neînsemnat și folosind orice mijloc, născocind orice gînd, răbdînd orice necaz, făcîndu-le orice declarație (de cinstire), ei înșiși, sau prin prieteni, sau trimițîndu-le orice fel de daruri, ca să-i întoarcă.

---

77. «Socotesc că vorbește de cei ce s-au lepădat (de lume). Cei ce clădesc peste pietre cărămizi sînt cei ce la început au înălțat clădirea virtuților fără supunere; și pentru că sînt necercați în nevoințele smerite ale supunerii, au fost biruiți și clădirea li s-a micșorat și s-a slăbit. Iar cei ce au înălțat stîlpi, sînt cei ce de la început intră în viața singuratică; de aceea, fiind fără temelie, sînt biruiți. Iar cei ce merg pe jos sînt cei ce înaintînd pe încetul pe drumul lipsit de mîndrie al supunerii, se fac de nebiruit, ca unii ce au experiența războaielor».

78. Dacă la moarte sîntem fără rod, n-avem din ce ne hrăni în viața viitoare. Atunci vom «muri» sufletește de tot, din lipsă de hrană. Căci acolo ne vom hrăni din rodul pe care l-am rodit în viața aceasta din harul lui Dumnezeu și din sîrguința noastră, desigur un har pe care ni-l va însuți Domnul. Am ajutat pe alții, vom fi ajutați. Am văzut pe Dumnezeu prin inima noastră curățită, îl vom vedea nesfîrșit mai mult atunci și ne vom hrăni de vederea Lui. Altfel vom muri de foame; dar vom fi conștienți de «moartea» aceasta. Vom suferi de un cumplit gol conștient în sufletul nostru și în jurul nostru.

28) Să lucrăm virtuţile chiar de la începutul lepădării cu osteneală şi cu durere. Iar înaintînd, să ne simţim în ele fără întristare, chiar dacă sîntem întristaţi puţin [79]. Dar cînd cugetul nostru muritor va fi copleşit şi stăpînit de rîvna din noi, le vom lucra pe acestea cu toată bucuria, sîrguinţa, dorinţa şi văpaia dumnezeiască.

29) Pe cît de vrednici de laudă sînt cei ce lucrează virtuţile şi împlinesc poruncile îndată de la început cu bucurie şi rîvnă, pe atît de vrednici de plîns sînt cei ce, deşi se nevoiesc de multă vreme, le lucrează pe acestea încă cu osteneală, chiar dacă le lucrează [80].

30) Să nu dispreţuim şi să nu osîndim nici lepădările (de viaţa lumească) făcute din împrejurări nevoite. Căci am văzut pe unii fugind, întîlnindu-se fără voie cu împăratul ce le venea în cale şi, ajungînd în garda lui, au intrat împreună cu el în palat şi stînd la masă cu el [81].

79. Fără întristare, pentru că am înaintat în ele; dar puţin întristaţi, pentru că încă mai avem mult să înaintăm; pentru că nu sîntem cu totul eliberaţi de ispitele spre păcat.

80. Cei ce, deşi se nevoiesc de multă vreme, n-au ajuns să lucreze virtuţile cu uşurinţă şi cu bucurie, ci le lucrează încă cu silă şi cu greutate, înseamnă că nu au încă dragoste de Dumnezeu, că n-au pus încă suflet în lucrarea lor.

81. «Lepădări din împrejurări fără voie» numeşte pe cele făcute din cauza unor întîmplări sau nenorociri venite asupra unora. Iar prin cei ce fug, înţelege pe cei urmăriţi în ţinutul lor pentru vreo greşeală, pe aşa numiţii fugari. Se întîmplă că în vreme ce unul din aceştia petrece în vreun loc, trecînd împăratul pe acolo, acesta e anunţat împăratului că ar fi uneltit împotriva lui şi împăratul porunceşte să fie adus cu sila înaintea lui. Dar acesta cercetînd şi aflînd că omul n-a făcut nimic rău împotriva lui, îl scoate din starea de fugar şi e cinstit cu tot felul de bunătăţi. Ba e chemat chiar la masă cu el. Această pildă se potriveşte lui Pavel şi altora mulţi, care s-au întîlnit cu Hristos fără voie, dar apoi au intrat şi au împărăţit împreună cu El».

31) Am văzut sămînța căzînd fără voie în pămînt și aducînd rod mult și bine crescut. Dar am văzut și lucruri dimpotrivă.

32) Am văzut pe oarecine intrînd în spital pentru vreo altă pricină și ținut de doftor și lecuit cu multă bunăvoință și, prin aceasta, scăpat de ceața ce-i acoperea lumina ochilor. Astfel i s-au făcut cele fără de voie temei și mai de folos decît cele de bună voie.

33) Nimenea să nu se socotească pe sine nevrednic de făgăduința călugărească, dînd ca motiv greutatea și mulțimea păcatelor. Și să nu creadă că se smerește, dacă, nevrînd să rămînă lipsit de dulcea împătimire, își dă ca pricini pentru stăruirea în păcate înseși păcatele sale. Căci unde e mult puroi, e nevoie și de multă doftorie ca să se lepede întinăciunea [82]. Căci nu vin în spital cei sănătoși [83].

34) Dacă, atunci cînd împăratul pămîntesc ne cheamă și voiește să ne facem ostași slujind în fața lui, nu zăbovim, nici nu căutăm pricini pentru neascultare, ci lăsînd toate, ne ducem de grabă la el, să luăm aminte la noi înșine, ca nu cumva — chemîndu-ne Împăratul împăraților și Domnul domnilor și Dumnezeul dumnezeilor la această slujire cerească — să o respingem din lene și nepăsare și să ne aflăm la Marea Judecată fără apărare.

35) E cu putință să umble cineva și cînd e legat cu lucrurile vieții și cu grijile de fier; dar greu. Căci

82. «Unde e povară grea, acolo e și nevoie de un ajutor; și unde e noroi în suflet, e nevoie și de lacrimi», pentru a-l curăți.

83. «Sănătatea sufletului este buna mireasmă a voii dumnezeiești (împlinite). Și dimpotrivă, căderea din voia cea bună (a lui Dumnezeu) este boala sufletului, care sfîrșește în moarte». Sufletul e sănătos numai viețuind în conformitate cu voia lui Dumnezeu, în legătură cu El. Boala răspîndește miros urît, mirosul descompunerii trupești, pricinuite de pierderea sufletului, de dezordinea ce nu propășește în raționalitatea lui armonioasă.

şi cei legaţi cu fiare la picioare umblă adeseori, dar se poticnesc des şi-şi pricinuiesc răni.

36) Cel necăsătorit în lume, fiind legat numai de lucruri, se aseamănă cu cel legat cu fiare la mîini. De aceea cînd voieşte să alerge la viaţa călugărească, nu se împiedecă. Dar cel căsătorit se aseamănă cu cel legat şi de mîini şi de picioare.

37) Am auzit pe unii care petrec în lume cu nepăsare, zicînd către mine: «Cum putem noi cei ce vieţuim împreună cu soţiile (sau cu soţii) noastre, să petrecem viaţa călugărească?» Acestora le-am răspuns: «Toate lucrurile bune pe care le puteţi face, faceţi-le: nu defăimaţi pe nimenea, nu furaţi de la nimeni, nu minţiţi faţă de nimeni, nu vă înălţaţi faţă de nimeni, nu urîţi pe nimeni, nu vă despărţiţi de adunările de la slujbele din biserică, pătimiţi împreună cu cei lipsiţi, nu pricinuiţi nimănui sminteală; de aceea ce e al altuia să nu vă apropiaţi; îndestulaţi-vă cu ceea ce vă pregătesc femeile voastre. De veţi face aşa, nu veţi fi departe de Împărăţia cerurilor».

38) Să purtăm cu bucurie şi cu frică lupta cea bună, netemîndu-ne de vrăjmaşii noştri. Căci deşi nu se văd, ei privesc la faţa sufletului nostru [84]. Şi dacă o văd pe aceasta schimbîndu-se de frică, se înarmează mai amarnic împotriva noastră, înţelegînd, viclenii, că ne-am înfricoşat. Deci să ne înarmăm cu curaj împotriva lor. Căci nimenea nu se războieşte cu cel ce se luptă cu hotărîre.

84. «Faţa sufletului a numit puterile sufletului. Căci din semnele stărilor noastre sufleteşti şi a celor imitate de noi, văd vrăjmaşii noştri draci dispoziţia noastră lăuntrică. Căci nu cunosc de la ei cugetarea noastră, ci seamănă numai meşteşugirile lor şi aşteaptă să vadă cu ce dispoziţie vom primi uneltirile. Şi nevăzînd ei, îi facem să vadă prin uşurătatea noastră». Adică le dăm noi semnele prin care pot vedea ce e în sufletul nostru, aşa cum le dăm şi altor oameni.

39) Domnul a uşurat cu iconomie războaiele împotriva celor de curînd sădiţi (în viaţa călugărească, *n.n.*), ca să nu se întoarcă îndată de la început în lume. De aceea bucuraţi-vă totdeauna în Domnul toţi cei ce slujiţi Lui, cunoscînd că acesta e cel dintîi semn în voi al dragostei Stăpînului faţă de voi ; şi că El însuşi ne-a chemat pe noi.

40) Dar Dumnezeu Se face adesea cunoscut, lucrînd şi aceasta : văzînd adică sufletele, bărbăteşti, le îngăduie să intre în războaie îndată de la început, voind să le încununeze pe acestea degrabă.

41) Domnul a ascuns celor din lume greutatea, mai bine zis uşurinţa luptei din stadion. Căci dacă ar fi cunoscut-o ei pe aceasta, nu s-ar fi lepădat de lume, nici de trup [85].

42) Dă lui Hristos cu rîvnă ostenelile tinereţilor tale ; şi te vei bucura la bătrîneţe de bogăţia nepătimirii. Cele adunate în tinereţe hrănesc şi mîntuie la bătrîneţe pe cei obosiţi. Să ne ostenim, tinerilor, cu

85. Scolia ed. 1970 : «Ceea ce li se pare multora greutatea luptei, mie, zice, nu mi se pare greutate, ceea ce înseamnă că numai la aparenţă e greutate, dar în adevăr e uşurinţă. Totuşi Dumnezeu a ascuns greutatea aceasta celor din lume, pentru că dacă ar fi privit la greutatea ei nu s-ar fi lepădat niciunul (de lume). Pentru că, după Apostol, «omul trupesc nu primeşte cele ale Duhului, căci nebunie sînt lui» (1 Cor. 2, 15). Iar a voi cele ale lui Dumnezeu e propriu celui duhovnicesc. Cei ce petrec potrivit lumii, cum ar putea să lepede însuşirile proprii ale ruşinii, dacă nu i-a chemat Dumnezeu prin meşteşugul Lui ? Căci «trup şi sînge nu pot moşteni împărăţia lui Dumnezeu» (I Cor. 15, 50). Scolia din P.G. : «Mulţi văzînd greutatea stadionului, zic : Dacă Hristos numeşte jugul blînd şi uşor, de ce sînt supuşi unei sile cei ce-l iau ? Căci ei nu ştiu că celor ce privesc şi caută spre nădejdea odihnei şi a mîngîierii, li s-a spus că acestea sînt uşoare şi blînde ; dar celor ce se tîrăsc pe jos, le sînt aspre şi greu de străbătut. Căci cel ce se dezlipeşte cu anevoie de cele de jos, trebuie să se silească pentru urcuş. Aşa şi tînărul (din Evanghelie), declarînd că le-a făcut toate, a greşit faţă de lucrul cel mai desăvîrşit. Dar cel ce s-a scuturat de toate, zboară uşor prin văzduhul acesta».

înfocare ; să alergăm cu trezvie. Căci nu ştim cînd vine moartea [86].

43) Avem vrăjmaşi cu adevărat răi, cumpliţi, vicleni, meşteri în uneltiri, puternici, neadormiţi, nemateriali, care ţin focul în mîini şi doresc să aprindă biserica (locaşul) lui Dumnezeu prin flacăra din ei [87].

44) Nimenea, cît e tînăr, să nu primească pe vrăjmaşii lui draci, care-i zic : să nu-ţi sfărîmi trupul, ca să nu cazi în boală şi neputinţă [88]. Căci de-abia se mai află cineva, mai ales în generaţia de faţă, care să vrea să-şi omoare trupul, chiar de s-ar lipsi de multele şi îndulcitoarele mîncări. Dar scopul acestui drac este să facă însăşi intrarea noastră în stadion (în luptă), moleşită şi plină de nepăsare, deci şi sfîrşitul, potrivit începutului.

45) Cei ce s-au hotărît să slujească cu sinceritate lui Hristos vor căuta şi vor face înainte de toate aceasta : să-şi aleagă, prin părinţi duhovniceşti şi prin conştiinţa lor, locurile, chipurile (de virtute) şi îndeletnicirile potrivite cu ei înşişi [89]. Căci nu se potrivesc tu-

86. «Binele bărbatului e cînd ia jugul din tinereţea lui».

87. «Dracii cei vicleni ne atrag spre lucrarea arderilor şi patimilor, adică a iuţimii şi poftei, prin lucrările lor, ca prin nişte mîini».

88. «Citindu-le acestea în chip simplu şi fără dreaptă socoteală, şi predîndu-se pre ei unei siliri prea mari, s-au arătat potrivnici acestui sfat. Căci nu tuturor le dă părintele acest sfat, ci celor tari şi care au un trup sănătos şi au primit un har spre aceasta. Ceilalţi trebuie să-l robească după putere, ca să nu fie grija ce i-o poartă spre trezirea poftelor».

89. În P.G. se dă după Codex Augustanus scolia : «Cei lipsiţi de povăţuire cad ca frunzele, şi cei ce se ostenesc fără sfătuire, în general, se sărăcesc. Iar cei ce aleargă cu nădejde vor fi îndoit de bogaţi». Altă scolie : «Nu refuza să înveţi, chiar de ai fi foarte înţelept. Căci în iconomia lui Dumnezeu ne e mai de folos decît înţelepciunea noastră». Alta : «Nu socoti că e bun ceea ce ţi se pare că faci bine, ci ceea ce e recunoscut ca atare de bărbaţi evlavioşi». Însăşi voinţa de a lucra după propria judecată, fără a cere sfatul altora, ascunzînd în ea mîndrie, e păscută de păcat. Cererea de sfat e un prilej de smerenie şi de întărirea comuniunii, care, cînd e curată sau adevărată, e adevăratul bine.

turor mînăstirile de obşte, din pricina lăcomiei; nici sihăstria, din pricina iuţimii lor. Fiecare se va gîndi pentru care e potrivit.

46) În aceste trei chipuri de viaţă stă toată vieţuirea călugărească: fie în nevoinţă retrasă şi singuratică, fie în liniştire cu unul sau cu doi, fie în şederea cu răbdare în obşte. Ecclesiastul zice: «Să nu te abaţi la dreapta sau la stînga. Ci umblă pe calea împărătească» (Pilde 14, 27), căci chipul de la mijloc e multora cel mai potrivit din cele spuse. Căci zice: «Vai celui singur», (Eccl. 4, 10). Că de va cădea în trîndăvie, sau în somn, sau în nepăsare, sau în deznădejde, nu este cine să-l scoale dintre oameni. Iar «unde sînt doi sau trei adunaţi în numele Meu, acolo sînt şi Eu în mijlocul lor», a spus Domnul (Mt. 18, 20) [90].

47) Care e deci călugărul credincios şi înţelept? Cel care şi-a păzit căldura lui nestinsă şi n-a încetat să adauge pînă la ieşirea (moartea) lui, în fiecare zi, foc la foc şi căldură la căldură şi sîrguinţă la sîrguinţă.

Iată prima treaptă: cel ce ai păşit pe ea, să nu te întorci la cele dinapoi.

---

90. «Este uşor să pierzi cele bune, dar să le dobîndeşti, nu e uşor. Căci păcatul are două ajutoare, prin care războieşte cumplit virtutea, născîndu-se dintr-o parte sau din alta: prin trecerea măsurii şi prin lipsă. Iar virtutea răsărind numai la mijloc, se sileşte să se împotrivească fiecăreia dintre cele două, care o războiesc». Altă scolie: «Şi iarăşi: De se vor învoi doi (Mt. 18, 19), adică cel ce păcătuieşte şi cel ce-l sfătuieşte pe el să se despartă de faptele rele; şi va asculta cel mustrat pe cel ce-l mustră pentru tot păcatul, li se va da lor de la Dumnezeu ceea ce vor cere, adică iertare celui ce a păcătuit. Şi iarăşi: «De se vor învoi doi în faptele bune, orice vor cere spre folos, li se va da lor de la Dumnezeu. Căci va face voia celor ce se tem de El şi-i va izbăvi pe ei de multe necazuri». «Că unde sînt doi sau trei adunaţi în numele lui Dumnezeu», adică uniţi într-o hotărîre bună, conformă cu voia lui Dumnezeu, e şi El în mijlocul lor, cu ajutorul Lui. În puterea lor înmulţită de elanul comuniunii şi a voinţei de bine se revarsă şi puterea lui Dumnezeu.

CUVÎNTUL II

Despre despătimire

1) Cel ce iubeşte cu adevărat pe Domnul, cel ce se străduieşte cu adevărat să ajungă la viaţa viitoare, cel ce are cu adevărat durere pentru greşelile lui, cel ce a dobîndit cu adevărat aducerea aminte de osînda şi de judecata veşnică, cel ce a primit cu adevărat frica de moartea sa, nu va mai iubi, nu se va mai îngriji nici de bani, nici de averi, nici de părinţi, nici de slava vieţii, nici de prieteni, nici de fraţi, peste tot, de nimic pămîntesc [91], ci lepădînd şi urînd toată legătura, toată grija de acestea, ba încă înainte de acestea şi trupul său, urmează gol [92] şi fără griji şi fără pregetare, lui

În ed. 1970: «Fiindcă mai sus a spus că nu tuturor li se potriveşte viaţa de obşte, din pricina lăcomiei, şi nu tuturor sihăstria, din pricina iuţimii, după ce a arătat cele două extreme, arată mijlocia lăudată şi de dumnezeiasca Scriptură şi de el însuşi. Căci arată pe Domnul zicînd: «Unde sînt doi sau trei, acolo sînt şi Eu în mijlocul lor» (Mt. 18, 20).

91. Scolia din P.G.: «Zice şi marele Vasile: cel ce are de gînd să urmeze cu adevărat lui Dumnezeu, trebuie să se dezlege de legăturile împătimirii de viaţă. Iar aceasta se dobîndeşte prin retragerea desăvîrşită şi prin uitarea vechilor năravuri. Căci de nu ne vom înstrăina de rudenia trupească, de părtăşia la aceeaşi viaţă, mutîndu-ne oarecum prin alipire la o altă viaţă, după cel ce a zis: «Căci vieţuirea voastră este în ceruri» (Fil. 3, 20), nu vom putea să ajungem la scopul de a plăcea lui Dumnezeu. Căci Domnul a spus în chip hotărît: «Tot cel care dintre voi nu se va lepăda de toate averile sale, nu poate să-mi fie Mie ucenic» (Lc. 14, 33). În ed. 1970 se continuă: «Lămurind aceasta în altă parte, zice acelaşi: Scopul Domnului în aceste cuvinte e nu să dea cuiva putere să fie sau nu ucenic al Lui, ci se arată că sufletul aflat în cele ce-l împrăştie, nu poate plăcea lui Dumnezeu. Ba se şi primejduieşte în acestea, făcîndu-se uşor de prins de cursele diavolului, şi se dovedeşte şi vrednic de batjocură şi de rîs pentru nedesăvîrşirea celor ce pare că se sîrguiesc. Aceasta rugîndu-se proorocul să nu i se întîmple, zice: «Să nu se bucure vreodată duşmanii mei de mine. Şi au grăit cu faţă împotriva mea, cînd s-au clătinat picioarele mele» (Ps. 37).

92. «Primul lucru ce se cuvine creştinului care vrea să se golească, e să se golească de patimile răutăţii, cele multe şi felurite, prin care se

Hristos, privind pururea spre cer şi aşteptînd ajutorul de acolo, potrivit sfîntului care a zis: «Lipitu-s-a sufletul meu după Tine» (Ps. 64, 10) şi altuia pururea pomenit, care a spus: «Eu m-am ostenit să-Ţi urmez Ţie, şi ziua şi odihna omului n-am poftit, Doamne» (Ier. 17, 16).

2) E cea mai mare ruşine ca, după ce am părăsit toate cele mai înainte spuse, după chemarea cu care Domnul şi nu un om ne-a chemat pe noi, să ne îngrijim de altceva care nu ne poate face nici un bine în ceasul strîmtorării noastre, adică al morţii[93]. Căci aceasta este a se întoarce cineva spre cele dinapoi, cum a zis Domnul, şi a nu se afla îndreptat întru Împărăţia cerurilor (Lc. 9, 62).

3) Domnul, cunoscînd uşurinţa alunecării noastre, a celor începători, şi cît de lesne petrecem cu cei din lume şi ne întoarcem la lume, ca să ne întîlnim cu ei, zice celui ce L-a rugat: «Îngăduieşte-mi să mă duc să îngrop pe tatăl meu», «Lasă pe morţi să-şi îngroape pe morţii lor» (Lc. 9, 60).

4) Dracii, după lepădarea noastră (de lume), ne îndeamnă să-i fericim pe mirenii milostivi şi îndurători şi să ne plîngem pe noi ca pe unii ce ne-am lipsit de această virtute. Scopul vrăjmaşilor noştri este ca, printr-o prefăcută smerenie, să ne facă pe noi să ne întoarcem în lume, sau, rămînînd călugări, să ne prăvălească în deznădejde.

murdăreşte sufletul. În al doilea rînd, trebuie să se golească de împătimirea de avere».

93. Nu pot ajuta sufletului nostru în ceasul morţii să intre în viaţă, lucrurile care sînt şi ele supuse stricăciunii. Numai dacă s-a legat de Dumnezeu cel nestricăcios în cursul vieţii pămînteşti, Acesta îl poate ajuta să înainteze mai departe în viaţa Lui. Numai dacă s-a învăţat să iubească pe Dumnezeu, va continua să vieţuiască crescînd în această iubire. Cel ce s-a afundat, în cursul vieţii pămînteşti, în singurătatea egoistă se va afunda de tot în această singurătate întunecată şi chinuitoare prin moarte.

5) Se pot privi cu nepăsare cei din lume din mîndrie şi se pot defăima cînd nu sînt de faţă, pentru a scăpa de deznădejde şi pentru a dobîndi nădejdea.

6) Să auzim pe Domnul, Care a zis către tînărul care a împlinit aproape toate poruncile: «Un lucru îţi lipseşte: vinde averile tale şi le dă săracilor» (Mt. 9, 21) şi te fă pe tine însuţi sărac care primeşte milostenie [94].

7) Cei ce voim să alergăm cu rîvnă şi repede, să cugetăm cu luare aminte cum i-a socotit Domnul pe toţi cei ce petrec şi vieţuiesc în lume ca morţi, zicînd către oarecare: «Lasă pe morţii din lume să îngroape pe morţii cu trupul» [95].

8) Nu l-a împiedecat pe tînărul acela bogăţia să vină la Botez. Deci s-au făcut deşerţi cei ce spun că Domnul i-a poruncit lui să vîndă bogăţia ca să se poată boteza. Să ne ajungă spre deplina încredinţare a slavei făgăduinţei noastre (călugăreşti) mărturia aceasta.

94. «Domnul a poruncit (tînărului) să vîndă averile sale şi să le dea săracilor, şi să-şi ia crucea sa şi să-i urmeze Lui. Prin aceasta ne-a arătat că a ne mîntui înseamnă a ne tăia voia noastră. Iar auzind acela, s-a întristat foarte şi a plecat. Căci a aflat că nu este o osteneală, nici o virtute, a da ale sale săracilor şi că aceasta o face omul prin purtarea crucii. Iar crucea e oprirea oricărui păcat şi naşte iubirea, şi fără iubire nu e cruce. Căci prin tăierea voii sale cîştigă cineva neîmpătimirea şi de la neîmpătimire vine cu Dumnezeu la desăvîrşita nepătimire». Renunţînd la toate ale sale, călugărul împlineşte trei porunci: a) pune pe Dumnezeu mai presus de toate lucrurile stricăcioase şi nemîntuitoare; b) face o faptă de mare iubire şi c) intră într-o stare de smerenie deplină, primind de bună voie să aibă nevoie de ajutorul altora.

95. Scolia în P.G.: «Vorbeşte de o moarte îndoită, sensibilă şi spirituală. Este mort cel ce a murit, pentru că e nemişcat şi nelucrător; şi este mort cel mort cu sufletul, pentru că nu urmează Vieţii (lui Dumnezeu *n.tr.*). Căci precum moare lumii cel ce a ieşit din însuşirile lumii, aşa moare vieţii cel ce nu împlineşte poruncile Vieţii. Şi precum zicem că vieţuitorul e mort pentru că s-a făcut nemişcat şi nelucrător, aşa este şi se zice mort spiritual pentru că nu urmează Vieţii prin tăgăduirea voilor sale».

9) Cei ce au petrecut în lume, topindu-se pe ei în privegheri, în posturi, în osteneli şi în grele pătimiri, după ce se retrag dintre oameni în viaţa călugărească, sau la stadionul de probe, nu se mai îndeletnicesc cu nevoinţa lor mincinoasă şi prefăcută de mai înainte [96].

10) Am văzut foarte multe şi felurite plante ale virtuţilor, sădite de cei din lume, dar pentru că erau adăpate de umezeala noroioasă de sub pământ a slavei deşarte şi prăşite de dorinţa arătării şi gunoite de laudă, cînd au fost răsădite în pământ pustiu şi neumblat de cei din lume şi lipsit de apa slavei deşarte şi rău mirositoare, îndată s-au uscat. Căci n-au putut rodi plantele umede în locurile nevoinţei aspre şi lipsite de umezeală.

11) Cel ce a urît lumea a scăpat de întristare; iar cel ce e împătimit de ceva din cele văzute încă n-a scăpat de întristare. Căci cum nu se va întrista de lipsa a ceea ce iubeşte ? [97]

12) În toate avem nevoie de multă trezvie. Dar mai ales la aceasta să luăm aminte cu înţelepciune, înainte de celelalte: Am văzut pe mulţi scăpînd în lume barca trupului lor prin griji, ocupaţii, nedormiri din pricina grijilor vieţii; iar venind aceştia în viaţa călugărească şi lepădînd toată grija, s-au întinat în chip jalnic de mişcările trupului [98].

---

96. «E numită nevoinţă prefăcută şi mincinoasă cea practicată pentru lauda oamenilor. Dar cea practicată cu sfatul părinţilor (duhovniceşti, *n. tr.*) este adevărată, potrivit Celui ce zice: «De la Mine nu fac nimic» (In. 8, 28). Aceasta, pe lîngă că e desăvîrşită, ne păzeşte liberi de slava deşartă».

97. *Lume*, numeşte aci nu persoanele şi lucrurile lăsate de Dumnezeu, ci poftirea lor ca unicele realităţi, sau mîndria pentru posesiunea lor, şi cearta cu oamenii pentru ele. «Pofta ochilor, slava deşartă şi trufia vieţii nu sînt de la Tatăl», ci de la lumea luată în ea însăşi (I In. 2, 16).

98. Scolia ed. 1970; cea din P.G. e puţin schimbată: «Aceasta se întîmplă din negrijă, din neatenţie, din mîndrie, din voinţa de a trăi după rînduiala proprie, din a nu se lăsa povăţuit de întîistătători». Deci nu orice

13) Să luăm aminte la noi înşine, ca nu cumva, spunînd că umblăm pe calea strîmtă şi plină de necazuri, să ne rătăcim ţinînd pe cealaltă lată şi largă (Mt. 7, 13—14) [99]. Calea strîmtă ţi-o va pricinui întristarea pîntecelui, starea de toată noaptea în picioare, apa cu măsură, puţinătatea pîinii, băutura curăţitoare a necinstirii, batjocurile, luările în rîs, tăierea voilor proprii, răbdarea certărilor, primirea în tăcere a disprețuirii, silnicia înjurăturilor, răbdarea neclintită a nedreptăţirii, suportarea bîrfirilor fără supărare, răbdarea fără mînie a neluării în seamă, primirea ocărilor cu smerenie. Fericiţi sînt cei ce umblă pe calea amintită, că a lor este Împărăţia cerurilor [100].

14) Nimenea nu va intra în cămara cerească de nuntă purtînd cunună, dacă nu a săvîrşit prima, a doua şi a treia lepădare, adică de toate lucrurile, de toţi oamenii, pînă şi de părinţi; tăierea voii proprii; şi

---

grijă e rea, ci numai cea pentru agoniseli şi pofte lumeşti, nu şi cea de dobîndirea şi păzirea curăţiei, a virtuţii, a rugăciunii. Şi nu se mîntuieşte cineva prin simplul fapt că a intrat în călugărie, nici nu se pierde prin simplul fapt că nu e călugăr. Depinde cum se trăieşte una şi alta, pentru Dumnezeu, sau pentru trup şi pentru slavă deşartă.

99. «*Căi*, a numit Scriptura virtuţile. Dar cea mai mare dintre toate virtuţile e iubirea. De aceea zice Apostolul: «Şi vă arăt eu vouă o cale mai presus de orice altă cale» (I Cor. 12, 21). Aceasta convinge să se disprețuiască toate cele stricăcioase (luate în ele înseşi) şi nu pune pe cele vremelnice mai presus de cele veşnice». Căci numai Persoana veşnică a lui Dumnezeu ne poate iubi veşnic şi ne poate susţine veşnic în viaţă, satisfăcînd setea noastră de iubire nesfîrşită. Căci iubirea se cere după nesfîrşire şi de iubire nu e capabilă decît persoana faţă de altă persoană. Prin aceasta arată că persoanele sînt pentru eternitate.

100. Calea lată şi largă e cea a iubirii de sine şi a căutării plăcerii proprii. Căci iubirea de sine nu e strîmtorată de luarea în considerare a altuia. Iar «necazurile şi primejdiile omoară dulcea împătimire, iar odihna o hrăneşte şi o creşte. De aceea, fericiţi sînt cei ce umblă pe calea cea plină de necazuri». Ei se strîmtorează pe ei înşişi pentru alţii şi în primul rînd pentru Dumnezeu, din iubirea faţă de El şi de ei, dobîndind în schimb iubirea lor.

lepădarea a treia, de slava deşartă, care urmează ascultării.

15) «Ieşiţi din mijlocul lor şi vă despărţiţi şi nu vă atingeţi de necurăţia lumii, zice Domnul» (Is. 54, 11) [101]. Căci cine dintre ei a făcut vreo minune vreodată? Cine a înviat morţi? Cine a scos draci? Nimenea. Toate acestea sînt răsplătirile călugărilor, pe care lumea nu le poate cuprinde. Căci dacă ar putea, ar fi de prisos nevoinţa sau retragerea.

16) Cînd dracii înfierbîntă, după lepădarea (de lume), inima noastră cu aducere aminte de părinţii şi de fraţii noştri, să ne înarmăm cu rugăciune împotriva lor şi să ne ardem cu aducerea aminte de focul veşnic, ca prin amintirea acestuia să stingem focul cel necuvenit al inimii [102]. Dacă cineva socoteşte că nu simte nici o împătimire faţă de vreun lucru, dar inima lui e

101. «Necurăţia lumii este iubirea de plăcere, iubirea de cele materiale şi iubirea de slavă. Iar necurat se zice omul nu întrucît a fost creat, ci întrucît s-a abătut prin voirile sale, potrivit cu ceea ce s-a spus: «Necurat este în faţa Domnului tot cel mîndru cu inima» (Prov. 16, 4). Iubirea de plăcere şi iubirea de bunuri materiale este în fond iubirea de sine şi de cele stricăcioase. La fel şi iubirea de slavă. Şi nimeni nu poate ajunge la viaţa fără sfîrşit ajutat de sine însuşi şi de cele stricăcioase.

102. «Foc necuvenit (neoportun n. *tr.*) al inimii», numeşte pe cel ce se aprinde în noi din dorul şi împătimirea de rudenii şi de cele ale lumii, care ne înfierbîntă pe noi ca să stăruim şi mai mult în împătimirea de ei şi de ele. Căci cel ce se aprinde de dragostea de Dumnezeu, prin care toate cele de aici le socoteşte nevrednice de luat în seamă şi se aprinde numai de dragostea lui Dumnezeu şi doreşte numai bunătăţile veşnice, s-ar putea numi pe drept cuvînt foc cuvenit». Aducerea aminte de focul veşnic, pe de o parte ne arde, sau arde împătimirea noastră de cele lumeşti, pe de alta, stinge acest foc sau ne încălzeşte pentru cele cereşti şi stinge căldura patimilor rele. Această aducere aminte nu ne lasă reci nici într-o privinţă, nici în alta; nu e o aducere aminte nepăsătoare de focul veşnic, nici o gîndire rece la putinţa fericirii veşnice. Ne aprinde rîvna de a scăpa de focul veşnic şi rîvna de a dobîndi fericirea veşnică. Nepătimirea creştinului nu e o indiferenţă, ci o ardere, o pasiune împotriva celor rele şi pentru cele bune.

întristată pentru lipsa lui, unul ca acesta se înşeală cu desăvîrşire.

17) Acei tineri care sînt împătimiţi de dragostea trupească şi de desfătări, dar voiesc să ia asupra lor vieţuirea călugărească, să se sîrguiască a se nevoi cu toată trezvia şi luarea aminte şi să se silească să se înfrîneze de la toată desfătarea şi de la toată răutatea [103], ca nu cumva «să le fie cele din urmă mai rele ca cele dintîi» (Mt. 12, 45) [104].

18) Portul e pricină de mîntuire, dar şi de primejdii. Aceasta o ştiu cei ce plutesc pe marea cea gîndită cu mintea. Dar e o privelişte jalnică să vezi pe cei scăpaţi de valuri, înecîndu-se în port.

Iată treapta a doua. Tu, cel ce alergi, nu urma pilda soţiei lui Lot, ci a lui Lot însuşi.

CUVÎNTUL III

Despre înstrăinare

1) Înstrăinarea este părăsirea fără întoarcere a tuturor celor din locul de obîrşie, care lucrează în noi împotriva ţintei evlaviei noastre [105]. Înstrăinarea este purtare necutezătoare, înţelepciune necunoscută, pri-

103. Scolia în ed. 1970: «Să se înfrîneze de la desfătări, care susţin iubirea de sine, iubirea de cele materiale, lăcomia pîntecelui şi patimile ce se nasc din acestea; şi de la răutate, care susţine disprețuirile altora, lenea şi mîndria». P.G.: «De la desfătare, din pricina curviei şi a întunecării minţii; de la răutate din pricina disprețuirii».

104. Scolia ed. 1970: «Celor ce veghează şi se sîrguiesc să împlinească poruncile, portul sau mînăstirea de obşte le este pricină de mîntuire, iar celor leneşi şi fără grijă, pricini de primejdie».

105. «Adică a rudeniilor, a bunurilor, a mîncărurilor, a voilor, a patimilor, a distracţiilor, a locurilor, a slavei şi a celorlalte care ne împiedică de la ţinta evlaviei». Altă scolie: «Străin e cel ce e cu gîndul afară de toate cele ale vieţii». Alta: «Străin e acela căruia îi sînt străine cele ale lumii». Alta: «Dacă te înstrăinezi pentru Dumnezeu, nu căuta să te ames-

cepere nearătată, viaţă ascunsă, ţintă nevăzută, gînd nedescoperit, dorire a puţinătăţii, poftire a strîmtorării, pricină a dorului de Dumnezeu, mulţimea dragostei, respingerea slavei deşarte, adînc de tăcere.

2) Gîndul acesta obişnuieşte şi el la început să supere mereu şi în chip prelungit pe cei îndrăgiţi de Domnul, ca un foc dumnezeiesc [106]. Căci depărtarea de ai lor îi mînă pe cei îndrăgiţi de Domnul spre El, prin puţinătate şi necazuri. Dar pe cît de mare şi de vrednică de laudă e această înstrăinare, pe atît de multă dreaptă socoteală cere. Căci nu orice înstrăinare dusă la culme e bună [107].

3) Dacă nici un prooroc nu e cinstit în patria lui, cum zice Domnul (Lc. 4, 24 ; Mt. 13, 57), să luăm seama ca nu cumva să ni se facă înstrăinarea pricină de slavă deşartă. Căci înstrăinarea este despărţirea de toate pentru a ne face nedespărţit gîndul la Dumnezeu [108]. Înstrăinatul este iubitorul sau lucrătorul plînsului neîncetat. Străin este cel ce a ieşit din legătura cu toate ale sale şi cu celelalte [109].

---

teci cu cele dintr-un loc, nici să amesteci raţiunea (cuvîntul) ta cu ele. Căci altfel îţi este aproape mai de folos să fii cu rudeniile tale după trup».

106. Deşi gîndul înstrăinării e ca un foc dumnezeiesc, care ne curăţeşte de legătura pătimaşă cu cele ce ne-au fost mai apropiate, el nu impune în noi înstrăinarea cu uşurinţă şi dintr-odată. De aceea, voinţa de înstrăinare ne produce la început şi supărări.

107. «Cînd cel ce se înstrăinează începe să descopere că e de neam bun şi să îndrăznească a cere cinstire şi să se mîndrească, această înstrăinare nu e bună».

108. «Prin despărţirea de toate, omul alungă patimile sălăşluite în el şi prin aceasta se face nedespărţit de Dumnezeu. Dar dacă patimile rămîn, înstrăinarea nu e de mare folos».

109. «Prin *ale sale* înţelege voile sale şi cele ce privesc trupul său. Prin *celelalte*, pe cele din afară, adică bani şi averi, de care înstrăinîndu-se şi scăpînd cineva, umblă pe drumul binecuvîntat şi chibzuit, care duce spre mîntuire».

4) De te grăbeşti spre înstrăinare şi spre singurătate, nu căuta sufletele îndrăgite de lume. Pentru că furul vine pe neaşteptate. De aceea mulţi, încercînd să mîntuiască împreună cu ei pe unii nepăsători şi greoi, s-au pierdut împreună cu aceştia, focul sufletului lor stingîndu-se cu vremea [110]. Dacă ai primit flacăra, aleargă [111]. Căci nu ştii cînd se va stinge şi te va lăsa în întuneric.

5) Nu ni se cere tuturor să mîntuim pe alţii. Căci zice dumnezeiescul Apostol: «Deci fiecare va da, fraţilor, socoteală lui Dumnezeu pentru sine» (Rom. 4, 12). Şi iarăşi: «Învăţînd pe altul, nu te înveţi pe tine?» Dar negreşit, ni se cere tuturor să ne mîntuim pe noi înşine.

6) Înstrăinîndu-te, păzeşte-te de dracul nestatorniciei şi iubirii de plăceri. Căci înstrăinarea îi dă prilej de lucru.

7) Bună este despătimirea. Dar maica ei este înstrăinarea [112].

8) Cel ce s-a înstrăinat pentru Domnul să nu mai aibă legături, ca să nu se arate rătăcit din pricina patimilor. Cel ce te înstrăinezi de lume, să nu mai pipăi lumea. Căci patimilor le place să se întoarcă la ea.

110. Scolia din ed. 1970: «Mustră amînările care adorm mereu mişcările spre cele bune».

111. Aluzie la flacăra olimpică. Aici însă e vorba de flacăra dragostei de Dumnezeu, primită de la un altul mai bătrîn şi pe care trebuie s-o duci mai departe.

112. «Dacă am tăiat pentru scurtă vreme pricinile patimilor şi ne ocupăm cu vederile duhovniceşti, să petrecem pururea în acestea, avînd aceasta ca lucrare. Căci dacă ne întoarcem iarăşi la patimile trupului, n-am cîştigat nimic din acea petrecere sau rămîne o simplă cunoştinţă amestecată cu închipuirea de sine, al cărei sfîrşit este închipuirea că ştim şi întunecarea, şi abaterea desăvîrşită a minţii spre cele stricăcioase. Cunoştinţa din vederile duhovniceşti devine, pentru cei ce nu stăruie mereu pe treapta acestor vederi, simplă cunoştinţă teoretică sau închipuire a cunoaşterii, fără putere de a-i reţine de la viaţa în păcate».

9) Eva a fost alungată odinioară fără voie din rai şi monahul pleacă de bună voie din lume. Căci aceea ar fi poftit din nou să mănînce din pomul neascultării, iar el ar fi suferit în chip greşit din partea rudelor după trup.

10) Fugi ca de bici de locurile căderilor. Căci nefiind fructul de faţă, nu-l poftim des.

11) Să nu-ţi rămînă ascuns nici chipul şi vicleşugul acesta al furilor : ei ne sfătuiesc să nu ne despărţim de cele din lume, spunîndu-ne că vom agonisi mare plată dacă, văzînd femeie, ne înfrînăm pe noi înşine. Nu trebuie să ascultăm de aceştia, ci mai degrabă să facem dimpotrivă.

12) Cînd ne despărţim de cele ale noastre pentru o vreme mai scurtă sau mai lungă şi ne cîştigăm puţină evlavie, sau străpungere (umilinţă), sau înfrînare, gîndurile deşertăciunii [113], ivindu-se, ne îndeamnă iarăşi să plecăm în lume, spre zidirea multora, chipurile, spre pildă şi folos celor ce au cunoscut faptele noastre păcătoase [114]. Iar dacă sîntem şi pricepuţi în

113. Dăm această scolie nu după ordinea propoziţiilor din P.G., ci după cea din ed. 1970, care, ca de obicei, e mai bună : «Numeşte *gînduri ale deşertăciunii* pe cele ale închipuirii de sine, care fac, pe cei ce le au, iubitori de arătare şi de slavă. Căci a-ţi închipui că eşti ceva, nu te lasă să şi fii cu adevărat. De aceea deşertăciunea este şi se numeşte neexistenţă». Închipuirea că eşti ceva se iveşte atunci cînd nu eşti ceea ce-ţi închipui, sau vrei să acoperi lipsa a ceea ce vrei să arăţi că eşti. Ea e împreunată totdeauna cu nesinceritatea şi cu lipsa de smerenie. Şi cu acestea nu se poate clădi nimic. Pentru că nu recunoşti solul tău real pe care trebuie să clădeşti, sau că numai Dumnezeu este solul tare pe care poţi să clădeşti trainic.

114. *Legăturile cu cele ale sale* au prefăcut pe soţia lui Lot în stîlp de sare. *Legăturile cu cele străine* au lipsit pe Esau de drepturile întîiului născut. *Lanţurile voilor proprii* au lăsat casele poporului în pustiu. *Lanţul avuţiilor* a omorît pe Izabela. Iar cel ce s-a izbăvit de acestea a aflat cu adevărat cortul iubitor de străini şi viaţa lui Avraam, cel ce s-a înstrăinat. De toate cele pămînteşti, care par să ne fie casă statornică de odihnă,

cuvînt şi în cunoştinţa simplă [115], acestea ne îndeamnă să ne întoarcem în lume ca mîntuitori de suflete şi ca învăţători, pentru ca ceea ce am adunat cum se cuvine în port, să risipim în largul mării [116].

13) Să ne sîrguim să urmăm nu pilda soţiei lui Lot, ci pe a lui Lot însuşi (Fac. 19). Căci sufletul, întorcîndu-se de unde a ieşit, se va strica asemenea sării şi va rămîne nemişcat (nelucrător) [116 bis].

14) Fugi de Egipt fără să te întorci. Căci inimile ce s-au întors acolo n-au văzut Ierusalimul, sau pămîntul nepătimirii.

15) E cu putinţă ca şi la început, dacă am părăsit starea de pruncie, adică cele ale noastre, şi ne-am curăţit cu desăvîrşire, să ne întoarcem spre ele cu folos, cu scopul ca, după ce ne-am mîntuit pe noi, să mîntuim şi pe alţii oarecare. Totuşi chiar şi Moise, văzătorul-de-Dumnezeu, trimis fiind spre mîntuirea neamului său, a avut de îndurat multe primejdii în Egipt, sau în întunecimile lumii.

---

trebuie să ne desprindem, ca să aflăm odihna veşnică în cortul lui Avraam, cel ce s-a înstrăinat de locul lui de baştină.

115. *Cunoştinţă simplă* e cunoştinţa neînsoţită de pilda vieţii şi deci fără putere să schimbe în bine pe cei ce o ascultă.

116. «Observă că nu s-a întîmplat o întoarcere spre lucruri, ci numai cugetarea a plutit spre raţiunile lucrurilor. De aceea s-a şi osîndit. Căci nu în Egipt, ci în locurile din jurul Egiptului a coborît mintea poporului». Scolia din ed. 1970 adaogă: «Aşa şi tu, călugăre, să nu crezi că te-ai înstrăinat, cînd şezînd în munte şi în mînăstire, îţi laşi cugetarea să rătăcească şi mintea să se împletească cu lucrurile nefolositoare ale vieţii şi cu plăcerile şi cu împătimirea de lume; ci odihneşte-te întru pomenirea lui Dumnezeu».

116 bis. Sufletul nemişcat sau nelucrător e sufletul mort, împietrit ca şi soţia lui Lot, incapabil de viaţă, incapabil să se preschimbe spre mai bine, incapabil să înainteze spre trepte mai înalte. Sarea în care s-a prefăcut soţia lui Lot, n-avea nici măcar puterea să dea gust bucatelor, devenind stîlp cu totul neroditor şi încremenit. Numai dacă merge înainte, ca Lot, sufletul se mişcă cu adevărat şi se desăvîrşeşte.

16) Bine este să mîhnim pe părinţi şi nu pe Domnul. Căci Acesta a zidit şi a mîntuit; iar aceia adesea i-au pierdut pe cei ce i-au iubit şi i-au predat osîndei veşnice.

17) Străin este acela care şade ca unul de altă limbă între cei de limbi străine, întru cunoştinţă [117].

18) Nu ne retragem (din lume), pentru că urîm pe cei ai noştri, sau locurile. Să nu fie! Ci ca să scăpăm de vătămarea ce ne vine de la ei [118].

19) Ca în toate celelalte, aşa şi în aceasta ni s-a făcut învăţător Domnul. Căci şi El Se arată părăsind adeseori pe părinţii Săi după trup. Pentru că auzind pe unii spunîndu-i: «Mama Ta şi fraţii Te caută» (Mt. 12, 47), bunul nostru Învăţător îndată ne-a arătat

117. «Străin este acela care, între cei de aceeaşi limbă, e ca unul de limbă străină, adică, ca unul care are altă limbă şi nu aceeaşi; şi e de un grai cu cel de altă limbă şi nu cu cel de limba sa. Şi şade întru simţire, ceea ce înseamnă că nu se socoteşte pe sine vrednic să spună ceva altora, sau să vorbească cu alţii». *Întru cunoştinţă* poate însemna şi că e conştient că trebuie să rămînă străin, deci că nu trebuie să caute să se înţeleagă cu ceilalţi. S-ar părea că se afirmă aci ceva contrar «mărturisirii într-un gînd», adică sobornicităţii Bisericii. De fapt se afirmă numai o totală adunare în Dumnezeu. Dar în Dumnezeu îi găseşte pe toţi şi se roagă pentru toţi. Şi dacă toţi fac la fel, ei se întîlnesc în Dumnezeu. Sobornicitatea nu se opreşte la legăturile orizontale între oameni, ci înaintează la legăturile adînci ale tuturor în Dumnezeul comun, potrivit aceleiaşi credinţe şi aceleiaşi iubiri de Dumnezeu.

118. «Ura este o dispoziţie ascunsă, de scîrbă, faţă de ceva din cele care ne supără. Sau ura este înstrăinarea de ceva neplăcut şi întoarcerea de la cei ce ne supără. Retragerea călugărilor de la cele ale lor, nu se face pentru niciunul din aceste motive». Se face aci o fină deosebire între ură şi ură. Călugărul — şi în general creştinul — nu urăşte pe cele ce există ca atare, ci păcatul prin care se alipeşte cu voinţă de făpturi. Şi dat fiind că păcatul slăbeşte şi strîmbă existenţa, călugărul sau creştinul, urînd păcatul şi ferindu-se de el şi de prilejurile lui, iubeşte existenţa mai mult decît cei ce aprobă păcatele şi se lasă prinşi în ele, pentru că vrea să apere existenţa întreagă, sau o vrea mereu sporită în Dumnezeu şi ferită de strîmbarea şi de slăbirea ei prin păcat, sau prin ieşirea egoistă şi mîndră din legătura cu Dumnezeu, Izvorul vieţii.

nouă ura nepătimaşă, zicînd : «Mama Mea şi fraţii Mei sînt cei ce fac voia Tatălui Meu cel din ceruri».

20) Să-ţi fie ţie tată cel ce poate şi voieşte să se ostenească împreună cu tine în uşurarea sarcinilor păcatelor sale ; maică, străpungerea inimii, care poate să te spele pe tine de întinăciune ; iar frate, cel ce se osteneşte împreună cu tine şi se întrece cu tine pe drumul ce duce în sus. Agoniseşte-ţi ca soţie nedespărţită aducerea aminte de moarte ; copii prea iubiţi să-ţi fie suspinurile inimii ; ca slujitor agoniseşte-ţi trupul tău ; iar ca prieteni, Sfintele Puteri, care în vremea ieşirii (sufletului) pot să te ajute, dacă se vor face prietenii tăi. «Acesta e neamul celor ce caută pe Domnul» (Ps. 23,6).

21) Dorul lui Dumnezeu a stins dorul de părinţi. Iar cel ce spune că le are pe amîndouă, se amăgeşte pe sine. Căci s-audă : «Nimeni nu poate sluji la doi stăpîni» şi celelalte (Mt. 6, 24) [119].

22) N-am venit, zice Domnul, să aduc pace pe pămînt şi iubirea părinţilor faţă de fii şi a fraţilor faţă de fraţii care se hotărăsc să nu-Mi slujească Mie (Mt. 10, 34), ci luptă şi sabie ; adică să despart pe iubitorii de Dumnezeu de iubitorii de lume, pe iubitorii de cele materiale de iubitorii de cele nemateriale, pe iubitorii de slavă de cei smeriţi la cuget. Căci Domnul Se bucură de împerecherea şi de desbinarea ce se naşte din iubirea faţă de El.

23) Ia seama, ia seama, ca nu cumva să ţi se facă ţie, celui ce iubeşti împătimirea de ai tăi, toate umplute de apele păcatelor şi să te pierzi în potopul iubirii de

119. «De eşti mirean, vieţuieşte între cele din lume. Iar de eşti călugăr, petrece în faptele prin care se îmbunătăţesc monahii. Căci dacă voieşti să vieţuieşti în cele străine, vei cădea din amîndouă». Nici mireanul nu trebuie deci să-şi neglijeze datoriile cele bune pe care le impune viaţa în lume şi în familie.

lume. Să nu te înduioşezi de lacrimile părinţilor şi ale prietenilor. Căci altfel vei plînge veşnic.

24) Cînd te vor înconjura ca nişte albine, sau mai bine zis ca nişte viespi, rudeniile tale, plîngînd pentru tine, aţinteşte-ţi repede şi fără întoarcere ochiul sufletului spre moartea ta şi spre faptele tale (cele rele), ca să poţi depărta durerea, cu durere [120].

25) Cei ai noştri, care nu sînt ai noştri [121], ne făgăduiesc să facă toate cele ce ne plac. Dar scopul lor e să ne împiedece în drumul nostru cel prea bun, ca apoi să ne atragă spre scopul lor.

26) Retragerea din locurile noastre să ne fie în părţile cele mai lipsite de mîngîiere, de slavă deşartă şi în cele mai smerite. Căci dacă nu, zburăm (din lume) împreună cu patima.

27) Ascunde viţa ta de neam bun şi acoperă slava ta cea bună, ca să nu te afli arătîndu-te altfel cu gura şi altfel în faptele tale [122].

28) Nimenea nu s-a predat pe sine atît de mult înstrăinării ca acel mare (patriarh) care a auzit: «Ieşi din pămîntul tău şi din rudenia ta şi din casa tatălui tău» (Fac. 12, 1), măcar că l-a chemat într-un pămînt de alt grai şi barbar [123].

---

120. «Cel ce voieşte cele prea mari nesocoteşte cele neînsemnate». Alta: «Suportă durerea cu durerea cea folositoare, ca să poţi scăpa de durerile deşarte», care nu te mîntuiesc (Pilda celor doi tîlhari).

121. «Părinţii după trup sînt ai noştri pentru înrudirea firii; dar nu sînt ai noştri după voinţă, întrucît nu ajută scopului nostru cinstitor de Dumnezeu».

122. Scolia P.G.: «Ca nu cumva faptele necuvenite să arate mincinoasă viţa ta bună trupească». Alta: «Nu te bizui pe nobleţea trupească, căci cel trupesc nu primeşte cele ale Duhului» (I Cor. 2, 14). Ed. 1970: «Să nu arăţi prin chipul din afară, datorită înstrăinării, smerenia călugărească, iar în realitate să ai slava deşartă».

123. «Cînd auzi pe Domnul zicînd: «De nu se va lepăda cineva de toate cele ce sînt cu el, nu este Mie vrednic» (Lc. 14, 33), nu înţelege că

29) Cîte odată Domnul l-a slăvit pe cel ce s-a înstrăinat ca acel mare (patriarh) chiar mai mult decît pe acela. Dar măcar că slava e dată de Dumnezeu, e bine să ne ferim de ea prin pavăza smereniei.

30) Cînd dracii, sau şi semenii noştri, ne laudă pentru marea faptă a înstrăinării, să ne ducem cu gîndul la Cel ce pentru noi S-a înstrăinat, coborînd din cer pe pămînt, şi ne vom afla pe noi neputînd împlini deplin această faptă în veacul veacului.

31) Cumplită e împătimirea de vreunul din ai noştri, sau şi de vreun străin. Căci ea poate să ne atragă în lume şi să stingă cu desăvîrşire focul căinţei (străpungerii) noastre.

32) Precum e cu neputinţă unui ochi să privească spre cer, iar altuia spre pămînt, tot aşa este cu neputinţă să nu se primejduiască cu sufletul cel ce nu s-a înstrăinat cu gîndul şi cu trupul de toate cele ce sînt ale sale şi nu ale sale.

33) Cu multă osteneală şi durere se înstăpîneşte în noi obişnuinţa cea bună şi bine aşezată. Dar ceea ce dobîndim cu multă osteneală se poate pierde într-o clipită de vreme. Căci «obiceiurile bune sînt stricate de convorbirile rele» (I Cor. 15, 33), lumeşti şi nelumeşti [124].

---

e vorba numai de bani, ci şi de toate lucrurile păcatului. Căci «nimenea, zice, slujind în oaste, nu rămîne împletit cu lucrurile vieţii» (II Tim. 2, 4). Pentru că cel ce voieşte să biruiască patimile, rămînînd împletit cu ele, e asemenea celui ce încearcă să stingă focul cu pleava». Desigur, cel ce începe lupta cu patimile, nu e încă cu totul curat de ele. Dar nu e ca cel ce pe jumătate le aprobă, iar pe jumătate luptă împotriva lor. Aceasta înseamnă «împletirea» cu ele.

124. «*Convorbiri lumeşti* a numit pe cele ale lumii; iar *nelumeşti*, pe cele rele şi păgubitoare celor ce fug de lume».

34) Cine umblă, după lepădarea sa (de lume), cu cei din lume, sau se află aproape de ei, fără îndoială sau va cădea în cursele lor, sau își va întina inima prin gîndul la ei, sau neîntinînd-o, prin faptul că va osîndi pe cei întinați se va întina și el.

DESPRE VISURILE CARE URMEAZĂ PE ÎNCEPĂTORI

35) E cu neputință de ascuns faptul că înțelesul cunoștinței noastre e cu totul nedesăvîrșit și plin de toată neștiința. Așa cum gîtlejul deosebește mîncările, auzul înțelesurile, iar soarele vădește slăbiciunea ochilor, tot așa cuvintele dau pe față neștiința sufletului. Dar legea iubirii ne silește și spre cele mai presus de putere. De aceea socotesc (căci nu mă pot hotărî sigur) că după cuvintele despre înstrăinare, sau mai degrabă odată cu ele, e bine să spun ceva și despre visuri, ca să știm ceva și despre această viclenie a celor vicleni.

36) Visul este mișcarea minții în vremea nemișcării trupului [125].

37) Nălucirea este amăgirea ochilor cînd doarme cugetarea. Nălucirea este ieșirea minții, cînd trupul veghează. Nălucirea este o vedere a ceva fără ipostas (suport, obiect) [126].

125. Scolia aceasta este după Vasile cel Mare: «Așa să înțelegi deosebirea între vedere și vis. Vederea este ceea ce se vede în vis aproape ca prin simțuri, iar visul e ceea ce se năluceşte (se imaginează) în somn. Deci *nemișcare* numește aci liniștirea. Căci mișcarea înțelegîndu-se în șase feluri, adică a nașterii, a stricării, a creșterii, a schimbării, a micșorării și a mutării din loc, trupul nu se arată lipsit de niciuna din acestea. El dormind, mai degrabă se mișcă; și mișcîndu-se e nemișcat. În cea dintîi se află prin fire; pe a doua o pătimește».

126. Se dă ca scolie cap. 38—39 din *Suta de capete a lui Diadoh al Foticeii*, «Filocalia», vol. I, p. 349—350.

38) Pricina pentru care, după cele de mai înainte, am voit să vorbim despre visuri este vădită. Cînd părăsind pentru Domnul casele şi rudeniile noastre, ne vindem pe noi străinătăţii pentru dragostea lui Hristos, dracii încearcă să ne turbure prin visuri, arătîndu-ne rudeniile noastre fie plîngînd, fie murind, fie închise, fie strîmtorate pentru noi. Deci cel ce crede visurilor este asemenea celui ce aleargă după umbra sa şi încearcă să o prindă.

39) Dracii slavei deşarte sînt în visuri prooroci. Ei închipuiesc ca nişte viclenì cele viitoare şi ni le vestesc mai dinainte. Împlinindu-se vedeniile ne minunăm şi ne înălţăm gîndul ca şi cînd am avea darul preştiinţei.

40) În cei ce ascultă de dracul acesta, el s-a făcut adeseori prooroc. Iar faţă de cei ce-l dispreţuiesc, el pururea minte. Căci fiind duh, el vede cele din lăuntrul aerului acesta şi cunoscînd pe cineva că moare, prooroceşte prin visuri celor mai uşurei la minte.

41) Dracii nu ştiu nimic din cele viitoare, dintr-o cunoştinţă de mai dinainte. Căci şi doftorii pot să ne spună moartea de mai înainte.

42) Ei se prefac adeseori în îngeri de lumină şi în chipuri de mucenici şi ne arată pe aceia venind la noi, in visuri [127]. Iar cînd ne deşteptăm, ne scufundă în mîndrie şi bucurie.

43) Dar aceasta să-ţi fie semnul înşelăciunii. Căci îngerii ne arată osînde şi judecăţi şi despărţiri. Iar odată treziţi ne fac să tremurăm şi să ne întristăm.

44) Cînd începem să credem în vis dracilor, ei îşi bat joc de noi şi cînd sîntem treji. Cel ce crede visurilor e cu totul necercat. Iar cel ce nu crede nici unora, e filozof.

127. Acelaşi lucru se întîmplă în spiritism.

45) Crede numai celor ce-ţi vestesc ţie osîndă veşnică şi judecată. Dar dacă acestea îţi pricinuiesc deznădejdea, şi ele sînt de la dracul.

Iată a treia treaptă deopotrivă la număr cu Treimea. Cel ce a păşit pe ea, să nu caute la dreapta sau la stînga.

CUVÎNTUL IV

Despre fericita şi pururea pomenita ascultare

1) Cuvîntul nostru înaintînd cu bună rînduială, a ajuns la luptătorii şi atleţii lui Hristos. Cu adevărat oricărui rod îi premerge floarea şi oricărei ascultări, înstrăinarea, fie a trupului, fie a sufletului. Căci cu aceste două virtuţi, ca şi cu două aripi de aur, urcă la cer fără preget sufletul cuvios. Poate despre el a cîntat un oarecare purtător de Duh : «Cine îmi va da aripi ca unei porumbiţe şi voi zbura prin smerenie ?» (Ps. 54, 6) [127 bis].

2) Nu vom trece cu vederea să facem vădită prin cuvînt, dacă voiţi, înfăţişarea acestor viteji luptători : cum ţin pavăza credinţei în Dumnezeu şi în Susţinătorul credinţei, respingînd prin ea, aşa zicînd, tot gîndul necredinţei, sau al strămutării ; cum întind necontenit sabia duhului, omorînd toată voia lor ce se apropie de ei ; cum, îmbrăcaţi în platoşele de fier ale răbdării şi ale blîndeţii, resping prin ele toată ocara şi înţepătura şi săgeata cuvîntului. Dar ei au şi coiful mîntuirii, acoperămîntul întîistătătorului prin rugăciune. Şi nu

127 bis. Sînt cele trei etape principale ale urcuşului duhovnicesc : făptuirea (curăţirea de patimi şi dobîndirea virtuţilor), contemplarea (vederea duhovnicească) şi desăvîrşirea.

stau cu picioarele lipite, ci pe unul îl întind spre slujire, iar pe celălalt îl au nemişcat în rugăciune [128].

3) Ascultarea stă în a-şi tăgădui cineva cu desăvîrşire sufletul său, fapt arătat în chip vădit prin trup [129]. Sau poate, dimpotrivă: ascultarea este omorîrea mădularelor printr-o cugetare vie [130]. Ascultarea este mişcare de neînţeles, moarte de bună voie, viaţă neiscoditoare [131], primirea primejdiei fără grijă [132], răspuns

128. Unesc rugăciunea cu slujirea. Prin slujire sînt în mişcare, prin rugăciune stau nemişcaţi, uniţi cu Dumnezeu. E rugăciunea neîncetată.

129. Scolia din ed. 1970, care orînduieşte altfel pe cea din P.G.: «Prin *tăgăduirea sufletului* înţelege faptul de a-şi lăsa cineva voile sale naturale, după cuvîntul: «De voieşte cineva să vină după Mine, să se lepede de sine» şi cele următoare. Căci cele contrare firii, chiar de le-ar lăsa, nu ar lăsa nimic pentru Dumnezeu; căci nu sînt ale lui. Dar cel ce le lasă pe cele naturale, se tăgăduieşte pe sine însuşi». Scolia în P.G.: «Ascultarea este a celui ce este capabil de ea, nu supunerea celui ce nu este (capabil). Căci nu vom numi fiinţa nerațională *ascultătoare* sau *neascultătoare*». Deci nu e vorba de o desfiinţare a sufletului, ci de o punere a lui în mîna lui Dumnezeu. Ascultarea e moarte a morţii şi afirmare a vieţii, afirmarea spiritului faţă de trup, pentru a opri trupul de la moartea veşnică. Şi nu e vorba nici numai de o renunţare la voile rele, ci de o predare a voii celei bune, adică a voii peste tot în mîna lui Dumnezeu; e o predare raţională, pentru eliberarea de patimă, o renunţare la existenţa egoistă în izolare, prin acordul ei cu raţiunea lui Dumnezeu. Această predare lui Dumnezeu a voilor proprii o arată cineva prin faptele manifestate în trupul său, împlinind numai acele fapte prin trup care sînt plăcute lui Dumnezeu.

130. Numai o cugetare puternică, sau o conştiinţă vie poate înfrîna faptele manifestate prin trup. Această *omorîre* a mişcărilor neînfrînate din mădularele trupului coincide cu o mare putere a duhului.

131. *Mişcare de neînţeles*, căci pare contrară raţiunii; *moarte de bună voie*, căci coexistă continuu cu voia, spre deosebire de moartea fizică, care odată ce se produce, nu mai e cu putinţă o manifestare a voii prin trup; ca atare e un suprem act continuu de voinţă. *Viaţă în simplitate* e cea fără complexităţi şi întrebări inutile care o micşorează ca trăire din iubire.

132. «Nu vorbeşte de primejdia sufletului, ci de a trupului, pe care o suportă cel ce ascultă, din vreo întîmplare, fie că ar călători pe mare, fie că ar cădea între tîlhari; şi astfel moare de o moarte care nu-i pricinuieşte

necăutat în faţa lui Dumnezeu, netemere de moarte, neprimejdioasa plutire pe marea vieţii, călătorie în somn [133].

4) Ascultarea este mormînt al voinţei şi înviere a smereniei [134]. Nu se împotriveşte mortul şi nu alege între cele bune şi între cele părute rele. Căci cel ce şi-a omorît sufletul din evlavie va răspunde pentru toate [135]. Ascultarea este lepădarea judecăţii proprii din bogăţia judecăţii [136].

5) Începutul omorîrii mădularelor trupului şi a voii sufletului se face cu durere. Mijlocul e cînd cu durere, cînd fără durere. Iar sfîrşitul se arată în ne-

---

grijă, ştiind bine că moartea din întîmplare îi este o mărturie şi împlineşte ascultarea fără să aleagă ce are să asculte şi ce nu».

133. Toate răspunderile sînt aruncate asupra povăţuitorului sufletesc rînduit de Dumnezeu. Cel ce ascultă are o singură răspundere: să asculte de acela. Prin el ascultă pe Dumnezeu, ale Cărui voi i se fac concrete şi i se tălmăcesc prin povăţuitor. De aceea, nu are grijă ce să răspundă lui Dumnezeu la judecată, pluteşte pe marea vieţii fără primejduirea sufletului, iar de primejdia trupului şi chiar de moarte nu se teme. Călătoreşte ca un copil care doarme în vreme ce e purtat în braţe de tatăl său. Mai bine zis toate le vede bine, căci nu vede nici o primejdie. La baza tuturor acestor fapte de non-voire proprie, e însă o mare şi continuă voire sau hotărîre, de a învinge cu tărie orice greutate, de a înfrunta chiar şi moartea pentru a împlini de bună voie voile lui Dumnezeu, concretizate în voile întîistătătorului; şi o lumină fundamentală: că cel ce porunceşte reprezintă pe Dumnezeu şi că mîntuirea sa constă în împlinirea voii aceluia ca voia lui Dumnezeu. Scolia din ed. 1970 zice: «Sau calea fără oboseală şi frămîntare spre virtute. Căci cel ce s-a predat pe sine întîistătătorului şi şi-a pus sufletul în mîna lui, s-a izbăvit de orice grijă şi e ca şi cînd ar dormi».

134. În fiecare clipă moare individul care caută să facă voile sale şi învie persoana, sau omul nou, prin puntea comuniunii ce o aruncă spre cel ce reprezintă pe Dumnezeu.

135. «Mai bine zis întîistătătorul lui. Căci acesta, odată ce a primit voia celui ascultător şi şi-a făcut aşa zicînd sufletul lui fără voinţă şi mort (scolia P.G.: «şi numai că nu l-a omorît»), va răspunde el însuşi pentru acela».

136. «Lepădarea judecăţii (a discernămîntului, a alegerii proprii), stă în a asculta pe cele ce par rele, ca bune, precum Avraam împlinind po-

mişcare şi în nesimţirea durerii. Acest fericit mort viu numai atunci se simte suferind osteneală şi durere, cînd se vede pe sine făcînd voia sa, temîndu-se de povara judecăţii sale [137].

6) Toţi cîţi aţi pornit să vă dezbrăcaţi pentru stadionul mărturisirii înţelegătoare [138]; toţi cîţi voiţi să luaţi jugul lui Hristos pe grumazul vostru; toţi cîţi căutaţi să puneţi sarcina voastră pe grumazul altuia; toţi cîţi vă grăbiţi să vă înscrieţi cu voia voastră cîştigurile (de pe urma nevoinţelor) şi voiţi ca în schimbul lor să vi se scrie libertatea; toţi cîţi străbateţi marea aceasta uriaşă, plutind înălţaţi pe umerii altora, cunoaşteţi că aţi pornit să străbateţi un drum scurt şi aspru, avînd pe el putinţa unei singure rătăciri: ea se numeşte rînduiala de sine (ideoritmia). Cel ce a lepădat-o cu totul pe aceasta în alegerea celor ce i se par bune şi duhovniceşti şi plăcute lui Dumnezeu a ajuns la ţintă, înainte de a fi pornit la drum [139]. Căci ascul-

---

runca de a junghia pe fiul său, şi-a îmbogăţit fără să judece ascultarea pe care o avea de la început». Ascultarea de Dumnezeu vine din bogăţia înţelegerii adevărate a ceea ce trebuie făcut pentru propria realizare şi îmbogăţeşte această înţelegere prin experienţa continuă ce o face cel ce ascultă despre propăşirea sa în eliberarea de mîndrie.

137. «Virtuţile şi păcatele fac mintea oarbă (nesimţitoare *n.tr.*). Cele dintîi, ca să nu vadă păcatele (să nu simtă ispitele lor şi să nu vadă păcatele altora *n.tr.*); cele de al doilea, ca să nu vadă virtuţile». Deci numai omul care luptă pentru virtuţi, dar n-a scăpat cu totul de păcate, adică începătorul şi cel de la mijloc, simte durerea, pentru că se teme de osînda veşnică.

138. Mărturisirea înţelegătoare e cea făcută nu cu gura, ci cu faptele şi cu mintea. «Stadionul mărturisirii înţelegătoare e locuirea fraţilor împreună, după marele Vasile care zice: «Stadionul luptei şi buna-mireasmă a înaintării şi a deprinderii neîncetate şi gîndirea la poruncile Domnului, sînt locuirea fraţilor la un loc».

139. «Ascultător este omul care a respins rînduiala de sine şi urmează învăţătorului. El se află în faptele celor desăvîrşiţi chiar dacă n-a călătorit prin ele. Deoarece vicleanul obişnuieşte să tulbure pe cei în ascultare şi să dispreţuiască osteneala lor ca a unora ce n-au nici post, nici nevoinţă,

tarea stă în a nu crede sieşi în cele bune, pînă la sfîrşitul vieţii.

7) Avînd de gînd să ne plecăm grumazul în Domnul şi să credem altuia, în scopul smeritei cugetări sau al mîntuirii de la Domnul, înainte de intrare (în stadion), dacă se află în noi vreo neîncredere şi vreun gînd (de îndoială), să cercetăm pe întîistătător şi să-l judecăm şi, ca să zic aşa, să-l cercăm, ca nu cumva încredinţîndu-ne corăbierului ca unui cîrmaci şi celui pătimaş ca unuia fără patimi şi mării ca portului, să ne pricinuim un naufragiu sigur. Iar după intrarea în stadionul evlaviei şi al supunerii, să nu mai judecăm pe povăţuitorul cel bun al luptei noastre în nici o privinţă, chiar dacă am vedea în el ca într-un om unele uşoare greşeli. Căci de nu, judecîndu-l, la nimic nu ne va folosi supunerea [140].

8) E de toată trebuinţa ca cei ce voiesc să aibă pururea o credinţă neîndoielnică în povăţuitorii lor, să păstreze biruinţele lor pururea pomenite şi neşterse în inima lor, ca atunci cînd dracii le vor semăna necredinţa faţă de ei, să le închidă gura cu cele păstrate în amintirea lor. Căci pe cît înfloreşte credinţa în inimă, pe atîta se sileşte şi trupul în slujire. Dar cînd se poticneşte de necredinţă, cade: «Că tot ce nu e din credinţă, e păcat» (Rom. 14, 20).

9) Cînd gîndul tău te sfătuieşte să judeci, sau să osîndeşti pe întîistătător, sari ca din curvie. Să nu dai şarpelui îngăduinţă: nici loc, nici intrare, nici început.

---

nici rugăciune curată, nici celelalte, care sînt ale celor ce se liniştesc, părintele acesta zice că acestea nu sînt nimic faţă de ascultarea cea adevărată. Căci ea ţine locul acelora şi-l face pe ascultător să fie în mijlocul lor, chiar înainte de a veni acolo prin ele».

140. «Căci cel ce judecă şi ţine seama de toate amănuntele disprețuieşte. Iar cel ce disprețuieşte nesocoteşte, apoi nici nu mai ascultă. Sau chiar dacă nu cade în neascultare, nu împlineşte cu credinţă ceea ce i s-a poruncit». «Iar tot ce nu este din credinţă este păcat», după Apostolul.

Zi către balaurul acesta : o, înşelătorule, nu eu am primit să fac judecata povăţuitorului meu, ci el pe a mea. Nu eu am fost făcut judecător al lui, ci el al meu.

10) Părinţii numesc cîntarea, armă ; rugăciunea, zid ; lacrima neprihănită, baie. Iar fericita ascultare au socotit-o mărturisire (mucenicie) [141], fără de care nimenea din cei împătimiţi nu va vedea pe Domnul [142].

11) Cel ce se supune dă el însuşi o hotărîre în privinţa sa. Căci dacă ascultă în chip desăvîrşit pentru Domnul, chiar dacă nu i se va părea că o face în chip desăvîrşit, s-a izbăvit de osînda sa. Iar dacă îşi împlineşte voia lui în anumite lucruri, chiar dacă i se pare că ascultă, îşi poartă povara el însuşi [143]. Dacă întîistă-

141. «Căci nu numai cei ce au primit moartea pentru Hristos sînt martiri (martori *n.tr.*), ci şi cei ce mor pentru păzirea poruncilor Lui».

142. «E de întrebat cum fără ascultare, nimeni nu va vedea pe Domnul ? Căci ce ? Maria Egipteanca şi alţi oarecare, care nu s-au supus cuiva, nu vor vedea pe Domnul ? Dar zicem că nu vorbeşte numai despre supunerea trupească, ci şi despre cea sufletească. Căci nu vom afla pe niciunul dintre sfinţi care nu şi-a supus trupul Duhului. Deci e vădit că cel ce nu are pe cea sufletească împreună cu cea trupească, nu va vedea pe Domnul. Căci mulţi supunîndu-se părinţilor trupeşti, şi-au robit sufletul plăcerilor. De aceea nu au folosit nimic din această supunere. Deci trebuie să dobîndească împreună cu supunerea trupească şi pe cea sufletească, pentru ca să se facă nepătimaşi. Căci rămînînd pătimaşi, nu vor vedea pe Domnul». Domnul este nepătimitor, şi numai cei ce se înrudesc în aceasta cu El, îl pot vedea sau simţi.

143. Cel ce se supune, se judecă şi se osîndeşte pe sine ca neputînd, din pricina păcătoşeniei, să înţeleagă şi să împlinească cum se cuvine prin el însuşi voia lui Dumnezeu. Iar judecîndu-se pe sine, se izbăveşte de judecata lui Dumnezeu.

Scolia ed. 1970 : «Cel ce împlineşte ascultarea cu conştiinţa curată şi nu face nimic după voia sa, iar dacă din neştiinţă şi uitare îi va lipsi ceva din cele datorate, şi de aceea pare celor ce privesc simplu din afară ca vrednic de judecat, el totuşi nu e osîndit de Dumnezeu. Iar dacă se sileşte să înţeleagă poruncile după voia lui şi să le împlinească după plăcerea lui, deşi pare oamenilor că ascultă în chip desăvîrşit, el se osîndeşte de Dumnezeu, că a împlinit plăcerea sa». Făcînd voia lui, îşi poartă povara lui.

tătorul nu încetează să-l mustre, bine face. Iar dacă tace, nu am ce spune [144].

12) Cei ce se supun cu simplitate în Domnul străbat drumul cel bun, nemişcînd în ei, prin iscodire de amănunte, viclenia dracilor [145].

13) Înainte de toate să ne mărturisim bunului şi singurului nostru judecător. Iar dacă el porunceşte, să ne mărturisim şi tuturor. Căci ranele descoperite nu se vor mări, ci se vor tămădui [146].

DESPRE TÎLHARUL POCĂIT

14) Mergînd eu într-o mînăstire de obşte, am văzut judecata înfricoşată a unui bun judecător şi păstor. Căci aflîndu-mă eu acolo, s-a întîmplat ca unul dintr-o ceată de tîlhari să intre în viaţa călugărească.

144. «Prin cuvintele: «Nu am ce spune», face comună abaterea ucenicului nesupus şi a povăţuitorului care nu-l mustră, arătîndu-se prin aceasta că şi întîistătătorul e răspunzător. Căci cel care nu spune celui supus lui greşelile, se va osîndi ca şi cînd el însuşi le-a făcut».

145. «Nu se îngăduie celui ce ascultă cu recunoştinţă să supună vorbei multe faptele păstorului. Căci în acest caz, dracii cei răi care stîrnesc cugetarea la gînduri iscoditoare, îl sfătuiesc cu viclenie să facă drumul simplu, în chip sucit». Întrebările, analizele, căutările de contraziceri în sfaturile date lui spre a împlini binele, sînt tot felul de pretexte, de amînare, sau de refuz a împlinirii lor. Binele e simplu şi se vede cu mintea simplă. Cea sucită îl acoperă prin tot felul de complicări iscodite.

146. Scolie în trad. Veniamin Costache, privind mărturisirea: «Mărturisirea păcatelor e ca o arătare a bolilor trupeşti. Deci precum bolile trupeşti nu le descoperă oamenii tuturor, nici fiecăruia, aşa şi mărturisirea păcatelor trebuie să se facă înaintea celor ce le pot tămădui. Căci s-a scris: «Voi cei tari purtaţi neputinţele celor slabi» (Rom. 15, 1). Iar a le purta înseamnă a le ridica şi tămădui, după cum s-a scris: «Că El neputinţele noastre le-a luat şi boalele noastre le-a purtat» (Is. 53, 4). Nu pentru că le-a luat în Sine, ci pentru că pe cei ce pătimeau i-a tămăduit». Avem aci un temei pentru mărturisirea la duhovnic şi nu în faţa unei mulţimi, sau a oricui care se va sminti sau va judeca cu neînţelegere păcatele celor ce le-au mărturisit în faţa sa.

Acestuia acel prea bun doftor şi păstor i-a poruncit să se bucure şapte zile de toată odihna, spre a vedea numai dinafară vieţuirea din acel loc. După a şaptea zi, chemîndu-l păstorul, deosebit, l-a întrebat dacă îi place să locuiască împreună cu ei. Şi după ce l-a văzut pe el învoindu-se cu toată sinceritatea, l-a întrebat iarăşi ce lucru necuvenit a făcut în lume. Şi cînd l-a văzut mărturisind cu cuvîntul toate cu hotărîre, iarăşi a zis încercîndu-l: «Voiesc să descoperi acestea în faţa întregii frăţii». Iar acela urînd cu adevărat păcatul său, călcînd peste toată ruşinea, a făgăduit fără şovăială. «Dacă voieşti, a zis, chiar şi în mijlocul cetăţii lui Alexandru» (În Alexandria).

Apoi păstorul a adunat în biserică pe toţi păstoriţii săi, 230 la număr. Şi săvîrşindu-se dumnezeiasca Liturghie (căci era duminică), după citirea Evangheliei a dus înăuntru pe acel osîndit fără prihană, tras de oarecare fraţi şi lovit cu măsură, cu mîinile legate la spate şi îmbrăcat în sac de păr şi avînd cenuşă pe cap, încît la însăşi vederea lui toţi s-au înspăimîntat şi au început îndată să strige plîngînd, că nu ştia nimeni ce s-a întîmplat, apoi cînd a ajuns aproape de uşile bisericii, a grăit către el acea sfîntă căpetenie, judecător de-oameni-iubitor: «Opreşte-te, că eşti nevrednic să intri aci!»

Înspăimîntat de glasul păstorului ce răsunase către el din altar (căci credea, după cum pe urmă cu jurăminte m-a încredinţat, că nu auzea glas de om, ci de tunet), căzu îndată pe faţa sa, cutremurat şi scuturat în întregime de frică. Ci zăcînd jos şi udînd pămîntul cu lacrimi, i se porunci iarăşi de către minunatul doftor, care lucra prin toate mîntuirea lui şi dădea tuturor chip de mîntuire şi de smerenie vădită, să spună toate cele făcute de el, după felul lor, în faţa tuturor. Iar acela mărturisi cu frică toate una cîte una, înspăimîntînd auzul tuturor: nu numai păcatele trupeşti

cele protivnice firii şi cele după fire, cu făpturile cuvîntătoare şi cu cele necuvîntătoare, ci şi vrăjitoriile, uciderile şi celelalte, care nu e îngăduit a le auzi sau a le preda scrisului. După ce le-a mărturisit, i s-a poruncit să fie tuns şi să fie socotit între fraţi.

15) Iar eu minunîndu-mă de înţelepciunea acestui cuvios, l-am întrebat în deosebi, pentru ce a făcut un lucru străin ca acesta ? Iar acest doftor adevărat a răspuns : «Pentru acestea două : Întîi, ca pe cel ce s-a mărturisit să-l scap prin ruşinea de acum de cea viitoare. Iar aceasta s-a şi întîmplat, căci nu s-a sculat, frate Ioane, de la pămînt, pînă ce n-a dobîndit iertarea de toate. Şi să o crezi aceasta. Căci unul dintre fraţii aflaţi acolo a îndrăznit să-mi spună : «Am văzut pe cineva ţinînd o hîrtie scrisă şi o trestie (un condei) ; şi cînd cel ce zăcea jos îşi spunea un păcat, acela îl ştergea cu trestia». Şi pe drept cuvînt. «Căci am spus, zice, fărădelegea mea Domnului şi mi-a iertat nelegiuirea inimii mele» (Ps. 31, 6). Iar al doilea, pentru că am pe unii care au greşeli nemărturisite şi prin aceasta îi îndemn şi pe aceia la mărturisire, fără de care nimenea nu va dobîndi iertare».

16) Şi multe alte minunate şi vrednice de amintire am văzut la acel pururea pomenit păstor şi în obştea lui, din care voiu încerca să vă fac cunoscute pe cele mai multe. Căci am rămas nu puţină vreme la ei, urmărind vieţuirea lor şi minunîndu-mă mult de ea, cum acei pămînteşti urmau pilda celor cereşti. O legătură de nedesfăcut a iubirii îi lega şi ceea ce e şi mai minunat este că erau izbăviţi de toată îndrăzneala şi grăirea deşartă. Se nevoiau înainte de toate în a nu răni conştiinţa vreunui frate în vreo privinţă [147]. Iar dacă se

147. Scolia ed. 1970 : «Prin multe fapte se răneşte conştiinţa fratelui : prin disprejuire, prin nesocotire necugetată, prin ţinerea de minte a răului şi prin cele ce răsar din acestea».

arăta careva cu ură faţă de alţii, păstorul îl închidea pe acesta în mînăstirea cea despărţită ca pe un osîndit. Odată prea cuviosul porunci să fie alungat îndată unul dintre fraţi care a bîrfit către el pe aproapele său, neîngăduind să se afle în mînăstire diavol văzut şi nevăzut.

Am văzut la acei cuvioşi lucruri cu adevărat folositoare şi minunate. Era o frăţime după Domnul adunată şi legată, avînd şi lucrarea minunată şi contemplarea (vederea) lui Dumnezeu. Aşa de mult se deprindeau să se sîrguiască în faptele dumnezeieşti, că aproape nu aveau nevoie de îndemnul întîistătătorului, şi unii pe alţii se trezeau spre vegherea dumnezeiască. Căci erau între ei rînduite nişte sfinte şi dumnezeieşti nevoinţe, bine gîndite şi statornicite. De aceea, de se întîmpla vreodată ca vreunul dintre ei să înceapă, cînd nu era întîistătătorul de faţă, să bîrfească, sau să osîndească, sau peste tot să grăiască în deşert [148], prin vreun semn care scăpa nevăzut altora, vreun alt frate atrăgîndu-i luare aminte, îl făcea să tacă. Iar dacă acela nu se simţea, poate, cel ce-i atrăgea luare aminte, punînd metanie, pleca [149]. Iar dacă aveau nevoie să spună

148. Totul se petrecea cu o mare delicateţe, fără jignirea celui ce trebuia îndreptat.

149. «Întrebarea Marelui Vasile: Pînă la ce cuvinte ajunge *vorbirea deşartă*?» Răspuns: «În general, tot cuvîntul care nu foloseşte la trebuinţa ce o avem de Domnul, este deşert, şi primejdia acestui cuvînt este de aşa fel, că chiar dacă e bine ceea ce se spune, dar nu foloseşte la zidire, cel ce l-a grăit nu are primejdia în bunătatea cuvîntului, ci în faptul de a nu-l folosi spre zidire. El atunci întristează pe Duhul Sfînt» (Ef. 4, 29—30). Al aceluiaşi: «Ce este *cuvîntul deşert*?» Răspuns: «Mărturisirea credinţei lipsită de fapte. Cînd cineva crede şi mărturiseşte pe Hristos, dar nu face ceea ce a poruncit El. Mai este şi alt cuvînt deşert: Cînd cineva mărturiseşte, dar nu se îndreptează, cînd zice că se pocăieşte, dar iarăşi păcătuieşte. Dar şi bîrfirea e cuvînt deşert; şi cînd cineva aude pe bîrfitor, dar tace. Căci şi cel ce nu mustră cu curaj, bîrfeşte. Pentru că ceea ce spune acela nu are temelie. Şi cel ce născoceşte min-

ceva, le era îngăduită, la nesfîrşit şi neîncetat, aducerea aminte de moarte şi gîndul la judecata veşnică.

17) Nu voi trece sub tăcere dintre cele văzute acolo nici biruinţa minunată a bucătarului. Văzîndu-l pururea cu mintea adunată în slujirea lui şi cu lacrimi, *l-am rugat să-mi spună cum s-a învrednicit de un astfel de har.* Iar el, silit de mine a răspuns: «Nu m-am gîndit niciodată că slujesc oamenilor, ci lui Dumnezeu. Şi socotindu-mă nevrednic de orice linişte, am totdeauna în amintire vederea focului văpăii viitoare».

18) Să auzim de o altă izbîndă minunată a lor. Ei nu se opresc nici la trapeză din lucrarea minţii, ci printr-o obişnuinţă vrednică de însemnat şi printr-o aplecare neînţeleasă îşi aduceau fericiţi aminte de rugăciunea din suflet. Dar nu se arătau făcînd aceasta numai în trapeză, ci şi în orice întîlnire şi adunare a lor. Iar dacă vreunul din ei suferea vreo cădere, primea cele mai multe rugăminţi de la fraţi să le lase lor grija şi răspunderea pentru aceasta în faţa păstorului şi să primească ei certare de la acela. Pentru aceasta păstorul cel mare, cunoscînd lucrarea ucenicilor, dădea certări mai mici, ca unul ce ştia că cel certat nu-i atît de vinovat; ba nici nu mai căuta pe cel ce căzuse *cu adevărat în greşeală* [150].

---

ciuna, vorbeşte în deşert, pentru că istoriseşte ceea ce nu s-a petrecut sau nu s-a văzut. Dar şi cel ce învaţă să se facă bine, dar el nu face, vorbeşte în deşert».

150. «Din Marele Vasile despre a nu ascunde păcatele fraţilor, sau cele proprii. Tot păcatul trebuie făcut cunoscut întîistătătorului, fie de către cel ce a păcătuit însuşi, fie de către cei ce-l cunosc împreună cu acela, dacă nu-l pot tămădui ei înşişi după porunca Domnului. Căci păcatul nespus este boală tăinuită în suflet. Nu vom numi binefăcător pe cel ce încuie cele stricăcioase în trup, ci mai degrabă pe cel ce le scoate prin durere şi asprime la arătare, ca fie prin vomitare, să arunce ceea ce vatămă, fie prin descoperirea bolii să facă cunoscut chipul tămăduirii. Tot aşa e vădit că a ascunde păcatul înseamnă a pricinui celui bolnav moartea. «Căci păcatul este boldul morţii» (Rom. 6, 25), zice apostolul.

Unde se pomeneau la dînşii grăire deşartă sau glume ? Iar dacă vreunul dintre ei ar fi început vreo ceartă cu aproapele, trecînd altul şi făcînd metanie, risipea mînia. Şi dacă-i simţea că vor ţine minte răul, vestea îndată celui ce rînduia cele de al doilea după întîistătător şi-i făcea să se împace unul cu altul înainte de apusul soarelui. Iar dacă se învîrtoşau, fie că erau pedepsiţi să nu se împărtăşească de hrană pînă la împăcare, fie că erau izgoniţi din mînăstire.

Iar această rînduială vrednică de laudă era păzită la ei cu grijă şi nu în deşert, căci aducea şi arăta multe roade. Căci mulţi dintre cuvioşii aceia s-au dovedit făptuitori şi văzători avînd darul deosebirii (al dreptei socoteli şi al smeritei cugetări). Şi se putea vedea la ei o privelişte cutremurătoare şi de măreţie îngerească. Se puteau vedea oameni de mare veneraţie şi sfinţenie, petrecînd în ascultare ca nişte copii şi avînd ca cea mai mare laudă smerenia lor.

19) Am văzut acolo bărbaţi trăind în ascultare de vreo cincizeci de ani. Pe aceştia i-am rugat să mă înveţe ce mîngîieri au aflat din atîta osteneală. Unii dintre ei spuneau că au aflat adîncul (abisul) smereniei, prin care alungă de la ei tot războiul. Alţii spuneau că au dobîndit desăvîrşita nesimţire şi lipsa de durere la bîrfeli şi sudalme.

Am văzut pe alţii din acei pururea pomeniţi veniţi acolo în căruntețe şi cu chip îngeresc după dobîndirea nerăutăţii şi a simplităţii celei duhovniceşti şi întărite cu voinţa ; n-am văzut vreunul fără judecată şi neînţelept, ca bătrînii din lume pe care oamenii sînt obiş-

Mustrările cu curaj sînt de aceea mai bune decît prietenia ascunsă. Nici să nu ascundă unul păcatul altuia. În primul caz, unul se face ucigaş al fratelui ; în al doilea, fiecare se face ucigaş al său. Căci cel ce nu se tămăduieşte pe sine, zice, prin faptele sale, este frate al celui ce se vatămă pe sine».

nuiţi să-i socotească smintiţi. Ci pe toţi, blînzi în cele din afară, luminoşi, neprefăcuţi şi nemeşteşugiţi, fără nimic plăsmuit, nici în cuvînt, nici în purtări, lucru care nu se află la mulţi; iar în cele dinăuntru respirînd cu sufletul pe Dumnezeu şi privind pe întîistătătorul ca nişte copii nevinovaţi şi avînd ochiul minţii îndrăzneţ şi tare faţă de draci şi de patimi.

20) Dar nu-mi ajunge timpul vieţii, o, sfinţită căpetenie şi iubitoare de Dumnezeu adunare, să povestesc virtuţile acelor fericiţi şi vieţuirea lor asemenea celei cereşti. Totuşi mai bine este să înfrumuseţăm cuvîntul nostru către voi şi să vă trezim la rîvna de Dumnezeu iubitoare cu sudorile ostenelilor lor, decît cu îndemnurile noastre neputincioase. Căci «fără nici o îndoială, ceea ce e mai mic se împodobeşte cu ceea ce e mai mare» (Evr. 7, 7). Dar vă rog să nu cugetaţi că vă scriu ceva plăsmuit de mine. Căci e un obicei al necredinţei să caute să zădărnicească folosul.

DESPRE ISIDOR

21) Dar să ne întoarcem iarăşi la cele spuse mai înainte. Un bărbat oarecare cu numele Isidor, de neam boieresc din Alexandria, s-a retras din lume înainte de anii aceştia, în mînăstirea amintită, unde l-am apucat şi eu. Primindu-l acel prea cuvios păstor şi văzîndu-l foarte pornit spre rele, crud, aspru şi cutezător, se gîndeşte prea înţelept să înfrîngă viclenia dracilor printr-o rînduire omenească. Şi zice către Isidor: «Dacă te-ai hotărît să iei jugul lui Hristos, voiesc să te deprinzi înainte de toate cu ascultarea». Dar acela a răspuns: «Precum se predă fierul făurarului, aşa şi eu, prea sfinte, mă predau pe mine ţie». Păstorul, bucurîndu-se de această pildă, dădu îndată fierului Isidor regula nevoinţei şi-i zise: «Voiesc să stai, frate, în

poarta mînăstirii şi să faci îngenunchere fiecărui suflet care intră şi iese, zicînd: «Roagă-te pentru mine, părinte, că sînt stăpînit de duh rău». Şi ascultă acesta ca îngerul pe Domnul.

Şi făcînd el aşa şapte ani şi ajungînd la cea mai adîncă smerenie şi zdrobire de inimă, pururea pomenitul acela, după cei şapte ani rînduiţi de lege [151] şi după răbdarea neînchipuită a bărbatului, voi să-l numere, ca mai mult decît vrednic, în rîndul fraţilor, ba să-l învrednicească şi de hirotonie. Dar acela a îndreptat foarte multe rugăminţi prin alţii şi prin mine, nevrednicul, către păstor, să-l lase să sfîrşească drumul, petrecînd acolo. El îşi vestea prin cuvîntul acesta în chip umbrit sfîrşitul şi chemarea lui apropiată (la Dumnezeu), fapt care s-a şi întîmplat. Căci lăsîndu-l pe el învăţătorul în această rînduială, după zece zile a plecat prin neslăvire în chip slăvit la Domnul, luînd la el în a şaptea zi a adormirii şi pe portarul mînăstirii. Căci îi spusese lui, fericitul, că de va dobîndi îndrăznire la Domnul, nedespărţit îi va fi şi acolo degrabă. Iar aceasta s-a şi întîmplat, spre cea mai mare adeverire a primirii neînfruntate a ascultării şi a smereniei lui, de-Dumnezeu-următoare.

22) Am întrebat pe acest mare Isidor, pe cînd încă trăia, ce lucrare avea mintea lui stînd în poartă? Şi pururea pomenitul nu a ascuns-o de către mine, căci voia să mă folosească. Spunea deci că la început o avea pe aceasta: «Socoteam că pentru păcatele mele m-am vîndut. De aceea făceam pocăinţă cu toată amărăciunea, cu silire şi cu sînge [152]. Iar după ce s-a împlinit

151. «Cinsteşte părintele şeptimea de ani a legii vechi, dezlegînd după trecerea acestui timp pe Isidor de canonisire. Prin aceasta arată că tot omul trebuie să treacă prin răstimpul dureros al vieţii acesteia, pînă ce izbăvindu-se de cele de aici, ajunge la odihna celor de acolo».

152. Din Isaac Sirul: «Puţin necaz suportat pentru Dumnezeu, e mai mare decît o faptă mare săvîrşită fără necaz. Deoarece necazul de bună

un an, nu mai aveam întristare în inimă, aşteptînd plata de la Dumnezeu pentru răbdare [153]. Trecînd iarăşi un an, mă socoteam nevrednic, în simţirea inimii, de petrecerea în mînăstire şi de vederea şi de vorbirea împreună cu părinţii şi de împărtăşirea cu dumnezeieştile Taine şi de privirea cuiva în faţă ; ci căutînd cu ochii în jos, dar şi mai jos cu cugetul, ceream celor ce intrau şi ieşeau să se roage pentru mine».

DESPRE LAURENTIE

23) Şezînd noi odată la masă, acel mare povăţuitor, plecîndu-şi sfînta sa gură la urechea mea, zise : «Voieşti să-ţi arăt cugetare dumnezeiască într-o adîncă cărunteţe ?» Iar eu rugîndu-l să o facă, dreptul acesta strigă de la o a doua masă, pe un oarecare cu numele Laurentie, ce avea în mînăstire vreo patruzeci şi opt de ani şi era al doilea preot slujitor la altar. Acela venind şi îngenunchind în faţa egumenului, acesta îl binecuvîntă. Dar sculîndu-se acela, nu-i spuse nimic, ci-l lăsă să stea în faţa mesei, fără să mănînce (şi era la începutul mesei). Acela rămase aşa un ceas sau chiar două, încît pînă la urmă mă şi ruşinai să privesc la faţa lui ; căci era cu părul alb de tot, avînd optzeci de ani. Rămînînd fără răspuns pînă la sfîrşitul mesei, fu trimis

voie probează credinţa şi iubirea. Iar fapta odihnei se naşte din lenevirea conştiinţei. De aceea în necazuri s-au probat sfinţii în dragostea lui Hristos şi nu în odihnă. Pentru că fapta fără osteneală e dreptatea celor din lume, care fac milostenii din cele din afară şi nu agonisesc în ei înşişi». E lucru mai mare să suporţi o durere, decît să faci cu uşurinţă o faptă bună. Ultima nu se înscrie atît de adînc în fiinţa proprie, ca să o preschimbe.

153. «Cel ce primeşte necazurile din timpul de faţă în aşteptarea bunătăţilor de mai tîrziu, a aflat cunoştinţa adevărului şi se va izbăvi uşor de mînie şi de întristare». Îşi cunoaşte mai bine complexitatea firii cel ce suportă necazuri, decît cel pentru care totul decurge lin, rămînînd la suprafaţa fiinţei lui nepusă la încercare prin grele necazuri.

de cuviosul să spună mai înainte pomenitului Isidor începutul psalmului 39. Dar eu n-am trecut cu vederea, ca un prea viclean, să ispitesc pe bătrîn. De aceea l-am întrebat ce gîndea cînd stătea înaintea mesei ? Iar el a zis : «Înfăţişîndu-mi în preajma păstorului chipul lui Hristos, am socotit că nu el îmi porunceşte, ci Dumnezeu. Pentru aceea, părinte Ioane, stăteam rugîndu-mă, nu ca înaintea mesei unor oameni, ci ca înaintea altarului lui Hristos, neprimind nici un gînd rău faţă de păstor, datorită credinţei şi iubirii mele faţă de el. Căci s-a zis : «Iubirea nu socoteşte răul» (I Cor. 13, 5). Dar cunoaşte şi aceasta, părinte, că dacă cineva se predă pe sine de bună voie simplităţii şi nerăutăţii, nu mai dă celui rău nici loc, nici vreme împotriva sa».

DESPRE ECONOM

24) Precum acel drept era cu adevărat prin Dumnezeu mîntuitorul şi păstorul oilor sale, la fel îl avea de la Dumnezeu şi pe economul mînăstirii, mai mult decît pe oricare altul, blînd, ca foarte puţini. Împotriva acestuia se porni odată stareţul cu mare mînie spre folosul celorlalţi, în biserică, poruncind să fie scos afară fără nici un motiv. Iar eu ştiindu-l pe acesta nepătat de vina de care îl osîndea păstorul, i-am luat apărarea economului în faţa păstorului, luîndu-l de o parte. Dar înţeleptul spuse şi el : «Ştiu, părinte, şi eu. Dar precum e un lucru de osîndă şi nedrept a răpi pîinea din gura pruncului leşinat de foame, aşa se va păgubi şi pe sine şi pe lucrător întîistătătorul sufletelor dacă nu-i prilejuieşte aceluia atîtea cununi [154], cîte ştie că

154. Aşa e textul din ed. 1970. Cel din P.G. sună : «Aşa şi întîistătătorul sufletului nu se vatămă şi nu se păgubeşte nici pe sine, pricinuind aceluia cununi».

poate răbda acela în tot ceasul, fie prin ocări, fie prin necinstiri, fie prin dispreţuiri şi batjocoriri [155]. El se face pricina acestor trei păgubiri foarte mari:

Întîi se lipseşte acela însuşi de plata ce vine din certarea povăţuitorului; al doilea, că putînd să folosească şi pe ceilalţi din virtutea altuia, nu o face aceasta; al treilea şi cel mai greu lucru e că şi cei ce par purtători de osteneli, făcîndu-se o vreme fără grijă şi nefiind mustraţi sau certaţi de întîistătătorul, ca unii ce ar fi, chipurile, virtuoşi, se lipsesc de blîndeţea şi de răbdarea ce se cuvine să o aibă. Căci lipsa de apă acoperă şi pămîntul bun şi roditor şi gras de buruienile necinstite şi-l face să odrăslească mărăcinii mîndriei, ai vicleniei şi ai netemerii. Ştiind-o aceasta marele apostol scrie lui Timotei: «Stăruie, mustră, ceartă, îndeamnă cu timp şi fără timp» (II Tim. 4, 2).

Iar eu împotrivindu-mă acelui povăţuitor adevărat şi aducînd înainte slăbiciunea generaţiei noastre şi că mulţi poate pentru certarea fără motiv, sau poate nu fără motiv, se rup de păstor, acel sălaş al înţelepciunii zice iarăşi: «Sufletul legat de Hristos, prin iubirea şi credinţa păstorului, nu se depărtează de el pînă la sînge şi mai ales cel ce s-a tămăduit vreodată prin el de vreo rană oarecare, amintindu-şi de cel ce zice: «Nici îngerii, nici începătoriile, nici puterile, nici vreo altă zidire nu va putea să ne despartă pe noi de dra-

Scolia: «Luptătorii sînt ispitiţi ca să sporească bogăţia lor. Cei molesiţi, ca să se păzească de cele ce-i vatămă. Cei somnoroşi, ca să se trezească. Cei depărtaţi, ca să se apropie de Dumnezeu. Cei familiari, ca să se facă şi mai familiari prin îndrăzneală».

155. «Observă cum celor ce au urcat li se dă, nu fără folos, prilej de smerenie. Căci dacă se desăvîrşesc în cele ce au pus început, se fac şi mai vrednici de laudă».

Dacă cei ce lucrează bine sînt numai lăudaţi de întîistătători, încep să se umple de mîndrie şi se păgubesc şi ei şi întîistătătorii, că nu au avut grijă de buna lor îndrumare.

gostea lui Hristos» (Rom. 8, 38). Iar de cel ce nu e astfel legat şi bine sădit şi lipit mă minunez foarte dacă nu-şi săvîrşeşte în deşert petrecerea cea din locul acesta. Că s-a însoţit cu o ascultare mincinoasă». Şi nu s-a înşelat pe sine acest cu adevărat mare povăţuitor, ci a călăuzit şi a desăvîrşit şi a adus la Hristos oi neprihănite.

DESPRE AVACHIR

25) Să ascultăm înţelepciunea lui Dumnezeu aflată în vase de lut şi să ne minunăm de ea. Mirîndu-mă eu, deci, cînd mă aflam acolo, de credinţa, de răbdarea şi de neclintita stăruinţă a celor nou-sădiţi, cu toate certările şi ocările, ba uneori şi prigonirile nu numai din partea întîistătătorului, ci şi a celor cu mult mai de jos, am întrebat, pentru zidirea mea, pe un oarecare dintre fraţii ce se aflau în mînăstire de cincisprezece ani, pe nume Avachir, pe care îl vedeam nedreptăţit aproape mai mult decît pe toţi, ba uneori alungat şi de la masă dintre slujitori; şi era din fire foarte puţin vorbăreţ.

Deci zisei către el: «Frate Avachir, pentru ce te văd în fiecare zi alungat de la masă şi dormind de multe ori nemîncat?» Iar el răspunse: «Crede-mă, părinte, că mă încearcă părinţii mei, de sînt bun de călugăr. Dar nu o fac aceasta fără iubire [156]. Şi eu cunoscînd scopul întîistătătorului şi al celorlalţi, le rabd toate fără greutate. Iată am cincisprezece ani din cei treizeci cît socotesc, precum mi-au spus şi ei la intra-

156. «Nu numai pe cei ce mor de sabie şi pe cei ce au mărturisit pe Domnul în faţa tiranilor, îi încununează Domnul, ci şi pe cei ce şi-au dovedit iubirea întru nevoinţă. Căci precum aceia au răbdat împunsăturile pentru Domnul, aşa şi aceştia au răbdat asupririle şi nevoinţa pentru Domnul».

rea mea (în mînăstire), că încearcă pe cei ce s-au lepădat de lume. Şi pe drept cuvînt, frate Ioane, căci fără cercare aurul nu se desăvîrşeşte».

Mai rămînînd deci viteazul acesta, Avachir, după intrarea mea în mînăstire, doi ani, s-a mutat la Domnul, spunînd părinţilor cînd avea să plece: «Mulţumesc, mulţumesc Domnului şi vouă. Că ispitindu-mă voi pentru mîntuirea mea, iată am rămas neispitit de draci şaptesprezece ani». Pentru aceasta întîistătătorul, ca un drept judecător, a poruncit să fie aşezat după vrednicie, ca un mărturisitor (mucenic), împreună cu sfinţii adormiţi acolo.

DESPRE ARHIDIACONUL MACEDONIE

26) Aş nedreptăţi, fără îndoială, pe rîvnitorii celor bune, dacă aş îngropa în mormîntul tăcerii lupta şi biruinţa lui Macedonie, a întîiului diacon de acolo. Acesta, aflîndu-se în purtarea de grijă a Domnului, l-a rugat odată pe păstor cu două zile înainte de sărbătoarea sfintelor Teofanii [157], să plece în cetatea Alexandriei, pentru oarecare trebuinţă personală, făgăduind să vină repede din cetate pentru pregătirea sa de slujba sărbătorii. Dar diavolul, vrăjmaşul binelui, l-a împiedecat pe arhidiaconul îngăduit de egumen, să vină în sfînta mînăstire la data hotărîtă de întîistătător. Sosind după o zi, păstorul îl scoase din diaconie şi-l aşeză în rîndul celor din urmă începători. Bunul diacon al răbdării şi arhidiacon al statorniciei primi hotărîrea şi cuvîntul părintelui fără întristare, ca şi cînd altul ar fi fost pedepsit şi nu el. După ce a rămas în această stare patruzeci de zile, înţeleptul l-a ridicat iarăşi în

157. Sărbătoarea Naşterii şi a Botezului Domnului, care se vede că în timpul scrierii «Scării» se prăznuiau încă deodată sau în strînsă legătură.

treapta lui. Dar după o zi de arhidiaconie, acesta îl rugă să-l lase iarăşi în aceeaşi certare şi necinstire de mai înainte, spunînd că a săvîrşit un păcat de neiertat.

Dar cunoscînd cuviosul că acela nu spune adevărul ci cere aceasta din smerenie, s-a învoit cu dorinţa cea bună a slujitorului şi se putea vedea căruntețea venerată petrecînd în starea începătoare şi cerînd tuturor să se roage pentru el «deoarece, zicea, am căzut în curvia neascultării». Mie însă, smeritului, a îndrăznit acest mare Macedonie să-mi mărturisească pentru ce a alergat de bună voie la această smerită vieţuire. «Niciodată, zicea, n-aın simţit atîta uşurare de orice război şi n-am văzut dulceaţa luminii dumnezeieşti în mine, ca acum» [158].

27) Este propriu îngerilor să nu cadă. Ba poate nici să poată cădea, cum zic unii [159]. Dar oamenilor le este propriu să cadă şi să se ridice iarăşi de cîte ori s-ar întîmpla aceasta. Numai dracilor le este propriu ca odată căzuţi să nu se mai ridice niciodată [160]. Acea-

158. Cel ce ia de bunăvoie starea smereniei şi ostenelile cele grele, nu va mai suferi de venirea asupra lui a unor umiliri şi greutăţi fără voie. Acestea nu-l vor întrista, ba nici nu le va mai simţi, ci se va bucura de ele. Căci îl găsesc pregătit pentru ele. Nu le mai simte ca ispite şi ca război. Nu-i mai produc întristări şi nemulţumiri. El vede în sine lumina dumnezeiască, pentru că vede rostul lor binefăcător.

159. Învăţătura stabilită e că acum îngerii buni nici nu pot cădea.

160. «Sînt trei ordine, zice sfîntul Maxim: îngeri, oameni, demoni. A nu cădea e propriu îngerilor, dar nu după fiinţă, ci prin libera alegere. Căci nu sînt prin fire nemişcaţi spre rău. Pentru că în acest caz nici satana n-ar fi căzut, fiindcă prin fire n-ar fi putut pătimi aceasta. Dar sînt greu de mişcat spre contrariul, cum zice Grigorie Teologul. Deci nu după fiinţă, ci după libera alegere au dobîndit însuşirea de a nu cădea. Pe aceasta dracii întărind-o spre rău, au rămas din pricina neputinţei de întoarcere, în apostazie. Iar oamenii, din pricina putinţei de întoarcere, sînt mai buni decît demonii. Dar îngerii sînt mai presus de ambele ordine, din pricina neputinţei de schimbare». Dar se pune întrebarea: De ce Dumnezeu i-a făcut pe îngeri şi pe demoni cu neputinţă de mişcat de la bine spre rău şi invers, după ce au ales ei binele sau

sta ne-a mărturisit-o cel încredinţat cu economia mînăstirii. Fiind tînăr, îmi spuse el, şi avînd grija vitelor mînăstirii, mi s-a întîmplat o foarte grea cădere a sufletului. Avînd obiceiul să nu ascund niciodată şarpele înlăuntrul inimii, prinzîndu-l de coadă l-am arătat îndată doftorului. Dar acela cu faţa zîmbitoare, îmi zise lovindu-mă uşor peste obraz: «Du-te, fiule, fă-ţi slujba ca mai înainte şi nu te teme de nimic» [161]. Iar eu, convins prin credinţa înfocată că voiu lua în puţine zile dovada tămăduirii, am continuat să alerg pe drumul meu bucurîndu-mă şi totodată tremurînd.

28) Toată orînduirea făpturilor are, cum zic unii, multe deosebiri. Deci şi în vieţuirea de obşte a fraţilor sînt deosebiri de înaintări şi păreri. Pentru aceea şi doftorii, observînd pe unii dintre aceştia iubitori de a se arăta la venirea în mînăstire a mirenilor, îi acoperea în faţa acelora cu ocări şi cu slujiri mai puţin cinstite, ca să se retragă cu grabă cînd se întîmpla sosirea cuiva din lume. Şi aşa se putea vedea petrecîndu-se ceva mai presus de fire: însăşi slava deşartă se alunga pe sine şi fugea de oameni [161 bis].

---

răul? Nu e în hotărîrea lor ceva atît de decisiv, că schimbarea le devine cu neputinţă? Credem că aci trebuie căutată explicaţia. Îngerii au un fel de absolut în decizia lor. Ei vor ceva într-un grad şi într-o formă definitivă. Ei trăiesc într-o ambianţă mai clară a absolutului şi decizia lor are ceva din acceptarea total conştientă a absolutului, cîtă vreme omul creşte treptat spre absolut, aflîndu-se pe un drum suitor, care se desprinde treptat de răul sau de binele total.

161. Scolia ed. 1970: «Să nu ai vreo bănuială pe părinte, că a lăsat pe cel ce s-a mărturisit fără o certare (epitimie). Căci îl ştia pe acesta din tinereţe mult timp petrecînd în nevoinţa plină de trezvie, şi stăruind în osteneli şi de aceea nu a adăugat altă greutate la acestea. De altfel nici pricină nu era pe cît socotea, vrednică de o certare aspră, pentru că altfel nu l-ar fi lăsat să plece zîmbind, ci ar fi ieşit păzind întocmai canonisirea».

161 bis. Însăşi slava deşartă fugea de oameni, pentru că cei stăpîniţi de ea se fereau să apară în faţa oamenilor, obligaţi fiind la slujiri lipsite

DESPRE CUVIOSUL MINA

29) Nevrînd Domnul să mă lipsească de rugăciunile unui cuvios părinte, înainte cu o săptămînă de plecarea mea l-a luat la sine pe cel ce cîrmuia ca ajutor al păstorului, pe un bărbat minunat, cu numele Mina, care avea cincizecişinouă de ani în obşte şi împlinise toate ascultările în ea. Deci în ziua a treia, cînd săvîrşeam noi rînduiala adormirii cuviosului, deodată se umplu de bună mireasmă tot locul unde zăcea trupul lui. Drept aceea ne îngăduie marele păstor să desfacem acoperămîntul în care era aşezat. Şi făcîndu-se aceasta, văzurăm toţi pornind din tălpile lui ca din două izvoare, buna mireasmă a mirului. Atunci spuse învăţătorul către toţi: «Vedeţi sudorile picioarelor şi ostenelile lui, cu adevărat s-au adus şi s-au primit ca un mir!»

Dar părinţii locului mi-au povestit şi alte multe isprăvi ale prea cuviosului Mina. Spuneau şi aceasta, că odată întîistătătorul, voind să încerce răbdarea lui de Dumnezeu dăruită, venind acesta la stăreţie şi punînd metania de seară egumenului şi cerînd slobozire ca de obicei, acela l-a lăsat pe el să şadă aşa jos pînă la ceasul canonului. Şi abia atunci dîndu-i blagoslovenie şi ocărîndu-l ca pe un iubitor de slavă şi ca pe un lipsit de răbdare, l-a lăsat să se ridice. Căci ştia cuviosul că va răbda cu bărbăţie. De aceea a dat şi privelişte aceasta spre zidirea tuturor. Iar ucenicul cuviosului Mina făcîndu-ne cunoscute acestea despre învăţătorul său, zise: «Descusîndu-l eu, dacă nu cumva i-a venit somnul stînd în genunchi înaintea egumenului, m-a încredinţat că şezînd aşa jos a rostit toată psaltirea».

30) Nu voiu trece cu vederea să împodobesc cununa cuvîntului şi cu smaraldul următor: Am stîrnit

de măreţie. Şi aşa se învăţau să se ferească de a se arăta cu fală în faţa oamenilor.

odată la un cuvînt despre liniştire pe unii dintre bătrînii aceia plini de bărbăţie. Iar aceia, cu faţa zîmbitoare şi cu chip vesel mi-au spus: «Noi, părinte Ioane, fiind materiali, avem şi o vieţuire aplecată spre cele materiale. Judecînd că trebuie să purtăm războiul după măsura slăbiciunii noastre, am socotit că e mai bine să ne luptăm cu oamenii care uneori sînt furioşi, alteori se căiesc, şi nu cu dracii care sînt totdeauna porniţi şi înarmaţi cu furie împotriva noastră» [162].

31) Iarăşi un altul dintre acei pururea pomeniţi, avînd faţă de mine dragostea şi îndrăznirea cea după Dumnezeu, îmi spuse cu bunăvoinţă: «De ai dobîndit cumva, prea înţelepte, lucrarea Celui ce a zis întru simţire: «Toate le pot întru Cel ce mă întăreşte pe mine, Hristos» (Fil. 4, 14), de a venit peste tine Duhul Sfînt ca o rouă curăţitoare, de te-a umbrit puterea răbdării Celui prea Înalt (Lc. 1, 35), încinge ca un bărbat (ca Hristos Dumnezeu) mijlocul tău cu ştergarul ascul-

162. Scolia din ed. 1970 care arată în plus, pe lîngă P.G., prima propoziţie ca fiind a lui Marcu Ascetul, iar restul al lui Evagrie: «Zice şi Ava Marcu: «Mai bine este să fim ispitiţi de oameni decît de draci. Dar cel ce place Domnului, îi biruieşte şi pe unii şi pe alţii». Dar zice şi sfîntul Evagrie: «Dracii luptă descoperiţi împotriva pustnicilor. Iar împotriva celor ce petrec în chinovii sau săvîrşesc virtutea însoţiţi cu alţii, îi înarmează pe cei mai fără grijă dintre fraţi. Dar războiul al doilea e mult mai uşor decît cel dintîi. Pentru că nu se pot afla oameni pe pămînt atît de amarnici ca dracii, chiar dacă se suferă din partea lor toată uneltirea». Oamenii mai au şi milă, sau mai pot fi şi înduplecaţi, dar dracii nu. În orice caz poţi fi, în lupta cu oamenii ce te ispitesc sau te turbură, cel puţin tot atît de tare ca şi ei, poţi afla o slăbiciune în ispitirea lor şi deci îi poţi înfrînge mai uşor.

În P.G. se mai adaugă o scolie, care e totodată o metodă de înfrîngere a ispitelor de la oameni şi de la draci: «Cel ce se roagă pentru oamenii care-l nedreptăţesc, tulbură pe draci; iar cel ce se împotriveşte celor dintîi, e biruit de cei din urmă». Lupta oamenilor împotriva noastră nu e despărţită de cea a dracilor. Dar prin oameni, lupta dracilor e mai slabă. Căci oamenii se înmoaie de rugăciunea noastră pentru ei, de vorba bună şi de ajutorul ce le dăm.

tării şi ridicîndu-te de la cina liniştei, spală picioarele fraţilor cu duh smerit [163]. Mai bine zis tăvăleşte-te sub picioarele soţilor tăi cu cuget sporit; pune portar neîndurat şi neadormit în poarta inimii tale; ţine-ţi mintea cea greu de ţinut [164] în trupul tău supus împrăştierii; ţine liniştea minţii în mădularele ce se mişcă şi se clatină, care e lucrul cel mai minunat dintre toate; fă-ţi sufletul neturburat în mijlocul turburărilor, opreşte-ţi limba înfuriată, gata să sară la împotrivire [165].

Luptă-te cu stăpîna aceasta în fiecare zi de şaptezeci de ori cîte şapte. Înfige în lemnul sufletului ca într-o cruce, mintea ta, ca o nicovală, care e bătută, batjocorită, ocărîtă, luată în rîs, nedreptăţită ca de nişte lovituri neîncetate de ciocane, dar se înmoaie, nu suferă nici o sfărîmare, ci rămîne întreagă, netedă şi neclintită [166]. Leapădă voia ta ca pe o haină a ruşinii şi intră în arenă despuiat de ea [167], chiar dacă acesta e

163. Cel ce porneşte la ascultare cu hotărîre, se dovedeşte pe de o parte bărbat puternic, pe de alta, în stare de smerenie; e tare în smerenia slujitoare. El se încinge cu putere, dar cu puterea smereniei. El renunţă la liniştea care-l odihneşte şi ia asupră-şi grija ajutorării şi lucrării de scăparea aproapelui de păcatele ce-l împovărează.

164. «κράτει νοῦν ἀκράτητον» e un paradox. Mintea care e mereu în mişcare trebuie ţinută în gîndul la Dumnezeu.

165. În toate aceste recomandări se cere un lucru paradoxal (tradus de noi cu «minunat»), deci cu atît mai greu. Mădularele trupului se mişcă sub puterea ispitelor, dar mintea trebuie să-şi păzească liniştea şi deci puterea de a nu se tulbura şi de a nu se lăsa purtată de ele. Mintea trebuie să rămînă neclintită ca o stîncă în mijlocul valurilor ce o asaltează.

166. Mintea, ca organ al cugetării, are ca temelie sufletul nostru întreg, sau subiectul nostru. Dacă dispoziţia acestuia e fermă ca un lemn, mintea nu se va clătina nici ea de ispite. Neclintirea subiectului nostru îşi ia tăria din întipărirea lui de gîndul la crucea lui Hristos. Mintea trebuie să se fixeze în subiectul astfel întărit, asemenea lui Hristos, suportînd ca El toate piroanele.

167. «Voia ta» e voia contrară lui Dumnezeu, voia individualistă, sau egoistă. Ea îl îmbracă pe om într-o înfăţişare neplăcută lui Dumnezeu şi

un lucru rar şi anevoie de aflat. Îmbracă platoşa credinţei care nu poate fi spartă şi sfărîmată de necredinţa în conducătorul luptei. Ţine în frîul neprihănirii simţul pipăitului care sare cu nerușinare înainte. Înfrînează-ţi cu pomenirea morţii ochiul care voieşte să iscodească în fiecare clipă măreţia trupurilor şi frumuseţea lor. Adu la tăcere, prin grija de ea însăşi, mintea curioasă care voieşte să osîndească pe frate pentru negrijă, arătînd în chip neamăgitor toată iubirea şi mila faţă de apropele. În aceasta vor cunoaşte toţi, cu adevărat, prea iubite părinte, că eşti ucenic al lui Hristos : dacă vom avea în obşte iubire între noi».

«Vino, vino», zicea iarăşi bunul prieten. «Vino şi locuieşte împreună cu noi. Bea în fiecare clipă batjocorirea ca pe o apă vie. Căci David după ce a cercat din toate cele plăcute de sub cer, la sfîrşitul tuturor, mărturisindu-şi neştiinţa, a zis : «Ce este dar bun ? Sau ce e plăcut ? Nu e altceva decît a locui fraţii împreună» (Ps. 132, 1). Iar dacă ne-am învrednicit astfel de o asemenea răbdare şi ascultare, e bine ca, după ce ne-am cunoscut şi slăbiciunea noastră, să nu intrăm în stadionul luptei, ci să fericim pe cei ce luptă şi să le dorim răbdare» [168].

Iar eu am fost biruit de frumoasele cuvinte ale părintelui şi prea bunului învăţător, care a nevoit împreună cu mine în chip evanghelic şi proorocesc, sau mai bine zis prietenesc. De aceea am şi hotărît să dau fără şovăire întîietate fericitei ascultări.

semenilor, într-o înfăţişare de ocară. Cel ce ţine seama de această voie egoistă a sa, fiind duşmanul lui Dumnezeu şi al semenilor săi, nu e capabil să suporte greutăţile neplăcute ale nevoinţelor, pentru că nu se bazează decît pe puterea sa limitată.

168. E lăudată răbdarea în obşte, ca forţă de coeziune, ca putere susţinută de comuniune şi susţinătoare a comuniunii. Pe aceasta a pus accent şi stareţul Gheorghe, de la Cernica, în viaţa duhovnicească ce a sădit-o în obştea sa.

32) Dar înainte de a ieşi ca dintr-un rai şi de a înşira cuvintele mele, ca nişte mărăcini urîţi şi nefolositori, voi mai aminti încă o virtute folositoare a acestor fericiţi [168 bis].

Păstorul a băgat de seamă că de multe ori stînd noi la rugăciune, unii le foloseau ca întîlniri şi ca prilejuri de convorbiri. Acestora poruncindu-le să stea vreme de o săptămînă înaintea bisericii, le-a rînduit să facă metanie celor ce intrau şi ieşeau, chiar dacă erau clerici sau preoţi [169].

Văzînd pe careva dintre fraţi stînd la cîntare cu o simţire a inimii mai adîncă decît a multora şi mai ales părînd, prin rostirea cuvintelor însoţită de înfăţişarea fiinţei şi a feţei, că se află în convorbire cu vreunii, l-am întrebat să-mi spună înţelesul fericitului său obicei. Iar el ştiind că e spre folos să nu ascundă aceasta, zise: «M-am obişnuit, părinte Ioane, să-mi adun gîndurile şi mintea, împreună cu sufletul, de la început, chemîndu-le să strige împreună: «Veniţi să ne închinăm şi să cădem la Hristos, Împăratul nostru Dumnezeu».

Iar pe bucătar iscodindu-l eu, l-am prins făcînd aceasta: văzînd că are o tăbliţă la brîu, am aflat că însemna pe ea în fiecare zi gîndurile sale şi le mărturisea pe toate păstorului. Dar nu numai pe acesta, ci şi pe alţi mulţi i-am văzut făcînd acolo acelaşi lucru. Căci era şi aceasta o poruncă a marelui păstor, precum am auzit [170].

---

168 bis. «Urîte ca exprimare, nefolositoare prin firea lor lumească; spinoase prin asprimea lor».

169. «Cînd greşala unuia se întinde la mulţi, nu trebuie să se arate îndelunga-răbdare, nici să se caute folosul propriu, ci cel al multora, ca să se mîntuiască, pentru că virtutea multora şi de multe feluri e mai de folos decît virtutea unuia şi de un singur fel».

170. Aceasta e o metodă de a păstra sufletul într-o sinceritate sau într-o transparenţă deplină, neavînd în el nimic ascuns, nimic acoperit de întunericul mîncîunii, nici o umbră, nici o pată, ci totul în lumină.

Oarecare dintre fraţi a fost izgonit odată de el, pentru că a bîrfit pe aproapele său către el, că e flecar şi vorbăreţ. Dar el a stăruit în poarta mînăstirii timp de o săptămînă, rugîndu-se să poată intra şi să fie iertat. Cînd a auzit aceasta iubitorul de suflete, cercetînd şi aflînd că acela n-a mîncat nimic în cele şase zile, îi vesti: «Dacă voieşti să-ţi faci sălaşul în întregime în mînăstire, te voiu pune în ceata celor ce se pocăiesc». Şi fiindcă cel ce se pocăia a primit aceasta cu bucurie, păstorul a poruncit să fie dus în mînăstirea rînduită îndeosebi pentru cei ce plîngeau pentru păcatele lor, ceea ce s-a şi întîmplat [171].

Scolia P.G.: *Alta*, a lui Fotie: «A dezvălui de bunăvoie greşalele sale bărbaţilor duhovniceşti, e un semn al vieţii ce se îndreptează, iar a le ascunde e un semn al sufletului pătimaş. Căci nimenea ajutînd pe hoţi, sau stînd de partea curvarilor, nu-şi va da pe faţă gîndurile (nu-i va da pe faţă pe aceştia). Pentru că cel nepătimaş, care are milă faţă de pătimaş spunînd păcatul fratelui, o face din două motive: fie ca să-l îndrepteze pe el, fie ca să-l folosească pe altul. Dar dacă-l spune fără aceste motive, o face fie ca să-l osîndească pe acela, fie ca să-l bîrfească, şi de aceea nu va scăpa de părăsirea dumnezeiască şi va cădea şi el fie în aceeaşi greşală, fie în alta, şi va fi osîndit şi ruşinat».

171. O scolie a lui Hrisolog: «Leagă pe cel ce a păcătuit, ca să i-L faci milostiv pe Dumnezeu. Nu-l dezlega, ca să nu fie legat şi mai tare de mînia lui Dumnezeu. De nu-l voi lega eu, legăturile lui nu vor rămîne nedezlegate. «Că de ne vom judeca pe noi înşine, nu vom fi judecaţi» (1 Cor. 11, 31). Să nu socotească cineva aceasta, cruzime şi neomenie, ci cea mai mare blîndeţe şi cel mai bun leac şi multă purtare de grijă. «Dar au suferit destul timp pedeapsa», va zice cineva. Cît? Spune-mi! Un an, doi, trei? Dar nu mă interesează vremea, ci îndreptarea sufletului. Arată-mi deci aceasta: de s-au străpuns la inimă, de s-au schimbat, şi atunci s-a împlinit totul. Iar de nu s-a întîmplat aceasta, vremea nu e de nici un folos. Căci nu ne interesează de a fost legată rana de multe ori, ci de a folosit legătura. Dacă a adus folos în scurtă vreme, să nu mai fie ţinută. Iar de nu a fost spre folos în cincisprezece ani, să mai fie ţinută. Dezlegarea celui legat să hotărască folosul». Legînd duhovnicul pe cel ce a greşit, nu-l mai leagă Dumnezeu. Căci acela simte mai vădit dezaprobarea şi se îndreaptă, pe cînd legătura lui Dumnezeu nu e vădită şi omul continuă să păcătuiască, socotind că dacă nu l-a dezaprobat duhovnicul, pă-

33) Dar fiindcă am vorbit despre amintita mînăstire, să spunem ceva pe scurt şi despre ea. Era un loc depărtat cam la o stadie (1 km.) de mînăstirea cea mare. Era o închisoare jalnică. Nu se putea vedea acolo niciodată fum, nici vin, nici ulei pentru mîncare. Nu se găsea altceva decît pîine şi puţine legume. În acest loc îi închidea fără ieşire pe cei ce se poticneau după chemare (la călugărie); nu la un loc, ci îndeosebi şi despărţiţi, sau cîte doi cel mult, pînă ce Domnul îl înştiinţa pe el (pe păstor) despre fiecare. Pusese peste ei şi un mare locţiitor, cu numele Isaac, care cerea celor predaţi grijii lui rugăciune aproape neîncetată. Spre împiedecarea trîndăviei, erau acolo şi stîlpări multe de finic (pentru făcut coşuri şi rogojini). **Aceasta era viaţa**, aceasta era starea, aceasta era petrecerea celor ce căutau cu adevărat faţa Dumnezeului lui Iacov (Ps. 23, 6).

34) E un lucru bun a te minuna de ostenelile sfinţilor. Dar e un lucru pricinuitor de mîntuire a rîvni să faci la fel. Însă a voi să urmezi vieţuirea lor dintr-odată e un lucru nesocotit şi cu neputinţă.

35) Cînd sîntem muşcaţi de mustrări, să ne aducem aminte de păcatele noastre, pînă ce Domnul, văzînd silinţa noastră, a celor ce ne sîrguim, le va şterge pe acestea şi va preface durerea ce ne muşcă în inimă, în bucurie [172]. «Căci după mulţimea durerilor mele în inima mea, zice, au veselit mîngîierile Tale sufletul meu la vremea cuvenită» (Ps. 93, 19).

36) Să nu uităm pe cel ce zice către Domnul: «Cîte necazuri şi rele mi-ai arătat mie şi întorcîndu-mă m-ai

catul lui n-are prea mare importanţă. Iar canonul se orientează, ca vreme, după rezultatul adus de el în îndreptare.

172. «Silitori nesiliţi sînt cei pătrunşi de dragostea lui Dumnezeu şi care se silesc a bineplăcea lui Dumnezeu, nu pentru că îi sileşte cineva, ci pentru că sînt atraşi de dragostea lui Dumnezeu».

făcut viu şi din adîncurile pămîntului m-ai scos iarăşi după ce am căzut» (Ps. 70, 23).

37) Fericit este cel ce s-a silit pe sine să fie defăimat şi ocărît în fiecare zi pentru Domnul. Acesta va dănţui cu mucenicii şi va sta de faţă cu îngerii, plin de îndrăzneală. Fericit este monahul care se va socoti pe sine în toată clipa vrednic de necinstire şi de defăimare. Fericit este cel ce şi-a omorît pînă la capăt voia sa şi şi-a predat grija de sine învăţătorului său în Domnul. Căci va sta de-a dreapta Celui răstignit [173].

38) Cel ce a respins de la sine mustrarea dreaptă sau nedreaptă, a respins însăşi mîntuirea sa. Iar cel ce o primeşte cu durere, sau fără durere, va dobîndi degrabă iertarea păcatelor sale [174].

---

173. «Ava Zosima a zis că cel ce doreşte să umble pe calea cea adevărată şi dreaptă, cînd se tulbură se loveşte pe sine, zicînd: De ce te mînii suflete al meu? De ce te tulburi, ca cei ce fac spume? Chiar din aceasta arăţi că eşti bolnav. Căci de nu ai fi bolnav, nu ai suferi. De ce încetînd să te ocărăşti pe tine, îl învinovăţeşti pe fratele tău că ţi-a arătat boala cu fapta şi cu adevărul. Ia aminte la porunca lui Dumnezeu: «Cînd era ocărît, nu ocăra; cînd pătimea, nu ameninţa» (1 Pt. 2, 23), ci suferea toate. Şi zicea că de va trăi cineva anii lui Matusalem şi nu va umbla pe calea aceea dreaptă, pe care au umblat toţi sfinţii, adică cea a necinstirii lor de către oameni, a iubirii şi a răbdării bărbăteşti, nu va înainta nici puţin nici mult, şi va cheltui anii în deşert».

Cel ce rabdă va sta de-a dreapta Celui răstignit şi, după răstignire, înviat, pentru că s-a lăsat şi el răstignit de ocări şi şi-a predat grija de sine dascălului său, ca Hristos, Tatălui. Omorînd cu totul voia sa egoistă, a înviat în dragostea lui Hristos.

Ava Zosima e cel de care vorbeşte cu mare veneraţie şi Ava Dorotei. Era un egumen în apropierea Gazei de la începutul secolului VI. Avem aci o dovadă despre influenţa «Cuvîntărilor» Avei Dorotei asupra lui Ioan Scărarul.

174. Mustrarea te face atent la tine însuţi; te face să-ţi dai seama că e ceva rău în tine, sau care face altuia impresia că nu eşti cum trebuie în vreo privinţă oarecare. Drept urmare, te sileşti să te vindeci şi în acea privinţă, şi deci să-ţi cîştigi mîntuirea. E o cruce care te desăvîrşeşte. Însăşi primirea mustrării pricinuindu-i cuiva pocăinţa de greşale, îi aduce iertarea lor.

39) Arată în chip nevăzut (cu mintea) lui Dumnezeu credința și dragostea curată ce o ai față de părintele tău și Acela va îndemna pe acesta în chip neștiut să se alipească de tine și să te apropie de el, după simțirea ta față de el [175]. Cel ce pironește pe stîlp orice șarpe, a arătat o credință vădită [176]. Dar cel ce îl ascunde, rătăcește încă pe locuri fără căi [177].

40) De voiește cineva să știe că are iubirea de frați și dragostea adevărată, se va încredința despre ea cînd se va vedea pe sine plîngînd pentru greșalele fratelui și veselindu-se de înaintările și de darurile lui [178].

41) Cel ce voiește să rămînă biruitor într-o convorbire cuvîntul său, să știe că suferă de boala diavolului, chiar dacă cuvîntul său e adevărat [179]. Și dacă face aceasta într-o convorbire cu cei deopotrivă cu el, va fi tămăduit poate de certarea celor mai mari. Dar dacă

175. Nu-ți arăta simțămintele de umilință și de iubire față de părintele tău duhovnicesc văzut, ci spune-i-o cu mintea lui Dumnezeu. Și Dumnezeu i-o va descoperi aceluia, pentru că ceea ce e sincer, nu se poate să nu se vadă în oarecare chip.

176. Aici se arată sensul șarpelui de aramă țintuit pe lemn în Vechiul Testament.

177. Pironește pe stîlpul văzut prin mărturisire orice șarpe ce se mișcă în tine și așa îl vei omorî. Dar dacă-l ții ascuns în tine, nu vei umbla pe calea dreaptă, ci pe căi nedrepte, acoperite de întuneric.

178. «Acela și-a pus sufletul său pentru fratele». Căci suferă pentru acela ca pentru sine și se bucură de darurile lui, ca pentru ale sale. Sufletul trăiește și moare pentru acela și cu acela.

179. Cine voiește să-și facă biruitor cuvîntul său, voiește să biruiască el pe ceilalți. Desigur, el ar putea spune că nu voiește să se impună pe sine, ci adevărul. Dar despre adevărul lui Hristos ajunge să dai mărturie, trăindu-l și murind pentru El. El nu se impune cu argutii ale rațiunii, a cărei dibăcie vrei să dovedești că o ai. «Nu ține de viețuirea creștinească a se apăra, și nu se vorbește de ea în învățătura lui Hristos». Sau: «Împotrivirea în cuvînt arată încăpățînarea și neascultarea». Ea dovedește mai mult îngîmfarea și disprețuirea, și nu smerenia și ascultarea în toate. Metoda recomandată aci, ar aduce cu adevărat pace între oameni.

face aşa şi faţă de cei mai mari, sau mai înţelepţi, boala lui nu poate fi vindecată de oameni.

42) Cel ce nu se supune cuvîntului nu se supune nici lucrului. Căci cel ce e necredincios în ceea ce e puţin, e necredincios şi neîncovoiat şi în ceea ce e mare. Acela se osteneşte în zadar, neagonisindu-şi din cuvioasa ascultare nimic altceva decît osînda.

43) Cel ce şi-a făcut conştiinţa curată la culme, în supunere faţă de părintele său, acela, aşteptînd în fiecare zi moartea ca pe un somn, mai bine zis ca pe viaţa sa, nu se înspăimîntă, ştiind că în ceasul despărţirii nu el, ci întîistătătorul va avea să dea socoteală [180].

44) Cel ce, primind nesilit de la părintele său în Domnul slujba unei ascultări, a pătimit în ea vreo poticnire neaşteptată, să pună vina nu pe cel ce a dat arma, ci pe cel ce a primit-o. Căci a primit arma spre lupta cu vrăjmaşul, dar a îndreptat-o spre inima sa. Iar de s-a silit pe sine pentru Domnul şi a dezvăluit slăbiciunea sa de mai înainte celui ce i-a dat-o, să îndrăznească, căci chiar dacă a căzut, nu a murit [181].

180. Acela a făcut şi a gîndit chiar ceea ce i-a cerut întîistătătorul. Deci acesta va avea să dea socoteală pentru faptele şi gîndurile lui. Desigur, aceasta nu scapă pe călugăr de răspundere. Dar el răspunde întrucît se biruie pe sine în fiecare clipă, ascultînd. Iar acest lucru nu e uşor. El renunţă mereu la buna sa plăcere, la pornirile sale de plăcere, la mîndria sa. El strînge apele dezordonate ale pornirilor sale mereu în matca îngustă şi tot mai adîncă a unei vieţuiri libere de patimi, a unei curăţii desăvîrşite.

181. «E deosebire între cădere şi cădere. De aceea şi căderea e după felul ascultării. Deci nu socoti izgonire de la Dumnezeu căderea ce se întîmplă în împlinirea slujirii». Altă scolie a Marelui Vasile, care nu e decît în traducerea lui Ven. Costache: «Pe lîngă cele zise, de viaţa monahului mai ţine şi o altă primejdie. Cea dintîi şi foarte mare e cea a plăcerii de sine. Căci neavînd pe nimeni care să poată să-i cerce lucrul, i se pare că a ajuns la împlinirea poruncii. Apoi făcîndu-şi din nepricepere o deprindere, nu cunoaşte nici lipsurile, nici sporirea în lucrare. Căci îi lipseşte din jur orice ajutor, prin care să cunoască unde se află cu lucrarea poruncilor. Căci cum va arăta smerita cugetare, neavînd pe nimeni care

45) Am uitat, o, prieteni, să vă pun în faţă şi pîinea aceasta dulce a virtuţii : anume, am văzut acolo ascultători în Domnul care se zdrobeau prin ocări şi se defăimau pentru Dumnezeu, ca să fie pregătiţi prin obişnuire să nu se mîhnească de necistirile ce li se vor aduce din afară [182].

46) Sufletul care se gîndeşte la mărturisire e ţinut de aceasta ca de un frîu, să nu păcătuiască. Dimpotrivă, păcatele pe care nu avem de gînd să le mărturisim, le săvîrşim fără frică, ca în întuneric.

47) Cînd, lipsind întîistătătorul, ne închipuim faţa lui şi, socotind că stă în faţa noastră, ocolim orice întîlnire, sau cuvînt, sau mîncare, sau somn, sau altceva care ştim că nu-i place, împlinim cu adevărat o ascultare nemincinoasă. Copiii maşteri socotesc lipsa învăţătorului (a tatălui) prilej de bucurie, dar cei adevăraţi o socotesc pe aceasta o pagubă.

48) Am întrebat odată pe careva dintre cei mai încercaţi, rugîndu-l să-mi spună cum se dobîndeşte prin ascultare smerenia. Iar el zise : «Chiar dacă ascultătorul recunoscător ar învia morţi, chiar dacă ar dobîndi lacrimi, chiar dacă s-ar izbăvi de războaie, el socoteşte în chip neîndoielnic că acestea le-a făcut rugăciunea părintelui său duhovnicesc. Astfel el rămîne străin de închipuirea deşartă de sine. Căci cum se va mîndri cu acelea, cel ce spune că le-a făcut prin ajutorul părintelui şi nu prin sîrguinţa sa ?»

---

să se arate mai smerit ? Cum va cunoaşte milostivirea, despărţit fiind de ceilalţi ? Cum se va deprinde în îndelunga răbdare, nestînd nimenea împotriva voilor sale ? Iar de va zice cineva că-i ajunge învăţătura Scripturilor, spre îndreptarea năravurilor, face ca cel ce învaţă tîmplăria, dar nu o lucrează niciodată... Însuşi Domnul a spălat picioarele ucenicilor. Dar tu pe cine vei spăla ? Cum vei sluji ? Decît cine vei fi cel mai de pe urmă, singur de sine petrecînd ?»

182. Obişnuindu-te să nu te socoteşti mare lucru, nu te vei mîhni cînd nu te vor socoti mare lucru nici alţii.

49) Cel ce se liniştește (isihastul = sihastrul) nu cunoaşte lucrarea celor spuse [183]. Căci părerea de sine şi-a cîştigat stăpînire în el, socotind că faptele amintite sînt săvîrşite de el prin sîrguinţa sa. Dar cel aflat în ascultare, biruind două vicleşuguri, rămîne robul veşnic supus al lui Hristos [184].

50) Dracul luptă uneori să întineze pe cei ascultători, cu murdării şi-i face învîrtoşaţi la inimă; alteori, să-i turbure protivnic obiceiului; şi iarăşi alteori să-i facă pe unii uscaţi şi neroditori, trîndavi şi greoi la rugăciune, somnoroşi şi întunecaţi, ca să nu se mai folosească cu nimic din ascultare, ba să dea şi înapoi şi să iasă din ascultare. Căci nu le îngăduie să înţeleagă că retragerea prin iconomie a bunătăţilor ce ni se pare că sînt în noi, ni se face pricină de cea mai adîncă smerită cugetare [185].

51) Înşelătorul amintit a fost adeseori respins de către unii prin răbdare. Dar apoi, încă vorbind acesta, alt «înger» înfăţişîndu-se, încearcă după puţin timp să ne amăgească [186].

52) Am văzut ascultători ajunşi la multă umilinţă, blînzi, înfrînaţi, sîrguincioşi, nerăzboiţi, fierbinţi sub acoperămîntul părintelui, de care apropiindu-se dracii

183. Aci autorul ţine să arate că ascultarea celui din obşte e mai mare decît liniştirea de unul singur. Prin aceasta nu dispreţuieşte liniştirea. Dar socoteşte că la aceasta trebuie să ajungă cineva abia după ce a dobîndit smerenia prin ascultarea în obşte.

184. Ed. 1970: «înţelege prin cele două vicleşuguri: neascultarea şi părerea de sine».

185. E bine deci ca cei ce ajung prin ispita celui rău în vreo întinare, în vreo tulburare, sau lenevire la rugăciune, să nu iasă din pricina acestora din ascultare, ci să înţeleagă că acestea li se întîmplă din iconomia dumnezeiască, pentru a-i conduce la cea mai adîncă smerenie.

186. Se mai întîmplă şi faptul acesta: Respingînd cineva ispita unui demon, i se arată acelaşi, sau altul în chipul unui înger, ajutîndu-l, chipurile, să-l respingă pe acela. Dar îndată prin această nouă înfăţişare, îl amăgeşte cu păcatul părerii de sine.

le-au semănat gîndul că sînt întăriţi acuma pentru liniştire (pentru sihăstrie), sau pentru lupta desăvîrşită şi prin ea pot ajunge la nepătimire. Şi amăgiţi astfel şi ieşind din port la largul mării, apoi prinzîndu-i furtuna şi neavînd cîrmaci, s-au primejduit jalnic de această mare murdară şi sărată.

53) E de trebuinţă ca marea să se turbure şi să se înfurie în chip sălbatic, ca prin aceasta să arunce iarăşi pe pămînt conţinutul ei şi tot gunoiul şi iarba pe care le-au adus în ea rîurile patimilor [187].

54) Cel ce uneori ascultă, alteori nu ascultă de părinte, este asemenea celui care uneori pune în ochi leacuri, alteori var nestins. Căci «unul zidind, iar altul dărîmînd, care altul va fi folosul, decît osteneala?» (Eccl. 22, 28).

55) Nu te lăsa amăgit, o, fiule ascultător al Domnului, de duhul închipuirii de sine şi spune păcatele tale învăţătorului tău, ca şi cînd le-ar spune altă persoană. Căci nu te poţi izbăvi de ruşine, fără ruşine [188]. Dracii au adesea obiceiuri să ne convingă fie să nu ne mărturisim, fie să defăimăm pe alţii ca vinovaţi de păcatul nostru.

56) Dezgoleşte-ţi, dezgoleşte-ţi rana în faţa doftorului şi nu te ruşina. «A mea e buba, părinte, a mea e

187. Călugărul ieşit din portul neprimejdios al ascultării în obşte, cu patimi nedeplin tocite, acestea sînt stîrnite în singurătate. Dar prin aceasta el va vedea că e bine să revină în portul neprimejdios al obştii.

188. Trebuie să-ţi mărturiseşti păcatele, fără a te cruţa, aşa cum nu te-ar cruţa, dacă ţi le-ar dezvălui altcineva. Desigur, spunîndu-le tu însuţi, vei trece prin clipe de mare ruşine. Dar nu poţi scăpa de ruşine, dacă nu treci prin ruşine. Cu ruşinea pe care o suferi loveşti păcatele care-ţi produc ruşinea şi înlături pricina ruşinii. Ruşinea mărturisirii este trecătoare, dar ruşinea obiectivă a rămînerii în păcatul nemărturisit e durabilă şi se adînceşte mereu.

rana. Din nepăsarea mea s-a pricinuit, şi nu din a altuia. Nimeni altul nu e pricinuitorul ei: nici om, nici duh, nici trup, nici altceva, ci negrija mea!» Fă-te la mărturisire şi cu purtarea şi cu chipul şi cu gîndul, ca un osîndit, plecîndu-te spre pămînt şi dacă se poate udînd cu lacrimi picioarele doftorului şi judecătorului ca ale lui Hristos.

57) Dacă toate atîrnă de obişnuinţă şi îi urmează ei, cu mult mai mult, fără îndoială, cele bune, care au ca împreună-lucrător pe Dumnezeu. Nu te vei osteni mulţi ani, fiule, să afli în tine fericita odihnă [189], de te vei preda de la început ocărilor, cu tot sufletul.

58) Nu socoti lucru nevrednic de tine a-ţi face mărturisirea în chip smerit ca înaintea lui Dumnezeu, înaintea ajutătorului tău [190]. Căci am văzut osîndiţi înmuind printr-o înfăţişare prea întristată şi printr-o mărturisire adîncă aspirmea judecătorului şi preschimbînd mînia lui în înduioşare. De aceea şi Ioan Înaintemergătorul cerea de la cei ce se rugau mărturisirea înaintea botezului, neavînd el însuşi nevoie de aceasta, ci prilejuind prin ea mîntuirea lor.

189. Odihna de patimi. La ea se ajunge uşor biruindu-ţi mîndria şi pornirile spre plăcere prin ascultare. În ascultare e o mare tărie, e izvorul tăriei pentru biruirea tuturor patimilor.

190. Duhovnicul ţi-a fost dat ca ajutător în cele bune. Dumnezeu a ţinut seama de nivelul nostru omenesc şi ne-a dat un ajutător apropiat nouă. S-ar putea socoti duhovnicul (şi preotul) în acest sens şi un ajutor de care se foloseşte Dumnezeu pentru folosul nostru. Aşa cum Dumnezeu nu botează singur, ci i-a trimis pe apostoli şi pe urmaşii lor să boteze, ca să ne dea siguranţa că sîntem botezaţi, aşa nu primeşte mărturisirea noastră fără mijlocirea unui om văzut, ci-l foloseşte pe acesta ca ajutor văzut, pe măsura noastră. El dă putere pătrunzătoare cuvîntului omenesc al duhovnicului, căci Fiul lui Dumnezeu însuşi S-a folosit de cuvînt omenesc care răsuna în urechile ascultătorilor, dîndu-i tărie dumnezeiască, făcîndu-l mijloc al puterii dumnezeieşti. Căci cuvîntul creşte din Cuvîntul.

59) Să nu ne speriem dacă sîntem războiţi şi după mărturisire. Căci e mai bine să ne luptăm cu gîndurile decît cu mîndria [191].

60) Nu alerga după cele din povestirile sihaştrilor şi ale părinţilor pustnici şi nici nu te înălţa spre ele [192]. Căci tu înaintezi cu oştirea întîiului mucenic (Ştefan).

61) Nu ieşi din locul de luptă nici cînd cazi [193]. Căci cu mult mai mult avem atunci nevoie de doftor [194]. Dacă şi-a poticnit piciorul de o piatră cel ce avea ajutor, cel lipsit de ajutor nu se va poticni numai, ci va şi muri.

62) Cînd cădem, îndată dracii venind lîngă noi iau şi ne înfăţişează ca pricină binecuvîntată, sau mai bine-zis nebinecuvîntată, liniştea. Scopul vrăjmaşilor noştri e să adauge la căderea noastră în chipul acesta, o nouă rană.

63) Cînd un doftor îşi mărturiseşte neputinţa, e nevoie să mergem la altul. Căci rar sînt cei ce se tămăduiesc fără doftor.

64) Cine e deci cel ce socoteşte că ni se poate împotrivi cînd spunem că, dacă orice corabie ce are un

191. Dacă n-am fi războiţi de gînduri ispititoare, după mărturisire, ne-am mîndri, ca unii ce nu mai sîntem supuşi ispitelor şi în acest caz, ar trebui să luptăm împotriva mîndriei şi lupta cu ea ar fi mult mai grea.

192. «Nu te înălţa spre acele povestiri» încercînd să imiţi cele istorisite în ele, sau socotind că ai şi tu ceva din cele spuse în ele.

193. A marelui Vasile (*Despre stăruinţa monahilor*, cap. XXI): «Precum mădularele trupului legate prin legătura firii n-ar putea să se rupă de trup, sau, dacă s-ar rupe vreunul, ar deveni mort, aşa cel ce se nevoieşte unit cu frăţimea, nu s-ar putea tăia de cei cu care s-a însoţit, sau făcînd aceasta, va fi mort cu sufletul şi lipsit de ajutorul părintelui, nesocotind grija lui faţă de el. Unul ca acesta trebuie osîndit ca pricină de sminteală multora... Căci sufletul odată obişnuit să se răzvrătească, se umple de multă neînfrînare».

194. În locul de luptă sau în obşte, se află şi doftorul, ca într-un spital. Deci nu ieşi din acel loc. Pentru că în acest caz te lipseşti şi de doftor.

cîrmaci încercat poate ajunge în primejdie de înecare, fără cîrmaci se va pierde în chip sigur ? [195].

65) Din ascultare se naşte smerenia, din smerenie, nepătimirea, dacă «întru smerenia noastră Şi-a adus aminte de noi Domnul şi ne-a izbăvit pe noi de vrăjmaşii noştri» (Ps. 135, 23). Drept aceea, nimic nu ne va împiedica să spunem că din ascultare se naşte nepătimirea, prin care vine culmea smereniei. Căci nepătimirea începe de la smerenie, precum legea, de la Moise. Dar fiica desăvîrşeşte pe maică, precum Maria, Adunarea [196].

66) Bolnavii care, după îngrijirea din partea unui doftor şi după folosul avut de la el, părăsesc pe acesta alegînd pe altul înaintea tămăduirii desăvîrşite, sînt vrednici de toată osînda de la Dumnezeu.

---

195. Dacă orice corabie se poate îneca chiar avînd un cîrmaci iscusit, în mod sigur se va îneca neavînd un cîrmaci.

196. «Ascultarea e începutul smereniei. Căci cel ce nu s-a cunoscut că este cu lipsă în virtuţi, nu poate sta sub mîna altuia. Iar cunoaşterea de sine adunîndu-şi sufletul îl duce la ascultare, iar ascultarea stăpînită de frica lui Dumnezeu naşte iubirea şi smerenia. Iar smerenia desăvîrşită izgoneşte închipuirea de sine. Iar cel ce s-a curăţit de aceasta şi de celelalte, se face casă a nepătimirii, precum se vede».

Alta: «Începutul şi sfîrşitul este ascultarea cu smerenie. Iar fiica ei, nepătimirea, se face desăvîrşitoarea maicii şi pricinuieşte smerenia desăvîrşită».

Alta: «Cel smerit şi ascultător nu slujeşte patimii închipuirii de sine. Iar cel nerobit patimilor se face cunoscut numaidecît ca nepătimaş. Iar nepătimaşul este întreg dulce şi blînd, aşa încît ascultarea naşte nepătimirea prin mijlocirea smereniei». În ed. Veniamin Costache mai este şi scolia următoare a lui Fotie: «Căci smerenia naşte nepătimirea, precum Moise legea. Părintele a asemănat aceste trei virtuţi, adică ascultarea, smerenia şi nepătimirea, cu trei feţe: cu Moise, cu Adunarea şi cu Maria. Şi de aceea ni se pare că — precum acolo, după ce ludeii au trecut Marea Roşie, vrînd să cînte cîntare de biruinţă lui Dumnezeu, aveau ca născător şi făcător al acesteia pe Moise, iar împlinitoare pe Maria, fiind şi ea dintre cei din obşte şi nu începătură — aşa şi aici zice: În faţa lui Moise se cade a vedea ascultarea, în faţa Adunării smerenia, iar a Mariei nepătimirea».

67) Nu fugi de mîinile celui ce te-a adus la Domnul. Că nu te vei ruşina în toată viaţa ta de altcineva ca de acela [197].

68) Nu e fără primejdie pentru un ostaş neîncercat să se despartă de mulţimea ostaşilor ca să se lupte de unul singur [198]. Şi nu e fără primejdie pentru călugăr să pornească pe calea liniştirii înainte de multă cercare şi nevoinţă în lupta cu patimile sufleteşti. Cel dintîi se primejduieşte trupeşte, al doilea, sufleteşte. «Mai buni sînt, zice Scriptura, doi decît unul» (Eccl. 14, 19). Adică mai bine este fiului să se lupte împreună cu părintele său împotriva gîndurilor care pun stăpînire pe el înainte de a băga de seamă [199].

69) Cel ce lipseşte pe orb de călăuză, turma de păstor, pe cel ce rătăceşte de povăţuitor, pe prunc de tatăl său, pe bolnav de doftor, corabia de cîrmaci, pricinuieşte tuturor primejdii, iar cel ce încearcă să se lupte fără ajutor cu duhurile, e omorît de acelea.

70) Cei ce vin în spital, să-şi facă de la început cunoscute suferinţele lor. Iar cei ce vin la ascultare, să arate smerenia ce li se cuvine. Celor dintîi, uşurarea suferinţelor, iar celor de al doilea, adausul cunoştinţei de sine li se va arăta, mai mult decît oricare altul, ca un semn neînşelător al însănătoşirii lor.

71) Să-ţi fie conştiinţa oglinda supunerii tale şi-ţi va fi de ajuns [200].

---

197. Recunoştinţa faţă de acela te va ajuta, mai mult decît orice altceva, să nu te prăvăleşti şi să nu stărui în păcate.

198. E o continuă pledoarie pentru stăruirea începătorilor în viaţa de obşte.

199. «πρὸς τας προλήψεις». Sînt gînduri sau ispite cu care ne pomenim în minte, pînă nu băgăm de seamă. Dar sînt şi «pre-judecăţi», idei luate de-a gata înainte de a le judeca.

200. «Priveşte-te pe tine însuţi, zice, în conştiinţă, ca în oglindă şi cercetează gîndurile tale. Şi dacă conştiinţa nu te învinovăţeşte în ceva, ci-ţi dă mărturie despre ascultarea ta fără alegere, nu căuta încredinţare

72) Cei ce se supun, în viaţa lor de liniştire, părintelui lor [201] au numai pe draci lucrători împotriva lor, dar cei ce se află în obşte luptă deodată şi cu dracii şi cu oamenii. Cei dintîi păzesc mai cu de-amănuntul poruncile lui Dumnezeu prin necontenita privire a învăţătorului. Cei de al doilea, adeseori prin lipsa învăţătorului le calcă puţin pe acestea. Dar de se vor face sîrguincioşi şi iubitori de osteneală prin răbdarea poticnelilor şi a mustrărilor, vor umple lipsa cu prisosinţă şi vor dobîndi cununi îndoite.

73) Să ne păzim pe noi luînd seama la noi cu toată străjuirea. Căci portul plin de corăbii uşor le poate sfărîma pe acestea; mai ales pe cele roase în ascuns de mînie, ca de un vierme [202].

74) Să ne deprindem cu tăcerea cea mai deplină şi cu neştiinţa faţă de întîistătător. Căci bărbatul tăcut este fiul înţelepciunii, cîştigînd totdeauna multă cunoştinţă [203]. Am văzut pe unul din cei de sub ascultare răpind povestirea din gura întîistătătorului şi dez-

mai mare». Conştiinţa e oglinda ta lăuntrică, în care te vezi aşa cum eşti. Alţi oameni îţi pot spune lucruri bune despre tine; dar ei nu ne cunosc aşa de bine, cum ne cunoaştem noi înşine, privindu-ne în conştiinţa noastră. Sau ne amăgesc, lăudîndu-ne din cine ştie ce interese. Conştiinţa e o oglindă de o negrăită fineţe, limpezime şi sinceritate. Niciodată nu ajunge viaţa noastră să nu mai arate nici o pată în oglinda conştiinţei noastre. De aceea, ea îndeamnă neîncetat şi pe sfinţi la pocăinţă.

201. Chiar şi cei ce au intrat într-o viaţă de liniştire (isihie, sihăstrie *n. tr.*), trebuie să aibă un părinte duhovnicesc, ca model şi sfătuitor.

202. E o primejdie şi într-o obşte mare, de a se sfărîma prin ciocniri vieţuitorii din ea. Aceasta se întîmplă mai ales cînd sînt slăbiţi pe dinăuntru de viermele mîniei. E nevoie de multă linişte şi în portul unei vieţi de obşte. E nevoie de stăpînire de sine şi de răbdare din partea tuturor ca să nu se ciocnească corabia şi să se sfarme.

203. Un alt paradox: Să ne arătăm tăcuţi şi fără ştiinţă în faţa întîistătătorului. Dar atunci, dovedim şi dobîndim cea mai multă cunoştinţă. Căci mintea nerisipindu-se în vorbe multe, înseamnă mai atent în sine tot ce observă şi află.

nădăjduit de supunerea lui. Şi l-am văzut agonisind din aceasta, nu smerenie, ci mîndrie.

75) Să veghem cu toată vegherea, să luăm aminte cu grijă şi să ţinem seama cu trezvie, cînd şi cum trebuie să dăm întîietate slujirii şi nu rugăciunii. Căci nu trebuie să se întîmple aceasta întotdeauna. Ia aminte la tine însuţi cînd te afli cu fraţii şi nu te grăbi să te arăţi nicidecum mai drept ca ei în ceva. Căci vei săvîrşi atunci două rele: pe aceia îi vei răni prin sîrguinţa ta cu chip mincinos, iar ţie îţi vei pricinui mîndrie prin purtarea ta.

76) Fii sîrguincios cu sufletul, nearătînd-o aceasta nicidecum prin trup: nici prin înfăţişare, nici prin vreun cuvînt deschis, nici prin vreun cuvînt cu subînţeles. Fă aşa, dacă ai încetat să dispreţuieşti pe aproapele. Iar dacă eşti aplecat spre aceasta, fă-te fraţilor tăi asemenea şi nu neasemenea prin închipuirea de sine [204].

77) Am văzut un ucenic neîncercat fălindu-se în faţa altora cu isprăvile învăţătorului său. Dar socotind să-şi cîştige sie-şi slavă din roada altuia, şi-a primit mai degrabă necinste. Căci toţi au zis către el: «Dar cum a odrăslit un pom bun, o ramură neroditoare?»

78) Să nu ne socotim răbdători atunci cînd răbdăm cu bărbăţie batjocorirea din partea părintelui nostru, ci cînd sîntem dispreţuiţi şi răniţi de orice alt om.

204. «Vorbeşte de cei ce-şi fac ascultarea în obşte. Dacă, zice, nu eşti pornit să dispreţuieşti şi să nesocoteşti pe alţii, lucrează virtutea în ea însăşi şi în mintea ta, nearătînd-o nici prin cuvînt deschis, nici prin cuvînt cu înţeles (prin aluzie). Iar dacă eşti aplecat spre osîndire, să nu ai nici în sufletul tău o lucrare mai mare decît a celorlalţi; ci fii asemenea lor în toate. Iar lucrare a sufletului numeşte rugăciunea neîncetată şi plînsul şi cele asemenea. Deci dacă, zice, prin acestea cazi în închipuirea de sine, lasă-le pe acestea şi fă-te fraţilor tăi asemenea. Căci urmînd altora, cîştigi smerenia».

Căci pe părintele îl suportăm avînd ruşine de el şi fiind îndatoraţi la aceasta.

79) Bea cu inima bună, ca pe o apă a vieţii, batjocorirea din partea oricărui om care voieşte să te adape cu apa care te curăţă de neînfrînare. Căci atunci va răsări curăţia adîncă în sufletul tău şi lumina lui Dumnezeu nu va mai lipsi din inima ta.

80) Nimeni să nu se fălească în cugetul său văzînd adunarea frăţimii odihnindu-se sub el [205]. Căci tîlharii stau împrejur.

81) Amintindu-ţi, aminteşte-ţi de cel ce a zis: «Cînd veţi face toate cele poruncite, ziceţi că slugi netrebnice sîntem, că ceea ce eram datori să facem, am făcut» (Lc. 17, 10). Iar judecata ostenelilor o vom cunoaşte în vremea ieşirii (morţii).

82) Chinovia (mînăstirea de obşte) este cer pămîntesc [206]. Drept aceea, precum îngerii liturghisesc Domnului, aşa să facem să se simtă inima noastră. Uneori cei ce se află în cerul acesta se simt cu inima ca de piatră. Alteori iarăşi sînt mîngîiaţi de umilinţă. Aceasta, pentru ca să scape şi de închipuirea de sine, dar să se şi mîngîie în osteneli prin lacrimi [207].

83) Un foc mic înmoaie ceară multă. Şi o mică necinstire ce vine adesori înmoaie, îndulceşte şi alungă dintr-odată toată sălbătăcia, nesimţirea şi împietrirea.

84) Am văzut odată doi inşi şezînd ascunşi şi luînd seama şi ascultînd la suspinele şi ostenelile celor ce

205. Odihnindu-se de patimi şi de tulburări.

206. Pentru că şi călugării sînt ca nişte îngeri în trup: lipsiţi de patimi şi în afară de orice egoism, privind cu mintea numai la Dumnezeu, de la Care au totul.

207. Sînt lacrimi de iubire faţă de Dumnezeu, care mîngîie inima obosită de nevoinţe. Dar ca să nu se mîndrească, le vine după aceea şi o uscăciune, de parcă ar fi împietriţi.

se nevoiau. Dar unul, ca să le rîvnească; iar celălalt, ca la vreme potrivită, să le dea pe față cu ocară, și pe lucrătorul lui Dumnezeu să-l oprească din buna lui lucrare.

85) Nu fi un tăcut fără rost, pricinuind altora turburare și amărăciune; nici molîu în viețuire și în păsire, cînd ți se poruncește să te sîrguiești [208]. Iar de nu, te-ai făcut mai rău decît cei furioși și pricinuitori de turburare.

86) Am văzut adeseori, precum zice Iov (Iov 16, 2), suflete suferind pentru purtarea lor molîie, iar altele din pricina destoiniciei lor și m-am minunat cît de felurită e răutatea [209].

208. «Părintele mustră tăcerea fără judecată, și îndreaptă viețuirea cea trîndavă. Cea dintîi e semn al neatenției, mai ales cînd cineva se află în mulțime. Iar a doua face pe cel ce o are greu de mișcat la osteneli duhovnicești și la lucrările grele. Căci socotesc unii că prin nevorbirea lor dau dovadă că se află pe o treaptă deosebită. Dar nu au o treaptă deosebită de cea a ascultătorilor, dacă sînt adevărați ascultători. Iar cele contrare acestora arată trezvia minții și iubirea față de alții».

209. Ed. 1970: «Avînd cineva o purtare molîe din fire, sau fiind întreprinzător în ceva din cele trupești, celor mulți nu le pare așa. Ci boala din fire e socotită și numită o calitate a sufletului și o virtute. Iar cel molîu e lăudat ca blînd și smerit; și cel ce se agită fără rînduială, ca sîrguincios și ager și e admirat de cei ce nu știu să judece. Iar el bucurîndu-se de laude, nu s-a cunoscut pe sine, ci ținînd seama de judecata greșită a celor mulți, a pătimit cu sufletul de închipuirea de sine, sau a fost copleșit de durere. De aceea și părintele vorbește de multe feluri ale răutății». Tăcerea fără rost este în fond pricinuită de o lene a minții, sau e semnul tîmpeniei, pe cînd tăcerea cu rost este semnul unei lucrări intense a minții, prin care surprinde tainele cele mai adînci ale existenței. În tăcerea aceasta mintea omenească se întîlnește cu lucrarea intensă a Sfîntului Duh, Care îi comunică taine mai presus de cuvînt. O astfel de tăcere este semnul unei intense lucrări a persoanei, deci și a lui Dumnezeu, Care atrage mintea în tainele Sale. Numai persoana poate tăcea în felul acesta intens de gîndire.

87) Cel de la mijloc nu poate cîştiga din cîntare, cît poate din rugăciune [210]. Căci risipirea în cîntare aduce neorînduială în suflet.

88) Luptă-te neîncetat cu cugetarea, adunînd-o din împrăştierea ei, spre tine însuţi. Dumnezeu nu cere celor ascultători o rugăciune neîmprăştiată [211]. De aceea nu te descuraja cînd eşti furat (de vreun gînd în rugăciune), ci încurajează-te adunîndu-ţi mintea de fiecare dată, căci numai îngerul nu e furat.

89) Cel ce s-a convins pe sine în chip tainic să nu iasă din locul de luptă pînă la ultima răsuflare, chiar de ar avea de suportat mii de morţi ale trupului şi sufletului [212], nu va cădea uşor în nici una din acestea. Dar îndoiala inimii şi neîncrederea în locuri [213], obişnuieşte să pricinuiască pururea poticneli şi primejdii.

90) Cei ce se mută dintr-un loc în altul cu uşurinţă sînt cu totul necercaţi. Căci nimic nu pricinuieşte atît de mut nerodirea ca nerăbdarea [214].

91) Dacă ai intrat într-un spital necunoscut şi ai întîlnit un doftor, fii ca un trecător şi ca unul care

210. Cel din treapta a doua duhovnicească, care urmează după curăţirea de patimi şi constă în contemplarea lui Dumnezeu în făpturi. Acesta trebuie să treacă de la cîntare, la rugăciune.

211. Nu trebuie să aşteptăm să ne rugăm numai cînd avem mintea adunată. Ci să luptăm să adunăm mintea prin rugăciune.

212. «Moartea sufletului e păcatul. Chiar de ar păcătui în multe privinţe, zice, să se pocăiască iarăşi şi niciodată să nu se retragă din mînăstire. De aceea a spus mai înainte că chiar de ar cădea, să nu iasă din locul de luptă». Căci de va rămîne în mînăstire căderile în păcat nu vor fi aşa de grele.

213. «Hotărîrea neîndoelnică pricinueşte stăruinţa în locuri şi în obştii, iar îndoiala lucrează necredinţa şi căderea şi strămutările atît ale păstorilor cît şi ale turmelor».

214. «Precum pasărea cînd se desparte de ouăle sale, le face pe acestea sterpe, aşa şi călugărul care se strămută din loc în loc». Şi acesta îşi face sufletul sterp.

cauţi să cunoşti, fără să fii băgat de seamă, meşteşugul tuturor celor de acolo [215]. Iar dacă simţi vreun folos de la doftori şi de la felcer în boalele tale, şi mai ales în umflătura sufletului, pentru care te cauţi [216], rămîi acolo şi te vinde pe aurul smereniei, prin zapisul ascultării şi prin contractul slujirii, întărit cu mărturiile îngerilor.

92) Rupe odată cu acestea zapisul voii tale. Căci umblînd din loc în loc, ai pierdut preţul cu care te-a răscumpărat Hristos [217].

93) Locul acesta să-ţi fie ţie mormînt înainte de mormînt. Şi nimenea nu iese din mormînt înainte de învierea cea de obşte. Iar de au ieşit unii, ia seama că mai înainte au murit. Să rugăm pe Domnul să nu pătimim şi noi aceasta.

94) Cînd cei mai trîndavi simt că poruncile sînt grele, încearcă să dea întîietate rugăciunii. Iar cînd le sînt mai uşoare, fug de rugăciune ca de foc [218].

95) Este cîte unul care, împlinind vreo slujire, o părăseşte cînd i se cere aceasta pentru odihna (mîngîierea) vreunui frate; şi este cîte unul care o părăseşte din trîndăvie. Şi este iarăşi cîte unul care nu o

215. «Dacă mergi, zice, la vreun doftor şi în vreun spital necunoscut, despre care n-ai aflat nimic nici din experienţă, nici din auzire, află mai întîi ştiinţa lui şi apoi descoperă-i boala. Pe urmă arată lui şi ascultare duhovnicească, urmînd poruncilor lui şi avînd ca martore cetele îngereşti».

216. «Adică se smereşte cugetul tău şi umflătura sufletului şi faţa sufletului se coboară. Căci aceasta e ceea ce se caută».

217. Ţi-ai pierdut valoarea, pe care a întipărit-o în tine Hristos, uşor sau cu uşurătate.

218. Leneşii caută totdeauna ce e mai uşor. De fapt trecerea de la poruncile ascultării la rugăciune, sau invers, cînd una din ele li se pare mai uşoară, e numai un pretext pentru a scăpa de una, dar a nu o face nici pe cealaltă. Cine are rîvnă le împlineşte pe amîndouă.

Scolia din P.G.: «De-ţi stă mîna la fapte, limba să cînte şi mintea să se roage. Căci Dumnezeu cere de la noi să-L pomenim pururea».

părăsește, din slavă deșartă. Dar este și cîte unul care nu o părăsește, din rîvna sufletului [219].

96) De te-ai prins prin tocmeli (prin făgăduieli) și-ți vezi ochiul sufletului nesporind, nu te feri de despărțire; dar cel cercat este cercat oriunde și tot așa și cel dimpotrivă [220].

97) Defăimările cele lumești pricinuiesc multe despărțiri, iar lăcomiile pîntecelui satisfăcute în tovărășii dau naștere la toate căderile și călcările de lege.

98) Dacă vei stăpîni această stăpînă, orice loc îți va pricinui nepătimire; dar de te va stăpîni ea, oriunde te vei primejdui, în afară de mormînt [221].

99) Domnul luminează ochii orbi ai celor ascultători prin virtuțile povățuitorului, iar prin lipsa lor, îi întunecă. Dar urîtorul de bine (diavolul) face dimpotrivă.

---

219. «Cel ce-și părăsește lucrul său pentru a odihni pe frate, arată iubire și smerenie». Ed. 1970 adaogă în plus: «Dar cel ce nu-l părăsește, din rîvnă, cînd i se cere de către cineva, nu s-a descurajat în lucrul lui, ci se ocupă cu el din rîvnă. Amîndoi aceștia sînt vrednici de laudă. Dar cei din mijloc sînt vrednici de mustrare».

220. «Dacă te-ai îndatorat, zice, să viețuiești împreună cu turma sau cu alții, dar vezi că împreuna-viețuire este nefolositoare, desparte-te. Căci este mai bine să-ți calci cuvîntul decît să fii fără rod de prunci (sufletești) și cu pagubă pentru suflet. Dar dacă ești cercat, rămîi în împreuna-viețuire, căci poate vei îmbunătăți pe cei împreună cu tine prin cuvînt și faptă».

221. «Stăpîna» de care vorbește aci e lăcomia pîntecelui. Ed. 1970: «Adică, atît cît trăiești, sau înainte de a muri, pretutindeni te vei primejdui». P.G., dă o scolie din Ioan Carpatiul: «M-aș minuna dacă cineva săturîndu-se de mîncări ar putea să dobîndească nepătimirea. Iar nepătimire numesc nu reținerea de la un păcat cu fapta (căci aceasta se numește înfrînare), ci pe cea care smulge cu rădăcină cu tot din cugetare gîndurile pătimașe, care se numește și curăția inimii». În ed. Veniamin Costache este o scolie în plus: «Nepătimirea este plata înfrînării. Și ea naște dreapta socoteală».

100) Chip al celei mai bune supuneri să ne fie, o, prieteni, aşa zisul argint viu. Căci el coborîndu-se dedesubtul tuturor, rămîne curat de orice întinăciune. Cei ce se sîrguiesc, să ia aminte cu atît mai mult la ei înşişi, ca nu cumva, judecînd pe cei leneşi, să fie osîndiţi mai mult decît aceia [222]. Socotesc că Lot de aceea s-a îndreptăţit, că aflîndu-se în mijlocul acestora, nu i-a osîndit niciodată.

101) Să păzim liniştea şi neturburarea în toate, dar mai mult în cîntări. Căci scopul dracilor este să alunge rugăciunea prin turburări.

102) Slujitor este cel ce cu trupul stă în faţa oamenilor, dar cu mintea bate prin rugăciune în poarta cerurilor [223].

103) Înjurăturile, ocările şi cele ca acestea pricinuiesc în sufletul ascultătorilor o amărăciune asemănătoare pelinului ; iar laudele, cinstirile şi faima bună, nasc o dulceaţă asemenea mierei, în cei iubitori de dulci împătimiri. Să luăm seama deci la firea ambelor

222. P.G. din Singlitica : «E primejdios să purceadă cineva să înveţe dacă nu s-a silit pe sine mai întîi să ajungă la ceea ce învaţă, prin făptuire. Căci precum avînd cineva o casă putredă îi vatămă pe străinii primiţi, prin căderea ei, tot aşa şi aceştia, dacă nu s-au zidit mai înainte pe ei înşişi în chip sigur, îi va pierde împreună cu ei şi pe cei ce vin la ei. Căci prin cuvinte îi cheamă la mîntuire, iar prin felul lor de viaţă mai degrabă păgubeşte pe nevoitori». Cei ce se sîrguiesc sînt mai ispitiţi să judece pe cei leneşi. De aceea trebuie să ia aminte la ei înşişi mai mult decît aceia. Căci judecîndu-i, vor fi mai osîndiţi ca aceia, pentru că mîndria e un păcat mai greu decît nesîrguinţa.

223. Avem aci o bună lămurire a legăturii între slujirea «orizontală», a oamenilor şi legătura «verticală» cu Dumnezeu. P.G. : «Lucrul diaconului îl face cel ce-şi unge (pregăteşte) mintea pentru sfinţitele nevoinţe şi alungă de la sine gîndurile pătimaşe. Al preotului, cel ce luminează spre cunoaşterea făpturii şi alungă cunoştinţa cu nume mincinos. Iar al episcopului, cel ce desăvîrşeşte prin Sfîntul Mir cunoştinţa Sfintei şi Închinatei Treimi». Sînt cele trei trepte ale urcuşului duhovnicesc : treapta nevoinţelor pentru curăţirea de patimi şi dobîndirea virtuţilor, treapta contemplării lui Dumnezeu în lume, şi treapta unirii nemijlocite cu Dumnezeu.

feluri. Cele dintîi obişnuiesc să curăţească toate întinăciunile din lăuntru; cele de al doilea fac să crească puroiul [224].

104) Trebuie să credem fără grijă celor ce au primit în Domnul grija de noi, chiar dacă unele din cele poruncite de ei ne par protivnice mîntuirii noastre. Căci mai ales atunci se probează credinţa noastră în ei, ca într-un cuptor al smereniei. Şi acesta este semnul celei mai adevărate credinţe, că privind cele ce se fac protivnic celor nădăjduite, ne supunem fără nici o îndoială celor ce ne poruncesc.

105) Din ascultare se naşte smerenia, cum am apucat să spunem şi mai înainte. Din smerenie, dreapta socoteală, precum a arătat prea frumos şi prea înalt şi marele Casian în «Cuvîntul său despre dreapta socoteală» [225]. Din dreapta socoteală, pătrunderea, iar din aceasta, vederea înainte [226]. Şi oare cine nu va alerga pe acest drum bun al ascultării, văzînd înaintea lui bunătăţile ce i se pregătesc ? Despre acest mare dar a spus bunul psalmist: «Gătit-ai întru bunătatea Ta săracului ascultător, Dumnezeule, venirea Ta în inima lui» (Ps. 67, 11).

106) Să nu uiţi în toată viaţa ta de acel mare nevoitor care nu a auzit în toţi cei optsprezece ani cu urechile din afară de la povăţuitorul său urarea: «O, de te-ai mîntui»; dar cu urechile dragostei nu auzea de la Domnul numai urarea: «O, de te-ai mîntui» (căci

224. Orice patimă rea e dulce. Ea produce o «dulce împătimire». Orice patimă folositoare e grea, sau dureroasă sau «rea» (κακοπάθεια). Laudele nutresc «dulcea împătimire», care are ca rezultat veninul mîndriei, al unei patimi rele. Mai bun e pelinul curăţitor al ocărilor, decît dulceaţa mieroasă a laudelor, care umple sufletul de veninul mîndriei.

225. Filoc. Rom. I, p. 124: «*Cuvînt despre darul deosebirii*».

226. Ed. 1970: «Trebuie de ştiut că aci nu vorbeşte despre mai înainte-vedera proorocească, ci despre mai înainte-vederea relelor ce vin dintr-o anumită cauză, pentru a le ocoli».

aceasta arată o dorinţă, nu ceva sigur), ci : «Te-ai mîntuit», ceea ce arată ceva hotărît şi sigur [227].

107) Se înşeală pe ei înşişi acei ascultători care simţind pe povăţuitor că se înconvoaie şi se apleacă uşor spre dorinţele lor, îi cer ascultări după voia lor. Căci primindu-le pe acestea, să ştie în chip neîndoielnic că au căzut de la cununa mărturisirii (muceniciei). Pentru că ascultarea este înstrăinarea celui ce o împlineşte, de făţărnicie şi de dorinţele sale.

108) Unul primeşte porunca şi simţind că cel ce a poruncit nu are plăcere de împlinirea ei, nu o împlineşte. Iar altul simţind aceasta, o împlineşte fără şovăială. E de întrebat cine a lucrat în chip mai evlavios ? [228]

109) Este cu neputinţă ca diavolul să se împotrivească voii sale. Să te încredinţeze despre aceasta cei ce vieţuiesc în lenevire şi cei ce stăruie într-o sihăstrie sau într-o mînăstire de obşte.

---

227. «Mie-mi pare că face aluzie la un ascultător pe care adresatul îl cunoaşte din experienţă. De aceea îi spune ca unuia pe care-l cunoştea : «Să nu uiţi de cutare». Acesta deci slujind mulţi ani părintelui său care era bolnav şi zăcea tot timpul în pat, niciodată nu a auzit de la el, pentru cele ce le făcea în chip de dorire şi de rugăciune : «O, de te-ai mîntui !». Dar Dumnezeu îl încredinţa în fiecare zi, pentru ascultarea lui, spunîndu-i : «Iată, te-ai mîntuit». Deci pentru ascultarea lui, deşi nu a auzit de la povăţuitorul său o dorire sau o rugăciune, a primit încredinţare de la Dumnezeu. Pe cît îl umilea povăţuitorul, pe atît îl încredinţa Dumnezeu. Aceasta e luată din Gherontic».

228. Se dă şi pilda lui Avraam, care ar fi împlinit porunca lui Dumnezeu cu privire la jertfirea lui Isaac, dacă nu l-ar fi oprit Dumnezeu. «Vorbeşte de doi care au primit porunca. Dintre ei, unul neavînd plăcere de lucrul poruncit, care ducea la un scop contrar, a ocolit împlinirea lui. Celălalt, ştiind şi el aceasta, a ascultat. Care, zice, a făcut mai bine ? Spunem că fiecare e vrednic de laudă, ţinînd seama de treapta lui. Începătorul va lucra fără îndoială mai bine ascultînd. Căci e dintre cei ce sînt încă puşi la probă. Celălalt, după ce a dovedit timp îndelungat ascultarea lui, va face mai bine să nu asculte. Va asculta mai bine neascultînd. Căci nu va mai împlini voia tatălui cea verbală, ca un sclav, ci va ghici

110) Să ne fie nouă războiul dat în noi, ca să ne depărtăm din anumite locuri, dovadă că acolo bine plăcem lui Dumnezeu [229], dacă a fi războiţi e semn că luptăm [230].

DESPRE CUVIOSUL ACACHIE

111) Nu mă voi face un ascunzător nedrept şi un zgîrcit neomenos, tăinuind faţă de voi ceea ce nu e îngăduit a tăinui. Marele Ioan Savaitul [231] mi-a povestit lucruri vrednice de auzit. Iar tu, cuvioase, cunoaşte din experienţa lui că era bărbat nepătimaş şi curat de orice cuvînt mincinos şi de orice faptă vicleană. Acesta mi-a povestit următoarele: «În mînăstirea mea din Asia (căci de acolo pornise dreptul) se afla un bătrîn foarte leneş şi neînfrînat [232]. O spun

ca un fiu şi prieten, pe cea gîndită de acela. Căci şi Iona văzînd ca prooroc că nu era voia ultimă a lui Dumnezeu să piardă pe Niniveteni, dată fiind bunătatea Lui, a amînat vestirea ei. Ceilalţi însă au pornit să facă cele poruncite, neîndoindu-se de poruncă. Iar Saul, deşi era înştiinţat de voia lui Dumnezeu cu privire la Amalic, în chip voit n-a ascultat».

229. Cînd ne depărtăm cu greutate de un loc, înseamnă că acolo nu împlinim plăcerile noastre. Deci să nu ne legăm de un loc. Să ne depărtăm cu uşurinţă de orice loc, dar să împlinim voia lui Dumnezeu, nu pe a noastră. Iar părăsirea fără greutate a unui loc, trebuie să o facem numai cînd ni se porunceşte. Cînd o face călugărul de voia lui, nu e bună.

230. «Dacă cei ce luptă sînt necăjiţi şi necăjesc, iar dracii ne războiesc, ei încă ne necăjesc pe noi şi sînt necăjiţi de noi». «Şi de voi necăji, zice, ei nu vor putea să stea» (Ps. 17, 39 neindetificat de noi). Şi iarăşi: «Cei ce mă necăjesc pe mine şi vrăjmaşii mei au slăbit şi au căzut» (Ps. 26, 2).

231. Ioan de la Mînăstirea Sfîntul Sava de lîngă Betleem.

232. «Unii au înţeles neînfrînarea numai în legătură cu curvia şi au numit neînfrînat numai pe curvar. Dar scriitorul acesta a referit neînfrînarea la orice gînd, adică numeşte neînfrînat pe cel ce nu-şi sugrumă primul gînd rău şi nu-şi pedepseşte cum se cuvine toate pornirile neraţionale ale sufletului, ci le lasă să înainteze la faptă. Bătrînul lăsa frîu liber mîniei şi pornirii neraţionale».

aceasta nu judecînd, ci ca să mă arăt spunînd adevărul [233].

Acesta, nu ştiu cum a dobîndit un ucenic mai tînăr, pe nume Acachie, simplu la purtări, dar înţelept cu gîndul. Şi atîtea răbda acesta de la bătrîn, cît le-ar părea poate multora de necrezut. Căci îl chinuia pe el nu numai cu ocări şi cu necinstire, ci şi cu lovituri în fiecare zi. Dar răbdarea lui nu era fără judecată.

Văzîndu-l eu deci pe el în fiecare zi, chinuit la culme, ca un rob cumpărat, îi ziceam : «Ce este, frate Acachie ? Cum e în ziua de azi ?» Şi acela îndată îmi arăta uneori ochiul învineţit, alteori grumazul, alteori capul rănit. Dar cunoscîndu-l eu pe el lucrător al ascultării, îi spuneam : «Bine, bine, rabdă şi te vei folosi».

Slujind deci bătrînului acela nouă ani, a plecat la Domnul. Îngropat fiind el în cimitirul părinţilor, după cinci zile, povăţuitorul lui Acachie merse la un mare bătrîn din cei de acolo şi-i spuse : «Părinte, a murit fratele Acachie». Dar bătrînul, cînd auzi, zise celui ce i-a spus : «Crede-mă, bătrîne, nu cred». Acela îi spuse : «Vino şi vezi». Bătrînul se sculă repede şi se duse cu povăţuitorul la mormîntul fericitului nevoitor şi strigă ca unui viu celui ce era cu adevărat viu întru adormire, şi-i zise : «Frate Acachie, ai murit ?» Iar ascultătorul cel prea înţelept, arătînd ascultare şi după moarte, a răspuns marelui bătrîn : «Cum ar fi cu putinţă, părinte, să moară un om lucrător al ascultării ?» [234]

---

233. «Spun adevărul, zice, şi nu osîndesc pe om. Nu osîndind din născocire, ci arătînd mişcarea vădită a patimei şi descoperind-o tuturor».

234. Cel ce se exercită în ascultare curată fără şovăială, îşi ascute sensibilitatea spirituală a auzirii glasului celui ce-i cere ceva atît de mult, încît nu încetează de a vibra şi după moartea cu trupul. El vieţuieşte mai departe prin această sensibilitate. Aceasta îl pregăteşte şi pentru învierea cu trupul. Responsabilitatea lui ascuţită îl ţine viu cu duhul.

Atunci bătrînul, fostul aşa numit povăţuitor[235], umplîndu-se de frică, a căzut pe faţă în lacrimi. Şi cerînd egumenului Lavrei o chilie aproape de mormîntul lui Acachie, a vieţuit de atunci înainte acolo, spunînd pururea bătrînilor: «Am săvîrşit ucidere». Iar mie mi se pare, părinte Ioane, că însuşi acest mare Ioan este cel ce a vorbit cu mortul.

Dar sufletul lui fericit mi-a istorisit şi altceva despre altul oarecare. Dar acesta era el însuşi, cum am putut afla mai tîrziu în chip sigur.

DESPRE IOAN SAVAITUL SAU ANTIOCH

112) «Ucenicea, zicea acesta, un altul oarecare în această mînăstire din Asia (poate Siria) la un monah oarecare, blînd, blajin şi liniştit. Şi văzîndu-se cinstit şi odihnit (nesupus la osteneli mari)[236] de bătrîn, socotind că aceasta e multora spre primejdie, îl rugă să-l slobozească. Căci avea bătrînul şi alt ucenic şi de aceea nu-l necăjea mult pe acesta. Deci ieşi de la el şi se aşează, prin scrisoarea povăţuitorului, într-o mînăstire de obşte din Pont. Şi în cea dintîi noapte, în care a intrat

235. «Cu dreptate, zice, aşa numitul povăţuitor, căci nu era în realitate aşa. Pentru că povăţuitorul se grăbeşte să ridice pe cel povăţuit din cele ale lui la imitarea sa, cînd se distinge prin fapte. Dar el era mai mic decît iuţimea, iar celălalt mai mare decît mînia. Cum s-ar fi arătat deci că e povăţuitor al celui ce-l întrecea în chip minunat prin virtuţi?»

236. «Odihnit» e în ed. 1970. În P.G. e «dispreţuit» (περιφρονούμενον). Scolia din P.G. explică acest paradox: «cinstit şi dispreţuit», dar bănuind că în loc de «dispreţuit» ar putea fi «trecut cu vederea» (περιφρονούμενον). Altă scolie explică şi această alternativă: «Cei dispreţuiţi nu sînt cinstiţi. Cum e deci «cinstit şi dispreţuit», decît aşa că e cinstit după trup şi dispreţuit după suflet? Căci cel ce se îndulceşte de patimi, nu e părtaş de greaua pătimire». Adică cel nesupus ostenelilor după trup, nu e îngrijit după suflet, deci e dispreţuit.

Alta: «Adică trecut cu vederea pentru cele ce păcătuieşte şi nemustrat de povăţuitor precum se cuvine».

în această mînăstire, se văzu pe sine în somn tras de unii la socoteală şi după încheierea acelei înfricoşate socoteli, găsit cu o rămăşiţă neplătită şi deci dator cu o sută litri de aur. Deşteptîndu-se, şi-a tîlcuit vedenia aceea şi a zis: «Sărmane Antioh (căci acesta era numele lui), cu adevărat mare e rămăşiţa neplătită a datoriei noastre».

«Aşa dar, zicea, după ce petrecui în acea obşte trei ani în ascultare fără alegere, umilit şi asuprit de toţi ca un străin (căci nu era în acea mînăstire alt călugăr străin), văzui iarăşi în somn pe cineva, dîndu-mi dovadă despre plătirea a 10 litri de aur din datoria mea. Trezindu-mă, am înţeles vedenia, şi am zis: «Deabia zece? Cînd voiu plăti oare tot?» Atunci îmi zisei: «Sărmane Antioh! E nevoie de mai multă osteneală şi necinstire». Am început deci să fac pe prostul, neîncetînd însă cîtuşi de puţin slujirea. De aceea, văzîndu-mă nemilostivii părinţi în această stare şi rîvnă, mă puneau să fac toate lucrurile grele ale mînăstirii.

Stăruind în această petrecere 13 ani, văzui pe cei ce mi se arătau mai înainte, venind iarăşi şi scriindu-mi dovada desăvîrşitei scăpări de datorie. Căci cînd cei din mînăstire mă asupreau cu ceva, răbdam bărbăteşte aducîndu-mi aminte de datoria mea». Acestea mi le-a povestit, părinte Ioane, prea înţeleptul Ioan ca despre altul. De aceea şi-a şi schimbat numele său în Antioch. Dar de fapt el era cel care şi-a rupt zapisul cu bărbăţie prin răbdare.

113) Dar s-auzim la ce dar al deosebirii (al dreptei socoteli) a ajuns cuviosul acela prin răbdare. Şezînd în mînăstirea Sfîntul Sava, au venit la el trei călugări mai tineri vrînd să ucenicească la el. Primindu-i el pe aceştia, îndată i-a ospătat cu bucurie, voind să aline osteneala călătoriei lor. Dar după trei zile, le zise bătrînul: «Fraţilor, eu sînt prin fire un curvar şi nu pot să primesc pe vreunul din voi». Dar aceia nu s-au

smintit. Căci cunoşteau lucrarea bătrînului. Deci după ce, rugîndu-se mult ca să-l înduplece, n-au izbutit, s-au aruncat la picioarele lui, rugîndu-l să le rînduiască măcar unde şi cum trebuie să se aşeze.

Drept aceea s-a înduplecat bătrînul şi cunoscînd că vor primi cu smerenie şi cu ascultare sfătuirea, zise unuia: «Domnul voieşte ca tu, fiule, să şezi într-un loc liniştit cu un părinte, întru supunere». Celui de al doilea îi zise: «Mergînd, vinde voile tale şi le dă lui Dumnezeu, apoi ia crucea ta [237] şi stăruie în frăţia şi obştea fraţilor şi vei avea fără îndoială comoară în cer». Apoi zise celui de al treilea: «Ia asupra ta în chip nedespărţit cuvîntul Celui ce zice: «Cel ce va răbda pînă la sfîrşit se va mîntui» (Mt. 10, 22). Şi mergînd, să alegi, de e cu putinţă, pe cel pe care îl socoteşti că nu e altul între oameni care să lovească mai tare şi mai aspru, ca să te deprindă întru nevoinţă [238]. Şi stăruind, bea în fiecare zi batjocura şi luarea în rîs, cum ai bea mierea şi laptele. Iar fratele zise către marele Ioan: «Şi dacă acela ar petrece întru nepăsare, ce voi face?» Iar bătrînul îi răspunse: «Chiar de l-ai vedea curvind, să nu te desparţi de el, ci zi în sinea ta: «Prietene, cu ce scop ai venit aci?» Atunci vei vedea pierind din tine mîndria şi învîrtoşarea furioasă».

114) Să ne nevoim cu toată puterea, toţi cei ce voim să ne temem de Domnul, ca să nu dobîndim, în locul nevoinţei noastre pentru virtute, mai degrabă

237. «Cruce numeşte răbdarea necazurilor ce vin asupra cuiva. Crucea lui Hristos este înfrînarea de la orice patimă».

238. «Părintele rînduieşte fratelui supunerea fără alegere, fără vicleşug şi fără răutate». Îi cere să nu se aştepte ca necazurile ce-i vin de la povăţuitor să fie mai puţin aspre decît cele ce-i pot veni de la oameni. În acest caz nu va gîndi cu răutate despre nici un om care-l necăjeşte, ci el va socoti pe fiecare ca ajutîndu-l în nevoinţa lui de desăvîrşire. Dar şi invers: chiar dacă povăţuitorul se va purta faţă de el cu o asprime cu nimic mai mică decît a oricărui alt om, o va socoti spre folosul desăvîrşirii lui.

viclenia, răutatea, asprimea, înşelătoria, năravul cel rău şi mînia. Căci nu e de mirare că atîta cît omul e un simplu vieţuitor, sau un corăbier, sau un plugar, duşmanii împăratului nu se înarmează aşa de tare împotriva lui. Dar cînd îl vor vedea că a luat pecetea (semnul de ostaş), pavăza, sabia, arcul, şi s-a îmbrăcat în veşmîntul de ostaş [239], atunci ei scrîşnesc din dinţi împotriva lui şi se sîrguiesc în tot felul să-l răpună. De aceea să nu adormim.

115) Am văzut copii nevinovaţi şi foarte buni venind la şcoală pentru înţelepciune, învăţătură şi folos, dar neînvăţînd nimic decît numai sălbătăciune şi răutate din petrecerea acolo. Cel ce are minte, să înţeleagă. E cu neputinţă ca cei ce învaţă din tot sufletul un meşteşug să nu sporească în fiecare zi în el. Dar unii cunosc sporirea, alţii, din iconomie (spre folosul lor), nu.

116) Un zaraf bun îşi socoteşte, fără îndoială, în fiecare seară cîştigul şi pierderea zilei. Dar nu le poate cunoaşte pe acestea lămurit, dacă nu le înseamnă în fiecare ceas într-un caiet. Că socoteala din fiecare ceas o arată pe cea din fiecare zi [240].

117) Cel fără de minte, cînd e osîndit sau certat, se simte înţepat sau e ispitit să răspundă împotrivă, sau face îndată metanie celui ce îl ceartă, dar nu din sme-

239. «Pecete» numeşte sau botezul, sau pocăinţa, care îl curăţeşte pe acela. Iar «pavăză», fuga de lume, pregătită prin neîmpătimirea de ea; «sabie», credinţa faţă de păstor; «spadă», tăgăduirea voilor proprii; «arcul», e rugăciunea, prin care dracii sînt surpaţi; «vestmîntul ostăşesc» e «îmbrăcămintea virtuţilor».

240. «Adică zaraful bun al faptelor sale e cel ce-şi face socoteala şi se judecă în fiecare ceas şi-şi duce viaţa cu grijă. Socoteala de fiecare ceas e luarea-aminte neostenită». Ed. 1970: «Celui ce ia aminte la sine necontenit, nu i se întîmplă abateri sau furturi din pricina întunericului. Soarele Hristos, Dumnezeul nostru, păstrează toată ziua vieţii lui luminoasă».

renie, ci pentru că voieşte să oprească mustrările [241]. Tu, tăcînd cînd eşti lovit, taci şi primeşte şi pe cei ce aplică fierul roşu pe sufletul tău (îl cauterizează), sau mai bine zis pun în lumină curăţia lui. Numai după ce a isprăvit doftorul (operaţia), pune-i metanie. Căci în vremea mîniei lui, nu primeşte poate nici metanie.

118) Să luptăm în fiecare ceas împotriva tuturor patimilor, dar mai mult poate împotriva acestor două, cei ce ne aflăm în mînăstirile de obşte: împotriva neînfrînării pîntecelui şi a pornirii spre mînie. Căci acestea găsesc belşug de hrană în mulţime. Celor aflaţi în ascultare, diavolul le sădeşte pofta unor virtuţi peste putere; iar pe cei din liniştire îi îndeamnă la cele nepotrivite lor [242].

119) Cercetează mintea ascultătorilor necercaţi şi vei afla în ea o năzuinţă greşită: pofta de liniştire, de postire nemăsurată, de rugăciune neîmprăştiată, de cea mai deplină lipsă de slavă deşartă, de neuitată pomenire a morţii, de străpungere neîncetată a inimii, de desăvîrşită nemîniere, de tăcere adîncă, de curăţie covîrşitoare [243]. De aceea neavîndu-le pe acestea de la început, dintr-o bună iconomie, au sărit la ele înainte de vreme şi s-au rătăcit. Pentru că vrăjmaşul i-a amăgit să le caute pe acestea înainte de vreme, ca nu cumva, răbdînd, să le afle pe acestea la vremea lor [244].

241. Ed. 1970: «Metania din făţărnicie e o metanie nedemnă. Vezi cum vorbeşte de metania demnă în cele următoare, zicînd: «Iar încetînd doftorul» şi cele următoare».

242. «Cei din obşte să preţuim mai mult ascultarea decît nevoinţa. Cea din urmă ne învaţă mîndria, cea dintîi smerenia».

243. «Există şi o năzuinţă neamăgitoare a acestora: cînd le săvîrşeşte cineva la vreme şi în chip cuvenit, adică pentru binele însuşi şi în simţirea lor adevărată, împlinindu-le cu de-amănuntul şi cu sfătuirea celor ce au făcut experienţa lor, ocolind în toate totdeauna plăcerea proprie ca rătăcire şi abatere».

244. Există o lege în creşterea duhovnicească. Cel neîntărit în virtuţile mai de jos nu poate urca la virtuţile cele mai de sus. Nu poţi în-

120) Amăgitorul şopteşte în cei ce se liniştesc (isihaşti) lauda grijii de străini a ascultătorilor, slujirea lor, iubirea lor de fraţi, împreuna-vieţuire, îngrijirea bolnavilor, ca să-i facă, amăgitorul, şi pe aceştia fără răbdare, ca şi pe cei de mai înainte [245].

121) Cu adevărat rari sînt cei ce se îndeletnicesc cu liniştirea cu dreaptă judecată. Sînt numai aceia care au dobîndit mîngîierea dumnezeiască a uşurării de osteneli şi a ajutorului lui Dumnezeu în nevoinţele lor [246].

122) Să deosebim ascultările ce ni se potrivesc şi să le alegem în chip cuvenit după însuşirile patimilor din noi. Ţie, celui aplecat spre lăcomia pîntecelui, să-ţi fie povăţuitor un nevoitor neîndurat în cele ale hranei şi nu mai degrabă un făcător de minuni şi gata spre primirea şi aşezarea la masă a tuturor. Iar tu, cel cu grumazul ţapăn, să ai un povăţuitor aspru şi neîngăduitor şi nu unul blînd şi de oameni iubitor [247].

---

chipui în tine o smerenie lăuntrică înainte de a te deprinde întru ascultare prin faptele din afară. Nu te poţi ruga neîncetat cînd eşti prea alipit de lucrurile lumii.

245. Aşa cum pe cei de pe treapta începătoare a ascultării, amăgitorul îi ispiteşte cu virtuţile mai înalte ale celor de pe treapta mai de sus a celor ce se liniştesc (rugăciunea neîncetată, gîndul neîncetat la moarte etc.), aşa pe cei de pe treapta liniştirii îi ispiteşte cu virtuţile făptuitoare ale celor de pe treapta mai de jos a ascultării. Prin aceasta caută să împiedece şi pe unii şi pe alţii de la sporirea lor duhovnicească adevărată. Şi unora şi altora le e de trebuinţă răbdarea pentru a se întări în virtuţile treptei în care sînt, ca să poată trece apoi la virtuţile treptei mai înalte.

246. Uşurarea de osteneli nu înseamnă ocolirea ostenelilor înainte de curăţirea de patimi prin lupta cu ele, ci izbăvirea adevărată de ele. Dar şi atunci uşurarea de osteneli o dă numai ajutorul lui Dumnezeu în lupta cu ispitele care se pot ivi. Aceştia se pot linişti pe drept cuvînt. Căci nu începe lucrarea liniştii fără socoteală, fără pregătire.

247. P.G.: «Bine este să rabzi pe lîngă un învăţător aspru pînă la sfîrşit şi să nu cauţi pe vreunul gata la pogorăminte şi la slăbirea frîului». P.G. şi ed. 1970: «E lucru primejdios şi pierzător ucenicilor să-şi aleagă un povăţuitor după voia lor. Căci aceştia conduc în prăpăstii şi în locuri

123) Să nu căutăm povăţuitori înainte ştiutori, nici înainte văzător, ci înainte de toate smeriţi cu cugetul şi potriviţi cu boalele noastre, prin vieţuirea şi aşezarea lor sufletească.

124) Să-ţi fie chip bun de ascultare, dreptul Avvachir, mai înainte pomenit, socotind pururea că te încearcă întîistătătorul şi nu vei greşi niciodată [248].

125) Cînd, certat fiind de întîistătător neîncetat, ai mai multă credinţă şi dragoste faţă de el, Duhul Sfînt S-a sălăşluit în sufletul tău în chip nevăzut şi puterea Celui Prea Înalt te-a umbrit. Dar nu te mîndri, nici nu te bucura, răbdînd bărbăteşte ocărîrile şi necinstirile. Ci mai vîrtos plîngi că ai făcut ceva vrednic de ocărîre şi i-ai turburat sufletul împotriva ta.

126) Nu te minuna de ce-ţi voiu spune. Căci îl am pe Moise ca martor. E mai puţin vătămător să păcătuim lui Dumnezeu, decît părintelui nostru [249]. Căci

---

de pierzare». Sfaturile acestea pot fi folosite şi de mirenii care-şi caută duhovnic, sau de duhovnici, în raporturile lor cu fiii lor duhovniceşti.

248. «Scolia lui Isidor Pelusiotul: «Nevoinţa, o iubitule, este urmarea şi vasul tuturor poruncilor lui Hristos; ea te face nemînios, neîngîmfat, nefălos, neiubitor de arginţi, neiubitor de sine, iubitor de supunerea care slujeşte fiecăruia, de înstrăinarea generală de trup, te face casă a Duhului singur. Ea are limba mulţumitoare, folosită spre rugăciune, nemişcată spre cîrtire; ascultă, făcîndu-le toate cu încuviinţarea povăţuitorului, pe care timpul şi locul şi hotărîrea dumnezeiască ţi l-a dat spre cîrmuirea ta; căci ea cunoaşte şi abate atacurile duhurilor».

249. Ed. 1970: «Spunînd părintele că e mai puţin vătămător să păcătuim lui Dumnezeu, arată uşurinţa cu care se îmblînzeşte Dumnezeu şi mila Lui. Prin simbolul cuvîntului arată cît de cumplit suferă adeseori chiar cei mai virtuoşi şi mai înalţi oameni de greşalele noastre. Să ne mărturisim la părinţii noştri, cînd greşim». P.G. şi ed. 1970: «De fapt, cînd izraeliţii au păcătuit lui Dumnezeu, făurîndu-şi un viţel şi au fost osîndiţi de Dumnezeu la pieire, Moise a stat pentru ei şi a zis către Dumnezeu: «De le ierţi lor păcatul, iartă-l. Iar de nu, şterge-mă şi pe mine din cartea pe care ai scris-o». Şi îndată s-a milostivit Dumnezeu pentru Moise şi au scăpat de pedeapsă. Dar cînd au greşit lui Moise cei din jurul lui Aaron şi Aviron şi sora lui Maria, au suportat o pedeapsă neîn-

cînd Dumnezeu se mînie, povăţuitorul nostru poate să-L împace pe El cu noi. Dar turburîndu-se acesta, nu vom mai avea pe cineva să ne facă pe Dumnezeu milostiv. Dar eu socotesc că amîndouă se întîlnesc [250].

127) Să luăm seama, să chibzuim şi să veghem ca uneori să răbdăm ocările păstorului cu mulţumire şi în linişte, dar alteori să-i dăm de veste ceea ce face. Eu socotesc că în toate cele ce ne pricinuiesc nouă necinstire trebuie să tăcem. Căci e ceas de cîştig. Dar în cele ce se fac altei persoane, să spunem cuvînt de apărare, pentru legătura iubirii şi a păcii care trebuie să rămînă nedesfiinţată [251].

128) Cei ce au ieşit din ascultare, vor găsi folosul ei, căci atunci vor cunoaşte în ce cer au fost ei.

129) Cel ce aleargă spre nepătimire şi spre Dumnezeu, în fiecare zi în care nu e ocărît socoteşte că suportă mare pagubă.

130) Precum pomii clătinaţi de vînturi îşi adîncesc rădăcinile, aşa şi cei ce petrec în ascultare dobîndesc suflete tari şi neclintite.

---

durată (Ieş. 32; Num. 16, 32). «Lucrul poate fi înţeles şi aşa: Dumnezeu iartă mai uşor păcatele săvîrşite direct împotriva Lui, căci El nu Se primejduieşte a Se pierde prin aceasta. Dar nu iartă neiubirea faţă de oameni, căci aceştia se pot pierde prin ea.

250. Prin păcatele noastre faţă de Dumnezeu, nu-L pierdem pe El, dar prin păcatele faţă de oameni, îi pierdem pe aceştia. Iar întrucît şi prin purtarea noastră nepăsătoare faţă de Dumnezeu, ducem la necredinţă pe oameni şi-i pierdem pe ei, amîndouă păcatele duc la acelaşi rezultat: îi pierdem pe oameni. Prin binele făcut altora, fie direct, fie prin credinţă pilduitoare în Dumnezeu, ajutăm la mîntuirea lor. Chiar în rugăciunile ce le fac alţii pentru noi, ca răspuns la iubirea noastră faţă de ei, din credinţa în Dumnezeu, se arată tămăduirea şi mîntuirea sufletelor lor. Şi aceasta îi face lui Dumnezeu bucurie.

251. Să suportăm cele neplăcute ce ni se fac nouă pe nedrept. Dar să luăm apărarea celor asupriţi pe nedrept. Precum nu trebuie să păcătuim împotriva lor, tot aşa nu trebuie să rămînem nepăsători la nedreptăţile ce li se fac.

131) Cel ce, petrecînd în liniște, și-a cunoscut neputința lui și strămutîndu-se s-a predat ascultării, acesta, orb fiind, a privit fără osteneală spre Hristos [252].

132) Staţi, staţi şi iarăşi zic staţi, alergînd [253], fraţi luptători, auzind strigînd despre voi pe acel înţelept: «Domnul i-a cercat pe ei în cuptor, mai bine zis în obște și i-a primit pe ei ca pe niște jertfe ale arderii de tot în sînurile Lui» (Înț. Sol. 3, 2). Căruia I se cuvine slava și stăpînirea, împreună cu Tatăl cel fără de început și cu Duhul Sfînt și Prea Închinat. Amin.

Pînă aci treapta egală cu numărul Evangheliștilor. Nevoitorul stă alergînd fără frică.

CUVÎNTUL V

Despre pocăința cea făcută cu grijă și deplin arătată, în care se vorbește și despre viața sfinților osîndiți și despre închisoare [253 bis]

1) Ioan a alergat odinioară înaintea lui Petru (In. 20, 3) și ascultarea s-a pus aci înaintea pocăinței. Cel dintîi, ajungînd înainte, închipuiește ascultarea, celălalt închipuiește pocăința [254].

252. Cel ce, îndeletnicindu-se cu liniștirea și văzînd că nu are putere pentru ea, s-a mutat la viața de ascultare, cunoscînd că are trebuință de ascultare ca să ajungă la Hristos, a văzut pe Hristos, măcar că, nevăzîndu-L în starea lui de liniștire, era orb în acea stare. Acesta coboară la ascultare din smerenie, nu din nestatornicie, ca acela de care s-a vorbit înainte. (Cap. 95 al acestui *Cuvînt*).

253. Potrivit sfîntului Grigorie de Nyssa *(Viața lui Moise)*, numai cel ce urcă, stă cu adevărat. Cine stă fără să urce, fără încordarea urcării, mai degrabă cade.

253 bis. Am omis unele propoziții mai tari.

254. În P.G. acest cap. e dat ca ținînd de *Cuvîntul* IV. Ioan ajunge

2) Pocăinţa este aducerea înapoi (împrospătarea) a botezului. Pocăinţa este învoiala cu Dumnezeu pentru o a doua viaţă [255]. Pocăinţa este cumpărătoare a smereniei. Pocăinţa este necontenita renunţare la nădejdea vreunei mîngîieri trupeşti. Pocăinţa este gîndul osîndirii de sine şi îngrijirea neîngrijată de sine [256]. Pocăinţa este fiica nădejdii şi tăgăduirea deznădejdii [257]. Cel ce se pocăieşte se osîndeşte pe sine, dar scapă neînfruntat [258]. Pocăinţa este împăcarea cu Domnul prin lacrimi şi prin lucrarea cea bună a celor protivnice păcatelor. Pocăinţa este răbdarea de bună voie a tuturor necazurilor. Cel ce se pocăieşte este pri-

---

prin ascultare mai repede la cunoaşterea învierii, ca Petru, care după lepădare a trebuit să treacă prin pocăinţă.

255. «Pocăinţa este întoarcerea de la starea cea potrivnică firii la cea după fire; şi de la diavol la Dumnezeu prin nevoinţă şi durere». Botezul este însă şi el o asemenea întoarcere, dar fără nevoinţă şi durere.

Alta: «Pocăinţa este întoarcerea de la păcat. Dar nu e un singur păcat, ci întreg omul vechi se numeşte păcat». Păcatul e îmbibat ca o otravă în toată fiinţa omului. Pocăinţa e deci o mişcare totală, existenţială, de curăţire a întregii fiinţe omeneşti, în toate gîndurile şi apucăturile ei.

Alta: «Pocăinţa este părăsirea celor dinainte şi întristarea pentru ele».

256. Îngrijirea pentru viaţa veşnică şi neîngrijirea de plăcerile trecătoare. Îngrijirea pentru viaţa adevărată nu pentru cea de suprafaţă. Îngrijirea pentru fiinţa adevărată şi nu pentru cea părută. «Cel ce se îngrijeşte de sine se şi osîndeşte pe sine. Se osîndeşte pe sine pentru că vrea să se mîntuiască. El nu mai are nici o grijă de lucrurile lumii şi de aceea devine neosîndit de gîndul cel bun al lui, împungîndu-se şi ocărîndu-se pe sine neîncetat şi privind de mai înainte la pedepsele de acolo şi la focul nestins». Sau altfel: «E fără grijă întrucît nu se mai îngrijeşte de nici un lucru pămîntesc. Dar se îngrijeşte de sine, ca unul ce are grijă numai de sine şi de mîntuirea sa».

257. Cel ce se pocăieşte nu pierde niciodată nădejdea că pentru el nu mai există iertare. Dar prin nădejdea aceasta nu-şi mai pune nădejdea în plăcerile şi în laudele trecătoare.

258. Cel ce se osîndeşte sincer pe sine, nu e osîndit de Dumnezeu, căci trezeşte mila Lui, văzînd durerea ce o are cel ce a păcătuit că L-a supărat pe El prin aceasta şi dă dovadă că revine la iubirea faţă de El.

cinuitorul pedepselor sale. Pocăinţa este asuprirea tare a pîntecelui şi lovirea sufletului printr-o simţire adîncă.

3) Alergaţi şi vă apropiaţi. Veniţi, ascultaţi şi vă voi povesti vouă, toţi cei ce L-aţi mîniat pe Domnul. Adunaţi-vă şi vedeţi cîte a arătat sufletului meu spre zidire. Să ne înfăţişăm şi să dăm cinste mai întîi povestirii despre lucrătorii necinstiţi care au fost cinstiţi.

4) Să ascultăm, să păzim şi să facem aceasta toţi cei ce am pătimit vreo cădere necuvenită. Sculaţi-vă şi şedeţi cei ce zăceţi de pe urma căderilor. Luaţi aminte, fraţii mei, la cuvîntul meu. Plecaţi urechea voastră cei ce voiţi să împăcaţi iarăşi pe Dumnezeu printr-o întoarcere adevărată.

5) Auzind eu, neputinciosul, că există oarecare stare de viaţă şi smerenie mare şi neobişnuită a celor aflaţi într-o mînăstire deosebită, numită închisoare, supusă mai înainte pomenitului luminător al luminătorilor, l-am rugat pe acel drept să-mi înlesnească să ajung şi eu acolo. Şi marele bărbat a ascultat rugămintea mea, nevrînd să întristeze sufletul meu nici odată, întru nimic.

Ajungînd deci eu în mînăstirea celor ce se pocăiau şi în locul celor ce plîngeau cu adevărat, am văzut într-adevăr, dacă nu e prea îndrăzneţ să spun, «cele ce ochiul omului nepăsător nu le-a văzut şi la inima omului trîndav nu s-au suit» (I Cor. 2, 9), lucruri şi cuvinte care pot să-L silească pe Dumnezeu; îndeletniciri şi chipuri de viaţă care pot încovoia în scurt timp iubirea Lui de oameni.

Am văzut pe unii din vinovaţii aceia nevinovaţi [259], stînd toată noaptea pînă dimineaţa afară, în aer liber, cu picioarele nemişcate, clătinîndu-se de somn în chip jalnic, prin silirea firii, şi nedăruindu-şi nici un pic de

259. «Vinovaţi», pentru că au păcătuit; dar «nevinovaţi», pentru că prin pocăinţă au dobîndit iertarea lui Dumnezeu. «Despre păcătoşii nepă-

odihnă, ci lovindu-se şi trezindu-se cu ocărîri şi certări; pe alţii privind cu jale la cer şi cerînd de acolo ajutor cu tînguiri şi strigări.

Pe alţii iarăşi, stînd în rugăciune şi legîndu-şi mîinile la spate ca nişte osîndiţi. Ei îşi ţineau faţa întristată, aplecată la pămînt şi se osîndeau, socotindu-se nevrednici să privească la ceruri, ba neputînd nici măcar să spună ceva sau să se roage lui Dumnezeu, stăpîniţi de nepriceperea gîndurilor şi a conştiinţei, neştiind cum şi de unde să ceară ajutor [260]. Ei îşi înfăţişau doar sufletul lui Dumnezeu, fără cuvînt, şi mintea fără glas şi plină de întuneric şi de o undă subţire de deznădejde [261].

Pe alţii, şezînd pe pămînt în sac şi cenuşă şi acoperindu-şi faţa cu genunchii şi bătîndu-şi fruntea de pămînt. Pe alţii, lovindu-şi mereu pieptul şi chemîndu-şi înapoi sufletul şi viaţa lor [262]. Unii dintre aceştia udau

---

«cătoşi» a vorbit şi Luther, dar în alt sens: în sensul că sînt iertaţi de Dumnezeu, chiar dacă păcătuiesc mai departe. La el nu e o pocăinţă din partea omului.

260. P.G. Scolia lui Isaac Sirul: «Nefăcînd nimic altceva decît să se arunce pe sine înaintea crucii lui Hristos noaptea şi ziua, avîndu-şi mîinile legate la spate. Cată să nu-ţi răceşti căldura şi să nu te sărăceşti de lacrimi, ci să te nevoieşti în acestea; şi vei fi fericit, o omule, de te vei îngriji de cele spuse ziua şi noaptea şi nu vei cere nimic prin ele. Căci atunci îţi va răsări ţie lumina în lăuntrul tău şi vei fi ca un rai înflorit şi ca un izvor nelipsit de apă».

261. «Mustrările necontenite ale conştiinţei, chiar dacă nu coboară sufletul la deznădejde (căci aceasta este proprie dracilor), dar nu lasă cugetarea să răsufle, apăsînd gîndul şi înfierbîntîndu-l ca să petreacă pînă la sfîrşit într-o osîndire de sine». Deznădejdea e mai mult o ispită ce stă la poarta sufletului, ca o undă vicleană şi subţire ce aduce după ea potopul, dar pe care o refuză voinţa celui ce se pocăieşte, într-o sforţare încordată.

262. «Sufletul privind spre moartea spirituală (cu groază), rechiamă viaţa sa veşnică, ca pe cea proprie lui. Căci aceştia îşi rechiamă sufletul lor mort prin păcat, spre viaţa cea prin virtute pe care a trăit-o mai înainte».

pământul cu lacrimi. Alţii, fiind lipsiţi de lacrimi, se loveau pe ei înşişi. Unii se văitau pentru sufletele lor, ca pentru nişte morţi, neputînd să rabde strîmtorarea inimii lor [263]. Iar alţii gemeau cu inima, dar cu gura împiedecau sunetul tînguirii; însă deoarece nu mai puteau să-l ţină, ţipau pe neaşteptate.

Am văzut acolo pe unii ca ieşiţi din ei înşişi în felul purtării şi al gîndirii, pierduţi şi întunecaţi de multa mîhnire şi nesimţitori faţă de toate cele ale vieţii; apoi scufundaţi în adîncul smereniei şi frigîndu-şi în focul întristării lacrimile ochilor. Pe alţii zăcînd jos îngînduraţi şi căutînd la pământ, mişcîndu-şi capetele şi răcnind ca nişte lei, din fundul inimii şi scrîşnind din dinţi şi suspinînd.

Unii dintre ei cereau cu bună nădejde iertarea de toate şi se rugau. Alţii, dintr-o smerenie negrăită, se osîndeau, socotindu-se nevrednici de iertare şi nefiind în stare să se apere, strigau către Dumnezeu. Unii se rugau să fie pedepsiţi aici şi miluiţi acolo. Iar alţii zdrobiţi de povara conştiinţei cereau cu sinceritate să nu fie nici chinuiţi (în iad), nici învredniciţi de Împărăţie, căci «de ajuns ne este» [264].

Am văzut acolo suflete smerite, zdrobite şi încovoiate sub greutatea sarcinii şi putînd să înmoaie în-

263. «Inima umplută de întristare pentru slăbiciunea şi neputinţa ei din pricina faptelor trupeşti arătate, umple locul tuturor faptelor trupeşti». Ea topeşte adică acele fapte şi se aşează în locul lor. Pe locul oricărei fapte trupeşti apare inima întristată, ţinîndu-le în cumpănă şi covîrşindu-le; sau orice faptă trupească face să se nască întristarea inimii. Din rana produsă de o plăcere, se naşte durerea. Din săturarea de mîncări grase, se naşte înfrînarea tămăduitoare.

264. «Unii, neînvăţaţi, se roagă adeseori să nu se învrednicească nici de Împărăţia Cerurilor, dar să nu se chinuiască nici în iad. De cea dintîi, ca nevrednici, de chinurile iadului, prin împărtăşirea de milă. Ei nu ştiu că cel din afară de împărăţie este în lăuntrul chinurilor. Căci în afară de virtute şi de păcat, nu e nimic». Nu există o stare neutră, morală sau spirituală.

săşi nesimţirea pietrelor [265] cu glasurile ce strigau către Dumnezeu. Căci ziceau căutînd în jos, la pămînt: «Ştim, ştim, că sîntem vrednici de toată pedeapsa şi chinuirea. Şi pe drept cuvînt. Că nu ne ajunge puterea de a răspunde pentru mulţimea datoriilor noastre, nici de vom ruga toată lumea să plîngă pentru noi. Numai atîta dorim, numai atîta ne rugăm, numai atîta cerem: «Nu cu mînia Ta să ne mustri pe noi, nici cu urgia Ta să ne pierzi pe noi» (Ps. 6, 1; 37, 1), nici după judecata Ta cea dreaptă să ne trimiţi pe noi la chinuri. Ci cruţă-ne şi ne va fi de ajuns, ca să ne izbăvim de marea Ta ameninţare şi de chinurile cele fără de nume şi ascunse. Pentru că nu îndrăznim să cerem iertarea deplină. Căci cum am îndrăzni noi, cei ce nu ne-am păzit nepătată făgăduinţa noastră, ci am întinat-o după iubirea Ta de oameni şi după iertarea de mai înainte!»

Se puteau vedea acolo, o, prieteni, se puteau vedea cu adevărat în chip vădit cuvintele lui David. Se puteau vedea oameni îndurînd chinuri şi încovoiaţi pînă la sfîrşitul vieţii lor, umblînd toată ziua întristaţi. Se puteau vedea uitînd să mănînce pîinea lor, iar apa lor bînd-o amestecată cu plînsul şi mîncîndu-şi pîinea tăvălită în cenuşă şi în praf. Se puteau vedea alţii avînd pielea lipită de oase şi fiind uscaţi ca iarba veştedă (Ps. 37, 6; 101, 6). Nimic altceva nu se putea auzi de la ei decît aceste cuvinte: «Vai, vai, vai! Of, Of! E drept, e drept! Cruţă-mă, cruţă-mă, Stăpîne!» Unii ziceau: «Miluieşte-mă, miluieşte-mă!» Iar alţii mai jalnic: «Iartă-mă, Stăpîne! Iartă-mă, de se poate!»

265. «Spunînd *suflete smerite*, a făcut cunoscută starea lor dinăuntru. Iar spunînd: *putînd să înmoaie însăşi nesimţirea pietrelor*, arată, prin tăria metaforei, mărimea covîrşitoare a pocăinţei lor (căci precum îngheaţă apele curgătoare în chip mai presus de fire, aşa se rup şi pietrele cînd devin în chip minunat simţitoare), sau descrie puterea lor de a înmuia stările lăuntrice împietrite şi nesimţite şi de a le face miloase».

Unii se pedepseau pe ei înşişi în arşiţă, alţii se chinuiau în frig. Unii gustînd puţină apă, se opreau îndată; gustau doar atîta cît să nu moară de sete; alţii, împărtăşindu-se de puţină pîine, aruncau restul cu mîna departe de ei, numindu-se nevrednici de hrana cuvîntătoare, ca unii ce au săvîrşit faptele celor necuvîntătoare [266].

Unde se vedea între ei vreo izbucnire de rîs ? Unde, vreo vorbărie fără rost ? Unde, vreo faptă a iuţimii ? Unde, vreo faptă de mînie ? Nici nu mai ştiau de este printre oameni vreo mînie, căci plînsul alungase dintre ei cu desăvîrşire iuţimea. Unde se vedea vreo împotrivire în cuvînt ? Unde, vreo sărbătoare ? Unde, vreo îndrăzneală ? Unde, vreo lecuire a trupului ? Unde, vreo urmă de slavă deşartă ? Unde, vreo nădejde de desfătare ? Unde, gîndul la vin ? Unde, gustarea vreunor poame ? Unde, mîngîierea de conţinutul vreunor oale ? Unde, îndulcirea gîtlejului ? Nădejdea tuturor acestora se stinsese la ei. Unde se vedea la ei grija de ceva pămîntesc ? Unde, gîndul de a judeca pe careva dintre oameni ? Nimic din toate acestea.

Acestea erau la ei cele spuse, cugetate şi strigate neîncetat către Dumnezeu. Unii, bătîndu-şi cu putere pieptul, strigau către Dumnezeu de parcă stăteau la poarta cerului: «Deschide-ne, Judecătorule, deschide-ne, că ne-am închis prin păcate poarta şi am rămas afară». Iar alţii ziceau: «Arată-Ţi numai faţa Ta şi îndată ne vom mîntui !» (Ps. 79, 4). Alţii iarăşi: «Arată-Te sărmanilor ce şed în întuneric şi în umbra morţii !» (Lc. 1, 79). Altul, la rîndul său: «Degrabă să ne întîmpine îndurările Tale, Doamne, că ne-am pierdut, că am deznădăjduit, că ne-am stins foarte» (Ps. 78, 8; 101, 4).

266. Pîinea este *hrană cuvîntătoare*, sau *raţională*, pentru că pregătirea ei se face prin raţiunea omenească, cîtă vreme animalele nu-şi pregătesc hrana pe temeiul unei cugetări.

Unii ziceau : «Oare Se va mai arăta Domnul de aci înainte deasupra noastră ?» Alţii : «Oare trecut-a sufletul nostru peste datoria cea de nesuferit ?» (Ps. 123, 4). Altul : «Oare Se va milostivi Domnul de aci înainte de noi ? Oare Îl vom auzi zicîndu-ne nouă celor din legăturile de nedezlegat : «Ieşiţi !» ; şi celor din iadul pocăinţei : «Iertaţi să fiţi !» ? Oare intrat-a strigarea noastră la urechile Domnului ?»

Toţi şedeau privind pururea cu ochii sufletului lor moartea şi zicînd : «Oare ce ni se va întîmpla ? Oare care va fi hotărîrea ? Oare care va fi sfîrşitul nostru ? Oare va mai fi pentru noi chemare înapoi ? Oare mai este iertare pentru noi, întunecaţii, smeriţii, osîndiţii ? Oare a avut cererea noastră putere să intre înaintea Domnului, sau s-a întors înapoi, pe drept cuvînt, umilită şi ruşinată ? Oare intrînd, cît folos a agonisit ? Cîtă bunăvoinţă ? Cît rod a dobîndit lucrarea ei ? Pornind din trupuri şi guri necurate şi neavînd multă putere, a împăcat ea oare pe Domnul cu desăvîrşire, sau măcar în parte ? Sau a tămăduit, măcar pe jumătate, ranele noastre, care sînt mari şi au nevoie de mari dureri şi sudori şi de multe osteneli ? Oare s-au apropiat de noi îngerii păzitori ? Sau sînt încă departe de noi ? Căci dacă nu s-au apropiat de noi, toată osteneala noastră e fără folos şi deşartă. Pentru că rugăciunea noastră nu are puterea îndrăznirii, nici înariparea curăţiei pentru a intra la Domnul, dacă îngerii noştri călăuzitori nu se vor apropia de noi, ca să o ia pe aceasta şi să o aducă Domnului» [267].

267. De aceea avem totdeauna nevoie de rugăciunea altora, care ca mijlocitori sînt tot atîţia «îngeri» pentru noi, mai ales cînd sînt mai curaţi ca noi, deşi nu sîntem scutiţi de rugăciunile noastre. Mijlocitorii numai duc rugăciunile noastre mai aproape de Dumnezeu, adăogînd şi simţirea lor la ele ; nu le înlocuiesc. Cei deveniţi ca pietrele, adică simple obiecte fără simţire, nu se mîntuiesc nici prin rugăciunea altora. În mod deosebit ne ajută lucrarea de mijlocire a preoţilor, avînd concentrată în ea lu-

Unii de multe ori se întrebau unii pe alţii, plini de nesiguranţă, zicînd: «Oare vom scăpa, fraţilor? Oare ni se va împlini rugămintea? Oare va fi primită? Oare ne va deschide?» Iar ceilalţi răspundeau: «Cine ştie (cum ziceau fraţii noştri Niniviteni), de Se va răzgîndi Domnul şi ne va izbăvi pe noi de multa muncire? Dar noi să facem ceea ce ţine de noi. Şi de nu ne va deschide, binecuvîntat să fie Domnul Dumnezeu, Cel ce ne-a lăsat afară cu dreptate. Dar să stăruim, bătînd pînă la sfîrşitul vieţii noastre. Poate pentru multa noastră îndrăzneală şi stăruinţă, ne va deschide Prea Bunul».

Pentru aceea, îndemnîndu-se unii pe alţii, ziceau: «Să alergăm, fraţilor! E nevoie de alergare, de alergare cu putere, pentru că am rămas afară din buna noastră frăţime. Să alergăm, necruţînd trupul nostru murdar şi pornit spre rele, ci să-l omorîm (mortificăm), cum ne-a omorît şi el pe noi». E ceea ce şi făceau acei fericiţi, stăpîniţi de simţul vinovăţiei.

Se vedeau la ei genunchi uscaţi de mulţimea mătăniilor; ochii topiţi şi scufundaţi înăuntru, undeva în adînc [268]. Erau lipsiţi de păr; obrajii erau răniţi şi arşi de fierbinţeala lacrimilor [269]; feţele veştejite şi galbene, nedeosebite întru nimic de feţele morţilor.

---

crarea întregii comunităţi a Bisericii, în care cu siguranţă sînt mulţi mai buni ca noi.

268. *Undeva*, în adîncul nedefinit şi fără sfîrşit al dumnezeirii, pe care nu reuşesc niciodată să-l scruteze în întregime.

269. «Unele dintre lucruri ard şi altele îngraşă. Toate lacrimile care ies din inimă din pricina păcatului usucă trupul şi-l ard şi de multe ori însăşi cugetarea se simte vătămată la ieşirea lor. La început omul ajunge în chip necesar în treapta aceasta a lacrimilor. Şi prin ele i se deschide uşa spre a doua treaptă, mai înaltă, care este bucuria, în care omul primeşte milă. Acum vin lacrimile care izvorăsc din înţelegere. Ele înfrumuseţează şi îngraşă sufletul. Ele ies nesilit. Prin ele se schimbă însăşi înfăţişarea omului. Căci cînd inima se veseleşte, înfloreşte faţa».

Ce înseamnă greaua pătimire a celor îndrăciţi pe lîngă a acelora ? Sau a celor îndureraţi pentru morţi ? Sau a celor ce petrec în exil ? Sau pedeapsa celor osîndiţi pentru omoruri ? Nimic nu e chinul şi pedeapsa fără de voie a acestora, pe lîngă cea de bună voie a acelora. Şi vă rog să nu socotiţi cele spuse, poveşti, fraţilor. Aceştia rugau de multe ori pe judecătorul acela mare, pe păstorul şi îngerul între oameni, să le pună mîinile şi grumazul în fiare şi cătuşi, şi să le ţintuiască picioarele în butuci ca la cei osîndiţi şi să nu-i dezlege din acelea înainte de a-i primi mormîntul, ba nici chiar în mormînt.

Dar nu voi ascunde nici smerirea cu adevărat vrednică de milă şi iubirea zdrobită către Dumnezeu şi pocăinţa acestor fericiţi. Cînd vedeau că vor purcede spre Domnul, ca să se înfăţişeze înaintea Scaunului Celui neprimitor de mită, acei buni locuitori ai locului de pocăinţă rugau, prin întîistătătorul lor, cu jurăminte, pe acel mare păstor, să nu-i învrednicească pe ei de înmormîntare omenească, ci să fie aruncaţi, ca nişte dobitoace, în apa rîului, sau să fie lăsaţi în ţarina cutreerată de fiare.

Dar cît de înfricoşătoare şi de jalnică era privelişte a ceasului lor din urmă ? Cînd împreună osîndiţii simţeau pe cel ce o lua înaintea lor că era gata să se sfîrşească, îl înconjurau pînă ce avea încă mintea în putere. Şi plîngînd, şi plini de dor, şi clătinîndu-şi capetele în cea mai jalnică înfăţişare, întrebau însetaţi cu cuvinte întristate, pe cel ce se stingea, zicînd către el, aprinşi de milă : «Ce este frate şi împreună-osîndite ? Cum e ? Ce zici ? Ce nădăjduieşti ? Ai dobîndit prin osteneală ceea ce căutai, sau n-ai izbutit ? Ai ajuns, sau n-ai reuşit ? Ai luat încredinţarea ? Sau nădejdea îţi este nesigură ? Ai ajuns la slobozenie ? Sau gîndul ţi se clatină încă şi se îndoieşte ? Simţi în inima ta vreo iluminare, sau încă e întunecată şi ocărîtă ? Se

aude în tine vreun glas care îţi spune înăuntru: «Iată, te-ai făcut sănătos» (In. 5, 1), sau: «Iartă-ţi-se ţie păcatele» (Mt. 9, 2), sau: «Credinţa ta te-a mîntuit» (Lc. 10, 42)? Sau ţi se pare că auzi încă pe acela care spune: «Întoarcă-se păcătoşii în iad» (Ps. 9, 17) şi: «Legîndu-i mîinile şi picioarele, aruncaţi-l în întuneric» (Mt. 22, 13) şi: «Piară nelegiuitul, ca să nu mai vadă slava Domnului» (Is. 26, 10)? Ce spui, frate, pe scurt? Te rugăm, spune-ne, ca să cunoaştem şi noi cele în care vom fi. Căci timpul tău s-a încheiat şi altul nu vei mai afla în veac»[270].

La acestea unii dintre cei ce adormeau, răspundeau: «Binecuvîntat e Domnul care n-a depărtat rugăciunea noastră şi mila Lui de la noi» (Ps. 65, 19). Alţii iarăşi: «Binecuvîntat e Domnul care nu ne-a dat pe noi spre vînarea dinţilor lor» (Ps. 123, 6). Dar alţii ziceau cu durere: «Oare a străbătut sufletul nostru puhoiul de nesuferit al duhurilor văzduhului?[271]. Nu avem încă îndrăzneala, ci aşteptăm să vedem ce se va întîmpla la judecata aceea». Alţii au dat un răspuns mai dureros decît aceştia, zicînd: «Vai sufletului care n-a păzit făgăduinţa neprihănită[272]; în ceasul acesta şi numai în el se va cunoaşte ce s-a gătit lui».

---

270. Isaac Sirul: «Întrebare: Cînd va cunoaşte cineva că a dobîndit iertarea păcatelor? Răspuns: Cînd va simţi în sufletul lui că le urăşte pe acestea cu desăvîrşire din inimă şi cînd în cele din afară ale lui se va călăuzi contrar celor în care era. Acesta s-a încredinţat că a dobîndit iertarea greşalelor de la Dumnezeu, din mărturia conştiinţei pe care a cîştigat-o, după cuvîntul Apostolului care zice: «Conştiinţa care nu se osîndeşte, este martora ei însăşi» (1 Tim. 1, 19).

271. Poate: ἀνυπόστατον nu înseamnă: «de nesuportat», ci «fără substanţă în sine». Căci răul nu are raţiune, cum zice sfintul Maxim Mărturisitorul. El e susţinut de voia cea rea şi are ceva fantasmagoric, sau de nălucire în sine. Fantasmagoric, dar nu mai puţin pierzător. Acest înţeles îl poate avea şi în locul de mai înainte, tot din acest cap, unde se vorbeşte de «datoria de nesuportat». Răul găureşte ca un cariu, sau slăbeşte ca un minus fiinţa.

272. Făgăduinţa botezului sau a călugăriei.

Iar eu văzînd şi auzind acestea la ei, puţin a trebuit să nu deznădăjduiesc, cunoscînd nepăsarea mea şi asemănînd-o cu greaua lor pătimire.

Dar cum era şi aşezarea acelui loc şi întocmirea lui ? Însăşi vederea locului îndemna la pocăinţă şi la plîns. Căci cele ce altora le sînt grele şi anevoie de primit, celor ce au căzut din virtute şi din bogăţia duhovnicească le sînt plăcute şi uşor de primit. Pentru că sufletul care s-a lipsit de îndrăzneala de mai înainte şi a căzut din nădejdea nepătimirii, care a stricat pecetea curăţiei, a fost jefuit de bogăţia darurilor, s-a înstrăinat de mîngîierea dumnezeiască, a călcat tocmeala cu Domnul, a stins focul cel bun al lacrimilor şi e lovit şi împuns cu durere de amintirea lor, nu numai că primeşte cu toată rîvna ostenelile, ci şi pe sine se sîrguieşte a se ucide în chip bine credincios [273] prin nevoinţă, dacă a mai rămas în el o scînteie de iubire şi de frica Domnului. Aşa făceau cu adevărat fericiţii aceştia.

Căci avînd în minte acestea şi gîndind la înălţimea virtuţii din care au căzut, ziceau : «Adusu-ne-am aminte de zilele de la început» (Ps. 142, 5), de focul acela al sîrguinţei noastre. Alţii strigau către Dumnezeu : «Unde sînt milele Tale cele dintru început, Doamne, pe care le-ai arătat sufletului nostru întru adevărul Tău ?» Altul : «Cine mă va pune în lunile zilelor celor dinainte, în care mă păzea Dumnezeu, cînd strălucea lumina Lui peste capul inimii mele ?» (Iov 29, 1—3) [274].

273. «Şi pe sine se va ucide», adică pe sine ca subiect al păcatului, descoperindu-se ca subiect al faptelor bune. Cel ce face aceasta, are la început sentimentul că moare, sau că trebuie să moară nemaiavînd poftă pentru nimic din cele ce le făcea sau le simţea. Numai prin aceasta ajunge la sine cel în stare numai de bine.

274. «Cine mă va pune, zice, şi mă va aşeza în perioada zilelor acelea în care Dumnezeu mă păzea, cînd împlineam poruncile Lui, şi lumina mintea sufletului meu ?»

Şi cum îşi aduceau aminte şi de virtuţile lor de mai înainte, a căror pierdere plîngînd-o ca nişte prunci, ziceau: «Unde este curăţia rugăciunii? Unde, îndrăzneala ei? Unde, lacrima dulce în locul celei amare? Unde, nădejdea nevinovăţiei şi curăţirii desăvîrşite? Unde, aşteptarea fericitei nepătimiri? Unde, credinţa faţă de păstor? Unde, lucrarea rugăciunii lui în noi?[275] Toate acestea s-au pierdut şi au pierit, ca şi cum nu s-ar fi văzut niciodată, şi s-au mistuit şi au plecat ca şi cum n-ar fi fost».

Dar să ne întoarcem la cuvîntul nostru. După ce am petrecut în închisoare 30 de zile, am revenit, neputînd răbda mai mult, în obşte, la marele păstor. Acesta văzîndu-mă schimbat cu totul şi turburat la culme, a cunoscut, prea înţeleptul, pricina schimbării, şi mi-a zis: «Ce este, părinte Ioane? Ai văzut nevoinţele celor ce se chinuiesc?» Iar eu am zis: «Am văzut, părinte, şi m-am minunat şi am fericit pe cei căzuţi care se plîng pe ei, mai mult decît pe cei ce n-au căzut şi nu se plîng pe ei; pentru că aceia prin cădere s-au ridicat la o înviere neprimejduită». Iar acela zise: «Aşa este».

Şi nemincinoasa lui limbă mi-a povestit următoarele: «Înainte cu zece ani aveam aci un frate foarte sîrguincios şi aşa de lucrător, că eu, văzîndu-l pe el atît de aprins cu duhul, tremuram pentru el şi mă temeam foarte de pizma diavolului, ca nu cumva, prin multa alergare, să-şi poticnească piciorul de vreo piatră, ceea ce obişnuieşte să se întîmple celor ce umblă repede. Acest lucru s-a şi întîmplat de fapt. Căci venind după un timp la mine, într-o seară tîrzie, îmi arătă o rană dezvelită şi îmi ceru un plasture, mai bine zis îmi ceru să-i ard rana cu fierul roşu; şi era

275. Dacă orice faptă bună a altuia rodeşte în noi cînd ne deschidem ei, cu atît mai mult rugăciunea lui şi mai ales rugăciunea lui cea pentru noi.

turburat foarte [276]. Dar văzînd pe doftor că nu voia să se folosească de o prea mare asprime faţă de el (pentru că era vrednic şi de milă), se aruncă la pămînt, îmi apucă picioarele, le spălă pe acestea cu lacrimi multe şi îmi ceru pedepsirea în închisoarea ce ai văzut-o». «E cu neputinţă să nu merg acolo, striga, e cu neputinţă!»

«Astfel sili mila doftorului să treacă în asprime, lucru rar şi cu totul neobişnuit bolnavilor. Se duse repede la cei ce se pocăiesc, se făcu părtaş cu ei cu toată rîvna, în plîns, rănindu-şi inima, ca cu un cuţit, cu întristarea din iubirea de Dumnezeu. Iar a opta zi a plecat la Domnul, rugîndu-se să nu i se facă parte de înmormîntare. Dar eu l-am adus aci ca pe unul ce era vrednic şi l-am îngropat laolaltă cu părinţii. Pentru că după o săptămînă de robie, în ziua opta se lasă omul liber [277].

De fapt mai este cineva care ştie limpede, că nu s-a sculat de la picioarele mele smerite şi întinate înainte de a fi cîştigat bunăvoinţa lui Dumnezeu. Şi nu e de mirare. Căci primind în inimă credinţa desfrînatei ace-

276. «Cînd omul îşi aduce aminte de primele sale păcate şi se pedepseşte pe sine, atunci şi Dumnezeu are grijă de el ca să-l odihnească. Pentru că Dumnezeu Se bucură că şi-a dat sie certarea pentru abaterea de la calea Lui. Căci aceasta este semnul nepătimirii. Şi pe cît de mult îşi sileşte sufletul său, pe atîta se înmulţeşte cinstirea lui din partea lui Dumnezeu».

Fratele de care se vorbeşte îşi cere el însuşi pedeapsa, dar şi-o cere de la duhovnic, adică pe de o parte şi-o dă el însuşi, dar nu fără încuviinţarea duhovnicului, pentru ca să nu cadă nici din pocăinţă, dar să nu se înfunde nici în păcatul mîndriei. Avem deci nevoie de duhovnic, între altele, şi pentru a nu adăoga la celelalte păcate şi pe acel al mîndriei.

277. «Săptămîna e viaţa de acum, iar ea e vremea robiei, deoarece zidirea slujeşte stricăciunii. Ziua a opta e veacul viitor în care ne vom elibera de robia stricăciunii». *Alta:* «Săptămîna robiei e numită viaţa de acum, iar cea liberă e numită viaţa viitoare. Căci cel ce se scutură în cele şapte zile ale vieţii de acum, de greşalele ce i s-au întîmplat, în a opta se mută la viaţa liberă».

leia, a udat şi el picioarele mele netrebnice cu aceeaşi încredinţare. Pentru că «celui ce crede, toate îi sînt cu putinţă», a zis Domnul (Mc. 9, 23).

6) Am văzut suflete necurate stăpînite nebuneşte de dragostea trupurilor. Dar luînd din cercarea dragostei pricină de pocăinţă, au întors aceeaşi dragoste spre Domnul. Şi sărind îndată peste orice frică, s-au altoit fără saţiu în dragostea de Dumnezeu. De aceea şi Domnul a zis despre acea desfrînată, nu că s-a temut, ci că a iubit mult şi a putut schimba cu uşurinţă dragostea cu dragostea (Lc. 7, 47).

7) Ştiu, o, minunaţilor, că unora li se par nevoinţele fericiţilor acelora ce le-am povestit, de necrezut, altora anevoie de crezut şi iarăşi altora pricinuitoare de deznădejde. Dar omul bărbat cîştigă din acestea mai degrabă un bold şi o săgeată de foc şi pleacă ducînd rîvnă în inima sa. Iar cel cu rîvnă mai mică decît acesta, îşi cunoaşte neputinţa sa şi dobîndind cu uşurinţă smerita cugetare, din disprețuirea de sine, aleargă după cel dintîi. Nu ştiu însă dacă a şi ajuns ca acela. Dar cel trîndav, nici să nu asculte la cele spuse, ca nu cumva să risipească şi puţinul pe care încă-l face deznădăjduit cu totul, şi să se întîmple cu el cuvîntul care zice : «De la cel ce nu are rîvnă, şi ceea ce are se va lua de la el» (Mt. 25, 29) [278].

278. Ca să nu sperie pe cei ce nu fac o pocăinţă atît de mare ca cei descrişi înainte, autorul scrierii îi linişteşte, spunînd că şi puţinul bine pe care-l fac le este de folos. «În casa Tatălui Meu sînt multe locaşuri», sau răsplăţi, a spus Domnul (In. 14, 2). Chiar de cel numit în rîndul al doilea care urmează celui dintîi, dar nu cu bărbăţia aceluia, ci cu smerita cugetare conştientă de neputinţa sa, autorul nu ştie de a ajuns la acelaşi locaş cu cel dintîi. «Aceasta este bărbăţia, ca omul să lupte împotriva păcatelor sale de mai înainte, pentru care se şi roagă să fie iertat, ca să nu se lase biruit de ele, fie în inima sa, fie în faptă, fie în simţire». *Alta :* «Bărbăţia inimii este un alt ajutor al sufletului după Dumnezeu, precum şi lenea este un ajutor al păcatului». *Alta :* «Dragostea de Dumnezeu alungă negrija.

8) Nu putem noi cei ce am căzut în groapa fărădelegilor să ieşim de acolo, dacă nu ne-am scufundat în adîncul (abisul) smereniei [279].

9) Alta este smerenia mîhnită a celor ce plîng şi alta, mustrarea conştiinţei vecină cu deznădejdea a celor ce păcătuiesc încă ; şi alta, fericita bogăţie a smereniei ce se iveşte în cei desăvîrşiţi prin lucrarea lui Dumnezeu [280]. Să nu ne grăbim să o aflăm pe cea de a treia prin cuvinte. Căci în zadar vom alerga. Iar semnul celei de a doua este răbdarea desăvîrşită a defăimării [281]. Căci deprinderea rea de mai înainte [282] chi-

Iar lipsa de frică o stîrneşte pe aceasta». Se afirmă mereu sinergia sau trebuinţa împreună-lucrării omului cu Dumnezeu.

279. Sînt două adîncuri. Cel al păcatului, e numit aici groapă, pentru că e un adînc al nesimţirii, o groapă în care se înmormîntează conştiinţa. Şi un adînc fără fund (un abis) al smereniei, care e o adîncime fără sfîrşit a conştiinţei micimii proprii şi a responsabilităţii în faţa lui Dumnezeu. Aceasta nu poate fi experiată decît deodată cu infinitatea puterii lui Dumnezeu. Chiar din groapa păcătoşeniei se poate trece în adîncul smereniei, căci chiar păcatul îl poate face pe om să vadă cît de nevrednic este de Dumnezeu. Dar această trecere făcîndu-se prin trezirea conştiinţei, e o trecere de la un adînc la altul. Numai simţul adîncului se menţine în acel om. Prin adîncul smereniei se săvîrşeşte şi o înălţare din întunericul tot mai gros în lumina nesfîrşită a lui Dumnezeu.

280. «Există o smerenie de la Dumnezeu şi mai este cel ce se smereşte din frica de Dumnezeu. Dar este şi o smerenie din dorirea lui Dumnezeu. Celui ce se smereşte din frica de Dumnezeu îi urmează o cumpătare a mădularelor, cu o liniştire a simţirilor şi cu o inimă zdrobită în tot timpul. Iar celui ce se smereşte din bucurie îi urmează multă simplicitate şi o inimă ce creşte şi nu poate fi ţinută». E o inimă ce creşte în harul lui Dumnezeu, în ambianţa iubirii Lui, ce nu poate fi oprită din bucuria şi zborul ei în înălţimile nesfîrşite ale Lui. Aceasta e o smerenie copleşitoare prin bogăţia ei, întreţinută de experienţa mereu sporită a nesfîrşirii lui Dumnezeu. În această smerenie lucrează Dumnezeu însuşi în mod precumpănitor.

281. «Lucrul smereniei este că, dacă cineva ne batjocoreşte şi ne alungă, să avem sufletul deopotrivă cu al unui cîine, care cînd e alungat pleacă, iar cînd e chemat, vine, avînd în inimă gîndul că nu sîntem vrednici să fim cu acela».

282. «πρόληψις» — gîndul păcatului, care ne stăpîneşte şi care se iveşte în conştiinţă pe neaşteptate, uneori şi în cei ce plîng pentru păcatele lor.

nuieşte de multe ori şi pe cel ce plînge. Şi nu e de mirare.

10) Cuvîntul despre judecăţile lui Dumnezeu şi despre căderi e întunecos şi neînţeles de nici un suflet. Nu ştim care sînt căderile care ni se întîmplă din negrijă, care din părăsirea din iconomie (cu un rost bun), care, din pricina întoarcerii lui Dumnezeu de la noi. Dar cineva ne-a povestit că cele ce ni se întîmplă din iconomie, pricinuiesc o întoarcere grabnică. Căci nu îngăduie Dumnezeu, Care ne-a predat lor, să fim ţinuţi mult de ele.

11) Să luptăm înainte de toate cu dracul întristării. Căci acesta, venind lîngă noi în vremea rugăciunii şi aducîndu-ne aminte de îndrăznirea noastră de mai înainte, voieşte să ne oprim din rugăciune [283].

283. Dracul întristării ne şopteşte în vremea rugăciunii, dacă întrerupem firul ei prin goluri, că nu simţim în ea îndrăznirea către Dumnezeu, sau legătura vie cu El, pe care am avut-o altădată. Şi aceasta ne face să ne întristăm şi să încetăm a ne ruga ca unii ce n-am fi acum în starea cuvenită a ei. Dar trebuie să stăruim în rugăciune, chiar dacă ea nu e totdeauna fierbinte şi adunată în întregime în gîndul la Dumnezeu. «Fii cu luare aminte, frate, la dracul ce aduce întristare în om. Căci multe sînt cursele lui pînă ce te face neputincios. Căci întristarea cea după Dumnezeu e bucurie, prin aceea că te vezi pe tine stăruind în voia lui Dumnezeu. Dar acela îţi zice: «Unde vei scăpa? Căci nu ai pocăinţă». Aceasta lucrează cu duşmănie, pînă ce va face pe om să-şi piardă înfrînarea. Dar întristarea cea după Dumnezeu nu-l apasă pe om, ci-i zice: «Nu te teme, vino iarăşi». Căci ştie că Dumnezeu e puternic şi-l întăreşte pe el. Puterea celor ce voiesc să dobîndească virtuţile aceasta este, ca dacă vor cădea să nu se descurajeze, ci să fie iarăşi cu grijă».

Alta: «Este o întristare folositoare şi este o întristare pricinuitoare de stricăciune. E propriu întristării folositoare să plîngă pentru păcatele proprii; ba să plîngă şi pentru păcatele şi pentru neştiinţa aproapelui; atît pentru a nu cădea cu intenţie, cît şi ca să ajungă la cea mai desăvîrşită bunătate. Iar cei lumeşti se întristează, pentru că nu sînt slăviţi şi se topesc dorind cele ale altora. Cînd sînt săraci se chinuiesc; îmbogăţindu-se, înnebunesc».

12) Să nu te turburi de cazi în fiecare zi, nici să ieşi din luptă. Ci stai bărbăteşte şi, cu siguranţă, îngerul care te păzeşte va preţui răbdarea ta. Rana ta este uşor de tămăduit cît este încă proaspătă şi caldă. Dar cele învechite, neîngrijite şi învîrtoşate, sînt greu de vindecat şi au nevoie de multă osteneală, de fier, de brici şi de focul ce le însoţeşte pentru vindecare.

13) Multe se fac cu vremea de nevindecat. Dar la Dumnezeu toate sînt cu putinţă (Mt. 19, 26). Dracii spun că Dumnezeu e înainte de căderе iubitor de oameni, dar după căderе e aspru [284].

14) Nu crede celui ce-ţi zice după căderea în mici greşeli: «Bine era de n-ai fi făcut aceasta. Dar nu e nimic». Dar de multe ori, daruri mici îmblînzesc mînia mare a judecătorului.

15) Cel ce se pocăieşte cu adevărat, toată ziua în care nu plînge o socoteşte ca pierdută, chiar dacă a săvîrşit alte lucruri bune în ea.

16) Nimeni din cei ce plîng să nu aştepte încredinţarea (iertării) în ceasul ieşirii (morţii). Căci ceea ce este nearătat, nu e sigur. Pentru aceea a şi zis careva: «Lasă-mă să răsuflu, prin încredinţare, ca să nu mă duc de aici neîncredinţat» (Ps. 38, 18).

17) Unde e Duhul Domnului, s-a dezlegat legătura. Şi unde e smerenia neasemănată, s-a dezlegat, de ase-

284. «Pentru aceasta se zice de diavol că e duşman şi răzbunător. Căci fiind duşman al virtuţii, după căderea din ea, se arată răzbunător». Ed. 1970: «Înainte de a cădea cineva, dracii îl ispitesc la păcat, îl împing şi-l înduplecă, spunînd că Dumnezeu e iubitor de oameni şi iartă. Săgetîndu-l deci prin gîndurile plăcerii legate de păcat şi slăbindu-l şi ducîndu-l la ea şi înduplecîndu-l să facă voia lor, iar după aceea, voind să-l arunce în deznădejde şi să-l scufunde în pierzania desăvîrşită, îi şoptesc acestea: «Vai ţie, ce ai făcut? Căci Dumnezeu e drept şi nu te va ierta».

menea, legătura [285]. Dar cei ce pleacă fără acestea două, să nu se amăgească. Căci sînt legaţi.

18) Cei din lume şi numai ei sînt străini de aceste încredinţări ; şi mai ales de cea dintîi (de prezenţa Duhului). Dar unii sporind prin milostivire, cunosc în ceasul ieşirii, folosul.

19) Cel ce se plînge pe sine însuşi, nu se ocupă de plînsul, de căderea, sau de ocărîrea altuia.

20) Cîinele muşcat de o fiară, se mînie şi mai mult pe ea, înfuriindu-se neasemănat mai mult pe ea din durerea ranei.

21) Să luăm aminte de nu cumva nu din curăţie, ci din înrăutăţire, a încetat conştiinţa să ne muşte [286].

22) Semnul iertării căderii stă în a te socoti pururea dator [287].

23) Nu e nimic deopotrivă cu îndurarea lui Dumnezeu, sau mai mare ca ea. De aceea cel ce deznădăjduieşte s-a înjunghiat pe sine [288].

---

285. «Prin smerenie intră toate bunătăţile, între care şi compătimirea, prin care şi încredinţarea iertării». S-ar putea şi inversul : orice păcat e însoţit de nepăsarea mîndriei. Dar între smerenie şi Duhul Sfînt e o legătură. Smerenia fiind o accentuată conştiinţă a lui Dumnezeu, este o experienţă a prezenţei Lui. Această conştiinţă face pe om să se socotească pe sine nimic, iar pe Dumnezeu totul, pentru că Dumnezeu se află în el cu mărimea Lui nesfîrşită. Iar Dumnezeu nu e prezent decît prin Duhul Său.

286. Ava Isaia : «Dacă te vezi în vremea rugăciunii neosîndit de nici un păcat, eşti cu adevărat liber şi ai intrat într-adevăr în sfînta Lui odihnă, potrivit voii Lui». Talasie : «Conştiinţa curată e pricinuită de ostenelile nevoinţei, ca postul, privegherea, răbdarea, îndelunga răbdare».

287. Scărarul se foloseşte şi aci, ca de atîtea ori, de paradox : Să ştii că eşti iertat, cînd te socoteşti pururea dator. Deci semnul iertării nu stă într-o linişte nepăsătoare, ci într-o grijă că eşti mereu dator să faci ceva pentru a merita iertarea. Păcatul săvîrşit devine astfel un bold de continuă înaintare în cele bune. El poate fi astfel o forţă de continuă sensibilizare spirituală.

288. Cel ce deznădăjduieşte în mila lui Dumnezeu, s-a omorît pe sine sufleteşte. Căci nu mai face nimic pentru a se ridica din răutatea păcatului, pentru a înainta în bine.

24) Semnul pocăinței pline de grijă stă în a ne socoti pe noi vrednici de toate necazurile văzute și nevăzute ce ni se întîmplă, ba încă de și mai multe [289].

25) Moise, după ce a văzut pe Dumnezeu în rug, s-a întors iarăși în Egipt (care se înțelege întuneric), la lucrarea cărămizilor lui faraon cel gîndit. Apoi iarăși se suie la rug. Dar nu numai acolo, ci și în munte. Cel ce a avut parte de vedere nici odată nu deznădăjduiește de sine. Sărăcește marele Iov, dar s-a îmbogățit iarăși în chip îndoit.

26) Cumplite sînt în cei trîndavi căderile de după chemare. Ele calcă nădejdea în picioare și-i conving pe aceia să socotească fericit lucru chiar și numai o singură ridicare din groapă [290].

27) Ia seama, ia seama! Nu ne întoarcem numai decît prin calea prin care ne-am rătăcit. Ci printr-o alta mai scurtă.

28) Am văzut pe doi inși înaintînd spre Dumnezeu în același fel și în același timp. Unul din ei era bătrîn și înaintat în osteneli. Celălalt era ucenic și alerga mai

289. P.G., din Marcu Ascetul: «Lucrul pocăinței se țese din acestea trei: din curățirea gîndurilor, din rugăciunea neîncetată și din răbdarea necazurilor ce vin asupra noastră. Acestea trebuie să aibă nu numai o lucrare arătată, ci și una înțelegătoare, ca pe cei ce stăruie în ele să-i facă nepătimitori. Căci fără cele trei virtuți nu se poate săvîrși lucrul pocăinței».

290. «Vorbind de cei trîndavi, părintele a deosebit de ei pe cei netrîndavi și rîvnitori. Și acest lucru e vădit. Căci pe drept cuvînt aceia, trîndavi fiind, socotesc anevoioasă ridicarea din nou cînd au căzut în vreo greșală. Căci apăsați de trîndăvia lor, nu mai au nădejde în nepătimire, deoarece nu mai voiesc să se predea altor osteneli. Pentru aceea socotesc că e un lucru mare chiar a se izbăvi de greșala prezentă, fiind greu bolnavi. Dar cei sîrguincioși de ar cădea de zece mii de ori nu deznădăjduiesc în putința desăvîrșirii, ci aleargă spre ea cu și mai multă rîvnă».

repede ca bătrînul şi a ajuns cel dintîi la semnul smereniei.

29) Să luăm aminte toţi, dar mai mult cei ce am căzut. Să nu bolim în inimă de boala lui Origen cel necredincios[291]. Această învăţătură pîngărită se face lesne primită de iubitorii de plăcere, dînd ca motiv (pretext) iubirea de oameni a lui Dumnezeu[292]. În cugetarea mea, mai bine zis în pocăinţa mea, se va aprinde focul rugăciunii care mistuie materia păcatului (Ps. 38, 4).

30) Regulă şi chip, pildă şi icoană de pocăinţă să-ţi fie ţie mai-înainte-pomeniţii sfinţi osîndiţi şi nu vei mai avea nevoie nicidecum de vreo carte în viaţa ta, pînă ce nu te va lumina Hristos, Fiul lui Dumnezeu şi Dumnezeu, întru învierea pocăinţei celei pline de grijă. Amin.

Prin pocăinţă ai urcat a cincea treaptă. Prin ea ai curăţit cele cinci simţuri scăpînd de pedeapsă şi de osînda fără de voie, prin cea aleasă de bună voie.

---

291. Sînt mulţi astăzi, chiar dintre teologi care ar dori o reabilitare a lui Origen. Nu-şi dau seama că origenismul duce la devalorizarea mişcării, sau a efortului personal, a importanţei timpului pentru mîntuire şi deci a persoanei. Totul duce automat la fericire. Iar din ea se cade iarăşi. Origenismul e o teosofie sau antroposofie, sau panteism. Nu cunoaşte valoarea eternă a fiecărei persoane şi putinţa ei de veşnică odihnă în infinitatea dragostei personale a lui Dumnezeu. Deşi Scărarul, lăudînd asprimea faptelor de mortificare a trupului, pare să manifeste o dispreţuire a vieţii în trup, nu gîndeşte ca Origen, care consideră viaţa în trup şi mişcarea în ea o cădere din pliroma preexistentă a spiritelor ci el dă o mare valoare acesteia, pentru că prin faptele vieţii în trup, chiar dacă acesta nu are valoarea în el însuşi, se cîştigă mîntuirea.

292. «Acela admitea pedepsirea păcătoşilor pentru o vreme oarecare, pentru a se curăţi de întinăciunea păcatului în focul chinurilor. După aceea îi restabilea în împărăţia cerurilor şi pe aceştia împreună cu dreptii, pretextînd în chip rău iubirea de oameni a lui Dumnezeu».

CUVÎNTUL VI

Despre pomenirea morții

1) Oricărui cuvînt îi premerge un gînd. Plînsului și tînguirii îi premerge pomenirea morții și a greșelilor. Pentru aceea se pun acestea la acest loc în cuvîntul nostru.

2) Aducerea aminte de moarte este o moarte de fiecare zi. Aducerea aminte de moarte e un suspin de fiecare ceas.

3) Frica de moarte este o însușire a firii, intrată în ea prin neascultare. Iar tremurarea de moarte este semnul păcatelor nepocăite.

4) Hristos are frică de moarte, dar nu tremură, ca să arate limpede însușirile celor două firi.

5) Precum pîinea e cea mai de trebuință dintre toate mîncările, așa aducerea aminte de moarte e cea mai de trebuință dintre toate lucrările (de curățire de patimi).

6) Celor aflători în mijlocul (obștii), aducerea aminte de moarte le pricinuiește osteneli, împliniri de ascultări, necinstiri. Celor din afară de zgomote, le pricinuiește lepădarea grijilor, rugăciunea neîncetată și păzirea minții. Acestora pomenirea morții le este și maică și fiică [293].

293. «Gîndul la moarte, zice, pe cei de sub ascultare îi face iubitori de osteneli și-i ajută să aibă plăcere de necinstire; pe cei din liniștire îi face fără griji și să se ocupe pururea numai cu rugăciunea».

Alta: «Celor din mijlocul lumii, care vieţuiesc în nepăsare și nu după Dumnezeu, gîndul la moarte le pricinuiește dureri sau osteneli zadarnice, îndeletniciri sau cuvinte nefolositoare și flecăreli prostești, dulceața necinstirii, îndulcirea cu necinstirile; iar celor din afara zgomotelor, lepădarea grijilor, rugăciunea și păzirea minții, căci lucrarea acestora e păzirea poruncilor lui Hristos și întoarcerea la El». Celor ce vieţuiesc în lume fără

7) Precum cositorul se deosebeşte de argint, chiar dacă la vedere se aseamănă, aşa pentru cei ce au darul deosebirii, frica firească de moarte se deosebeşte în chip vădit de cea protivnică firii.

8) Semnul adevărat al celor ce-şi aduc aminte de moarte întru simţirea inimii, este despătimirea de bună voie de toată zidirea şi părăsirea desăvîrşită a voii lor. Cel ce o aşteaptă pe aceasta în fiecare zi e om cercat. Cel ce o doreşte în fiecare ceas e sfînt.

9) Nu toată poftirea morţii e bună. Căci sînt unii care, greşind neîncetat din forţa deprinderii, o doresc pe aceasta cu smerenie. Şi sînt iarăşi alţii care nu voi să se pocăiască, şi aceştia o cer din deznădejde. Şi sînt alţii care nu au frică de moarte, deoarece se socotesc pe ei nepătimaşi, din mîndrie. În sfîrşit sînt unii care cer plecarea lor de aici prin lucrarea Duhului Sfînt.

10) Unii dintre bine-credincioşi se întreabă cu nedumerire: pentru ce, dacă pomenirea morţii ne face atîta bine, Domnul ne-a ascuns cunoaşterea ei de mai înainte? Ei nu ştiu că Dumnezeu ne lucrează prin aceasta în chip minunat mîntuirea noastră. Căci nimenea, dacă ar cunoaşte mai dinainte moartea sa, nu

să schimbe viaţa, gîndul la moarte le dă sentimentul că ostenelile şi convorbirile lor sînt zadarnice, că necinstirile de care au parte sînt adevărate necinstiri. Dimpotrivă, celor ce-şi schimbă viaţa, ostenelile le sînt dulci, iar necinstirile nu le sînt necinstiri. Scărarul foloseşte foarte des paradoxul, care rezultă din optica diferită cu care e privită viaţa: fie ca satisfăcîndu-se cu cele trecătoare şi lumeşti, fie căutînd cele veşnice şi duhovniceşti. Există astfel o cinstire necinstită pentru cel ce o aduce şi pentru cel ce o primeşte, cînd e adusă din linguşeală celui ce o caută pentru slava deşartă; şi o necinstire cinstitoare cînd, de exemplu, e adusă de cel lipsit de vicleşug, celui bun pînă la naivitate. La fel există o plăcere neplăcută a trupului, care e o plăcere a sufletului.

ar veni îndată la botez, sau la viaţa călugărească, ci şi-ar petrece toate zilele în fărădelegi şi s-ar năpusti spre botez şi spre pocăinţă numai în ceasul ieşirii. Dar dobîndind calitatea păcatului din obişnuinţa îndelungată cu el, ar rămîne cu totul neîndreptat [294].

11) Plîngînd, să nu primeşti niciodată pe cîinele acela care îţi strecoară gîndul că Dumnezeu e iubitor de oameni. Căci scopul lui este să alunge de la tine plînsul şi frica neînfricată [295]. Acest gînd îţi este bun numai cînd te vezi pe tine tîrît în adîncă deznădejde [296].

12) Cel ce voieşte să ţină pururea în sine pomenirea morţii şi a judecăţii lui Dumnezeu, dar s-a predat pe sine grijilor şi împrăştierilor lumeşti, este asemenea celui ce înoată, dar voieşte să-şi ciocnească palmele [297].

13) Pomenirea conştientă a morţii depărtează mîncarea. Iar mîncarea înlăturată cu smerenie, depărtează patimile.

---

294. «ποιωθεὶς τῇ κακίᾳ» — primind calitatea păcatului. Fiinţa întreagă a omului dobîndeşte prin felul său de viaţă o anumită calitate, un anumit miros, bun sau rău. Păcatul sau binele nu stă într-un colţ al fiinţei noastre, ci aşa cum o picătură de petrol dă apei întregi dintr-un vas ceva din calitatea ei, aşa şi păcatul sau binele, modifică într-un sens sau altul întreaga fire a noastră. Iar calitatea curată sau îmbunătăţită a firii are un caracter dinamic. Ea îndeamnă pe om la bine sau la rău şi le face cu uşurinţă pe acestea. Efortul de a readuce la calitatea bună firea înrăutăţită trebuie să lupte cu pornirea ei de a săvîrşi răul.

295. Frica pentru trup, neînfricată pentru sufletul care crede în Dumnezeu. Frică şi aşteptare bucuroasă pentru bunătăţile de după moarte.

296. Să nu te bizui pe gîndul că Dumnezeu este iubitor de oameni, ca prin el să slăbeşti pocăinţa. El să-ţi fie de ajutor numai cînd eşti în primejdie de a deznădăjdui.

297. Aşa, în ed. 1970 (κροτεῖν). În P.G.: «Să-şi ţină mîinile (κρατεῖν).

14) Lipsa de durere a inimii învîrtoşează mintea [298]. Iar mulţimea bucatelor usucă izvoarele [299]. Setea şi privegherea aduc zdrobirea inimii. Iar din inima zdrobită ţîşnesc apele (lacrimile) [300].

15) Cele spuse sînt aspre celor lacomi de mîncare şi de necrezut celor trîndavi. Dar bărbatul făptuitor le va cerca prin rîvna lui. Şi cel ce le-a cunoscut prin cercare va zîmbi gîndindu-se la ele. Dar cel ce caută încă să le cunoască e mai trist [301].

16) Precum părinţii spun că iubirea desăvîrşită nu poate cădea, aşa spun eu că simţirea desăvîrşită a morţii este lipsită de frică.

17) Multe sînt lucrările minţii făptuitoare. Amintesc dintre acestea : gîndul la dragostea lui Dumnezeu, pomenirea lui Dumnezeu, aducerea aminte de Împărăţia cerurilor, aducerea aminte de rîvna mucenicilor, aducerea aminte de Dumnezeu care e de faţă, potrivit cu cel ce a spus : «Văzut-am înaintea mea pe Domnul» (Ps. 15, 8), aducerea aminte de sfintele Puteri înţelegătoare, aducerea aminte de moarte, de răspuns, de

298. Inima care nu e îndurerată de păcate face şi mintea învîrtoşată, adică ia omului sensibilitatea înţelegerii stării sale. Cunoaşterea de sine a omului e deci o chestie de simţire. Un om nesimţit nu se poate cunoaşte cu adevărat. Scolia din P.G., accentuînd legătura intimă dintre minte şi inimă, prezintă urmările ce le are păcatul pentru minte şi inimă în mod alternativ ca fiind aceleaşi : «Uitarea poruncilor dumnezeieşti şi abaterea voinţei libere face inima învîrtoşată şi mintea neîndurerată ; sau invers : mintea învîrtoşată şi inima neîndurerată».

299. Mulţimea bucatelor usucă izvoarele lacrimilor, adică simţirea inimii şi a minţii. Băutura multă luată din exterior usucă izvoarele dinăuntru ale lacrimilor. Cine bea mult nu mai poate plînge.

300. Nu se va teme adică de împuţinarea bucatelor, de sete, de durerea inimii etc.

301. «Cele grele celorlalţi le sînt, celor ce le deprind de bună voie, pricini de bucurie şi de veselie. Cîştigînd prin cercare o uşurinţă faţă de ele, ajung şi la o sporire în desăvîrşire. Dar cei încă nedesăvîrşiţi, se îndeletnicesc cu ele, cu osteneală, dacă se îndeletnicesc peste tot».

hotărîre, de pedepsire. Începem cu cele mari şi sfîrşim cu cele care nu trebuie uitate.

18) Mi-a povestit odată un călugăr egiptean că «după împlîntarea pomenirii morţii întru simţirea inimii, voind odată, mînat de nevoie, să mîngîie puţin lutul, am fost împiedicat de pomenirea aceasta, ca de un judecător; şi ceea ce e minunat, e că, deşi am voit, n-am putut să mai scap de ea» [302].

19) Un alt oarecare, locuind aci, în aşa zisa Thola, îşi ieşea de multe ori, din pricina acestui gînd (al morţii), din sine. Şi aflat de fraţi de parcă era leşinat, sau cuprins de epilepsie, era dus de ei aproape fără suflare.

20) Nu voi tăcea să-ţi fac cunoscută şi povestirea despre Isichie Horevitul [303]. Acesta petrecea totdeauna într-o totală lenevie, neavînd nici o grijă de sufletul său. Îmbolnăvindu-se odată cu trupul pînă la marginea vieţii, încît părea că peste un ceas va muri, dar venindu-şi iarăşi în fire, ne rugă pe toţi să plecăm îndată. Zidind apoi uşa chiliei, a rămas înăuntru 12 ani fără să mai iasă vreodată la vreo vorbă cu cineva. Nu mai gusta nimic altceva, decît pîine cu apă. Şedea numai acolo, cu mintea ţintă (în extaz) la cele ce le văzuse în această ieşire (în extaz). Era atît de adunat cu mintea în sine, că nu şi-a mai schimbat niciodată acest fel de vieţuire, fiind pururea ieşit din sine şi vărsînd lacrimi fierbinţi, în tăcere [304].

---

302. Numitul egiptean avea atît de întipărită pomenirea morţii, că deşi silit de foame de mai multe zile, n-a putut să alunge pomenirea morţii din sine, măcar că voia, ci mai degrabă a alungat ea foamea.

303. Vieţuitor pe Horeb, loc de pustnici la poalele muntelui Sinai; Thola, localitate pe Horeb.

304. Era pe de o parte «cu mintea adunată în sine» (σύννους) pe de alta, «ieşit din mintea sa». Numai cel adunat în sine vede dincolo de sine (şi se înţelege dincolo de lume), adică se află în extaz. Minunea celor

Dar cînd era să se săvîrşească, deschizînd uşa am intrat înăuntru. Şi rugîndu-l mult, numai atîta am auzit de la el: «Iertaţi-mă! Nimenea de va avea pomenirea morţii, nu va putea să păcătuiască vreodată». Iar noi ne-am minunat văzînd pe cel odinioară atît de nepăsător, preschimbat atît de repede cu o schimbare şi prefacere fericită. Şi înmormîntîndu-l cu cuviosie în cimitirul apropiat al castrului, după un număr de zile căutînd sfintele lui rămăşiţe, nu le-am aflat. Domnul a încredinţat, şi în felul acesta, despre pocăinţa lui plină de grijă şi vrednică de laudă, pe toţi cei ce voiesc să se îndrepte după o lenevire îndelungată.

21) Precum unii socotesc nemărginit adîncul (abisul), căci îl numesc loc fără fund, aşa gîndul morţii e nesfîrşit atît în curăţia, cît şi în lucrarea lui. Iar ceea ce am spus e întărit de amintitul cuvios. Unii ca aceştia adăugînd neîncetat frica, la frică, nu se odihnesc pînă nu se va topi şi însăşi puterea oaselor [305].

---

de dincolo de minte se vede numai prin mintea adunată în ea însăşi, pentru că prin ea sînt transparente şi pentru că infinitatea lor seamănă cu indefinitul minţii şi în legătură cu el.

305. «Precum, zice, adîncul mării e nemăsurat şi necuprins, aşa şi sfîrşitul curăţiei e de ne-ajuns, adică nu are sfîrşit în cei ce au pomenirea morţii în simţirea inimii. Căci e cu neputinţă ca omul smerit, avînd pomenirea neîncetată a morţii, să spună în chip fariseic, că a ajuns la sfîrşitul curăţiei, adică «am ajuns desăvîrşit în curăţie». Cel ce ar spune aceasta nu ar fi smerit. Deci s-ar întîmpla ceva ciudat: de cel ce ar îndrăzni să spună aceasta nu s-ar atinge nepătimirea nici cu vîrful degetelor. Căci slava deşartă e cea mai cumplită patimă. Dar de cel smerit se atinge pînă la săturare, dar datorită smereniei socoteşte că-i lipseşte. Deci în amîndoi, adică atît în cel smerit, cît şi în cel stăpînit de slava deşartă, curăţia e necuprinsă». Cel mîndru nu o cuprinde din pricina mîndriei, cel smerit simte mereu că mai are, şi de fapt mereu mai are de înaintat în smerenie. Pe cît de neajunsă este infinitatea lui Dumnezeu, pe atît de neajuns este hotarul smereniei, deci, şi sentimentul nedeplinătăţii curăţiei. Iar gîndul morţii, întreţinînd smerenia, întreţine şi sentimentul nedeplinătăţii curăţiei. El consideră nesfîrşitul omului ca un nesfîrşit al înaintării, datorită faptului că înaintarea are ca ţintă să

22) Să ne încredinţăm că, pe lîngă toate bunătăţile, şi aceasta este un dar al lui Dumnezeu [306]. Pentru că altfel, cum se explică faptul că, chiar venind la morminte, unii rămîn fără lacrimi şi învîrtoşaţi, dar pe de altă parte chiar aflîndu-ne departe de această vedere, de multe ori sîntem străpunşi la inimă ? [307]

23) Cel ce a murit tuturor, şi-a adus aminte de moarte [308]. Dar cel ce e încă legat de ele, nu încetează de a lucra el însuşi împotriva sa.

---

cuprindă pe Dumnezeu cel nesfîrşit. De aici urmează că nesfîrşirile acestea sînt ale persoanei, nu ale lucrului, obiectului, substanţei. Curăţia înseamnă putinţa unei infinităţi în înaintarea persoanei, smerenia la fel, bunătatea la fel, iubirea la fel, înţelegerea la fel, tăcerea care adînceşte la fel. Dacă n-ar fi persoana, n-ar exista infinitate adevărată şi putinţa înaintării în ea. Mai bine zis, dacă n-ar fi persoana infinită a lui Dumnezeu spre care tinde la infinit persoana umană, n-ar exista un infinit adevărat. Pe de altă parte, perspectiva infinităţii veşnic noi a curăţiei, a iubirii, se deschide pentru cineva după ce s-a plictisit, s-a obosit de monotonia pe care o poate oferi alipirea exclusivă la lume, alipire care pare să aibă şi ea o infinitate, dar o infinitate în monotonia repetiţiei şi deci o infinitate aparentă, o infinitate care la un moment dat devine leşinată, împreună cu setea după ea, care se satură de a tot acapara acelaşi fel de lucruri care nu oferă nimic nou, nimic care să-i satisfacă setea de infinitate adevărată a spiritului, care să-i satisfacă setea de adevărul care stă în infinitatea adevărată. Aparenta infinitate a lumii crapă la un moment dat pentru spiritul săturat de ea şi prin această crăpătură ţîşneşte din ascunzimea sa adevărata infinitate, cea a ordinii Duhului. Aspiraţia de înaintare în ea e ajutată nu numai de dorul ei, ci şi de frica continuă de a rămîne înlănţuit prin patimi în monotonia acestei lumi.

306. Adică şi pomenirea morţii cu simţirea inimii şi deci cu lacrimi este un dar al lui Dumnezeu. Şi este un dar al lui Dumnezeu şi faptul de a ni se deschide perspectiva infinităţii prin gîndul la moarte, care îi deschide spiritului orizontul veşnic şi infinit, potrivit lui.

307. Sîntem străpunşi la inimă şi plîngem, pentru că s-a străpuns în faţa noastră zidul care ne închidea în infinitatea aparentă şi monotonă a alipirii pătimaşe la lume.

308. Cei care au descoperit lipsa de atracţie şi falsa plinătate a tuturor celor din lume au descoperit infinitatea ce-i aşteaptă după despărţirea de ele prin moarte.

24) Nu voi să încredinţezi pe toţi despre iubirea ta faţă de ei. Ci cere lui Dumnezeu să le-o arate El însuşi aceasta în chip negrăit. Iar de nu, nu-ţi va ajunge timpul şi pentru legături (pentru relaţii) şi pentru străpungere [309].

25) Nu te amăgi, lucrătorule fără minte, că poţi să înlocuieşti timpul (pierdut) cu alt timp. Căci nu va ajunge ziua să împlineşti datoria ei faţă de Stăpînul [310].

26) Nu e cu putinţă, zice cineva, nu e cu putinţă a străbate ziua de faţă cu bună credincioşie, de nu va fi socotită ca cea din urmă a întregii vieţi [311]. E de mirare

309. «A adeveri prin cuvinte iubirea faţă de toţi e lucru greu şi de respins. A o adeveri prin fapte e lesne şi mai uşor celui ce se sîrguieşte să înfăptuiască virtutea. Şi ascultă cum: a venit cineva să mă înjure sau să mă şi bată. Dacă îi spun că deşi aş putea să mă apăr, nu mă apăr, ci dimpotrivă, cad în genunchi, îl rog, îl sărut, îi dăruiesc cele ce pot, e vădit tuturor că fac acestea din dragoste. Iar aceasta am făcut-o prin fapte. Căci cum s-ar face prin cuvinte? Căci dacă rugîndu-mă tuturor, le voi spune că-i iubesc, voi apărea ca un linguşitor şi ca unul ce caut să plac oamenilor, ca unul ce se îndeletniceşte cu o virtute prefăcută şi ca unul ce vînez prin aceasta slava deşartă. Deci părintele îndeamnă să nu ne silim să arătăm iubirea prin cuvinte, ci prin fapte, iar iubirea faţă de Dumnezeu, prin amîndouă, şi mai mult prin cuvinte. Căci semnul iubirii faţă de El este rugăciunea neîncetată. Astfel vom înfăptui amîndouă virtuţile. Căci dacă te sîrguieşti să împlineşti iubirea faţă de oameni numai prin cuvinte, nu ţi-ar ajunge nici tot timpul vieţii pentru legături şi umilinţă».

310. Suprema valorificare a timpului e condiţionată de înţelegerea fiecărei zile ca stînd la uşa vieţii de dincolo, a eshatologicului. «Carpe diem» (= foloseşte intens ziua), dar nu în sensul lui Horaţiu ca fiind ultima ce ne poate aduce o plăcere trecătoare, ci ca fiind ultima ce ne poate asigura viaţa eternă. Deci cu mai multă intensitate foloseşte creştinul fiecare clipă.

311. Timpul e un dar al lui Dumnezeu, dar şi o datorie de a-l umple cu fapte date Domnului, cu sîrguinţa de a ne desăvîrşi. Nu trebuie să pierdem nici o clipă. Chiar dacă-l folosim întreg nu ne ajunge să împlinim toată datoria ce ne e dată odată cu el. E o puternică afirmare a valorii timpului, contrar lui Origen. Gîndul continuu la moarte nu înseamnă nefolosirea timpului, ci, dimpotrivă, buna lui folosire intensă.

cu adevărat cum au rostit acest cuvînt elinii. Căci socotesc şi ei că e propriu filozofiei să cugete la moarte [312].

Aceasta a fost a şasea treaptă. Cel ce s-a suit pe ea nu va păcătui nici odată, dacă e adevărat ce s-a spus : «Adu-ţi aminte de cele de pe urmă ale tale şi în veac nu vei păcătui» (Înţ. Sir. 7, 38).

CUVÎNTUL VII

Despre plînsul de-bucurie-făcător

1) Plînsul după Dumnezeu este o tristeţe a sufletului, o simţire a inimii îndurerate care caută pururea nebuneşte pe Cel după care însetează ; iar neajungîndu-L, Îl urmăreşte cu osteneală şi se tînguieşte cu durere, alergînd după El.

2) Sau : Plînsul este un ac de aur al sufletului scăpat de orice ţintuire şi alipire şi înfipt de tristeţea cuvioasă în lucrarea de cercetare a inimii [313].

3) Străpungerea este un chin neîncetat al conştiinţei, care pricinuieşte împrospătarea focului inimii, prin mărturisirea făcută în minte.

4) Mărturisirea (în minte) este uitarea firii, cînd din pricina ei cineva a uitat să mănînce pîinea lui [314].

312. Platon, *Phaedon* II, 1.

313. Plînsul este acul sufletului care nu mai ţine sufletul cusut de nimic din cele ale lumii, ci e înfipt în privirea inimii ţinînd sufletul însuşi în această lucrare şi cosîndu-l oarecum de viaţa veşnică. Ca ac, pricinuieşte durerea inimii, o face simţitoare, o face să-şi deschidă cutele ei şi păcatele din ea conştiinţei care o cercetează şi să sufere pentru păcatele ce şi le descoperă prin aceasta.

314. Plînsul sau străpungerea inimii e o mărturisire a păcatelor făcută de minte lui Dumnezeu, un dialog nevăzut, neîncetat şi îndurerat, în care sufletul îşi recunoaşte necontenit păcatele în faţa lui Dumnezeu şi

5) Pocăinţa este lipsirea neîntristată, de toată mîngîierea trupească [315].

6) Celor ce înaintează încă în acest plîns fericit, înfrînarea şi tăcerea buzelor li s-a făcut o însuşire. Iar celor ce au înfăptuit înaintarea, li s-a făcut o asemenea însuşire nemînierea şi neţinerea minte a răului. În sfîrşit, celor desăvîrşiţi li s-a făcut o însuşire smerita cugetare, setea de necinstiri, foamea, de bună voie, de necazuri, neosîndirea celor ce păcătuiesc, împreună-pătimirea mai presus de putere [316]. Cei dintîi se fac primiţi; cei de al doilea, vrednici de laudă; iar cei ce flămînzesc după necazuri şi însetează după necinstiri sînt fericiţi; căci ei se vor sătura de o hrană de care nu se vor sătura [317].

---

cere iertare pentru ele. Sufletul e atît de concentrat în această mărturisire îndurerată, că uită să mănînce, biruind trebuinţele firii.

315. Tristeţea sufletului e aşa de mare, că cel ce o trăieşte nu mai simte tristeţea pentru lipsa mîngîierilor sau plăcerilor trupeşti.

316. Ed. 1970: «Compătimire numeşte arderea pentru cei ce păcătuiesc, după cuvîntul: «Cine se va sminti şi eu să nu ard?» (II Cor. 11, 29). Ea înseamnă a-şi face cineva proprii greutăţile şi nenorocirile străine; sau a nu dispreţui cu gîndul pe cei ce suferă, înălţîndu-se împotriva lor».

P.G. «Mulţi, amăgiţi fiind de acest cuvînt, arată o compătimire cuvenită tuturor celor ce păcătuiesc spre a crede celor ce nu se cuvine. Alta este împreună-pătimirea peste putere de care se vorbeşte aci. Căci împreună-pătimire numim plînsul ivit în suflet şi arătat pentru cel iubit, uneori chiar fără ca acela să fie vrednic. Căci cineva se îngrijeşte cu compătimire de cel iubit, ca nici să nu nedreptăţească, nici să fie nedreptăţit. Iar «peste putere» înseamnă a-şi pune cineva sufletul său pentru mîntuirea prietenului, dar nu spre pierderea lui. Căci nu poate scăpa de păcat cel ce a păcătuit, decît printr-o pocăinţă potrivită cu greşala». Deci nu e o compătimire folositoare aceea care-l scapă pe cel ce a greşit de greutăţile pocăinţei. «Peste putere» înseamnă că cel înduhovnicit trăieşte şi aci în ambianţa unei infinităţi; nu poate ajunge la hotarul împreună-pătimirii cu celălalt, dar se ridică în ea tot mai mult peste puterile lui mărginite, din puterea lui Dumnezeu.

317. E o hrană care-i mulţumeşte mai mult decît oricare alta, dar nu-i plictiseşte, deşi se vor împărtăşi de ea neîncetat. Ei o doresc mereu şi voiesc să aibă tot mai mult din ea.

7) Cînd ai ajuns la plîns, ţine-l cu toată tăria. Căci înainte de a se îmbiba în tine [318], uşor ţi se răpeşte. Şi e topit ca ceara de tulburări, de griji trupeşti, de plăceri şi mai ales de multa vorbărie şi de glume uşuratece [318 bis].

8) Deşi cuvîntul e îndrăzneţ, izvorul lacrimilor după botez e mai mare decît botezul [319]. Deoarece acela ne curăţeşte de păcatele noastre de mai înainte. Iar acesta, de cele de după aceea. Şi primindu-l pe acela toţi ca copii, ne-am întinat după aceea; prin acesta însă l-am curăţit şi pe acela [320]. Dacă acesta nu s-ar fi dăruit de Dumnezeu oamenilor din iubire de oameni, cu adevărat rari ar fi cei ce se mîntuiesc [321].

9) Suspinele şi întristarea strigă către Domnul. Lacrimile din frică, mijlocesc. Iar cele ale prea sfintei iubiri ne arată că rugăciunea noastră a fost primită.

318. Înainte de a ţi se face o calitate a firii, de a cîştiga întreaga ta fiinţă calitatea plînsului, care nu e decît dorul intens după viaţa în Dumnezeu.

318 bis. *Scolia* lui Teodor al Edesei: «Alungă departe de la tine duhul mult vorbitor. Căci în el sînt ascunse toate patimile cele rele. Din el e minciuna, din el, îndrăzneala; dintr-o parte e gluma uşuratecă, din alta rîsul, calomnia, bîrfirea, răutatea, vorba prostească şi, scurt vorbind, ceea ce s-a spus: «Din multa vorbire nu va lipsi păcatul» (Pilde 10, 19). Iar bărbatul tăcut este scaunul simţirii şi Domnul a spus că vom da socoteală pentru orice cuvînt deşert (Mt. 12, 36).

319. «A spus că izvorul lacrimilor e mai mare, în loc să spună că e mai bun în comparaţie cu Botezul, pentru că se lucrează şi de către noi. Dar nu l-a opus Botezului. Faţă de noi e mai bun, pentru că el ne şi curăţeşte şi ne şi fereşte de păcat de mai înainte. În raport cu prea sfîntul Botez nu e însă nici măcar egal, cu atît mai puţin mai mare».

320. «Ne naştem de trei ori în viaţă. Dintre acestea cea dintîi (naştere) e din pîntece, iar celelalte două ne urcă de la pămînt la cer: una e prin Sfîntul Botez, pe care o numim şi naştere din nou, iar cealaltă e din pocăinţă».

321. «Fără Botez nu s-ar mîntui nimeni; fără lacrimile pocăinţei «ar fi rari cei ce se mîntuiesc».

10) Dacă nimic nu însoţeşte smerita cugetare ca plînsul [322], nimic nu i se împotriveşte acesteia ca rîsul [323].

11) De ai ajuns la fericita tristeţe bucuroasă [324] a străpungerii cuvioase, ţine-o; şi nu te vei odihni de lucrarea din ea, pînă ce nu te vei ridica din cele de aici şi nu te vei înfăţişa curat lui Hristos.

12) Să nu încetezi să-ţi închipuieşti mereu în tine şi să cercetezi adîncul (abisul) focului veşnic şi pe slujitorii nemiloşi, pe judecătorul neîndurat şi neiertător, prăpastia nemărginită a văpăii celei de sub pămînt şi coborîşurile strîmtorate ale locurilor şi hăurilor subpămîntene şi înfricoşătoare şi chipurile tuturor acestora [325]. Aceasta pentru ca lăbărţarea aflătoare în

322. «Smerita cugetare este rugăciunea necontenită cu lacrimi şi cu durere. Căci aceasta chemînd pe Dumnezeu pururea în ajutor, nu lasă pe om să se încreadă nebuneşte în puterea şi înţelepciunea sa, nici să se înalţe faţă de alţii. Căci acestea sînt boli cumplite ale patimii mîndriei».

323. «A Marelui Vasile: «A se sparge cineva de rîsul necumpătat şi nestăpînit e semn că nu-şi strînge încă moleşala umflată a sufletului cu o gîndire aspră. Nu e necuviincios a-şi arăta cineva răspîndirea luminii sufletului într-un zîmbet, după cuvîntul: «Inima veselindu-se înfloreşte faţa» (Prov. 15, 13). Dar a hohoti cu glas şi a fierbe cu trupul nu e propriu celui ce-şi stăpîneşte sufletul, nici celui ce şi-l înfrînează. Cuvîntul e întărit de prea înţeleptul Solomon, care a zis: «Nebunul ridică glasul, în rîsul lui, dar bărbatul înţelept de-abia zîmbeşte liniştit» (Eccl. 21, 23)».

324. Ed. 1970: «Bine a unit cuvintele opuse: Căci în tristeţea după Dumnezeu, se ascunde bucuria veşnică a nepătimirii».

325. Toate acestea ascund în ele nişte înţelesuri spirituale sau şi spirituale. Aceste coborîşuri şi hăuri subpămîntene sînt poate nişte coborîşuri şi prăpăstii haotice ale unor străfunduri aproape subcreaţionale, sau ale unor stări în care creaţiunea e redusă în trepte gradate la o diminuare a existenţei, ajungînd aproape de caracterul de umbre ale existenţei. Sînt trepte de umbră care chinuiesc tocmai prin această împătimire extremă de o creaţiune lipsită de izvorul existenţei sale care este Dumnezeu. Aceasta e şi o permanentizare a unei stări de suflet lăbărţată, lipsită de intensitatea trăirii în plinătatea vieţii.

sufletul nostru să fie strînsă prin cutremurare şi acesta să se unească cu curăţia nestricăcioasă, primind arătarea focului tot mai scînteietor al plînsului [326].

13) Stăruie, plin de cutremur, în cererea rugăciunii, stînd în faţa Judecătorului ca un vinovat, ca să stingi cu înfăţişarea din afară şi cu starea dinăuntru mînia Dreptului Judecător. Căci nu poate să treacă cu vederea sufletul văduvit, care stă plin de durere în faţa Lui şi dăruieşte osteneli celui neostenit [327]. Celui ce a cîştigat lacrima sufletului, tot locul îi este potrivit pentru rugăciune.

14) Precum comoara ascunsă e mai de nejefuit decît cea arătată în piaţă, aşa să înţelegem şi cele spuse înainte.

15) Nu fi ca cei ce îngroapă morţii, care aci îi plîng pe aceia, aci se îmbată pentru ei, ci fii ca cei legaţi în fiare şi biciuţi în fiecare ceas, de călăi.

16) Cel ce odată plînge, altă dată se desfată şi rîde, e asemenea celui ce aruncă în cîinele iubirii de plăcere

326. Plînsul, fie că e al pocăinţei, fie că e al iubirii de Dumnezeu, e un plîns fierbinte, un plîns de foc, care, însoţit de smerita cugetare, dovedeşte pe de o parte în mod paradoxal o intensitate a existenţei, pe de alta are lumina clară a măreţiei lui Dumnezeu cuprinsă în cel ce plînge. Această lumină scînteiază tot mai mult şi-şi arată strălucirea şi pe faţă. Această lumină face ca plînsul să fie însoţit de bucurie.

327. Sufletul, în greceşte este de genul feminin (ψυχή). Sufletul ce se pocăieşte, cere neîncetat iertare Judecătorului, cum cere văduva din Evanghelie (Lc. 18, 3). El nu se osteneşte cerînd necontenit iertare de la Cel ce nu Se osteneşte (nu se plictiseşte) de a-l auzi. Lui Dumnezeu îi face plăcere ca acest dialog de intensă simţire a sufletului cu El să dureze neîncetat. Starea dinăuntru a sufletului ce se pocăieşte este «starea de rugăciune, luarea aminte cu evlavie, cu străpungere şi cu durere, însoţită de mărturisirea greşalelor, făcută cu suspine negrăite». *Alta*: «Dar nu poate sufletul legat să alerge, nici mintea robită patimilor să vadă locul rugăciunii duhovniceşti. Căci e atrasă şi purtată de înţelesuri pătimaşe şi nu stă neclintită». De aceea nu se poate adînci în infinitatea dumnezeiască. *Alta* a lui Marcu: «Rugăciunea este lepădarea gîndurilor (a înţelesurilor)».

cu pîine [328]; care se preface că-l alungă, dar în fapt îl îndeamnă să stea lîngă el.

17) Adună-ţi mintea, nu iubi să fii văzut; fii ieşit spre inima ta. Căci dracii se tem de adunarea minţii, cum se tem hoţii de cîini [329].

18) Nu sîntem chemaţi, o, prieteni, aici la nuntă [330]. Deci, Cel ce ne-a chemat pe noi aici ne-a chemat negreşit, să ne plîngem pentru păcatele noastre.

19) Unii, cînd varsă lacrimi se silesc, în vremea aceea fericită, în chip nepotrivit, să nu cugete la nimic. Ei nu socotesc că lacrima fără înţeles e proprie firii necuvîntătoare şi nu celei cuvîntătoare [331]. Lacri-

328. «Inima iubitoare de plăcere este temniţă şi lanţ în vremea ieşirii (a morţii). Iar cea iubitoare de durere, este uşă deschisă». Inima iubitoare de durere s-a dezlegat de cele ale lumii, căci acestea nu-i mai fac plăcere. Şi s-a deschis orizontul ceresc al celor duhovniceşti, după care a năzuit cu durere. *Alta*: «Din iubirea de plăcere vine negrija, din negrijă, uitarea». *Alta*, a lui Isaac: «Priveşte şi scrie aceasta în inima ta: iubirea de plăcere şi iubirea odihnei sînt pricinile părăsirii (din partea lui Dumnezeu)».

329. Fii aplecat (sau fii în extaz) spre inima ta, uitînd de toate şi privind numai spre ea, de e întinată, sau curată, de nu mai ai în ea urmă de păcate, pentru care trebuie să-ţi ceri iertare, sau de poţi vedea prin curăţia ei transparentă pe Dumnezeu. Dracii se tem de mintea adunată în inimă, pentru că prin inimă vedem atunci pe Dumnezeu şi trăim legătura cu El, de care inima e lipită atît de tare că nu mai poate fi furată de ei.

330. E vorba de nunta, sau de ospăţul veacului viitor (Mt. 22).

331. «Unii, zice, vărsînd lacrimi în vremea rugăciunii, fie din gîndul la păcate, fie la pomenirea morţii, fie la altceva, se silesc pe ei în chip nepotrivit sau prosteşte să alunge gîndul de la care au pornit să plîngă. Grăbindu-se, socotesc să agonisească plînsul fără întristare, pentru slava deşartă, nu înţeleg că e propriu firii neraţionale să nu ştie pentru ce plînge, pe cînd al celei raţionale e să cunoască pricina. De aceea, ca unii ce lucrează rar, sînt ocărîţi şi mustraţi de părintele». Afirmînd trebuinţa de a însoţi plînsul cu gîndul la ceva, Scărarul nu se contrazice cu afirmarea din alte locuri, că plînsul trebuie să fie însoţit de rugăciunea fără gînduri. E vorba acolo de gîndurile pătimaşe (Nota la Cuv. *VII*, cap. 13). Cel ce se roagă şi plînge trebuie să se gîndească la păca-

ma e fiica gîndului. Iar tatăl gîndului e mintea raţională [332].

20) Să-ţi fie întinderea în pat chip al zăcerii tale în mormînt şi vei dormi mai puţin. Desfătarea de la masă să-ţi aducă aminte că vei fi hrană dureroasei desfătări a viermilor şi te vei desfăta mai puţin. Nici cînd te împărtăşeşti de băutura apei, să nu uiţi de setea din văpaia aceea (veşnică) şi negreşit vei sili firea (la cumpătare). Iar cînd suferim necinstirea cinstită şi ocara şi cearta întîistătătorului, să ne gîndim la înfricoşata hotărîre a Judecătorului şi vom junghia întristarea şi amărăciunea fără judecată adunată în noi, cu blîndeţea şi răbdarea, ca şi cu un cuţit cu două tăişuri [333].

21) Cu timpul scade marea, zice Iov (Iov 14, 11) şi cu timpul şi prin răbdare se nasc şi se desăvîrşesc cele spuse în noi.

23) Aducerea aminte de focul veşnic să se culce în fiecare seară şi să se scoale cu tine şi nu te va stăpîni pe tine trîndăvia în timpul cîntării.

24) Să te îndemne la plîns chiar şi haina ta. Că toţi cei ce plîng pe morţi se îmbracă în negru. Dacă deci nu poţi plînge, plîngi pentru aceasta. Iar de plîngi, tînguieşte-te şi mai mult pentru faptul că de pe treapta

---

tele sale şi să ceară iertare pentru ele. Omul avînd raţiune, nu poate face nimic fără să gîndească. Dar gîndul pricinuieşte simţirea, şi viceversa, simţirea dă putere de pătrundere gîndului şi de trăire intensă la ceea ce se gîndeşte. Omul vorbeşte cu Dumnezeu şi prin plîns, pentru că spune cît de mult îl doare păcatul lipsirii de iubirea Lui.

332. Mintea (νοῦς) e în greceşte de genul bărbătesc. Deci poate fi tată al lacrimii. Mintea nu e un organ de cunoaştere rece, ci de cunoaştere a relaţiei noastre ca subiect cu Dumnezeu ca subiect suprem, de la care ne vine totul prin iubire şi cu celelalte subiecte, care e o cunoaştere însoţită de bucurie că ne aflăm în relaţie curată cu ele, sau de ruşine şi de tristeţe cînd nu sîntem curaţi.

333. «Răspunde gîndurilor de întristare cu netinerea minte a răului, iar faţă de cele iubitoare de plăcere, fii cu duşmănie».

minţii te-ai coborît la cea ostenitoare prin greşelile tale [334].

25) Bunul şi dreptul nostru Judecător va ţine seama negreşit, ca în toate celelalte, şi în privinţa lacrimilor, de puterea firii. Căci am văzut picături mici ca de sînge, vărsate cu durere; şi am văzut curgînd izvoare fără durere. Eu judec pe cei ce se ostenesc, mai mult după durerea lor şi nu după lacrimă. Şi cred că şi Dumnezeu.

26) Nu se potriveşte cuvîntarea de Dumnezeu (teologia) cu cei ce plîng. Căci ea risipeşte plînsul lor. Cuvîntătorul de Dumnezeu se aseamănă celui ce şade pe scaun ca un învăţător. Iar cel ce plînge, celui ce şade în gunoi şi în sac. Aceasta este, cum socotesc, ceea ce a spus şi David cînd plîngea răspunzînd celor ce-l întrebau, măcar că a fost şi înţelept şi învăţător: «Cum vom cînta cîntare Domnului în pămînt străin», adică în pămîntul împătimirii? (Ps. 136, 4).

27) Şi în zidire şi în străpungere este ceva care se mişcă de la sine şi ceva care e mişcat de altceva [335]. Cînd sufletul, chiar dacă nu ne sîrguim, sau nu întreprindem ceva, lăcrimează şi se umezeşte şi se îmblîn-

334. Să te îndemne la plîns chiar haina ta neagră, pe care o îmbracă şi cei ce jelesc pe morţi. Plîngi, pentru că din lucrarea neostenitoare a minţii ai coborît la osteneala slujirii trebuinţelor mereu sporite ale trupului din pricina păcatelor, care au accentuat în tine trebuinţele trupeşti, care au scos trupul din viaţa în duhul care-l sătura, lăsîndu-i puţine trebuinţe de cele trupeşti.

335. Ed. 1970: «În zidire, de sine mişcătoare e pronia lui Dumnezeu; iar mişcată de altceva e zidirea însăşi». În ce priveşte umilinţa (sau străpungerea inimii), uneori aceasta se mişcă de la sine, cînd nu întreprindem nimic pentru a o produce. În cazul din urmă o mişcăm noi. Cînd vine de la sine, Dumnezeu a venit şi lucrează în noi nechemat de noi, fără ca noi să ne fi silit să-L chemăm. De aceea, avem datoria să alergăm, adică să facem şi noi ceva. Dar efortul trebuie să ne fie mai mult ca să păzim străpungerea sau lacrimile ce ne-au venit. Căci sînt mai mari ca cele pricinuite de noi.

zește, să alergăm. Căci Domnul a venit nechemat, aducîndu-ne buretele întristării de-Dumnezeu-iubitoare [336] și apa de împrospătare a lacrimilor de-Dumnezeu-cinstitoare, spre ștergerea greșalelor scrise în suflet ca pe o hîrtie [337]. Păzește-o pe aceasta ca pe lumina ochilor pînă ce se va retrage. Căci mare este puterea străpungerii acesteia, mai mare decît puterea celei ce vine din sîrguința și cugetarea noastră [338].

28) Nu ajunge la frumusețea (desăvîrșirea) plînsului cel ce plînge cînd voiește, ci cel ce plînge pentru că se află în cele ce voiește. Dar nici acesta nu se află în acelea cînd voiește ceea ce voiește el, ci cînd voiește cum voiește Dumnezeu [339].

---

336. Străpungerea face sufletul ca un burete moale și umed, din care curge apa lacrimilor.

337. Apa lacrimilor care iese din suflet spală chiar murdăria păcatelor din suflet, așa cum apa spală murdăria unei haine după ce o înmoaie.

338. A arătat că pe lîngă străpungerea pe care o producem (o mișcăm) noi prin sîrguința și gîndurile noastre, mai este și cea care se mișcă de la sine, sau cea care e mișcată de Dumnezeu. Ea e mai mare decît cea produsă de puterile noastre.

339. Numai în Dumnezeu se poate plînge cu plînsul curat. Dar în Dumnezeu nu poate plînge decît cel ce voiește ceea ce voiește Dumnezeu. De aci încă se vede că întîlnirea cu Dumnezeu se înfăptuiește în stare de plîns, de adîncă înduioșare. Plînsul e un dar al lui Dumnezeu, al întîlnirii cu iubirea Lui. Din nou se face vădit caracterul personal al lui Dumnezeu. Dumnezeu ne dă puterea să plîngem făcîndu-ne să simțim iubirea Lui față de noi. Întîlnirea cu Dumnezeu e o întîlnire pricinuitoare de o simțire pînă la lacrimi.

«Bine a deosebit Părintele acesta două feluri de plîns. E mai întîi plînsul celui ce plînge cînd voiește și plînsul pricinuit de cele pentru care voiește cineva să plîngă. Căci se întîmplă ca cineva să voiască de multe ori să plîngă cînd e ocărît de cineva, sau înjurat sau păgubit. Plînsul acestuia nu e bun sau duhovnicesc, ci natural. Căci lacrimile acestea sînt ale inimii apăsate de necazul ocărîrii, cînd cineva nu poate să se apere de cel ce-l supără sau păgubește. Același lucru se întîmplă și cînd plînge cineva pentru cele ce voiește, ca pentru moartea unei rudenii, pentru reușita aproapelui, sau pentru alte lucruri ale vieții. Dar

29) De multe ori în plînsul cel după Dumnezeu se amestecă lacrima fără har a slavei deşarte. Iar aceasta o vom cunoaşte în chip probat şi cu bună credincioşie cînd ne vom vedea plîngînd cu vicleşug.

30) Străpungerea adevărată este durerea neîmprăştiată a sufletului, care nu-şi dă nici o mîngîiere, ci îşi închipuie în fiecare ceas desfacerea (moartea) şi aşteaptă ca pe o apă răcoritoare mîngîierea lui Dumnezeu, care mîngîie pe călugării smeriţi [340].

31) Cei ce au dobîndit plînsul întru simţirea inimii, şi-au urît însăşi viaţa lor, ca una ce e plină de osteneală şi pricinuitoare de lacrimi şi de dureri. Iar de la trupul lor s-au întors ca de la un duşman [340 bis].

32) Cînd vedem, în cei ce par să plîngă după Dumnezeu, mînie şi mîndrie, să socotim lacrimile lor protivnice (lui Dumnezeu) «Căci ce părtăşie are, zice, întunerecul cu lumina ?» (II Cor. 6, 15).

33) Rodul străpungerii mincinoase este închipuirea de sine; iar al celei adevărate e mîngîierea. Precum focul topeşte trestia, aşa lacrima topeşte toată întînăciunea văzută şi gîndită.

---

numai acel plîns l-a numit bun care se naşte cum voieşte Dumnezeu. Iar Dumnezeu voieşte ca cineva să plîngă pentru greşalele lui, pentru pomenirea morţii, pentru nedobîndirea Împărăţiei Lui şi, simplu vorbind, pentru toate cele ce ţin de suflet. Numai acesta e plîns vrednic de laudă».

340. «Precum ploaia intrînd în pămînt aduce plantelor o calitate potrivită lor, dulce celor dulci, amară celor amare, aşa harul dăruieşte inimilor credincioşilor în care pătrunde neschimbat, lucrările potrivit virtuţilor lor: celui ce flămînzeşte după Hristos, i se face hrană; celui ce însetează, băutură prea dulce; celui căruia îi e frig, haină, celui ostenit, odihnă, celui ce se roagă, nădejdea inimii şi celui ce plînge, mîngîiere».

340 bis. Şi-au urît viaţa lor, ameninţată mereu de păcate şi plină de durerile pămînteşti, dar nu viaţa în sine. Ei o caută pe cea schimbată la faţă în existenţa viitoare, iar în privinţa trupului, la fel.

34) Cuvîntul despre lacrimi la mulţi părinţi e întunecos şi se spune că e anevoie de aflat în cei începători. Căci se spune că acestea se nasc din multe şi felurite pricini: din fire, de la Dumnezeu, dintr-un necaz protivnic, din lăudare, din slavă deşartă, din curvie, din dragoste, din aducere aminte de moarte şi din alte multe.

35) Din toate acestea deprinzînd virtuţile cu frica lui Dumnezeu, să ne cîştigăm lacrimile curate şi neviclene ale desfacerii (morţii) noastre. Căci în ele nu este închipuire de sine, sau furare (a gîndului smerit), ci mai degrabă curăţire şi înaintare în dragostea de Dumnezeu, spălare de păcate şi nepătimire.

36) Nu-i de mirare că unii din cei ce plîng încep de la lacrimile bune şi sfîrşesc la cele rele. Dar cu adevărat vrednic de laudă e cel ce schimbă lacrimile ce încep din porniri contrare sau fireşti, în lacrimi duhovniceşti. Această lucrare o cunosc lămurit cei aplecaţi spre slava deşartă.

37) Nu crede izvoarelor tale (de lacrimi) înainte de curăţirea desăvîrşită. Căci nu are crezare vinul stors de curînd din teascuri. Nu se va împotrivi nimeni celui ce zice că toate cele după Dumnezeu sînt foarte folositoare. Dar care e folosul ce ne vine din ele, vom cunoaşte în ceasul ieşirii (al morţii).

38) Cel ce călătoreşte în plînsul neîncetat după Dumnezeu nu încetează a prăznui în fiecare zi. Dar cel ce e într-o neîncetată sărbătoare cu trupul va fi luat în primire de plînsul veşnic [341].

341. «În chip abuziv numeşte sărbătoare nelucrarea, care e şi început de fapte rele. Dar călugării ce săvîrşesc lucrul lui Dumnezeu nu sînt niciodată în nelucrare. Căci însăşi convorbirea continuă cu Dumnezeu este pentru ei o sărbătoare, nu o nelucrare; e slujire neodihnită, care îi veseleşte după asemănarea îngerilor».

39) Nu au osîndiţii în închisoare bucurie. Nu au călugării adevăraţi pe pămînt sărbătoare [342]. Şi poate de aceea acel bine plîngător a zis suspinînd: «Scoate din temniţă sufletul meu» (Ps. 141, 7), ca să se bucure în lumina Ta cea negrăită.

40) Fă-te ca un împărat peste inima ta, şezînd înalt întru smerenie [343] şi poruncind rîsului: «Mergi, şi merge», şi plînsului celui dulce: «Vino, şi vine» (Mt. 8, 9); şi robului şi tiranului nostru trup: «Fă aceasta, şi face» [344].

41) Cel ce a îmbrăcat plînsul fericit şi plin de har ca pe o haină de nuntă, a cunoscut rîsul duhovnicesc al sufletului [345]. Cine este oare acela, care cheltuindu-şi tot timpul vieţii sale călugăreşti cu atîta evlavie, că nu s-a păgubit de nici o zi, de nici un ceas şi de nici o clipă, ci şi le-a dăruit Domnului, să nu-şi dea seama că nu se poate vedea aceeaşi zi de două ori în viaţă? [346]

342. Nu contrazice în acest cap ce a spus în cel mai dinainte, unde a zis că cei ce plîng sînt într-o neîncetată sărbătoare. Această sărbătoare, fiind totodată însoţită de plîns, de dor adînc, nu e sărbătoarea deplină din cer, cînd Dumnezeu va şterge orice lacrimă de la ochii celor iubiţi ai Săi (Apoc. 21, 4).

343. «Mintea este şi se numeşte în chip firesc împărat al părţilor şi poftelor animalice ale sufletului. Iar înalt, ca cea care şade faţă de patimile de jos în cugetul coborît şi smerit. Ea rămîne în sine şi se odihneşte în grija de sine». Smerenia e locul cel mai înalt din fiinţa noastră, pentru că în ea străluceşte conştiinţa cea mai luminoasă. Numai din această înălţime a smereniei vede mintea pe Dumnezeu. De aceea vorbesc părinţii de «înălţimea gîndului smerit».

344. Trupul ne poate fi şi tiran şi rob. Depinde de noi.

345. Fericit cel ce plînge atît de neîncetat din iubirea de Dumnezeu, încît plînsul i-a devenit ca o haină de mireasă a Mirelui ceresc, arătîndu-i strălucirea bucuriei prin ochi şi pe toată faţa.

346. Cel ce nu pierde nici o zi, ci pe fiecare o dăruieşte unei fapte, unei gîndiri la Dumnezeu, nu va avea nici o zi ca pe alta şi trăirea în infinitatea iubirii şi slavei lui Dumnezeu şi în iubirea faţă de semeni îl face să fie mereu nou în experienţa acestei iubiri şi în manifestările ei. Este acel «eternel commencement» de care vorbea poetul Charles Péguy.

42) Fericit e monahul care poate să privească cu ochii sufletului la Puterile înţelegătoare (îngeri) [347] Dar necăzut rămîne cel ce-şi plouă neîncetat obrajii săi cu apele vii [348], prin amintirea morţii şi a greşalelor. Dar nu oştenesc să cred că la întîia stare se ajunge prin a doua [349].

43) Am văzut cerşetori şi săraci îndrăzneţi, înduplecînd repede prin unele cuvinte măiestrite chiar şi inimile împăraţilor, spre milostivire. Şi am văzut oameni săraci şi lipsiţi de virtuţi, strigînd nu cu cuvinte măiestrite, ci nepricepute, fără să se ruşineze şi cu stăruinţă către Împăratul ceresc, din adîncul deznădăjduit al inimii, şi silind prin sila la care supuneau pe Cel prin fire nesilit, spre milostivire [350].

44) Cel ce se făleşte sufleteşte cu lacrimile sale şi osîndeşte în sine pe cei ce nu au lacrimi, este asemenea celui ce după ce a cerut de la împărat arma împotriva duşmanilor săi se omoară cu aceasta pe sine.

45) Nu are, o, prieteni, Dumnezeu nevoie şi nici nu voieşte ca omul să plîngă din durerea inimii; ci mai

---

Veşnicia va fi pentru el o veşnică noutate şi deci o tinereţe continuă, o tinereţe fără bătrîneţe. Numai golul e monoton şi apăsător. Numai existenţa substanţei, sau în faţa substanţei, care n-ar atîrna de o persoană şi n-ar fi umplută de sens prin persoană, ar fi monotonă. Numai zilele leneşului, căzut din intensitatea trăirii ca persoană, într-un plan oarecum al naturii, sînt monotone.

347. La puterile îngereşti.

348. Lacrimile sînt ape vii, pentru că nu sînt produse de natură, ci de simţirea sufletească a persoanei. Ele dau viaţă nouă celei ce le varsă. Ele sînt lacrimile unei persoane în relaţie cu altă persoană. Şi în relaţia aceasta e viaţă.

349. Monahul plînge întîi pentru păcatele sale, ca să ajungă să vadă puterile îngereşti.

350. «Împărăţia lui Dumnezeu se ia cu sila» (Lc. 16, 16). Cel nesilit prin fire Se lasă silit prin voinţă de cei ce stăruie, pentru că-I place să vadă stăruinţa lor, care le sporeşte puterea duhovnicească şi dovedeşte credinţa lor în puterea şi mila Lui gata să-i ajute.

degrabă să se veselească din iubirea faţă de El, întru rîsul sufletului.

46) Omoară păcatul, şi lacrima îndurerată a ochilor sensibili va fi de prisos. Căci nu e nevoie de brici, unde nu e rană. Nu era în Adam lacrima înainte de călcarea poruncii, precum nu va fi nici după înviere, cînd va fi încetat păcatul, dacă acolo nu va fi «nici durere, nici întristare, nici suspin» (Apoc. 21, 4) [351].

47) Am văzut la unii plîns şi am văzut la alţii alt plîns din neputinţa plînsului. Aceştia, deşi îl au, se simt ca şi cum nu-l au şi prin neştiinţa lor cea bună rămîn nejefuiţi (de el). Aceştia sînt cei despre care s-a zis : «Domnul înţelepţeşte pe orbi» (Ps. 145, 8) [352].

48) Se întîmplă de multe ori că pe cei mai uşori îi mîndreşte lacrima însăşi. De aceea nu li se dă unora, ca să se plîngă pe ei pentru lipsirea de ea şi pentru cererea ei fără rezultat şi ca să se osîndească cu suspine, cu întristare şi cu durerea sufletului, cu adîncă mîhnire pentru neputinţa lor. Acestea obişnuiesc să umple locul lacrimii, nelăsîndu-i în primejdie, măcar că ei le socotesc fără folos [353].

49) De vom lua seama, vom afla că de multe ori se iveşte în noi ceva vrednic de rîs, de la draci. Astfel

351. Rîsul e legat de nevinovăţie, precum plînsul e legat de păcat. Şi amîndouă de raportul între persoane. O lume fără persoane ar fi o lume fără rîs şi fără plîns ; ar fi o lume neînchipuit de săracă şi de cenuşie. De aceea rîd copiii atît de curat : pentru că nu cunosc păcatul.

352. Sînt unii întristaţi pentru că nu pot plînge pentru păcatele lor. Această întristare e şi ea un plîns, deşi cei ce o au, socotesc că sînt lipsiţi de plîns. Ba poate că ei au un plîns mai dureros, mai neîntrerupt, din pricina întristării pentru lipsa plînsului. De aceea ei rămîn nejefuiţi de plînsul acesta al întristării lor.

353. «Am cunoscut şi aceea că cel ce se laudă cu darurile (harismele) dumnezeieşti ca şi cum ar fi nişte calităţi ale sale, ajunge şi la osîndirea altora. Dar lacrima poate fi din iubirea de Dumnezeu, din iubirea de slavă, din aprinderea vinului, din uneltirea drăcească, din necinstire şi din necaz».

dacă ne-am săturat, ne pricinuiesc străpungerea inimii, iar dacă am postit, ne învîrtoşează iarăşi, ca, amăgindu-ne cu lacrimi false, să ne predăm desfătării, adică maicii patimilor. Să nu ne supunem deci acestora, ci să facem dimpotrivă.

50) Eu mă minunez şi cînd caut la calitatea străpungerii inimii. Cum, numindu-se plîns şi întristare, are înăuntru împletite cu sine, ca mierea cu ceara, bucuria şi veselia ? Ce învăţăm din aceasta ? Că această străpungere este, propriu zis, dar al Domnului. De aceea ea este în suflet ca o plăcere neplăcută, Dumnezeu mîngîind în chip neştiut pe cei zdrobiţi cu inima [354].

Dar în privinţa plînsului prea vădit şi a durerii aducătoare de folos, să ascultăm o istorioară prea jalnică şi folositoare de suflet.

Un oarecare Ştefan, care locuia aci şi îmbrăţişase viaţa pustnicească şi liniştită, şi petrecuse mulţi ani în stadionul călugăresc de luptă, împodobindu-se cu pos-

354. «Alta este bucuria începătoare şi alta, cea pricinuită de desăvîrşire. Cea dintîi nu e nepărtaşă de închipuire; a doua are puterea smeritei cugetări. La mijlocul lor e întristarea de Dumnezeu iubitoare şi lacrima dureroasă. Căci în mulţimea înţelepciunii adevărate, e mulţimea cunoştinţei şi cel ce adaugă cunoştinţă, adaugă durere. De aceea întîi trebuie chemat sufletul la nevoinţe printr-o bucurie începătoare. Apoi trebuie vădit şi probat de către adevărul Duhului pentru cele făcute în chip rău şi pentru împrăştierile de care suferă încă. «Că întru mustrări, zice, pentru fărădelegi ai certat pe om şi ai subţiat ca pe un păianjen sufletul lui» (Ps. 38, 11—12), ca mustrarea dumnezeiască cercîndu-l pe el, ca într-un cuptor, să ia lucrarea bucuriei neînchipuite în aducere aminte fierbinte de Dumnezeu». La început omul porneşte cu o bucurie neştiutoare spre nevoinţe. Cunoscîndu-şi apoi tot mai mult petele sale şi greutăţile de a se curăţi de ele, odată cu această cunoştinţă de sine îi sporeşte şi durerea. De-abia după curăţirea prin dureri ajunge la bucuria care nu e rodul închipuirii, ci al cunoaşterii curăţiei sale reale şi al vederii lui Dumnezeu prin ea. Ostenelile lui se subţiază nu numai cu trupul, ci şi cu sufletul şi cu înţelegerea, ca unul ce a trăit o viaţă de concentrare atentă la cele mai subţiri mişcări ale vieţii sufleteşti.

tiri şi, în chip deosebit, cu lacrimi, şi aflîndu-se înfrumuseţat cu florile altor bune deprinderi, avea o chilie lîngă coborîşul sfîntului Ilie, văzătorul-de-Dumnezeu, în acest munte sfînt. Acest pururea pomenit, în scopul unei mai vădite şi mai dureroase pocăinţe, s-a mutat la locul pustnicilor, numit Sidi. După ce a petrecut acolo, în cea mai strîmtorată şi mai încordată vieţuire, un număr de ani, deoarece locul era foarte aspru şi aproape de ne-ajuns pentru orice om, ca unul ce se afla la vreo 70 de mile departe de castru, bătrînul se sui iarăşi, spre sfîrşitul vieţii, la chilia sa de pe vîrful acela sfînt. Căci avea şi doi ucenici din Palestina, foarte evlavioşi, care păziseră chilia bătrînului.

Deci petrecînd acolo puţine zile, căzu la boală şi se sfîrşi. Dar cu o zi înainte de a se săvîrşi, fu răpit cu mintea, şi, cu ochii deschişi, privi spre dreapta şi spre stînga patului. Şi ca tras la socoteală, zicea în auzul tuturor celor de faţă, odată: «Da, aşa e, e adevărat, dar am postit pentru aceasta atîţia ani»; altă dată: «Nu, minţiţi, aceasta n-am făcut-o». Apoi iarăşi: «Da, aceasta e adevărat, dar am plîns, am slujit». Şi iarăşi: «Cu dreptate mă învinuiţi». Dar la unele zicea şi aşa: «Da, e adevărat, pentru acestea n-am ce să spun; dar la Dumnezeu este şi milă». Era o privelişte înfricoşătoare, înspăimîntătoare şi o tragere la socoteală nevăzută şi neîndurată. Şi ceea ce era şi mai înfricoşător, era că-l osîndeau şi pentru cele ce n-a făcut. Vai! Sihastrul şi pustnicul spunea la unele din greşalele lui: «La acestea n-am ce să zic»; el care era de vreo 40 de ani călugăr şi avea lacrimile.

Vai! vai! Să auzim şi glasul lui Iezechiel, care zice: «În ceea ce te voiu afla, în aceea te voiu judeca, a zis Dumnezeu». Cu adevărat n-a putut să se apere în nici una din acestea. Pentru ce? Slavă Celui ce singur ştie.

Iar unii ne-au istorisit în chip nemincinos, că acesta hrănea şi un leopard în pustie din mîna lui. Şi aşa, tras

la socoteală, s-a despărţit de trup. Care i-a fost judecata, sau care sfîrşitul, sau care hotărîrea cu privire la el, sau care, sfîrşitul tragerii la socoteală ? El nu l-a făcut nicidecum cunoscut.

51) Precum văduva care şi-a pierdut bărbatul, avînd un fiu unul născut, îl are după Dumnezeu numai pe el spre mîngîiere, aşa şi sufletul care a căzut nu are altă mîngîiere în vremea ieşirii, decît neplăcerile gîtlejului (postul) şi lacrima. Nu vor cînta aceştia nici odată. Nici nu vor sălta în cîntece de veselie. Căci ele sînt păgubitoare plînsului. Iar de vei încerca să chemi plînsul prin ele, el se va depărta şi mai mult de la tine, căci plînsul este durerea [355], îmbibată într-un suflet învăpăiat. El s-a făcut în mulţi înaintemergător al fericitei nepătimiri, făcînd materia uşor de stăpînit, curăţind-o şi subţiind-o [356].

52) Un încercat lucrător al acestui dar (al plînsului) mi-a istorisit următoarele : «Căutînd eu, de multe ori, să mă aplec spre slava deşartă, sau spre mînie, sau spre săturarea pîntecelui, gîndul plînsului s-a împotrivit dinăuntru, şoptindu-mi : «Să nu te apleci spre slava deşartă, că plec de la tine !» La fel şi în privinţa altor patimi. Iar eu îi răspundeam : «Nu voiu înceta să te ascult, pînă ce mă vei înfăţişa înaintea lui Hristos».

355. «Durere devenită calitate a sufletului învăpăiat». Întreg sufletul a căpătat calitatea durerii. Dar această durere e şi un foc, care nu-i dă linişte.

356. Sufletul îmbunătăţit face materia trupului maleabilă, curată de toxinele răutăţii, subţiată. Ea nu mai e greoaie ; nu se mai mişcă pasiv sub forţa patimilor. Un mare rol îl are în această suportare răbdătoare a durerii şi a ostenelilor plînsul. Plînsul pentru păcate este în mod deosebit un înainte-mergător al nepătimirii, datorită durerii ce o întreţine în om pentru păcatele săvîrşite.

53) Adîncul (abisul) plînsului mîngîiere a văzut [357]. Iar curăţia inimii a primit luminarea. Luminarea este lucrare negrăită, înţeleasă în chip neştiut şi văzută în chip nevăzut [358]. Mîngîierea este răcorirea sufletului îndurerat care în acelaşi timp plînge şi surîde în sine asemenea pruncului. Sprijinirea este înnoirea sufletului care a căzut în întristare, prefăcînd în chip minunat lacrima dureroasă în lacrimă fără durere [359].

54) Lacrimile născute din amintirea morţii au născut frica. Iar după frica ce naşte lipsa de frică [360], se iveşte bucuria. Iar din bucuria fără sfîrşit ajunsă la sfîrşit, răsare floarea dragostei cuvioase [361].

---

357. Pornirea de a plînge cu tot mai multă durere, sau cu tot mai multă iubire faţă de Dumnezeu, deschide şi perspectiva putinţei unei înaintări a omului în nesfîrşitul dumnezeiesc. Dar în acest nesfîrşit al lui Dumnezeu e mingîierea omului, care a scăpat din monotonia nesatisfăcătoare a mişcărilor repetate în aceleaşi lucruri mărginite şi stricăcioase, care nu au un sens ultim şi un izvor de viaţă netrecătoare.

358. «Cunoaşte omul că inima lui a venit la curăţie, cînd vede pe toţi buni şi nu vede pe cineva necurat şi întinat. Atunci e cu adevărat curat cu inima. Căci altfel cum se va împlini cuvîntul Apostolului care zice: «Din sinceritatea inimii îi socoteşte pe toţi mai presus de el» (Fil. 2, 3), dacă nu e adevărat cuvîntul că: «Ochiul curat nu va vedea cele rele» (Tit. 1, 15).

359. Amestecul de plîns şi de dulceaţă vine din faptul că Dumnezeu însuşi lucrează acest plîns. Iar unde e simţirea prezenţei lui Dumnezeu, nu poate să nu fie bucurie. Cînd te mustră tatăl, sau cînd te osteneşti pentru ei din iubire, durerea se amestecă cu bucurie. Dumnezeu lasă sufletul în durerea plînsului, dar tot El îl mîngîie şi-l sprijineşte.

360. Frica susţinînd pocăinţa şi ostenelile, naşte lipsa de frică, pentru că curăţă păcatele.

361. Toate stările duhovniceşti, sau toate stările omului mărginit, trăind în nemărginirea dumnezeirii, au un caracter paradoxal. Bucuria de Dumnezeu cel nemărginit e nesfîrşită. Dar în acelaşi timp ea trece în iubire, sfîrşindu-se în cea dintîi etapă a ei şi trecînd într-o alta, superioară.

55) Respinge, ca unul ce nu eşti vrednic, bucuria ce ţi-a venit, cu mîna smereniei, ca nu cumva primind-o prea uşor să primeşti lup în loc de păstor [362].

56) Nu alerga spre vedere, pînă nu e timpul vederii, ca urmărind frumuseţea smereniei, să o ajungi şi să te uneşti în veacul veacului cu ea, într-o nuntă prea curată [363].

57) Cînd pruncul cunoaşte pe tatăl său, se umple întreg de bucurie. Dar acesta plecînd pentru un timp, cu bun rost, de acasă, apoi venind iarăşi, copilul se umple de bucurie şi de întristare. De bucurie, pentru că vede pe cel dorit, de întristare, pentru lipsirea atît de lung timp de frumuseţea celui bun.

58) Mama se ascunde de copil, dar acesta căutînd-o cu durere, cînd vede ea aceasta se veseleşte. În felul acesta îl învaţă să se lipească statornic de ea şi aprinde în copil iubirea puternică faţă de ea. «Cel ce are urechi de auzit, să audă», zice Domnul (Lc. 14, 35) [364].

---

362. «Privirea fără discernămînt aduce multe primejdii». Cînd diavolul se preface în înger de lumină, îi amăgeşte de multe ori pe cei ce nu-şi cunosc măsura. De aceea, şi oarecare bătrîn a spus: «Eu nu voiesc să văd pe Hristos aici» (Ed. 1970 continuă: «adică prin simţuri, deoarece cei curaţi îl văd înţelegător (inteligibil) ca prin oglindă, şi aici, cum zice Mîntuitorul: «Mă voi arăta lui, adică celui ce Mă iubeşte şi păzeşte poruncile Mele» (In. 14, 21).

363. Privirea sau contemplarea e văzută şi de Scărarul ca fiind o treaptă mai înaltă decît curăţirea. Dar el leagă strîns treapta curăţirii de smerenie. El recomandă sufletului-mireasă să urmărească frumuseţea smereniei, ca după ce a dobîndit-o, plăcînd Mirelui Hristos, să se unească cu El în nunta veşnică şi preacurată, nemaifiind în suflet, nici o preocupare de altceva.

364. «Înţelege prin «mamă» bunătatea lui Dumnezeu, iar prin luminare, vederea. Iar prin copil, pe cel încă nedesăvîrşit pentru rugăciunea curată. Căutarea dureroasă e rugăciunea făcută cu osteneală de un astfel de prunc. Veselia maicii e pricinuită de căutarea stăruitoare a ei, din partea pruncului, sau de cererea lui rugătoare».

59) Osînditul care a primit sentința de moarte nu se mai îngrijește de bunul chip al înfățișării sale. Cel ce plînge nu mai e luat în stăpînire vreodată de desfătare, de slavă, ori de fierea mîniei.

60) Plînsul este durerea îmbibată în sufletul ce se pocăiește, adăogînd în fiecare zi dureri peste dureri, ca femeia care naște și suferă durerile nașterii.

61) Drept și cuvios este Domnul. Și pe cel ce se liniștește cu judecată, cu judecată îl străpunge și pe cel ce se supune cu judecată, îl veselește în fiecare zi. Cel ce nu se îndeletnicește cu fiecare din acestea în chip nemincinos, s-a lipsit de plîns [365].

62) Alungă cîinele care vine cînd te afli în cel mai adînc plîns și îți șoptește că Dumnezeu e nemilostiv și neîndurător. Căci luînd seama bine, îl vei afla zicînd înainte de păcat că Dumnezeu este iubitor de oameni, milostiv și iertător [366].

63) Îndeletnicirea naște continuarea. Iar aceasta ajunge la simțire. Iar ceea ce se face cu simțire, e greu de dezrădăcinat [367].

---

365. Ed. 1970: «Dumnezeu, zice, se cunoaște ca drept făcînd judecăți, și pe cei ce se îndeletnicesc în chip nemincinos cu nevoința, pe drept cuvînt îi învrednicește de plînsul cu judecată, plăcut Lui și dăruit de El. Căci pe cel ce se liniștește cu judecată, îl străpunge în chip curat și neamăgitor și pe cel ce se supune cu judecată, îl veselește în fiecare zi, cu plînsul după Dumnezeu. Dar cel ce lucrează încă în chip mincinos în aceste feluri de vieți, sau virtuți, fie liniștirea, fie supunerea, și nu cu judecată, s-a lipsit de plînsul adevărat, cu adevărat neamăgitor. Deci părintele arată prin acestea că unii se nevoiesc cu un plîns fără judecată și acesta nu e de la Dumnezeu, ci amăgitor și drăcesc». În P. G., scolia e puțin deosebită.

366. Adică vei afla pe demon contrazicîndu-se. Înainte de a păcătui ți-a spus că Dumnezeu e milostiv și iertător, ca să te îndemne la păcat; iar după ce ai păcătuit, îți spune că e nemilostiv și neiertător, ca să te ducă la deznădejde.

367. «Cugetarea și cîntarea continuă cheamă mintea continuu din robie și o face să ia aminte la plîns, iar chemarea ei necontenită sădește

64) Chiar de ne-am îndeletnici cu vieţuiri măreţe, dacă avem inima neîndurerată, să le socotim pe acestea ca nişte vînturi trecătoare şi mincinoase.

65) Cei ce după baie s-au murdărit iarăşi, trebuie numaidecît să-şi cureţe mîinile cu focul neobosit al inimii şi cu untul de lemn al lui Dumnezeu [368].

66) Am văzut la unii un plîns de cea mai mare tărie. I-am văzut vărsînd în chip simţitor pe gură sînge din inima îndurerată şi rănită şi mi-am adus aminte de cel ce a zis : «Lovit am fost ca iarba şi s-a uscat inima mea» (Ps. 101, 5).

67) Lacrimile din frică au paza în ele însele. Cele ale iubirii, înainte de dragostea desăvîrşită, poate sînt uşor de furat din unii, dacă focul amintirii neîncetate a păcatelor nu aprinde, în vremea lucrării, inima cu tărie. Şi e de mirare, cum cel mai smerit e cel mai sigur în vremea lucrării lui.

68) Sînt materii care usucă izvoarele noastre. Şi sînt altele, care au în ele şi mocirlă şi nasc şi fiare [369].

69) Multă răutate este la vrăjmaşii noştri. Ei fac din maicile virtuţilor, maicile păcatelor şi mijloacele pricinuitoare ale smereniei le prefac în pricini ale mîndriei [370].

în ea tot mai multă simţire a plînsului şi a rugăciunii. Iar aflîndu-se ea în simţirea şi în deprinderea rugăciunii, va fi greu de desfăcut de ele».

368. Petele de după baia botezului, trebuie curăţite cu focul inimii şi cu untdelemnul sau cu mila lui Dumnezeu, deci cu amîndouă.

369. Ed. 1970 : «Materiile ce usucă în noi izvoarele sînt vinul, dacă se ia fără măsură. Alte materii socotesc că numeşte în chip metaforic : stăpînirea şi cinstirea fără măsură. Căci acestea înalţă cugetul uşor la mîndrie, prin care a căzut şi diavolul».

370. Ed. 1970 : «Socotesc că prin materiile pricinuitoare ale smereniei arată îmbrăcămintea modestă şi îndeletnicirea cu fapte şi cuvinte care, deşi odrăslesc smerita cugetare, li se fac multora pricini de mîndrie».

70) De multe ori şi înseşi locurile locuinţelor noastre şi privelişte lor îndeamnă mintea noastră la străpungere. Să te încredinţeze despre aceasta Iisus şi Ilie şi Ioan, care se rugau în singurătate [371].

71) Am văzut însă de multe ori pornindu-se lacrimi şi în cetăţi şi în locuri zgomotoase, pentru ca socotind unii că nu sînt împiedicaţi deloc de zgomote, să se apropie de lume. Căci acesta e scopul dracilor.

72) De multe ori un singur cuvînt a risipit plînsul. Dar e de mirare că un singur cuvînt l-a adus iarăşi.

73) Nu vom fi învinuiţi, o, prieteni, la ieşirea sufletului, că nu am săvîrşit minuni, nici că n-am teologhisit, nici că n-am fost văzători, dar vom da negreşit socoteală lui Dumnezeu că n-am plîns.

A fost treapta a şaptea. Cel ce s-a învrednicit de ea, să mă ajute şi pe mine. Căci el a fost ajutat să spele prin treapta a şaptea petele veacului acestuia [372].

CUVÎNTUL VIII

Despre nemîniere şi blîndeţe

1) Precum apa adăugîndu-se cîte puţin în foc, schimbă văpaia cu desăvîrşire, aşa şi lacrima plînsului adevărat stinge toată văpaia mîniei şi a iuţimii. De aceea am şi pus acestea în urma lacrimilor.

371. «Celor ce spun din lipsa de experienţă, că nu locul, ci modul de viaţă contează, părintele le spune că şi locul dă frumuseţe modului de viaţă. Deci nu numai modul, cum zic unii în chip simplist, ci şi locul ajută foarte mult la lucrarea virtuţii».

372. Autorul potriveşte ca treapta plînsului să fie a şaptea. Aceasta corespunde cu veacul acesta trecător, care simbolic are şapte zile, înaintea veşniciei, care e ziua a opta cea fără de sfîrşit. În veacul acesta păcătuim, deci în el se şi cade să plîngem.

2) Nemînierea este dorinţa nesăturată de necinstire, precum în cei iubitori de slavă deşartă dorinţa de laudă este nemărginită.

3) Blîndeţea este starea nemişcată a sufletului, care rămîne aceeaşi, în necinstiri ca şi în laude.

4) Începutul nemînierii este tăcerea buzelor în vremea turburării inimii. Mijlocul este tăcerea gîndurilor în vremea turburării subţiri a sufletelor. Iar sfîrşitul este seninătatea împlîntată în suflarea vînturilor necurate.

5) Mînia este izbucnirea urii ascunse, a ţinerii de minte a răului. Mînia este pofta de a face rău celui ce ne-a supărat [373].

6) Iuţimea fierii este aprinderea inimii, iscată pe neaşteptate. Amărăciunea este mişcarea fără dulceaţă, ascunsă în suflet.

7) Iuţimea este mişcarea uşor schimbătoare a purtărilor şi o lipsă de aşezare a sufletului.

8) Precum la arătarea luminii se retrage întunerecul, aşa mireasma smereniei face să piară toată amărăciunea şi iuţimea. Unii, schimbîndu-se uşor din pricina iuţimii, nu se îngrijesc de supravegherea şi tămăduirea ei: «Pornirea iuţimii lui, e căderea lui» (Iov 5, 2).

373. «Mînia este o patimă foarte năpraznică. Căci iuţime se numeşte fierberea şi mişcarea împotriva celui ce ne-a nedreptăţit sau a celui ce ni se pare că ne-a nedreptăţit. Ea sălbăticeşte sufletul în fiecare zi. Ea răpeşte mai ales în rugăciune mintea, făcînd să apară chipul celui ce ne-a supărat. Cînd este de durată şi se preface în ură pricinuieşte în timpul nopţii tulburări, topirea şi îngălbenirea trupului şi năvălirea de fiare furioase» Veniamin Costache: «Există şi o mînie împotriva păcatului. Ea păzeşte pe cel ce se mînie, fără de păcat, şi ridică pe cel ce a alunecat. Dar pornirea mîniei împotriva celui ce a păcătuit ca împotriva unuia ce a rănit şi a turburat fără milă pe cel ce a căzut, nu-l face fără primejdie pe cel ce se mînie».

9) Iuţimea este o mişcare iute a morii, care într-o clipă a timpului zdrobeşte şi macină mai mult grîu şi rod al sufletului decît alta într-o zi [374]. De aceea să luăm aminte cu grijă.

10) Se aprinde repede o flacără sub suflarea unui vînt puternic care, zăbovind peste flacără, arde şi nimiceşte ogorul inimii.

11) Nu trebuie să uităm, o, prieteni, nici aceasta, că viclenii draci se retrag pentru o vreme, ca neglijînd noi nişte patimi mari, pentru că le socotim mici, să le facem boli de nevindecat. Precum o piatră colţuroasă şi tare, ciocnindu-se şi frecîndu-se de alte pietre, îşi netezeşte întocmirea ei colţuroasă şi vîrtoasă şi se face rotundă, aşa şi sufletul colţuros şi repezit, amestecîndu-se într-o mulţime de oameni aspri şi repeziţi şi vieţuind cu ei, se întîmplă cu el una din două : sau îşi vindecă boala prin răbdare, sau, retrăgîndu-se, îşi cunoaşte slăbiciunea sa, această fugă lasă arătîndu-i, ca o oglindă, slăbiciunea.

12) Omul stăpînit de iuţime, este ca un posedat (epileptic) cu voia, care e îmbrîncit de o părere greşită ce s-a zămislit în el fără voie şi astfel cade. Nimic nu e atît de nepotrivit celor ce se pocăiesc ca iuţimea ce turbură. Dacă întoarcerea cuiva de la păcat la sine

374. Ed. 1970 : «Adică o mişcare repezită a iuţimii poate să vatăme într-o clipă de timp şi să sfărîme sufletul mai mult decît alta, negrăbită şi uşoară, într-o zi întreagă». O mişcare de mînie sau de neseriozitate poate nimici din suflet tot ce s-a zidit în el timp îndelungat. Te manifeşti timp îndelungat ca un înţelept şi cumpătat la vorbă, şi în cîteva minute de descătuşare, risipeşti tot ce ai adunat. «Iuţimea» de care se ocupă Scărarul atita în acest «Cuvînt», este ceea ce numim impulsivitatea. Ea ne duce la acte pripite, care ne aduc adeseori multe păgubiri de tot felul. Dar şi iuţimea poate fi bună, cînd e o rîvnă de a împlini fără amînări continui, cele bune. E şi ea un dar al lui Dumnezeu, de care nu trebuie să facem uz necuvenit. Toate cele ce le avem în lume şi în noi, sînt daruri ale lui Dumnezeu, care ne sînt spre folos cînd le întrebuinţăm bine şi ne sînt spre vătămare cînd le întrebuinţăm cum nu trebuie.

însuşi are nevoie de multă smerenie, iuţimea e semnul închipuirii de sine [375].

13) Dacă definiţia celei mai înalte blîndeţi este a rămîne senin cu inima şi plin de iubire faţă de cel ce ne supără cînd e de faţă, definiţia iuţimii este a te lupta prin cuvinte şi mişcări cu cel ce te-a supărat şi a te înfuria asupra lui chiar cînd eşti singur [376].

14) Dacă Duhul Sfînt se socoteşte şi este pacea sufletului, iar mînia este şi se numeşte o turburare a inimii, nimic nu opreşte venirea Lui în noi, ca iuţimea [377].

15) Foarte multe şi cumplite sînt odraslele iuţimii. Dar am cunoscut o nepoată, una singură, folositoare a ei, care însă e nelegitimă. Am văzut pe unii aprinşi

375. Pe cînd întoarcerea omului la sinea sa adevărată din uitarea de sine, care l-a dus la păcat, are nevoie de smerenie, fapta impulsivă e semnul închipuirii de sine, adică al necunoaşterii sinei sale adevărate. Impulsivul, sau omul ce se lasă stăpînit de iuţime, e un om care nu s-a obişnuit cu reflexiunea şi nici cu smerenia ce vine din cunoaşterea reală de sine. Părinţii leagă strîns mînia şi iuţimea, întrucît izvorul imediat al miniei e iuţimea, sau impulsivitatea. Impulsivitatea e un semn accentuat al lipsei de putere a spiritului de a stăpîni pornirile involuntare. Reflexiunea reduce la proporţiile adevărate, neimportante, răul ce ţi l-a făcut altul, şi în general, toate cele ale vieţii de aici.

376. Din sfîntul Maxim Mărturisitorul: «Bărbatul îndelung răbdător e foarte chibzuit, pentru că suportă cu răbdare cele ce-l supără. Dar sfîrşitul e viaţa veşnică, după apostol. Chiar dacă fratele stăruie în a te ocărî, tu să nu te laşi scos din dispoziţia iubitoare, cînd cel viclean te turbură în cugetare. Şi nu vei fi scos din ea, cînd, defăimat, vei binecuvînta, sau, supus uneltirilor, vei fi cu bunăvoinţă. Aceasta e calea filozofiei (iubirii de înţelepciune) celei după Dumnezeu. Cel ce nu umblă pe ea, nu se va sălăşlui cu Dumnezeu, căci ţinerea minte a răului, care tulbură şi întunecă, alungă şi pierde seninătatea şi pacea gîndurilor, în care se odihneşte Duhul lui Dumnezeu». Tulburarea leagă sufletul de ceva mărginit şi-l mărgineşte, nelăsîndu-i privirea capabilă să contemple în chip nemărginit nemărginirea lui Dumnezeu.

377. De aceea, Duhul Sfînt e simbolizat prin porumbel, chipul blîndeţii. Ed. 1970: «Prin ţinerea de minte a răului care tulbură şi întunecă sufletul, au alungat şi pierdut seninătatea şi pacea cugetului, în care Se odihneşte Duhul lui Dumnezeu».

nebunește, vărsîndu-și amintirea răului îngrămădită lung timp în ei [378] și astfel prin patimă izbăvindu-se de patimă, întrucît, chinuiți de îndelungata întristare au dobîndit, fie pocăință, fie împăcare cu cel urît de ei [379].

Și am văzut pe alții care păreau pe nedrept îndelung răbdători, căci prin tăcere îngrămădeau în ei ținerea minte a răului. Pe aceștia i-am socotit mai nefericiți decît pe cei ce se înfuriau, ca pe unii care au făcut, prin înnegrire, să nu se mai vadă porumbița din ei [380].

16) Multă băgare de seamă trebuie să avem față de acest șarpe. Căci are și el împreună-lucrătoare firea noastră, ca și cel ce ispitește trupurile. Am văzut oameni înfuriați și din amărăciune scîrbindu-se de mîncări și prin această înfrînare fără judecată adăugau venin peste venin.

Și am văzut pe alții folosindu-se, ca de o pricină binecuvîntată, mai bine zis nebinecuvîntată, de iuțime și predîndu-se lăcomiei pîntecelui și căzînd astfel din

378. «Supărarea se însoțește cu ținerea de minte a răului. Cînd mintea își închipuie fața fratelui cu supărare, e vădit că are în sine ținerea de minte a răului făcut de acela. Dar căile celor ce țin minte răul duc la moarte. Pentru că tot cel ce ține minte răul e un călcător de lege». La Veniamin Costache se dau aci mai multe scolii care nu sînt în P.G.

379. Adică uneori iuțimea făcîndu-l pe cineva să dea pe față ceea ce gîndește despre cel care l-a supărat, acela îi arată că nu e vinovat de ceea ce e bănuit, sau cere iertare. Iar aceasta îl duce pe cel ce-l ura, la liniștire, sau la pocăință. În acest caz patima e tămăduită prin patimă.

380. «Cel îndelung-răbdător la părere îngrămădește în timpul răbdării tăcerea și ținînd minte răul, pierde îndelunga-răbdare. Iar aceasta este semnul lipsei de rațiune».

Alta, a sfîntului Grigorie de Nyssa: «Cugetă în tine cum e viața celor ce sînt cu ură și cu bănuială între ei. Întîlnirile lor sînt neplăcute. Toate cele ale celorlalți le pricinuiesc scîrbă. Gurile rămîn fără sunet, privirile caută în lături, auzul se întoarce de la glasul celui ce urăște și e urît. Tot ce e plăcut unuia e neplăcut celuilalt. Și dimpotrivă».

groapă în prăpastie. Pe alţii i-am văzut plini de cumineţenie, îmbinîndu-le pe amîndouă (iuţimea şi înfrînarea) ca nişte doftori pricepuţi şi folosindu-se cît se poate de mult de mîngîierea măsurii.

17) Uneori cîntarea cu măsură risipeşte iuţimea în chipul cel mai bun. Alteori, cînd e fără măsură şi la timp necuvenit, se însoţeşte cu iubirea de plăcere. Să ne folosim deci de cîntare, rînduind bine timpurile.

18) Aflîndu-mă afară pentru vreo trebuinţă, am auzit pe unii ce se linişteau sfădindu-se în chilia lor, în ei înşişi, din amărăciune şi iuţime ca nişte potîrnichi şi sărind spre cel ce i-a supărat ca şi cînd ar fi fost de faţă. Pe aceştia i-am sfătuit, cu bună credincioşie, să nu rămînă în singurătate, ca să nu se facă din oameni, draci.

Am văzut iarăşi pe unii neînfrînaţi şi împuţiţi de poftirea plăcerilor, arătînd blînzi şi linguşitori, de se putea spune că sînt iubitori de fraţi şi cu feţe binevoitoare. Pe aceştia i-am îndemnat să folosească liniştea ca un brici împotriva neînfrînării şi duhorii din ei, ca să nu cadă din firea cuvîntătoare în cea necuvîntătoare.

Iar fiindcă unii spuneau că sînt purtaţi în chip jalnic spre amîndouă felurile de păcate, i-am oprit să se conducă pe ei înşişi în chip liber. Iar întîistătătorilor lor le-am cerut prieteneşte ca pentru o anumită vreme să le poruncească să împlinească rînduiala aceasta, iar altădată, aceea. Dar prin toate să-şi plece grumazul şi să se supună celui ce îi stăpîneşte şi îi cîrmuieşte.

19) Iubitorul de plăcere obişnuieşte să se vatăme pe sine, dar poate şi pe vreun altul oarecare, prieten de taină. Iar cel stăpînit de iuţime tulbură de multe ori ca un lup toată turma şi necăjeşte multe suflete smerite.

20) Este un lucru urît a tulbura ochiul inimii din mînie, potrivit cu cel ce a zis : «Tulburatu-s-a de mînie ochiul meu» (Ps. 6, 7). Dar mai urît este a arăta pornirea sufletului cu buzele. Iar a face aceasta prin mîini, este cu totul protivnic şi străin vieţuirii călugăreşti, îngereşti şi dumnezeieşti.

21) De voieşti sau mai bine zis socoteşti să scoţi ţandăra din ochiul altuia, să nu o scoţi pe aceasta cu o bîrnă ci cu o pensă. Bîrna este cuvîntul greu sau purtările urîte. Iar pensa este învăţătura blîndă şi mustrarea îndelung răbdătoare [381]. «Mustră, zice, ceartă, mîngîie» (II Tim. 4, 2). Dar nu şi lovi. Iar dacă ar trebui şi aceasta, fă-o rar şi nu prin tine însuţi.

22) Să privim cu luare aminte şi vom vedea şi pe unii din cei cu o fire stăpînită de iuţime, cum postesc, priveghează şi se liniştesc cu rîvnă. Că scopul dracilor este să ispitească prin mijloacele care fac să crească patima, amăgindu-i cu părerea că le fac acestea pentru pocăinţă [382].

381. Scolia sfîntului Antonie, Cap. 69; *Filoc. Rom.* I, 16: «Nu trebuie să ne mîniem pe cei ce păcătuiesc, chiar dacă păcatele săvîrşite de ei sînt vrednice de pedepse. Ci trebuie să-i întoarcem pe cei ce au greşit pentru dreptatea însăşi; şi să-i pedepsim, dacă se potriveşte, fie prin ei înşişi, fie prin alţii. Dar nu trebuie să ne mîniem sau să ne supărăm. Pentru că mînia lucrează dusă numai de patimă şi nu de judecată, sau de dreptate. De aceea, nu primi să te sfătuiască împotriva a ceea ce trebuie nici pe cei miloşi. Cei răi trebuie pedepsiţi pentru binele însuşi şi pentru dreptate şi nu pentru patima proprie a mîniei». «Nu trebuie să îndrepte cineva pe fratele în clipa în care păcătuieşte împotriva lui. Dar în nici alt timp, din răzbunare». «Dreptul înţelept este asemenea lui Dumnezeu. Nu ceartă pe om, răzbunîndu-se pe sine, spre răul aceluia. Ci ca să se îndrepte omul acela, sau ca altul să se înfricoşeze. Certarea deosebită de aceasta, nu e povăţuire».

382. Iuţimea poate servi şi la cele bune, cum am văzut la nota 374. Dar uneori ea poate vătăma pe cineva chiar dacă sîvîrşeşte cele bune. Căci îl face ca să se mîndrească. Sub aparenţa asprimii, Scărarul este un gînditor nuanţat. El vede toate înfăţişările contradictorii ale patimilor şi ale virtuţilor.

23) Dacă un lup (cu sufletul), cum am spus înainte, poate tulbura turma, luînd ca ajutor un drac, negreșit că și un frate prea înțelept, plin de untdelemn, ca un foale, poate face să se liniștească valurile și să scape corabia, avînd ca ajutor un înger [383]. Pe cît de mare e judecata pe care o ia cel dintîi, pe atîta își ia acesta plata de la Dumnezeu și se face pildă folositoare tuturor.

24) Începutul fericitei neamintiri a răului stă în a primi necinstirile cu sufletul amărît și îndurerat; mijlocul, în a rămîne față de ele neîntristat; desăvîrșirea (dacă este vreo desăvîrșire), în a le socoti pe acestea ca laude. Bucură-te, dacă ești dintre cei dintîi; fii tare, dacă ești dintre cei de al doilea; fericit ești dacă ești dintre cei de al treilea, ca unul ce te veselești în Domnul.

25) Jalnică privelişte am văzut arătîndu-ne din mîndrie, fără să-și dea seama, cei ce se mînie. Căci mîniindu-se, din pricina înfrîngerii s-au mîniat iarăși. Și m-am minunat văzîndu-i cum răzbunau căderea cu altă cădere; și mi-a fost milă văzîndu-i cum săvîrșeau din pricina unui păcat alt păcat; și m-am înspăimîntat de viclenia dracilor, văzînd că puțin a trebuit să nu deznădăjduiască de viața lor.

26) Dacă s-ar vedea cineva cum e înfrînt cu ușurință de mîndrie, de fierea mîniei, de răutate și fățărnicie, și dacă s-ar gîndi să tragă sabia cu două tăișuri a blîndeții și neamintirii răului împotriva lor, ar intra

383. Ed. 1970: «Citește, frate, *Exaimeronul* Marelui Vasile, și vei afla acolo minunat explicate undelemnul și valurile. Aci socotesc că Scărarul ia în sens metaforic marea cea sălbăticită. Foalele înseamnă trupul. Untdelemnul, blîndețea; valurile și umflarea lor, sălbăticia; corabia, fratele sau frățimea (obștea)».

P.G.: «Cel blînd își pricinuiește liniște lui și aproapelui. Iar mînia pe mulți i-a înecat și înainte de alții, pe cei ce se mînie».

îndată, ca într-o înălbitoare a mîntuirii, într-o ceată de fraţi şi mai ales din cei mai aspri, dacă voieşte să se dezbrace de ele în chip desăvîrşit. Aceasta pentru ca, întins acolo sub valurile ocărilor şi necinstirilor fraţilor şi bătut în chip înţelegător, sau poate şi în chip simţit, şi împuns şi călcat în chip înţelegător, sau poate ţesălat, împuns şi călcat şi în chip simţit, să fie curăţit de petele aflătoare în sufletul său [384].

Însuşi glasul poporului să te convingă să-ţi faci din ocărîre un mijloc de curăţire a patimilor sufletului. Căci spun unii dintre cei din lume, cînd îi aruncă cuiva în faţă necinstirile, lăudîndu-se faţă de alţii : l-am spălat pe cutare. Iar acest lucru este adevărat.

27) Alta este nemînierea din plîns în începători şi alta nemişcarea (mîniei) aflătoare în cei desăvîrşiţi. Mînia dintîi e ţinută de lacrimi ca de un frîu ; cea de a doua a murit ca un şarpe, tăiată de nepătimire, ca de un cuţit. Am văzut trei călugări batjocoriţi deodată. Unul s-a simţit muşcat şi turburat, dar a tăcut ; al doilea s-a bucurat pentru sine, dar s-a întristat pentru cel ce l-a ocărît ; iar al treilea, întipărind în sine vătămarea aproapelui, a vărsat lacrimi fierbinţi [385].

28) Precum fierbinţeala trupurilor este una, dar multe sînt pricinile înfierbîntării şi nu una, la fel şi

384. Se foloseşte imaginea unei mori de piuă şi toate operaţiile de acolo pentru curăţirea unei stofe. În această curăţătorie călugărul trebuie să stea sub lucrarea altor fraţi, şi anume cît mai aspră. Nu ajunge ca el să lupte singur împotriva mîniei sale cu sabia blîndeţii şi a nepătimirii minte a răului. Ea poate avea două tăişuri. Cu ea poate să taie mînia sa. Dar se poate tăia şi pe sine. Căci blîndeţea poate fi îngăduitoare cu păcatele sale. Aci Scărarul e aspru, pentru că e realist. Ştie ce greu se poate curăţi un suflet prin sine însuşi. El alternează asprimea cu nuanţarea.

385. Cel de al treilea plînge pentru fratele ce l-a ocărît, ca pentru cel ce-şi pierde mîntuirea, ca şi cînd ar fi el însuşi. Acesta s-a identificat deplin cu acela. Iubirea nu mai cunoaşte graniţă. Pildă supremă în aceasta ne este Hristos, Care a pătimit pentru păcatele noastre.

fierberea şi mişcarea mîniei, dar poate şi a celorlalte patimi, au multe şi felurite pricini şi prilejuri. De aceea este cu neputinţă a hotărî despre ele într-un singur chip. Îmi dau mai degrabă cu părerea despre sîrguinţa plină de grijă cu care trebuie să caute fiecare din cei ce bolesc de ele, felul tămăduirii lor. Cea dintîi tămăduire ar consta în a cunoaşte cineva pricina patimii lui. Căci odată pricina aflată, noi cei bolnavi vom afla şi leacul tămăduitor prin purtarea de grijă a lui Dumnezeu şi prin iscusinţa doftorilor duhovniceşti.

29) De pildă, cei ce voiesc să intre împreună cu noi la Domnul, la judecata înţelegătoare ce ne stă în faţă, să intre, ca să fie cercetaţi într-un chip umbrit, despre patimile mai înainte pomenite sau despre pricinile lor. Să fie deci legată, de aci înainte, tirana mînie în cătuşele blîndeţii. Şi lovită de îndelunga-răbdare, trasă de sfînta iubire, să stea înaintea acestui scaun de judecată a Cuvîntului [386] şi să fie cercetate cele ale ei în chip amănunţit: Spune nouă, o, lipsito de minte şi de ruşine, numele celui ce te-a născut pe tine şi a celei ce ţi-a dat viaţă spre rele, numele fiilor tăi şi ale fiicelor necurate! Dar nu numai acestea, ci şi semnul celor ce te-au războit şi omorît! Iar aceea, răspunzîndu-ne, va socoti să spună aşa: Naşterile mele sînt multe; şi tatăl meu nu e unul. Iar maicile mele sînt: iubirea de slavă, iubirea de arginţi, lăcomia pîntecelui, iar uneori şi curvia. Şi cea care m-a născut se numeşte trufia. Iar fiicele mele sînt ţinerea de minte a răului, dușmănia, dezvinovăţirea şi ura. Pîrîşele mele, de care sînt ţinută acum legată, sînt cele protivnice acestora: nemînierea şi blîndeţea. Iar cea care unelteşte împotriva mea se

386. Poate fi vorba de scaunul de judecată al Cuvîntului dumnezeiesc, dar şi al raţiunii şi al cuvîntului nostru sau al semenilor. Căci aci e judecată mînia prin cuvînt, numai dincolo va fi judecată prin lucrarea de osîndire veşnică sau de iertare.

numeşte smerita cugetare. Iar cine a născut-o pe aceasta, întrebaţi-o pe ea însăşi la locul ei.

Pe treapta a opta s-a aşezat cununa nemînierii. Cel ce e acoperit cu ea din fire, poate nu va fi acoperit cu alta. Însă cel ce a dobîndit-o din sudori, a trecut peste cele opt pentru totdeauna.

CUVÎNTUL IX

Despre ţinerea de minte a răului

1) Virtuţile cuvioase se aseamănă scării lui Iacov. Iar patimile necuvioase, lanţului căzut de pe verhovnicul Petru (Fapte 12, 7). Cele dintîi, legîndu-se una de alta, urcă pe cel ce le voieşte la cer. Cele de al doilea se nasc una pe alta şi se strîng una pe alta [387]. De aceea am şi auzit că ţinerea de minte a răului e numită fiică a nepriceputei mînii. Venind acum vremea, să spunem ceva şi despre ea.

2) Ţinerea de minte a răului este sfîrşitul la care duce mînia, păzitoarea păcatelor, urîrea dreptăţii, pierzania virtuţilor, veninul sufletului, viermele m i n ţ i i, ruşinea rugăciunii [388], curmarea

387. «Observă cum părintele înfăţişează capitolul acesta. Virtuţile le-a asemănat cu o scară, pentru că înalţă pe om. Căci tot cel ce urcă pe o scară e văzut că e dus spre înălţime. Iar patimile le-a asemănat cu un lanţ pentru povara lor şi pentru că-l trag pe cel legat neîncetat în jos, sau pentru că nu-l lasă să întreprindă ceva în chip liber. Şi nu e minciună aceasta. Căci atîta povară aduce în inimă patima, că uneori nu-l lasă pe om nici să simtă cele ce-l întristează. Iar asemănîndu-le cu lanţul căzut, a arătat cum putea lepăda lanţul dacă voia, adică prin credinţa fierbinte. Şi aceasta se cunoaşte din faptul că aduce ca pildă pe Petru şi nu pe altul».

388. Ruşinea rugăciunii înseamnă aceasta: Zicînd noi rugăciunea: «şi ne iartă nouă greşalele noastre, precum şi noi iertăm» şi neiertînd, sîntem făcuţi de ruşine din partea noastră înşine, adică de conştiinţa noastră, precum el însuşi-zice mai departe: «Ruşineze-l pe el rugăciunea

cererii[389], înstrăinarea iubirii[390], piron înfipt în suflet[391], simţire neplăcută, iubită ca o dulceaţă a amărăciunii, un păcat neîncetat, o neadormită fărădelege, o răutate de fiecare zi. Una şi aceeaşi (adică ţinerea de minte a răului) e o patimă întunecată şi urîtă, din cele ce se nasc, dar nu nasc[392]. De aceea nu voim să spunem despre ea prea multe.

3) Cel ce şi-a oprit mînia a ucis ţinerea de minte a răului. Căci cît trăieşte tatăl, are loc naşterea de prunci.

4) Cel ce a dobîndit iubirea s-a înstrăinat de nebunia mîniei. Iar cel ce duşmăneşte îşi îngrămădeşte dureri fără rost.

5) Masa dragostei risipeşte ura şi darurile curate înmoaie sufletul[393]. Masa fără luare aminte e maică a

---

lui Iisus etc.». Dar în general rugăciunea noastră e făcută de ruşine de ţinerea minte a răului, întrucît aproape prin fiecare cerem iertarea sau mila lui Dumnezeu. Propriu-zis noi înşine sîntem făcuţi de ruşine prin rugăciunea noastră prin care cerem lui Dumnezeu milă, fără să o dăruim şi noi altora.

389. Aducîndu-ne aminte, fără îndurare, de răul făcut nouă de cineva, nu mai avem curajul să cerem noi înşine ceva de la Dumnezeu cu toată îndrăzneala.

390. Iubirea se înstrăinează de noi, sau noi ne înstrăinăm de ea.

391. E un piron de care se însîngerează sufletul nostru. Căci ţinerea de minte a răului întreţine o turburare în sufletul nostru. E curios că noi udăm pomii otrăvitori ai ţinerii de minte a sufletului, din care ţîşneşte otrava pustiitoare nu numai în sufletul, ci şi în jurul nostru, dar nu udăm pomii ţinerii de minte a binelui ce ni s-a făcut. Dacă am face aceasta, sufletul nostru ar deveni o adevărată grădină binemirositoare a raiului. Şi dacă toţi ar face aşa, s-ar extinde raiul între oameni.

392. Căci ca şi celelalte patimi, ea se naşte oarecum fără voie, dar nu naşte de bunăvoie roduri frumoase.

393. Darurile date celui ce ne-a făcut rău înmoaie atît sufletul celui ce dăruieşte, cît şi pe al celuilalt. Iar în sufletul înmuiat cresc pomii hrăniţi de seva bunăvoinţei, cîtă vreme în sufletul ce ţine minte răul totul este uscat din pricina otrăvii ce ţîşneşte din pomii ţinerii de minte a răului. Sigur că e vorba de darurile curate ale iubirii, nu de cele cu gînd interesat, de mituire.

îndrăznelii [394]. Iar prin fereastra iubirii se strecoară lăcomia pîntecelui.

6) Am văzut ura rupînd o veche legătură a curviei şi aducerea aminte a răului oprind-o în chip ciudat de a se mai înnoda. Minunată privelişte: drac vindecînd alt drac. Iar aceasta e poate o lucrare din iconomie a lui Dumnezeu şi nu a dracilor [395].

7) Ţinerea de minte a răului e departe de puternica iubire firească. Dar curvia se apropie cu uşurinţă de aceasta. Şi vezi cum s-a furişat pe neobservate păduchele în porumbel [396].

8) Ţine minte răul de la draci şi fii pururea atent la ispitele trupului, căci trupul e un prieten nerecunoscător şi viclean. Cu cît îl slujeşti mai mult, cu atît îţi pricinuieşte mai multe ispite.

9) Ţinerea de minte a răului e o tîlcuitoare a Scripturii, găsind în cuvintele Duhului înţelesuri străine, după pofta ei. Să o ruşineze rugăciunea lui Iisus pe care, dacă ţinem minte răul, nu o putem spune împreună cu El.

10) Cînd nevoindu-te mult nu poţi scoate ghimpele cu totul, ploconeşte-te în faţa duşmanului tău măcar

394. Masa, ca prilej de benchetuială, pricinuieşte toate îndrăznelile necuviincioase. Poate că ea s-a făcut din iubire. Dar prin fereastra iubirii (nu pe uşă în mod direct) se strecoară lăcomia.

395. Lucru paradoxal: cel ce curvea înainte cu o altă persoană se scîrbeşte de ea prin ţinere în minte a unui rău pe care aceea i l-a făcut, şi nu mai curveşte. În definitiv dracii au şi o slăbiciune şi o răutate între ei, ca reprezentanţi ai răului; e o dezordine între ei. «Şi am văzut ţinerea de minte a răului dezlegînd cu totul de curvie. Căci uşor se strecoară curvia în cei ce se iubesc. Dar de cei ce se urăsc stă departe».

396. De pildă soţii între care există iubire naturală, nu ţin minte greşelile ce şi le fac uneori. Dar cînd s-a ivit în iubirea lor curvia, ţinerea de minte a răului se iveşte cu uşurinţă şi astfel în porumbiţa păcii dintre ei a apărut păduchele scîrbei unuia de altul. «Adică păcatul a apărut în virtute. Precum păduchele vatămă şi spurcă pe nebăgate de seamă porumbiţa, aşa curvia alungă şi nimiceşte iubirea».

cu gura, ca ruşinîndu-te de făţărnicia faţă de el, să-l iubeşti în chip desăvîrşit împins de conştiinţă ca de foc [397].

11) Te vei cunoaşte pe tine izbăvit de putreziciunea aceasta (ţinerea de mine a răului), nu cînd te vei ruga pentru cel ce te-a supărat, nici cînd îl vei răsplăti cu daruri, nici cînd îl vei aduce la masă, ci cînd, aflînd că a căzut într-o nenorocire sufletească sau trupească, vei suferi şi vei plînge ca pentru tine însuţi.

12) Cel ce se linişteşte ţinînd minte răul are încuibată în sine o viperă purtătoare de venin ucigător. Aducerile aminte ale Patimilor lui Iisus vor tămădui sufletul ce ţine minte răul, ruşinîndu-l puternic cu a Lui neţinere de minte a răului.

13) În lemnul putred se prăsesc carii, şi purtările prea blînde şi în chip mincinos liniştite au lipite de ele ura nebună. Cel ce o leapădă pe aceasta a aflat iertare. Dar cel ce se lipeşte de ea se va lipsi de îndurare.

14) Unii s-au predat pe ei ostenelilor şi sudorilor pentru a dobîndi iertare. Dar cel ce nu ţine minte răul a luat-o înaintea acestora [398], dacă e adevărat cuvîntul: «Iertaţi repede şi vi se va ierta din belşug» (Lc. 6, 37).

15) Neţinerea de minte a răului este semnul adevăratei pocăinţe. Iar cel ce ţine dușmănie şi pare că se pocăieşte, e asemenea celui căruia i se pare că aleargă în vis.

397. Dacă te ţii rigid şi nu-i spui dușmanului măcar cuvinte bune, adaugi la patima ţinerii de minte a răului şi patima mîndriei.

398. Ceea ce urmăreşte Scărarul sînt nu ostenelile şi chinurile pentru ele înseşi, ci limpezimea străvezie a sufletului, care nu are în sine nimic tulbure, nimic de ascuns aproapelui, nimic pătimaş şi care-l îngustează, putînd fi prin această limpezime deschis infinităţii dumnezeieşti. Acesta e sufletul curat care reflectă prin oglinda lui nemărginită de nici o patimă toată infinitatea lui Dumnezeu cel atotiubitor.

16) Am văzut pe unii ce ţineau minte răul, îndemnînd pe alţii să nu ţină minte răul. Şi ruşinîndu-se de propriile lor cuvinte, au pus şi ei capăt patimii acesteia [399].

17) Să nu socotească nimenea această întunecime ca o patimă uşoară, trecătoare. Căci de multe ori obişnuieşte să se întindă pînă la bărbaţii duhovniceşti.

A fost treapta a noua. Cel ce a cîştigat-o poate să ceară de acum cu îndrăznire dezlegarea greşalelor de la Dumnezeu Mîntuitorul [400].

CUVÎNTUL X

Despre clevetire

1) Nimenea, socotesc, dintre cei ce judecă sănătos, nu va tăgădui că din ură şi din ţinerea de minte a răului se naşte clevetirea. De aceea s-a şi rînduit aceasta după părinţii ei, ca într-un lanţ. Clevetirea este fiica urii. E o boală subţire, dar o lipitoare grasă, ascunsă

399. Vedem iarăşi gîndirea largă şi înţelegătoare a Scărarului. El nu condamă simplist pe cei ce laudă ceea ce nu fac ei, ci recunoaşte că uneori aceştia sînt folosiţi de cuvintele lor, care nu se acoperă însă cu faptele lor. Căci de multe ori cuvintele omului nu sînt ale lui, ci ale lui Dumnezeu, Care-l sileşte să vorbească prin conştiinţa lui. În acest caz, prin cuvintele ce le rostesc unii îşi predică, sau li se predică şi lor, saŭ din voinţa de a încălzi pe alţii pentru un lucru bun, se încălzesc şi pe ei înşişi. Sau, căldura cu care primesc alţii cuvintele rostite de ei se întinde şi la ei. *Scolia* sfîntului Nil: «Trebuie să spună cele bune şi cel ce nu le face, ca să înceapă, ruşinat de vorbe, să săvîrşească fapta». Aceasta e de natură să anuleze critica ce o fac unii preoţilor care nu împlinesc totdeauna cuvîntul lui Dumnezeu pe care-l propovăduiesc.

400. El nu se va mai ruşina să zică: «Şi ne iartă nouă greşalele noastre, precum iertăm şi noi greşiţilor noştri». El a iertat cu adevărat, deci poate cere să i se ierte şi lui.

şi tăinuită, care suge şi seacă sîngele iubirii [401]. E făţărnicirea iubirii, pricinuitoarea întinăciunii şi poverii inimii.

2) Precum există tinere care fac cele rele fără ruşine şi există altele care săvîrşesc lucruri mai urîte decît cele dintîi, dar pe ascuns şi mai cu ruşine, aşa se poate întîmpla şi cu patimile de necinste. Astfel de tinere sînt: făţărnicia, viclenia, întristarea, ţinerea minte a răului, clevetirea inimii. Acestea una spun la arătare şi alta gîndesc [402].

3) Am auzit pe unii clevetind şi i-am certat [403]. Dar lucrătorii acestui rău răspundeau în apărarea lor, că fac aceasta din dragostea şi din grija pentru cel clevetit. Iar eu le-am spus să înceteze cu această dragoste, căci nu minte cel ce a zis: «Pe cel ce cleveteşte în ascuns pe aproapele lui, alungă-l» (Ps. 100, 5). Dacă spui că-l iubeşti, roagă-te în taină pentru el, şi nu-ţi

401. Scărarul e şi un mare poet al lumii interioare de umbre şi lumini uneori amestecate, alteori neamestecate, dar totdeauna altfel. De altfel toţi scriitorii duhovniceşti sînt poeţi ai acestei lumi, nu în sensul că imaginează ceea ce nu este, ci în sensul că trăind bogăţia acestei vieţi, reuşesc să o redea în moduri cît mai corespunzătoare, care trebuie să se folosească de imagini.

402. «Tinere nerușinate sînt: lăcomia pîntecelui, beţia, curvia, slava deşartă. Iar ascunse sînt: făţărnicia, clevetirea, ura, pizma, care săvîrşesc şi uciderile».

403. «Sufletul clevetitor are trei ghimpi: el se vatămă pe sine şi pe ascultători, dar uneori şi pe cel clevetit». *Alta:* «Ura faţă de aproapele este moartea sufletului propriu». *Alta:* «Neosîndirea aproapelui e un zid (de apărare) pentru cei ce se nevoiesc întru cunoştinţă. Dar clevetirea aproapelui dărîmă acest zid întru neştiinţă». Neosîndirea aproapelui ţine un zid de respect între mine şi el; sau o comunicare cu el în iubire, cu voia lui. Prin clevetire pornesc asupra lui cu silă fără iubire, voind să-l tăvălesc în noroi ca pe un obiect. Dar de fapt prin aceasta nu reuşesc să intru în ceea ce e mai intim şi mai adevărat în el. Şi nici chipul acestei mincinoase iubiri nu-l primeşte Domnul, pentru că nu-l primeşte nici cel clevetit.

bate joc de om. Căci acesta este felul iubirii primit la Domnul.

4) Să nu-ţi rămînă ascuns lucrul acesta şi te vei trezi, ca să nu mai judeci pe cel ce greşeşte: Iuda era în ceata ucenicilor, iar tîlharul în ceata ucigaşilor. Şi într-o clipă s-a făcut o schimbare minunată între ei.

5) De voieşte cineva să biruiască duhul clevetirii, să nu învinovăţească pe cel ce a greşit, ci pe dracul care l-a ispitit. Căci nimenea nu voieşte să păcătuiască faţă de Dumnezeu, chiar dacă toţi păcătuim fără să fim siliţi [403 bis].

6) Am văzut pe unul păcătuind pe faţă şi pocăindu-se în ascuns. Şi pe cel ce l-am osîndit ca curvar, l-am aflat socotit la Dumnezeu neprihănit, pentru că îl îmblînzise cu adevărat prin întoarcerea sa.

7) Să nu te sfieşti niciodată de cel ce cleveteşte pe aproapele faţă de tine. Mai degrabă zi către el: «Încetează, frate! Eu în fiecare zi fac lucruri mai rele ca el. Şi cum pot să-l osîndesc pe el?» Prin aceasta vei cîştiga două lucruri: cu un singur leac te vei vindeca şi pe tine şi pe aproapele [404].

8) Una şi singură este calea cea mai scurtă dintre căile ce duc la iertarea greşalelor: să nu judeci, dacă e adevărat cuvîntul: «Nu judecaţi şi nu veţi fi jude-

403 bis. Ed. 1970: «Adică nu păcătuim siliţi, pentru că sîntem liberi, ci amăgiţi de draci şi atraşi de mintea noastră spre păcatele plăcerii şi spre patimi».

404. *Scolia* Avei Isaia: «De-ţi va spune cineva cuvinte nefolositoare, să nu voieşti să-l asculţi pe el, ca să nu-ţi ucizi sufletul tău. Să nu te ruşinezi de faţa lui, ca să nu-l superi. Să nu te mulţumeşti cu cuvîntul celor ce zic: «Nu primesc cu inima». Să nu zici aceasta. Căci nu eşti mai presus de primul zidit pe care l-a făcut Dumnezeu cu mîna Sa şi pe care nu l-a folosit clevetirea (diavolului). Fugi deci şi nu asculta. Ia seama ca nu cumva fugind cu trupul, să voieşti să cunoşti cele spuse. Căci de vei asculta cuvîntul numai o clipă, dracii nu vor lăsa cuvîntul pe care l-ai auzit (să fie uitat), ci vor ucide sufletul tău. De aceea fugi, fugi cu totul».

caţi» (Mt. 7, 5). Pe cît de străin este focul de apă, pe atît de străin este a judeca, celui ce voieşte să se pocăiască.

9) Chiar de ai vedea pe cineva greşind în ceasul morţii, nici atunci să nu-l osîndeşti. Căci necunoscută este oamenilor judecata lui Dumnezeu. Unii au făcut greşeli mari la arătare, dar au făcut lucruri şi mai mari în ascuns. S-au înşelat deci iubitorii de osîndiri, prinzînd fum în loc de soare [405].

10) Ascultaţi la mine, ascultaţi toţi controlorii cei răi ai altora. Dacă e adevărat, precum şi este, că: «Cu ce judecată veţi judeca, cu aceea veţi fi judecaţi» (Mt. 7, 5), negreşit în cele ce vom cleveti pe aproapele, în acelea vom cădea, fie sufleteşti, fie trupeşti. Şi altfel nu va fi.

11) Contabilii aspri şi amănunţiţi ai greşelilor aproapelui suferă de această patimă, pentru că nu şi-au adus nici odată aminte în chip nemincinos şi deplin de greşelile lor [406]. Căci dacă ar privi cineva amănunţit la păcatele sale, înlăturînd acoperămîntul iubirii de sine, n-ar mai purta grija de nimic din cele ale vieţii. Ar socoti că nu-i ajunge timpul nici măcar pentru a se plînge pe sine, chiar dacă ar trăi 100 de ani, chiar dacă ar vedea rîul Iordanului plin întreg de lacrimile pornite din ochii săi.

12) Mi-am cercetat plînsul şi n-am aflat în el nici urmă de clevetire, sau de osîndire.

13) Dracii ne silesc fie să păcătuim, fie, dacă nu păcătuim, să judecăm pe cei ce păcătuiesc, pentru ca prin lucrul de al doilea să pătăm pe cel dintîi. Cunoaşte că

405. «Părintele aseamănă faptele bune cu soarele, cu adevărul, cu lumina, iar păcatul cu minciuna, cu întunericul şi cu fumul».

406. «E adevărat. Dacă mintea n-ar ieşi din sine, lăsînd ale sale şi rîzînd de ale altora, nu ar ajunge să judece». Judecarea altora înseamnă de fapt o uitare de sine.

semnul clevetitorilor, sau al pizmaşilor, este acesta: bîrfesc şi ponegresc cu plăcere şi cu uşurinţă învăţăturile, sau faptele, sau împlinirile aproapelui, scufundîndu-se jalnic în duhul urii [407].

14) Am văzut pe unii făcînd pe ascuns şi neştiut de lume tot felul de greşeli şi, cu presupusa lor curăţie, osîndind aspru pe cei ce săvîrşeau unele greşeli mici la arătare.

15) A judeca înseamnă a răpi cu obrăznicie un drept al lui Dumnezeu. Dar a osîndi înseamnă a-şi pierde cineva sufletul.

16) Precum închipuirea de sine poate pierde pe cel ce o are chiar fără altă patimă, tot aşa şi judecarea altora, chiar de se află singură şi de sine în noi, poate să ne piardă cu desăvîrşire, dacă fariseul acela a fost judecat numai din aceasta (Lc. 18, 14).

17) Culegătorul de struguri destoinic mănîncă numai boabe coapte şi nu culege nimic din aguridă. Mintea pricepută şi înţeleaptă ia aminte cu sîrguinţă la toate virtuţile pe care le vede la vreunii. Cel fără de minte însă iscodeşte cele vrednice de ocară şi lipsurile. Despre aceasta s-a zis: «Iscodit-au fărădelegi, istovitu-s-au născocind iscodiri» (Ps. 63, 6).

18) Să nu osîndeşti, chiar de vezi cu ochii tăi. Căci de multe ori se înşeală şi aceştia.

A fost treapta a zecea, pe care cel ce a biruit-o s-a făcut lucrător al dragostei sau al plînsului.

---

407. *Scolia* lui Fotie al Constantinopolei: «Firile curioase voiesc să vadă fapta aproapelui şi privesc cu ochi ascuţiţi scăderea lui. Şi de o află, o răpesc şi o iscodesc, iar de nu o află, voiesc mai bine să o închipuie, să o plăsmuiască decît să plece cu curiozitatea nemulţumită». *Alta:* «Părerile răutăcioase se luptă să strîmbe în rău faptele bune şi cuvintele folositoare». *Alta:* «Vorbeşte cu grijă înaintea celui mîndru şi bolnav de pizmă, căci cînd tu vorbeşti, el dă în mînia lui cuvintelor tale tîlcul care voieşte. Şi din cele bune ale tale ia pricini spre poticnirea altora; şi cuvintele tale se vor schimba în cugetarea lui după felul bolii lui».

CUVÎNTUL XI

Despre multa vorbire și despre tăcere

1) Am arătat pe scurt în cele de pînă acum că e un lucru foarte primejdios, care se furișează chiar în cei ce par duhovnicești, a judeca [408], sau mai degrabă a fi judecat și a fi osîndit de limbă [409]. Dar acum urmează să vorbim puțin, la locul cuvenit ei și despre pricina, sau ușa prin care intră sau iese aceasta.

2) Multa vorbire este catedra slavei deșarte, prin care aceasta se arată pe sine și se face cunoscută. Multa vorbire este semnul neștiinței, ușa clevetirii, călăuza glumelor, slujitoarea minciunii, risipirea străpungerii, născătoarea trîndăviei sau pricinuitoarea ei, înaintemergătoarea somnului, împrăștierea minții adunate în sine, pierzătoarea pazei de sine, răcitoarea căldurii, întunecarea rugăciunii.

3) Tăcerea întru cunoștință este maica rugăciunii [410], izbăvirea din robie, păzirea focului [411], supraveghetoarea gîndurilor, straja în fața vrăjmașilor [412], închisoarea plînsului, prietena lacrimilor, lucrătoarea

408. Ed. 1970: «Spune că chiar celor ce socotesc că e rău a judeca, sau chiar celor ce par să fie duhovnicești, li se întîmplă de multe ori, din neatenție, sau din moleșala minții, să li se furișeze aplecarea spre cele ce nu se cuvin, sau păcatul».

409. Cel ce judecă va fi judecat, deci, osîndit de propria lui limbă.

410. Tăcerea întru cunoștință este tăcerea minții ocupată cu pătrunderea într-o lume necunoscută încă, pe care caută să o înțeleagă. Nu e o tăcere care nu gîndește la nimic. Cînd se scufundă în Dumnezeu și în cunoașterea smereniei sale în fața lui Dumnezeu, ea dă naștere rugăciunii.

411. «Izbăvirea din robia» celor ce ne îngustează și ne silesc la repetarea acelorași lucruri. «Păzirea focului», pentru că e descoperirea a ceva nou, descoperirea unor noi înțelesuri ascunse în infinitatea dumnezeiască. Și aceasta ne încălzește.

412. «Tăcerea întru cunoștință nu numai că ne păzește de vrăjmași, dar nici nu-i lasă să se apropie».

pomenirii morţii, zugravul chinurilor, iscoditoarea judecăţii, slujitoarea îngrijorării, duşmana îndrăznelii, soaţa liniştei, protivnica iubirii de a fi învăţătoare, adaus de cunoştinţă, pricinuitoarea vederilor, înaintare nevăzută, urcuş neobservat.

4) Cel ce-şi cunoaşte greşelile îşi înfrînează limba. Iar vorbăreţul nu s-a cunoscut încă pe sine cum trebuie. Prietenul tăcerii se apropie de Dumnezeu [413] şi, vorbind cu El fără să ştie cum, e luminat de Dumnezeu [414]. Tăcerea lui Iisus a ruşinat pe Pilat şi liniştea unui om duhovnicesc mistuie slava deşartă.

5) După ce a spus un cuvînt, Petru a plîns cu amar, pentru că nu şi-a adus aminte de cel ce a zis : «Zis-am : păzi-voi căile mele, ca să nu păcătuiesc cu limba mea» (Ps. 38, 1) şi de altul care a zis : «E mai bine a cădea de la înălţime pe pămînt, decît din pricina limbii» (Inţ. Sir. 20, 19).

6) Nu voiesc să scriu multe despre acestea, deşi vicleniile patimilor mă îndeamnă [415]. Dar am auzit odată

413. Cine s-a cunoscut cum trebuie, ştie că e indefinit şi nu se poate descrie. Îşi dă seama de apofaticul (negrăitul) omenesc. Pe lîngă aceea, cunoscîndu-se pe sine a ajuns la smerenie, adică la cunoştinţa micimii şi nepriceperii sale, şi nu vrea să spună cuvînt. Căci orice cuvînt vrea să înveţe pe altul ceva. Dacă numai în tăcere se cunoaşte pe sine, ca negrăit, numai în tăcere se poate apropia cineva de Dumnezeu, infinit mai negrăit.

414. Tăcerea în care s-a apropiat cineva de Dumnezeu, e pe de altă parte convorbire cu Dumnezeu mai presus de orice vorbire. El cunoaşte pe Dumnezeu ca subiect care-i cere ceva, şi-I răspunde prin smerenia sa. Iar aceasta e o lumină ce-i vine din Dumnezeu. E lumina măreţiei Lui, Care-i luminează micimea sa dar i-o şi umple de Dumnezeu, ca dependentă de Dumnezeu. «De-ţi vei păzi limba ta, frate, ţi se va da ţie de la Dumnezeu harul străpungerii inimii, ca să vezi în ea sufletul tău, şi prin aceasta vei intra în bucuria Duhului. Dar dacă limba ta te va birui, crede-mi mie în ce-ţi spun : niciodată nu vei putea ieşi din întuneric». *Alta :* «Dacă nu ai inima curată, să ai măcar gura curată».

415. «Vicleniile patimilor ne îndeamnă să vorbim adeseori pătimaş despre ele, adică despre vorbărie, despre tăcere şi despre altele, dar nu mă supun lor, căci nu pot, vorbind despre tăcere, să cad în vorbărie».

pe cineva, dornic să afle de la mine ceva despre liniște, care zicea că multa vorbire se naște numaidecît din una din acestea : fie dintr-o îndelungată vieţuire şi deprindere vicleană şi neînfrînată (căci limba, fiind şi ea un mădular al trupului, cere ceea ce a învăţat şi s-a obişnuit), fie, la cei ce se nevoiesc şi mai ales la ei, din slava deşartă ; iar uneori şi din lăcomia pîntecelui. Pentru aceea adeseori mulţi înfrînîndu-şi pîntecele, cu oarecare forţare, închid şi limba şi multa ei vorbire în tăcere.

7) Cel ce se gîndeşte cu grijă la moarte îşi opreşte cuvintele. Şi cel ce a agonisit plînsul sufletului se fereşte de vorba multă ca de foc.

8) Cel ce iubeşte liniştea şi-a pus lacăt la gură. Iar cel ce doreşte să dea ocol lumii e alungat din chilie.

9) Cel ce a cunoscut mirosul focului celui prea înalt, fuge de însoţirea cu oamenii, cum fuge albina de fum. Căci pe ea fumul o alungă ; iar aceluia însoţirea cu oamenii îi lucrează împotrivă.

10) Puţini pot opri apa fără de zăgazuri, dar şi mai puţini îşi pot opri gura neînfrînată.

A fost treapta a unsprezecea. Cel ce a biruit-o a tăiat deodată mulţime de rele.

CUVÎNTUL XII

Despre minciună

1) Focul se naşte din piatră şi fier. Minciuna, din vorbă multă şi din gluma prostească. Minciuna înseamnă pieirea dragostei, iar jurămîntul mincinos, tăgăduirea lui Dumnezeu.

2) Nimenea dintre cei sănătoşi la minte să nu-şi închipuie că păcatul minciunii e unul mic. Duhul Sfînt a

rostit o judecată înfricoşătoare împotriva ei. Dacă David zice către Dumnezeu: «Vei pierde pe toţi cei ce grăiesc minciună» (Ps. 5, 6), ce vor pătimi cei ce întăresc minciuna cu jurăminte?

3) Am văzut pe unii fălindu-se cu minciuna şi ţesînd prin glume şi vorbe deşarte pricini de rîs şi alungînd în chip jalnic plînsul ascultătorilor [416].

4) Cînd dracii ne văd încercînd să ne depărtăm ca de la o ciumă de la auzirea glumelor, după începutul făcut cu noi de asprul nostru povăţuitor, încep să ne momească cu aceste două gînduri, şoptindu-ne fie: «Nu întrista pe cel ce lămureşte», fie: «Nu te arăta pe tine mai iubitor de Dumnezeu, decît cei de faţă». Sari, nu zăbovi! Iar de nu, îţi vei închipui în rugăciune gîndurile unor lucruri care stîrnesc rîsul. Nu fugi numai, ci risipeşte cu bunăcredincioşie şi şederea vicleană, aducîndu-ţi în minte gîndul judecăţii. Căci e mai bine pentru tine să ieşi din această împrejurare stropit şi cu puţină slavă deşartă şi să te afli astfel pricină de folos multora [417].

5) Maica şi pricina minciunii este, de multe ori, făţărnicia. Căci unii spun că făţărnicia nu e altceva decît plănuirea şi născocirea de minciuni, avînd împreunat şi împletit cu ea jurămîntul. Cel ce are frica

416. «Ascultătorii sînt o treaptă a celor ce vin la pocăinţă, care se numesc şi plîngători, stînd la uşile bisericilor şi cerînd prin pocăinţă sinceră şi plîns adînc primirea din nou. Prin extinderea acestui nume a numit pe toţi cei ce se pocăiesc şi plîng pentru păcatele lor, ascultători. Aceştia cad din lucrarea lor prin cuvîntul ce stîrneşte rîsul».

417. Cel ce fuge este stropit poate cu puţină slavă deşartă, căci poate va fi lăudat pentru plecarea lui. «Făţarnicul, cîtă vreme se poate ascunde, vînează slava, dîndu-se ca drept. Dar cînd e dat pe faţă, răspîndeşte cuvinte pricinuitoare de moarte, crezînd că-şi poate ascunde urîciunea sa prin calomniile împotriva altora. Pe acesta cuvîntul lui Dumnezeu l-a asemănat cu un pui de viperă, izvorîtor de venin şi i-a poruncit să facă roduri vrednice de pocăinţă, adică să-şi potrivească gîndirea ascunsă a inimii cu purtările văzute».

Domnului e străin de minciună, avîndu-şi conştiinţa ca judecător nemitarnic [418].

6) Precum în toate patimile cunoaştem deosebiri de vătămări, aşa şi în minciună [419]. Căci alta este judecata celui ce minte de frica pedepsei şi alta a celui ce minte neameninţat de vreo primejdie. Unul a mințit pentru desfătări, altul pentru pofta de plăceri; altul, ca să dea celor de faţă prilej de rîs; altul, ca să întindă o cursă fratelui şi să-i facă rău [420].

7) Minciuna din frica de chinurile stăpînitorilor se şterge; dar e desfiinţată cu totul de mulţimea lacrimilor. Mincinosul care întinde curse socoteşte adeseori chiar pierderea sufletului ca dreptate. Bărbatul născocitor de minciuni se dă pe sine ca urmînd pilda lui Raav şi spune că prin pierderea sa urmăreşte scăparea altora [421].

418. «Cel ce iubeşte slava de la oameni născoceşte minciuna. Cel ce o schimbă pe aceasta în smerenie face să fie în inima lui mai mare frica de Dumnezeu». *Alta:* «Deprinde limba ta cu cuvintele lui Dumnezeu întru cunoştinţă şi minciuna va fugi de la tine». Adică, foloseşte cuvintele lui Dumnezeu în înţelesul lor adevărat şi vei ocoli minciuna. Căci şi făţarnicul poate folosi cuvintele lui Dumnezeu, dar într-un înţeles strîmbat.

419. «După deosebirea vorbelor mincinoase va fi şi judecata lor. Căci se minte fie din plăcere, fie din glumă, fie din viclenie, fie din făţărnicie. Sau timpul cere uneori celui ce spune adevărul să schimbe fie cuvîntul, fie purtarea, fie motivarea, spre mîntuirea aproapelui. Ai ca pildă fie pe Raav, fie pe David, fie pe Samuel. Unul va schimba cuvîntul ca Raav, altul purtarea ca David, altul motivarea, ca Samuel, în folosul lui David».

420. Mincinosul prezintă un chip neadevărat al realităţii, ca să pună pe cineva în situaţia de a nu lucra potrivit cu ea şi deci de a se păgubi. Dar uneori cineva trebuie cruţat de a afla realitatea în toată grozăvia ei, pentru a-l pregăti pe încetul pentru ea.

421. Mincinosul făţarnic dat pe faţă spune uneori: mi-am prilejuit, prin minciună, pierderea sufletului meu, pentru a scăpa pe alţii. Deci el socoteşte chiar pierderea sufletului său ca o faptă de dreptate. E aci o dublă făţărnicie. Scărarul cunoaşte şi în cazul minciunii tot felul de situaţii. El condamnă în modul cel mai aspru numai făţărnicia care urmăreşte răul altuia.

8) Cînd ne vom curăţi cu totul de minciună, vom putea să o folosim şi pe ea, dar cu frică, dacă o cere momentul [422]. Nu cunoaşte pruncul minciuna şi nici sufletul izbăvit de viclenie. Cel veselit de vin spune, fără să vrea, adevărul în toate. Şi cel beat de străpungerea inimii nu poate minţi.

A fost treapta a douăsprezecea. Cel ce a păşit pe ea a cîştigat rădăcina bunătăţilor.

CUVÎNTUL XIII

Despre lenea sufletească

1) Si aceasta este una din ramurile vorbăriei şi prima nepoată a ei, precum am spus mai înainte. Vorbesc de lîncezeala sufletească. De aceea i-am rînduit şi ei un loc în lanţul cel rău. Ea este lîncezeala sufletului, o moleşală a minţii în nevoinţă, o sçîrbă faţă de făgăduinţa călugărească, o pornire de a ferici pe mireni, o defăimare a lui Dumnezeu ca nemilos şi neiubitor de oameni, o plictiseală de citirea psalmilor. Ea e neputincioasă în rugăciune, dar e tare ca fierul în slujirea în cele materiale, neobosită în lucrul mîinilor şi iscusită în ascultare [423].

2) Bărbatul ascultător nu cunoaşte lîncezeala sufletului. Căci prin cele ale simţurilor înfăptuieşte cele ale gîndirii.

3) Viaţa de obşte este protivnică lîncezelii. Dar celui ce se linişteşte, aceasta îi este o soaţă neîncetată.

422. Într-un fel acest om e curat de duhul minciunii, fiindcă o foloseşte pentru nevoia reală de a scăpa pe cineva.

423. E mai greu să te rogi decît să lucrezi ceva în afară. De aceea, mereu se scuză cel ce amînă rugăciunea, că e încă ocupat cu ceva. «Lîncezeala se întăreşte din rugăciune şi din citirea psalmilor, dar scade şi se pierde în slujiri şi în lucruri de mînă. Ea îi face îndrăzneţi pe cei moleşiţi, războiţi de ea şi slăbănogi pe cei pe care îi biruieşte».

Nu se va despărți de el pînă va muri ; pînă va muri îl va război. Văzînd ea chilia pustnicului, zîmbește. Și apropiindu-se de el, se sălășluiește lîngă el [424].

4) Doftorul cercetează pe bolnavi dimineața și lenea sufletească a celui ce se nevoiește, pe la amiazi. Lenea sufletească își dă ca motiv primirea de oaspeți și cere să fie pusă la lucrul mîinilor pentru a face milostenie. Ea îndeamnă plină de sîrguință la cercetarea bolnavilor, amintind de Cel ce a zis : «Bolnav am fost și n-ați venit la Mine» (Mt. 25, 38). Ea ne cere să mergem la cei neputincioși și descurajați. Ea, cea descurajată, ne spune : «Mîngîiați pe cei descurajați». Stînd la rugăciune, își aduce aminte de lucruri de trebuință și născocește tot felul de meșteșugiri, ea cea lipsită de judecată, ca să ne atragă prin vreun motiv binecuvîntat, ca printr-un căpăstru, din rugăciune.

5) Dracul trîndăviei sufletești aduce pe la amiazi o tremurare de trei ceasuri, împreună cu dureri de cap și cu fierbințeală și cu ameteli. Pe la ceasul al nouălea (pe la trei după amiază), acestea se mai domolesc. Iar cînd se pune masa, sare din așternut. Cînd sosește vremea rugăciunii, iarăși se îngreunează cu trupul. Stînd la rugăciune, îi scufundă pe călugări iarăși în somn și le răpește stihul din gură cu căscături necuvenite.

6) Fiecare din celelalte patimi e nimicită de o virtute. Dar trîndăvia sufletească este moartea atotcuprinzătoare a călugărului.

7) Sufletul bărbat învie mintea moartă, dar lîncezeala și lenea risipesc toată bogăția.

8) Fiind și ea una din cele opt întîistătătoare ale răutății, vom spune și despre ea ceea ce am spus despre tot șirul acelora. Dar vom adăuga și aceea, că atunci cînd se face cîntarea de psalmi, trîndăvia sufle-

424. «Fiind greu de înfrînt, se înarmează și capătă putere împotriva celor ce se roagă, cîntă și se liniștesc. Ba uneori îi și biruiește».

tului nu se arată. Iar cînd se săvîrşeşte pravila, ochii stau deschişi.

9) În vremea trîndăviei se dovedesc cei ce silesc (Împărăţia cerurilor). Căci nimic altceva nu pricinuieşte călugărului cununi ca trîndăvia, dacă împlineşte neobosit lucrul lui Dumnezeu. Ia seama şi o vei vedea războindu-te cînd stai în picioare, îndemnîndu-te să te aşezi pe scaun şi să te reazemi de peretele chiliei, sau făcîndu-te să mişti şi să baţi din picioare [425]. Cel ce plînge nu cunoaşte trîndăvia sufletului.

10) Să fie legat şi acest tiran de aducerea aminte a păcatelor şi să fie bătut cu lucrul mîinilor. Să fie tras de gîndul la bunătăţile viitoare şi pus înainte, să fie întrebat de cele cuvenite: «Spune, deci, tu, moleşitule şi lîncedule, cine te-a născut pe tine din răutate? Cine sînt nepoatele tale? Cine, cei ce te războiesc şi te ucid?» Iar el, silit, va răspunde: «Eu nu am unde să-mi plec capul între cei cu adevărat ascultători. Dar am loc şi vieţuiesc cu cei ce se îndeletnicesc cu liniştea. Iar cele ce m-au născut sînt multe şi felurite. Cîteodată nesimţirea sufletului, alteori neaducerea aminte de cele de sus; cîteodată şi prea multele osteneli. Iar nepoatele mele [426] sînt cele care, cu toate mutările din

425. «Stăruie în locul în care şezi, împotrivindu-te moleşelii. Căci nu prin strămutare vei domoli patimile, ci prin luarea aminte a minţii. Avem nevoie de răbdare, ca făcînd voia lui Dumnezeu să dobîndim făgăduinţele. Iar cel ce e purtat din loc în loc de trîndăvie, s-a depărtat de răbdare, ca şi bolnavul de sănătate. Deci nu în moleşeală se face cunoscută virtutea, ci în răbdare. Iar răbdarea reînnoită se întăreşte prin îndeletnicirea minţii cu contemplarea şi cu cugetarea la cele ce ne aşteaptă. Prin acestea, îngrăşîndu-se, mintea primeşte putere, precum trupul, din mîncările simţite».

426. «De te îngrijeşti cu inima fierbinte de porunci, vei cunoaşte pe cei ce te tulbură din ce motiv te tulbură. Ei te îndeamnă ca din plictiseală să-ţi alegi, fără pricină, alt loc şi iarăşi răzgîndindu-te te aşezi. Ei turbură mintea, ca să se facă rătăcitoare şi leneşă. Dar cei ce cunosc viclenia lor, rămîn netulburaţi, mulţumind Domnului că le-a dat puterea să

loc în loc, rămîn cu mine: neascultarea părintelui, neaducerea-aminte de judecată, ba uneori şi părăsirea făgăduinţei. Duşmanii mei, de care sînt legat acum în lanţuri, sînt cîntarea de psalmi şi lucrul mîinilor. Cel ce mă războieşte este gîndul morţii. Iar cea care mă omoară cu desăvîrşire este rugăciunea împreunată cu nădejdea sigură a bunătăţilor (viitoare). Iar cine a născut rugăciunea, întreba-ţi-o pe ea» [427].

Aceasta e a treisprezecea biruinţă. Cel ce a dobîndit-o pe ea e cercat cu adevărat, în tot binele.

CUVÎNTUL XIV

Despre pîntecele atotlăudat şi tiran

1) Avînd să vorbim despre pîntece, ne-am hotărît să vorbim înţelepţeşte (să filozofăm) împotriva noastră ca în toate celelalte [428]. Căci m-aş minuna să se poată elibera cineva de el, înainte de a se sălăşlui în mormînt.

2) Lăcomia stomacului este făţărnicia pîntecelui. Săturat, strigă că e lipsit; şi ghiftuit şi plesnit de sătul, ţipă că îi e foame. Lăcomia pîntecelui e bucătar iscusit, născocind tot felul de mîncări gustoase. Astupîndu-se un canal, se deschide altul. Închizîndu-l pe acesta, se

rabde. Căci răbdarea, îndelunga-răbdare şi iubirea mulţumeşte pentru osteneli şi greutăţi. Iar trîndăvia şi nepăsarea şi pofta de tihnă caută locul unde sînt slăvite. Din multa slavă însă slăbesc simţurile. Şi în chip necesar sînt luate în robia patimilor şi pierd înfrînarea ascunsă, prin împrăştiere şi săturare».

427. «Rugăciunea neîmprăştiată e născută de credinţa văditä în Dumnezeu, de nădejdea făgăduinţei şi de dragostea desăvîrşită, unite cu înfrînarea atotcuprinzătoare».

428. «Nu atîrnă de noi ca sufletul să ne fie atacat şi tulburat de toate gîndurile generale ale răutăţii. Dar atîrnă de noi a se mişca şi a zăbovi patima în noi. De aceea a spus sfîntul că va filozofa împotriva lui. Căci ţine de noi să nu ne lăsăm biruiţi de vreuna din ele».

cască un altul. Lăcomia pîntecelui este o amăgire a ochilor, care înghiţind puţine, doreşte să le înghită pe toate.

3) Săturarea de bucate este maica curviei [429], iar necăjirea pîntecelui e pricinuitoare de curăţie. Cel ce mîngîie pe leu îl domesticeşte adeseori, dar cel ce mîngîie trupul îl sălbătăceşte şi mai mult [430].

4) Se bucură iudeul de sîmbătă şi de sărbătoare şi monahul lacom, de sîmbătă şi de Duminică. Se gîndeşte cu mult timp înainte de Paşti şi pregăteşte mîncările cu zile înainte. Robul stomacului face planuri cu ce mîncări va ţine praznicul [431], pe cînd robul lui Dumnezeu, cu ce daruri duhovniceşti se va îmbogăţi. Sosind un străin, lacomul se porneşte spre agapă din lăcomia pîntecelui şi dezlegarea pentru sine o socoteşte drept mîngîierea fratelui [432]. Se gîndeşte să dezlege la vin pentru venirea unor oaspeţi şi, socotind că ascunde virtutea, se face robul patimii [433].

5) Slava deşartă dușmăneşte adeseori lăcomia pîntecelui şi între ele se iscă o luptă pentru nenorocitul călugăr, ca pentru un rob cumpărat. Lăcomia pîntecelui se sileşte să-i slăbească frînele, dar slava deşartă

429. «Precum oaia nu se împreună cu lupul pentru naşterea de prunci, aşa nici durerea inimii cu săturarea, pentru odrăslirea virtuţilor».

430. A lui Isaia: «Din patru lucruri se înmulţeşte curvia trupului: din somnul pe săturate, din mîncarea pe săturate, din glume nesărate şi din împodobirea trupului».

431. «Nu cu băuturi de vin trebuie prăznuite sărbătorile, ci cu înnoirea minţii şi cu curăţia sufletului. Dar cel lacom de bucate şi băutorul de vin mai mult mînie pe întîistătătorul sărbătorii», sau pe Hristos, sau pe sfîntul prăznuit.

432. «Se întîmplă uneori că cel ce împlineşte porunca slujeşte patimii şi nimiceşte fapta bună prin gînduri viclene». *Alta:* «Dumnezeu judecă faptele după gînduri. Căci se zice: «Să-ţi dea Dumnezeu după inima ta» (Ps. 19, 5).

433. «Se face bătaia de joc a dracilor cel ce se ia după părerea sa şi voieşte să legiuiască de la sine împotriva celor poruncite».

îl sfătuieşte să ducă virtutea la biruinţă. Iar călugărul înţelept fuge de amîndouă, scuturîndu-se la vreme potrivită de una prin cealaltă.

6) Cînd trupul ne este în plină vigoare, să ţinem înfrînarea în toată vremea şi în tot locul. Iar cînd acesta se îmblînzeşte (ceea ce nu cred că se întîmplă înainte de moarte), să ascundem lucrarea noastră.

7) Am văzut preoţi bătrîni batjocoriţi de draci, dezlegînd cu binecuvîntare şi pe tinerii nesupuşi lor, la ospeţe, de vin şi de celelalte [434]. De sînt mărturisiţi (ca buni), să-i dezlegăm cu măsură. Dar de sînt nepăsători, să nu ne îngrijim de binecuvîntarea lor [435], şi mai ales cînd sînt războiţi de foc [436].

8) Urgisitul de Dumnezeu Evagrie a socotit că este mai înţelept decît cei înţelepţi şi în rostire şi în înţelegere. Dar a fost dat de gol, nenorocitul, arătîndu-se mai fără de minte decît cei fără de minte, nu numai în multe altele, ci şi în aceasta. Căci zice : cînd sufletul poftеşte mîncarea felurită, să se strîmtoreze cu pîine şi apă. El a poruncit ceva asemănător celui ce ar spune copilului să urce toată scara dintr-un singur pas [437].

Noi, respingînd porunca lui, zicem : cînd sufletul poftеşte mîncări felurite, cere ceva propriu firii. De aceea ne vom folosi de un meşteşug împotriva acestei mult meşteşugite patimi. Şi dacă nu ne aflăm sub un

434. Nu au dreptul preoţii bătrîni să dezlege de la vin şi de la alte mîncări pe tinerii care nu sînt sub povăţuirea lor. A lui Isaia : «Mîngîierea îi vatămă numai pe tineri, dar dezlegarea, şi pe cei desăvîrşiţi şi bătrîni».

435. A lui Marcu : «Să-ţi fie silă de tot cel ce se împotriveşte împlinirii poruncilor lui Dumnezeu ; şi nu e bine să mănînci cu el».

436. Ed. 1970 : «Prin foc înţelege aci fierbinţeala trupească».

437. Evagrie e călugărul origenist, condamnat de Sinodul V ecumenic. Ca şi Origen socotea şi el lumea ca pricinuită de o cădere a sufletelor din pliroma spiritelor, deci ca rea în esenţă. După ei trebuie să facem deci totul ca să ieşim cît mai repede din lume. În acest scop, trebuie să slăbim trupul, nu pentru a-l face unealta docilă a duhului, pentru a-l înduhovnici, ci pentru a-l nimici.

război foarte greu, sau nu ne amenință primejdia unor căderi, să tăiem întîi mîncările care îngrașă, pe urmă pe cele care ne aprind, apoi pe cele ce ne fac plăcere.

9) De e cu putință, dă pîntecelui hrana care-l umple și e ușor de mistuit, ca prin săturare să săturăm pofta lui, iar prin mistuirea grabnică să ne izbăvim de aprindere ca de un bici [438]. Să cercetăm și mîncările care fac vînturi și vom afla că ele mișcă și poftele.

10) Rîzi de dracul care te sfătuiește să prelungești cina. Căci sosind ceasul al nouălea al zilei următoare, ai călcat învoiala celei dinainte.

11) Alta este înfrînarea potrivită celor nevinovați și alta, cea potrivită celor vinovați. Cei dintîi au ca semn mișcarea trupului, cei de al doilea, lupta pînă la moarte și pînă la sfîrșit împotriva lui, cu neîmpăcare și fără îndurare. Cei dintîi voiesc să păzească pururea liniștea minții; cei de al doilea, prin întristarea și topirea sufletească voiesc să cîștige îndurarea lui Dumnezeu.

12) Celui desăvîrșit, negrija în toate îi este timp de veselie și de mîngîiere; iar celui ce se nevoiește, timpul de veselie îi este timpul de lucru [439]. Iar celui pătimaș, timpul de veselie îi este sărbătoarea sărbătorilor și praznicul praznicelor [439 bis].

---

438. «Ia seama ce zice: de fierbințeală ne izbăvim, ca de un bici, prin nesăturarea stomacului. Deci prin săturarea lui se produce fierbințeală. Dar lipsa măsurată face mișcările măsurate. Iar nehrănirea din mîndrie produce și ea mișcări și fierbințeli».

439. «Cel desăvîrșit, pentru că a învins patimile, se află în toate fără griji, și nici în timpul veseliei nu se îngrijește de ceva pentru vreo plăcere sau împătimire. Dar cel ce luptă cu patimile socotește timpul de mîngîiere (de mîncare) timp de luptă, pedepsind pofta și punîndu-i acesteia măsuri și hotare. Iar cel pătimaș, poftind pururea plăcerile, folosindu-se de timpul de prăznuire ca de un prilej oarecare, se predă întreg plăcerilor. Căci cere în fiecare ceas să se bucure de acestea».

439 bis. «Pătimașul se bucură în sărbători și praznice. Cel ce se nevoiește în timpul de luptă primește cununi pe măsura ostenelilor. Iar cel desăvîrșit s-a odihnit de acestea».

13) În inima lacomilor se mişcă visuri de mîncări, iar în inima celor ce plîng, visuri de judecată şi de chinuri.

14) Stăpîneşte-ţi pîntecele pînă nu te stăpîneşte el pe tine şi atunci te vei înfrîna cu ruşine. Cunosc ceea ce spun cei ce au căzut în groapa negrăită. Dar famenii rămîn neispitiţi de aceasta (Mt. 19, 12) [440].

15) Să facem mort pîntecele cu gîndul focului (veşnic). Căci auzind unii de acesta, şi-au făcut moarte pînă la capăt mădularele şi au murit de o moarte îndoită [441]. Să căutăm şi vom afla că lăcomia pricinuieşte toate scufundările noastre.

16) Mintea postitorului se roagă cu trezvie. Dar a celui neînfrînat e plină de chipuri (idoli) necurate [442]. Săturarea pîntecelui a uscat izvoarele. Dar uscîndu-se el însuşi, s-au născut apele [443].

17) Cel ce-şi îngrijeşte stomacul său şi luptă să biruiască duhul curviei este asemenea celui ce voieşte să stingă pîrjolul cu gaz. Cînd pîntecele e strîmtorat, se

440. «Famenii sînt cei de care a zis Domnul că s-au făcut pe ei înşişi famenі pentru împărăţia lui Dumnezeu (Mt. 19, 12), deci se înfrînează în chip atotcuprinzător. Căci ceilalţi nu se deosebesc între ei, căzînd în aceleaşi patimi».

441. O moarte este cea a înfrînării la culme, iar alta este moartea cu trupul de la sfîrşitul vieţii pămînteşti.

442. «Mintea celui înfrînat e templul Duhului Sînt. Dar a celui lacom e locaşul corbilor». Mintea celui înfrînat e biserica Duhului Sînt, pentru că nemaialipindu-se de cele care o îngustează, sau o fac să nu se mai contemple în indefinitul ei, poate vedea prin acest indefinit nesfîrşirea dumnezeiască. Dar a celui lacom e locaşul corbilor, căci ea a murit sieşi, adică nu se mai vede pe sine; omul a devenit numai trup ce se descompune, cu lumina veşnic stinsă. Iar corbii umblă pe unde sînt cadavre. Mintea aceasta nu mai vede decît chipurile îngustate ale lucrurilor care pier, adică idoli.

443. «Cînd se umezeşte stomacul prin săturare, se usucă lacrimile. Dar cînd se usucă pîntecele prin înfrînare se ivesc şi cresc apele lacrimilor».

smereşte inima. Dar cînd acesta e îngrijit, se fudulește gîndul.

18) Ia seama la tine pe la ceasul întîi al zilei (ora 6 dimineaţa *n. tr.*), şi pe la cel din mijloc şi pe la cel din urmă înainte de mîncare, şi vei afla din aceasta folosul postului. Dimineaţa gîndul zburdă şi rătăceşte; cînd vine ceasul al nouălea (3 d.a. *n.tr.*), se domoleşte puţin, iar pe la apusul soarelui, se smereşte cu totul.

19) Asupreşte-ţi pîntecele şi-ţi vei închide negreşit şi gura [444]. Căci limba prinde putere din mulţimea mîncărurilor. Luptă-te cu ea şi veghează asupra ei. Căci de te vei osteni puţin, îndată te va ajuta şi Domnul. Burdufurile moi se vor umfla pentru a primi mai mult. Dar cele dispreţuite nu vor primi atîta.

20) Cel ce sileşte stomacul (să cuprindă mai mult) îşi lărgeşte maţele. Iar cel ce luptă cu el le îngustează pe acelea. Iar acestea îngustîndu-se, nu e nevoie de multe mîncări. Şi atunci vom ajunge postitori din fire.

21) De multe ori setea pune capăt setei. Dar a curma foamea prin foame, e greu şi cu neputinţă. Cînd te va birui stomacul, domoleşte-l prin osteneli. Iar dacă nici aceasta nu-i cu putinţă, din pricina slăbiciunii, luptă cu el prin priveghere.

22) Cînd ţi se îngreuiază ochii, apucă-te de lucrul mîinilor. Dar dacă nu-ţi vine somnul, nu te apuca de el. Căci nu e cu putinţă să-ţi înfăţişezi mintea şi lui Dumnezeu şi amintirii, adică să slujeşti şi lui Dumnezeu şi lucrului de mînă.

23) Cunoaşte că de multe ori dracul se aşează în stomac şi nu lasă pe om să se sature, chiar de ar mînca tot Egiptul şi ar bea Nilul întreg. După mîncare pleacă

444. «Îngrijeşte-te cu bună ştiinţă şi stăruieşte cu osteneală în aceasta, ca prin asupririle stomacului, să se închidă gura, ca să nu mai sară gura şi să se deprindă cu vorbăria».

ticălosul şi ni-l trimite pe cel al curviei, vestindu-i ce s-a întîmplat: «Ia-l, ia-l, zice, turbură-l»[445]. Căci pîntecele umplîndu-se, nu va lupta mult. Şi acela venind, zîmbeşte. Şi legîndu-ne prin somn mîinile şi picioarele, face apoi toate cîte voieşte, pîngăreşte sufletul şi trupul prin întinăciuni, năluciri şi curgeri. E lucru de mirare a vedea mintea netrupească întinată şi întunecată de trup; şi iarăşi a vedea pe cel nematerial, curăţit şi subţiat prin lut.

24) Dacă ai făgăduit lui Hristos să călătoreşti pe calea cea strîmtă şi plină de necazuri, strîmtorează-ţi stomacul. Căci de-l îngrijeşti şi-l lărgeşti pe acesta, ai călcat învoielile.

25) Gîndeşte-te şi ascultă pe Cel ce zice: «Lată şi largă este calea pîntecelui ce duce la pierzarea prin curvie; şi mulţi sînt cei ce călătoresc pe ea. Şi strîmtă e poarta şi plină de necazuri calea postirii care duce la starea neprihănirii. Şi puţini sînt cei ce intră prin ea» (Mt. 7, 13—14)[446].

26) Căpetenia dracilor e Lucifer, care a căzut, iar stăpînul patimilor e gîtlejul pîntecelui.

27) Şezînd la masa cu bucate, adu-ţi aminte de moarte şi de judecată. De abia aşa vei împiedeca puţin patima. Bînd băutura nu înceta să-ţi aduci aminte de oţetul şi de fierea Stăpînului. Şi, negreşit, sau te vei înfrîna, sau, suspinînd, îţi vei face cugetul mai smerit.

445. «Drac pe drac nu se scoate. Dar cel al lăcomiei pîntecelui trimite după cel al curviei; cel al slavei deşarte, după cel al mîndriei; cel al iuţimii, după cel al ţinerii minte a răului; cel al desfrînării, după cel al deznădejdii. Şi simplu grăind cei următori, după cei dinainte».

446. «Roagă-te să fii dintre cei puţini. Că rar e binele. De aceea puţini sînt şi cei ce intră. Nu socoti că toţi cei din chilie se vor mîntui, buni şi răi. Căci nu e aşa. Că mulţi intră la viaţa virtuoasă, dar puţini o primesc».

28) Nu te amăgi: Nu te vei izbăvi de faraon şi nu vei vedea Paştile de sus, de nu vei mînca neîncetat ierburile amare şi azima, sila şi greaua pătimire a postului. Iar azima e cugetul neumflat de mîndrie.

29) Să se lipească de răsuflarea ta cuvîntul celui ce zice: «Cînd mă turburau dracii, m-am îmbrăcat în sac şi am smerit cu post sufletul meu; şi rugăciunea mea s-a lipit în sînul sufletului meu» (Ps. 34, 12).

30) Postul este o silire a firii [447] şi o tăiere împrejur a dulceţii gîtlejului, curmarea aprinderii, alungarea gîndurilor rele şi eliberarea de visări [448], curăţia rugăciunii, luminătorul sufletului, paza minţii, înmuierea învîrtoşării, uşa străpungerii inimii, suspinul smerit, zdrobirea veselă, încetarea multei vorbiri, începutul liniştirii, străjerul ascultării, uşurarea somnului, sănătatea trupului, pricinuitorul nepătimirii, iertarea păcatelor, uşa şi desfătarea raiului [449].

31) Să întrebăm şi pe aceasta, mai bine zis mai înainte de toţi, pe această întîistătătoare a relelor care ne războiesc, uşa patimilor, căderea lui Adam, pierzarea lui Esau, nimicirea izraeliţilor, ruşinea lui Noe, vînzătoarea Gomorei, ruşinătoarea lui Lot, pe nimicitoarea fiilor lui Eli, pe călăuzitoarea întinărilor: de unde se naşte şi care sînt nepoţii ei, cine e cel ce o zdrobeşte pe ea şi cine cel ce o nimiceşte cu desăvîrşire?

447. E o silire a firii celei căzute într-o vieţuire robită prea tare şi prea multor trebuinţe materiale. Dar prin aceasta firea e ridicată la trăirea firească în plinătatea puterilor spirituale pe care le primeşte din Dumnezeu, prin care dulceaţa şi trebuinţa celor materiale e copleşită.

448. De visările care ne coboară în plăceri trupeşti inferioare.

449. «De-ţi vei stăpîni stomacul, te vei sălăşlui în rai. Iar de nu, te-ai făcut mîncare morţii». De vei întări duhul din tine prin stăpînire asupra stomacului, vei intra prin el în comunicare vie cu Dumnezeu şi te vei sălăşlui în ambianţa iubirii şi puterii Lui, care te va ţine, prin dialogul dintre tine şi El, veşnic viu şi fericit. Altfel vei fi stăpînit veşnic de un trup biruit de patimi şi lipsit de lumina duhului umplut de Dumnezeu, sau în comunicare dialogică cu Dumnezeu.

«Spune nouă, o, tirană a tuturor muritorilor, care ai cumpărat pe toţi cu aurul nesăturării: de unde ai cîştigat intrarea în noi? Şi ce ai născut după ce ai intrat? Şi care e ieşirea ta din noi, sau izbăvirea noastră de tine?» Iar ea, plîngîndu-se de ocărîri şi fierbînd de mînie şi pornind în chip tiranic şi sălbatec împotriva noastră, ne răspunde: «De ce mă împroşcaţi cu ocări, voi cei ce-mi sînteţi supuşi? Cum vă sîrguiţi să vă despărţiţi de mine? Că şi eu am fost legată de firea voastră. Uşa mea e conţinutul bucatelor, pricina nesăturării este obişnuinţa, temeiul patimii mele este obiceiul vostru care mi-a luat înainte, nesimţirea sufletului şi neaducerea aminte de moarte [450].

Şi de ce cereţi să aflaţi de la mine numele nepoţilor mei? Îi voi număra şi se vor înmulţi mai mult decît nisipul mării. Totuşi ascultaţi pe cei întîi născuţi ai mei şi pe cei mai iubiţi, ascultaţi cum se numesc: fiul meu cel întîi născut este slujitorul curviei; al doilea după el este cel al învîrtoşării inimii; al treilea e somnul. Apoi din ei porneşte o mare de gînduri; valuri de întinăciuni, adînc de necurăţii neştiute şi negrăite [451].

450. «Cel ce hrăneşte în sine obişnuinţa, e ca omul care hrăneşte focul. Căci măsura puterii amîndurora stă în materie». Cel ce hrăneşte obişnuinţa lăcomiei pîntecelui, hrăneşte focul care consumă şi omoară duhul, care e libertate şi viaţă fără de sfîrşit în comunicare cu Dumnezeu. Acela se face robul repetiţiei nelibere al unor legi inferioare care-l stăpînesc, şi deci, al morţii duhului, care prin libertate e mereu nou şi deci are şi putere şi motiv să fie veşnic viu. Chiar prin modul naşterii sale, obişnuinţa arată că e puterea repetiţiei nelibere care omoară duhul. «Obişnuinţa de va cere odată şi cererea ei va fi respinsă, a doua oară o vei afla mai slabă. Dar de-şi va împlini cererea ei odată, a doua oară o vei afla mai puternică împotriva ta. În tot lucrul să rămînă în tine această cunoştinţă. Căci e mai bun ajutorul ce-l ai păzindu-te, decît ajutorul din lucruri».

451. «Precum marea tulburată ridică valuri, iar acestea scufundă vasul, aşa furtuna gîndurilor ridicînd întinăciuni, scufundă sufletul şi-l trimite în adîncul pierzaniei». În patimile născute de lăcomia pîntecelui, sau în oricare altele, apar succesiv nenumărate gînduri murdare care scufundă

Fiicele mele: lenea, vorba multă, îndrăzneala, născocirea rîsului, glumele, împotrivirea în cuvînt, grumazul ţapăn, neauzirea, nesimţirea, robia, fala, cutezanţa, iubirea de podoabe, cărora le urmează rugăciunea întinată şi gîndurile împrăştiate, dar adeseori şi nenorociri deznădăjduite şi neaşteptate, cărora le urmează iarăşi deznădejdea cea mai cumplită dintre toate.

Pe mine mă războieşte, dar nu mă biruieşte amintirea păcatelor, mă duşmăneşte gîndul morţii. Dar nimic nu mă desfiinţează cu totul din oameni. Cel ce a dobîndit pe Mîngîietorul se roagă Acestuia împotriva mea. Şi Acesta, înduplecat, nu mă lasă să lucrez în chip rodnic. Iar cei ce nu L-au gustat pe Acela, cer să se îndulcească numaidecît cu dulceaţa mea. Pe aceasta o biruieşte bărbăţia. Şi cel ce a biruit-o, e vădit că se grăbeşte spre nepătimire şi spre neprihănirea cea mai deplină».

CUVÎNTUL XV

Despre curăţia şi neprihănirea (castitatea) nestricăcioasă, agonisită de cei stricăcioşi, prin osteneli şi sudori[452]

1) Curăţia (castitatea) este o însuşire a firii netrupeşti. Curăţia este casa prea iubită a lui Hristos şi

sufletul în ele, încît nu se mai vede. Cel zbuciumat de ele nu mai ştie de sinea sa propriu zisă, de valoarea ei, de deschiderea ei responsabilă spre infinitul dumnezeiesc şi spre veşnicie. El nu mai trăieşte anticipat viaţa adîncă a dialogului cu Dumnezeu şi lărgimea ei în infinitul Lui, ci spasmodic, îngust şi altfel în chip trecător în fiecare gînd.

452. În ed. 1970 şi în trad. după ed. rusă 1901 e pus ca primul cap al acestui «Cuvînt», iar în *P.G.*, ca ultima scolie la «Cuvîntul» anterior, următorul text: «Introducere la Cuvîntul despre trupuri şi despre oamenii din afară de trupuri. Am auzit acum pe nebuna aceasta spunînd că războiul

cerul pe pămînt al inimii. Curăţia este tăgăduirea mai presus de fire a firii şi o întrecere adevărată şi minunată a trupului muritor şi stricăcios cu cei netrupeşti [453]. Curat este cel ce a respins de la sine dragostea prin dragoste şi a stins focul material prin focul nematerial [454].

2) Neprihănirea este numele de obşte al tuturor virtuţilor. Neprihănit este cel ce chiar şi în visuri nu simte în sine nici o mişcare (a patimii), sau schimbare a stării sale. Neprihănit este cel ce a dobîndit o desăvîrşită nesimţire faţă de deosebirea între trupuri [455]. Aceasta este regula şi definiţia desăvîrşită a atotcuratei curăţii, să fie cu aceeaşi stare de suflet faţă de trupurile însufleţite şi neînsufleţite, cuvîntătoare şi necuvîntătoare.

3) Nimeni dintre cei ce au agonisit neprihănirea prin nevoinţă să nu creadă că şi-a agonisit-o singur. Căci este cu neputinţă ca cineva să-şi biruiască firea sa. Unde s-a biruit firea, acolo se cunoaşte că se află

împotriva trupurilor este un nepot al ei. Şi nu e de mirare. Căci aceasta ne învaţă şi acel vechi strămoş al nostru, Adam. Căci dacă n-ar fi fost biruit de stomac, n-ar fi cunoscut prin soţia lui căderea. Deci cei ce păzesc prima poruncă, nu cad în a doua neascultare, ci rămîn fiii lui Adam dinainte de cădere, necunoscînd-o ca Adam după cădere, ci fiind puţin mai prejos decît îngerii. Dar aceasta s-a întîmplat ca să nu rămînă răul fără de moarte, cum zice cel cu numele de Teologul». Adică dacă Adam nu s-ar fi supus lăcomiei stomacului, n-ar fi cunoscut pe soţia lui ca femeie. Aceasta e învăţătura părinţilor. Omul ar fi rămas curat ca îngerii, deşi puţin mai prejos decît ei, avînd trup (Evr. 2, 7).

453. Prin creaţie oamenii au primit o însuşire proprie firii netrupeşti, iar după ieşirea din păcat îşi însuşesc din nou această calitate şi se fac familiari îngerilor.

454. Curăţia nu e o indiferenţă, o lipsă de vigoare, ci un foc duhovnicesc, care copleşeşte fierbinţeala întinată a trupului. «Totdeauna dorinţa celor mai mari, avînd în stăpînirea şi în puterea ei bucuria celor dorite, sileşte la dispreţuirea şi depărtarea celor mai mici, cum au arătat toţi îngerii».

455. În fond, neprihănirea aceasta (σωφροσύνη) este fecioria atît trupească cît şi sufletească.

de faţă Cel mai presus de fire. Căci ceea ce e mai mic se biruieşte, fără nici o îndoială, de ceea ce e mai mare.

Începutul curăţiei e neîncuviinţarea gîndului şi trecerea multor ani, neînsoţită de chipuri [456]. Mijlocul ei este mişcarea firească spre mulţime de gînduri şi numai atîta, fără ca acestea să ia chip, şi izbăvite de scurgere. Iar sfîrşitul ei este moartea trupului (faţă de aceste mişcări), înainte de moartea gîndurilor [457].

4) Fericit cu adevărat este cel ce a cîştigat o desăvîrşită nesimţire faţă de orice trup, culoare şi frumuseţe.

5) Nu e curat cel ce şi-a păzit lutul neîntinat, ci cel ce şi-a supus în chip desăvîrşit mădularele acestuia, sufletului [458].

6) Mare este cel ce rămîne nepătimitor la atingere. Dar mai mare, cel ce rămîne nerănit de vedere şi a biruit vederea focului [459], prin gîndul la frumuseţea celor de sus.

7) Cel ce a alungat cîinele acesta cu rugăciunea se aseamănă celui ce se luptă cu un leu. Dar cel ce îl înfrînge pe acesta cu împotrivirea în cuvînt se aseamănă celui ce-şi urmăreşte pe duşmanul lui [460]. Iar cel ce a

456. «Mişcările naturale fără chipuri ale trupului în visuri vestesc sănătatea sufletului în oarecare măsură. Dar fixarea chipurilor e semn al bolii. Iar arătarea unor persoane nedeterminate socoteşte că sînt simboluri ale patimii. Iar arătarea celor determinate este a unei boli de curînd».

457. Gîndurile se mai pot ivi în minte, dar trupul nu mai simte nici-o mişcare faţă de ele.

458. «Îşi supune duhului mădularele trupului, cel ce se foloseşte de simţuri după fire şi de la nici unul nu suferă vreo vătămare, privind în ochii lui Dumnezeu şi oglindind pururea frumuseţile negrăite de acolo».

459. «Focul» unei frumuseţi trupeşti. Căci o astfel de frumuseţe aprinde un foc în cei neîntăriţi.

460. «Împotrivirea în cuvînt este contrazicerea lui. Dar de nu se va smeri cineva mai întîi pe sine în rugăciune, nu poate veni la aceasta». Deci acesta se află pe o treaptă mai înaltă decît primul.

nimicit cu totul năvala lui, deşi se află încă în trup, s-a sculat din sicriu [461].

8) Dacă semnul curăţiei adevărate este a rămîne nemişcat în nălucirile din vis, atunci semnul desfrînării este negreşit a suferi scurgere în stare de veghe, datorită aducerilor aminte.

9) Cel ce se războieşte cu sudori şi încordări cu acest protivnic se aseamănă cu cel ce a legat cu o frînghie pe vrăjmaşul său. Iar cel ce se războieşte prin înfrînare şi priveghere se aseamănă celui ce l-a încătuşat pe acela cu lanţ. În sfîrşit, cel ce se războieşte prin smerita cugetare şi nemîniere şi sete se aseamănă celui ce a omorît pe vrăjmaş şi l-a ascuns în nisip [462]. Prin nisip să înţelegi smerenia. Căci aceasta nu îngraşă păşunea patimilor, ci e ţărînă şi cenuşă [463].

10) Altul este cel ce are pe tiran legat prin nevoinţe, altul cel ce-l are legat prin smerenie şi altul, cel ce-l are legat prin descoperirea dumnezeiască [464]. Cel dintîi se aseamănă luceafărului; al doilea, lunii pline; iar al treilea, soarelui atotstrălucitor. Dar fiecare din ei are petrecerea în ceruri. Precum din zori iese lumină, iar din lumină răsare soarele, aşa trebuie să înţelegem şi să vedem şi pe cei amintiţi [465].

---

461. E ca un înviat. Are trup, dar cu totul înduhovnicit.

462. Se referă la fapta lui Moise ca la un simbol (Ieş. 2, 12).

463. Prin sudori şi încordare luptă încă mai mult omul. Prin smerita cugetare, lucrează mai mult Dumnezeu, pentru a Cărui prezenţă se deschide deplin cel ce simte micimea lui.

464. Aci simţirea prezenţei lui Dumnezeu e pusă mai sus şi decît smerenia. Dar fără smerenie nu are loc simţirea prezenţei lui Dumnezeu sau descoperirea Lui.

465. «Sau precum din zori iese lumina, aşa şi din nevoinţă, smerenia. Şi precum din lumină, soarele, aşa şi din smerenie se iveşte în om iluminarea dumnezeiască, care îi aduce culmea curăţiei. Pe toate treptele omul e însoţit de o lumină dumnezeiască, trăind în simţirea prezenţei lui Dumnezeu, dar în diferite grade».

11) Vulpea se preface că doarme ; iar dracul se preface că e neprihănit. Dar cea dintîi, ca să înşele pasărea, iar cel din urmă, ca să piardă sufletul.

12) Să nu crezi trupului în toată viaţa ta. Şi să nu-i dai îndrăzneală, pînă nu te vei întîlni cu Hristos [466].

13) Nu îndrăzni să crezi că, înfrînîndu-te, nu vei cădea. Căci un oarecare, nemîncînd nimic, a fost aruncat din cer [467].

14) Unii cunoscători au dreptate cînd spun că lepădarea este vrăjmăşia faţă de trup şi lupta împotriva pîntecelui.

15) În cei începători, căderile se ivesc totdeauna din desfătare (cu mîncări). În cei de la mijloc, şi din mîndrie, deşi aceasta se întîmplă şi celor începători. Iar în cei ce se apropie de desăvîrşire, numai din osîndirea aproapelui.

16) Unii fericesc pe cei născuţi fameni, ca izbăviţi de tirania trupului. Eu fericesc pe famenii de fiecare zi, care se fac pe ei fameni cu gîndul, ca cu un cuţit [468].

17) Am văzut pe unii căzînd fără voie şi am văzut pe unii voind să cadă cu voia, dar neputînd. Şi i-am socotit pe aceştia mai răi decît pe cei ce cad în fiecare zi, ca pe unii ce deşi nu pot, totuşi doresc împuţiciunea.

18) E de plîns cel ce cade ; dar mai de plîns e cel ce pricinuieşte şi căderea altuia. Pentru că el poartă po-

466. În viaţa viitoare, în starea deplin înduhovnicită.

467. Cel ce crede că înfrînîndu-se nu va cădea, zămisleşte mîndria şi prin aceasta a şi căzut, cum a căzut satana din cer fără să mănînce nimic.

468. «Prin cei ce se fac fameni pe ei înşişi, înţelege pe cei ce-şi taie poftele trupului şi însăşi consimţirea cu ele, care este începutul curăţiei, fie pentru Împărăţia lui Dumnezeu, fie de frica chinurilor».

vara ambelor căderi şi a plăcerii (păcătoase *n.tr.*) celuilalt [469].

19) Nu voi să răstorni pe dracul curviei cu dovezi şi cu cuvinte de împotrivire, pentru că acela are bune temeiuri, ca unul ce se luptă cu noi în chip firesc.

20) Cel ce voieşte să-şi biruiască trupul, sau să se războiască din puterea sa proprie, în zadar aleargă. Căci de nu va dărîma Domnul casa trupului şi nu va zidi casa sufletului (Ps. 126, 1), în zadar posteşte şi priveghează cel ce voieşte să o dărîme (să o slăbească *n.tr.*).

21) Pune înaintea Domnului slăbiciunea firii tale, cunoscînd neputinţa ta, şi vei lua darul (harisma *n.tr.*) neprihănirii pe nesimţite.

22) Există în cei ce se îndulcesc cu patimile, precum mi-a povestit careva dintre cei ce au încercat aceasta, după trezire, simţirea unei iubiri a trupurilor şi un duh neruşinat şi neomenesc, sălăşluit în chip vădit în însăşi simţirea inimii, care face inima celui războit să simtă arderea dureroasă a trupului de parcă ar fi într-un cuptor de foc. Aceasta îl face însă să nu se teamă de Dumnezeu, să dispreţuiască aducerea aminte a chinurilor ca pe nimic, să aibă scîrbă de rugăciune şi în timp ce săvîrşeşte această faptă să socotească chiar rămăşiţele morţilor pe care le-ar vedea, ca pe nişte pietre neînsufleţite. Îl face pe cel ce pătimeşte aceasta ca pe un scos din minte şi ieşit din sine, beat de o poftă neîncetată după fiinţa cuvîntătoare şi necuvîntătoare. «Şi dacă nu s-ar scurta zilele, nu s-ar mîntui nici un suflet» [470], aflîndu-se îmbrăcat cu trupul

469. Suportă povara dulceţii celuilalt, pe care el totuşi nu o gustă. «Numeşte pricinuitor pe cel ce îl îndeamnă şi pe cel ce îl aţiţă pe altul. Căci unul îl împinge prin cuvinte, celălalt prin fapte, în groapă».

470. «Lucrările duhului celui rău şi năvala năpraznică a războiului nu se scurtează altfel decît prin puterea Duhului a-toate-lucrător. Dacă nu

acesta amestecat cu sînge şi cu sucuri. Căci cum s-ar putea ? Pentru că tot ce e zidit, se doreşte fără saţiu după ceea ce e înrudit cu sine : sîngele după sînge, viermele după vierme, lutul după lut, deci şi trupul după trup. Deci şi noi, silitorii şi poftitorii firii şi ai Împărăţiei lui Dumnezeu încercăm, prin anumite meşteşugiri, să înşelăm trupul care ne amăgeşte.

23) Fericiţi sînt cei ce n-au trecut prin ispita războiului amintit. Să ne rugăm şi noi să fim feriţi pururea de o astfel de ispită. Căci cei ce s-au rostogolit în groapa pomenită au căzut departe de cei ce suie şi coboară pe scara aceea, avînd nevoie pentru ridicarea din ea de multe sudori însoţite de foamea cea mai deplină.

24) Să luăm seama şi la vrăjmaşii noştri cunoscuţi cu mintea (inteligibili), căci, ca într-un război văzut, fiecare din ei îşi are locul său în lupta lor împotriva noastră, rînduindu-i-se să împlinească o lucrare deosebită, lucru care ne minunează [471].

25) Am luat seama la cei ispitiţi şi am văzut căderi mai grele ca altele. Cel ce are urechi de auzit să audă. E un obicei al demonului, ca mai ales faţă de cei ce se nevoiesc şi şi-au ales viaţa călugărească, să-şi mişte toată pornirea, sîrguinţa, meşteşugirea, viclenia, şi născocirea adeseori către cele protivnice, şi nu către cele după fire şi să-i războiască prin acestea pe ei. De aceea, vieţuind la un loc cu o femeie şi nefiind războiţi

s-ar întîmpla aceasta, nu s-ar putea să răsufle din nou cel războit şi n-ar putea să se elibereze».

471. «Vrăjmaşul văzînd pe fiecare mai aplecat spre ceva şi mai uşor de cucerit de ceva, întinde curse prin acel lucru, ţinînd seama de obişnuinţa, de vîrsta, de felul lui, de loc. El nu şopteşte gînduri necorespunzătoare celui ce le primeşte, ci corespunzătoare cu el şi uşor de împlinit. Aceasta, ca să atragă pe cel războit spre un lucru dorit de el şi uşor de împlinit». Filozoful elveţian Ludwig Binswanger a vorbit de un belciug de care poate fi prins şi purtat oricine, adică de o slăbiciune a fiecăruia (*Grundformen und Erkentnis menschlichen Daseins*, Zürich, 1942).

deloc prin aceasta, s-au fericit pe ei înşişi, neştiind, nenorociţii, că unde e pierzarea mai mare, acolo nu e trebuinţă de una mai mică.

26) Vai nouă, că ucigaşii şi ticăloşii s-au obişnuit să ne războiască şi să ne robească din aceste două pricini în cele contrare firii, pentru că aflăm uşor materia căderii şi pentru că primim o pedeapsă mai mare. Lucrul acesta îl cunoaşte cel ce, domesticind mai înainte asini sălbateci, pe urmă e stăpînit şi batjocorit în chip jalnic de înşişi asinii sălbateci; astfel cel ce mai înainte se hrănea cu pîinea cerească, s-a lipsit de orice bine. Dar ceea ce e mai minunat este că, şi după pocăinţa lui, învăţătorul nostru Antonie, suferind amarnic, a strigat: «Stîlp mare a căzut». Dar a ascuns înţeleptul felul căderii. Căci ştia că există curvie trupească şi fără alt trup.

27) Există în noi o oarecare moarte şi o pierzanie din cădere, purtată cu noi mai ales în tinereţe, pe care eu n-am îndrăznit să o predau scrisului, căci mi-a ţinut mîna cel ce a zis: «Cele săvîrşite de unii în ascuns, ruşine este a le şi grăi şi scrie şi auzi» (Ef. 6, 12).

28) Pavel a numit «moarte» trupul acesta, vrăjmaş şi prieten, al meu şi nu al meu: «Cine, zice, mă va izbăvi de trupul morţii acesteia?» (Rom. 7, 24). Iar Teologul îl numeşte pătimaş, rob şi noptatec (nocturn) [471 bis]. Dar am însetat să aflu pentru ce s-a folosit de aceste numiri.

---

471 bis. «Este al meu, ca alcătuind o fire (συμφυσής) cu sufletul şi fiind îngrijit de suflet, dar nu al meu ca unul ce luptă împotriva sufletului şi e duşmanul lui iubit, ceea ce este un lucru foarte greu. Apostolul, din pricina smintelilor ce se întîmplă sufletului de la trup, a numit trupul *moarte*. Iar Grigorie Teologul a numit naşterea trupului *pătimaşă*, *roabă* şi *nocturnă*, ca fiind rodul plăcerii şi al nopţii şi mai prejos de libertatea şi de lumina de zi a duhului şi opus lui. Iar dumnezeiescul Gură de Aur, tîlcuind cuvîntul spus de Apostol zice: «Nu socoti că învinuieşte trupul. Căci n-a spus trupul păcatului, ci al morţii, ca cel ce a fost luat în robie

29) Dacă trupul e, precum s-a zis, moarte, cel ce l-a biruit pe acesta, negreşit că nu va muri. Şi cine este oare omul acela, care va fi viu şi nu va vedea moartea acestei întinăciuni a trupului său ? Dar rog să se cerceteze : cine e mai mare ? Cel ce a murit şi a înviat, sau cel ce n-a murit nicidecum ? [472] Cel ce fericeşte pe cel de al doilea, mincinos este. Căci Hristos după ce a murit a înviat. Dar cel ce fericeşte pe cel dintîi, nu lasă în cei ce mor, mai bine zis în cei ce cad, nici o deznădejde.

30) Vrăjmaşul omului, ocrotitorul curviei, spune acestuia că Dumnezeu e iubitor de oameni şi dă iertarea pentru patima aceasta, ca una ce e naturală. Dar de vom lua seama la viclenia dracilor, vom vedea că după săvîrşirea faptei, ei Îl numesc Judecător drept şi fără milă. La început au făcut aşa, ca să ne îndemne la păcat ; iar acum, ca să ne scufunde în deznădejde. Născîndu-se astfel întristarea şi deznădejdea, nu ne putem

---

de moarte, nu ca cel ce a născut moartea. Iar aceasta nu e semn al răutăţii trupului, ci al vătămării pe care a suferit-o. Precum cineva robit de barbari, nu se numeşte aşa pentru că e barbar, ci pentru că e ţinut de ei, aşa şi trupul se numeşte trup al morţii, fiindcă a fost luat în stăpînire de ea, nu pentru că a pricinuit-o. De aceea, nici el nu voieşte să se izbăvească de moarte, ci de trupul muritor». Desigur trupul nu se zămisleşte singur noaptea, ci odată cu zămislirea lui apare şi sufletul în el. Dar sufletul poate fi numit al zilei, pentru că e purtătorul de lumină, de sens, în trup. Şi cu dreptate spune sfîntul Ioan Gură de Aur că trupul nu e rău prin sine şi nu e cauza morţii. Căci nici trupul n-a fost făcut de Dumnezeu de sine şi deci pentru descompunere, ci ca însoţit cu sufletul cel nemuritor, să participe la nemurire. Numai pentru că a slăbit puterea sufletului asupra lui din cauza depărtării de Dumnezeu, trupul s-a supus morţii. Apoi trupul e şi prieten şi vrăjmaş al meu. E aci o adevărată dialectică. Îmi e prieten prin fire, pentru că prin el lucrez cele bune şi se săvîrşesc lucrările sufletului. Dar îmi devine duşman cînd m-am supus păcatului, cînd l-am scăpat în oarecare măsură din frînele sufletului. Dar şi atunci îmi e şi prieten. Căci rămîne şi mijlocul prin care mă pot pocăi şi curăţi.

472. «Sau cel ce a murit păcatelor şi a înviat «prin pocăinţă», sau n-a murit nicidecum, adică a murit în aparenţă».

plînge pe noi, sau ocărî, sau căi pentru păcat. Iar cînd aceasta se stinge, ne ia iarăşi în primire tiranul cu motivul iubirii de oameni [473].

31) Pe cît este Domnul de nestricăcios şi de netrupesc [474], pe atîta Se bucură de neprihănirea şi de nestricăciunea trupului nostru [475]. Căci unii spun că de nimic nu se bucură dracii, aşa de mult ca de urîtul miros al curviei. Deci nici de altă patimă, ca de această întinăciune a trupului.

32) Curăţia (castitatea) este apropierea desăvîrşită de Dumnezeu şi asemănarea cu El, pe cît e cu putinţă oamenilor. Maică a dulceţii este pămîntul şi umezeala; iar maică a curăţiei este liniştirea însoţită de ascultare [476].

33) Nepătimirea trupului cîştigată din liniştire, apropiindu-se de multe ori de lume, nu rămîne neclintită. Dar cea care se naşte din ascultare, este pretutindeni cercată şi neclătinată [477].

473. După păcat, dracul vrea să ne aducă la deznădejde, spunîndu-ne că Dumnezeu nu iartă. Prin aceasta ne împiedică de la căinţă. Dar dacă, neascultînd de el, scăpăm de deznădejde, iarăşi vine cu motivul iubirii de oameni a lui Dumnezeu, ca să ne îndemne iarăşi la săvîrşirea păcatului.

474. E vorba de Dumnezeu în general, nu de Fiul lui Dumnezeu cel întrupat. Sau de faptul că trupul Domnului după înviere e atît de înduhovnicit, că poate fi numit şi netrupesc.

475. Nestricăciune dobîndită prin har, nu naturală, precum şi trupul Domnului nu e nestricăcios prin fire, ci datorită unirii lui cu Dumnezeu Cuvîntul.

476. «Patru sînt virtuţile care curăţă sufletul: tăcerea, păzirea poruncilor, strîmtorarea şi smerita cugetare».

477. Scărarul arată şi aci că ascultarea e mai mare ca liniştirea de unul singur. Căci ascultarea nu e pîndită de mîndrie. Şi ascultătorul e obişnuit cu oamenii şi deci nu cade uşor din pricina lor. Pe lîngă aceea, s-a obişnuit să atîrne totdeauna de sfatul părintelui său duhovnicesc şi, prin el, de Dumnezeu.

34) Am văzut mîndria făcîndu-se pricină a smeritei cugetări [478] şi aducîndu-şi aminte de cel ce zice: «Cine a cunoscut mintea Domnului?» (Rom. 11, 34).

35) Căderea e groapa şi fiica fuduliei. Dar căderea e de multe ori, în cei ce voiesc, pricină de smerită cugetare.

36) Cel ce voieşte să biruiască dracul curviei cu lăcomia pîntecelui şi cu săturare, este asemenea celui ce voieşte să stingă pîrjolul cu gaz.

37) Cel ce încearcă să oprească acest război numai cu înfrînarea este asemenea celui ce înoată cu o singură mînă şi se străduieşte să se izbăvească de ocean. Uneşte smerenia cu înfrînarea. Căci fără cea dintîi, cea de a doua este nefolositoare [479].

38) Oricine se va vedea pe sine copleşit de vreo patimă, să se înarmeze pe sine, înainte de toate, numai împotriva ei. Şi mai ales împotriva duşmanului dinăuntru. Căci dacă nu e nimicit acesta, nimic nu vom folosi din biruinţa asupra celorlalte. Iar după ce vom ucide pe acest egiptean, vom vedea şi noi în rugul smereniei pe Dumnezeu [480]. Ispitit fiind, am simţit pe lupul acesta pricinuind sufletului meu, în chip înşelător,

478. «Cel ce s-a înălţat prin mîndrie a fost părăsit de har. Şi căzînd s-a smerit şi astfel mîndria i s-a făcut pricină de smerită cugetare». Cînd se înalţă pe sine, cade din har. Căci el socoteşte că prin sine este ceea ce este, nu prin Dumnezeu. Deci nu mai e deschis lui Dumnezeu, nu-I cere ajutorul Lui.

479. «Trebuie ştiut că nu ajunge singură înfrînarea împotriva patimilor, dacă nu se unesc cu ea şi alte virtuţi. Cu deosebire trebuie să se unească cu ea smerita cugetare, ca să înlăture povara ce vine din ea. Dacă această povară e înlăturată, vine uşor nepătimirea». Spune şi sfîntul Maxim: «Smerenia şi greaua pătimire eliberează pe om de tot păcatul. Una taie patimile sufletului, alta cele ale trupului. Aceasta apare făcînd-o şi fericitul David, cînd se roagă lui Dumnezeu, zicînd: «Vezi smerenia mea şi osteneala mea şi iartă-mi toate păcatele mele» (Ps. 24, 19).

480. Sînt folosite ca simboluri momente din viaţa lui Moise (Ieş. 2, 12; 3, 2).

o bucurie neraţională, lacrimi şi mîngîiere. Şi am crezut ca un prunc că culeg rod şi nu stricăciune.

39) «Tot păcatul, pe care-l va face omul, este în afara trupului, dar cel ce curveşte, păcătuieşte în trupul său» (I Cor. 6, 14). Aceasta o spune negreşit, pentru că prin scurgere întinează însăşi fiinţa trupului, fapt care e cu neputinţă să se întîmple în alt păcat. Iar eu întreb de ce la orice alt păcat ne-am obişnuit să zicem numai că oamenii *greşesc*, dar cînd auzim că cineva a curvit, zicem, cu durere, că acesta a *căzut* [481].

40) Peştele fuge repede de undiţă şi sufletul iubitor de plăcere se depărtează de linişte [482].

41) Focul începe atunci cînd diavolul vrea să lege pe unii de alţii cu o legătură urîtă, ca să încerce amîndouă părţile.

42) De multe ori cei aplecaţi spre iubirea de plăcere par să fie cuprinşi de compătimire, milostivi şi cu inima uşor de străpuns. Dar cei ce se îngrijesc de curăţenie, nu le au pe acestea astfel.

43) Un bărbat cunoscător mi-a pus o întrebare înfricoşătoare: «Care este, afară de omor şi de tăgăduire, păcatul cel mai greu dintre toate?», a zis el. Iar eu am spus că a cădea în erezie. «Şi de ce, a zis acela, Bi-

481. «Se poate spune că cineva a greşit şi s-a întors iarăşi prin calea prin care s-a abătut. Căci a tăgăduit de pildă prin limbă şi iarăşi s-a mărturisit prin ea. Sau a furat prin mîini şi iarăşi a dăruit prin ele. Şi în altele la fel. Dar cel ce a curvit nu se întoarce prin aceeaşi cale prin care a căzut. Ci prin alta. Căci plînge, posteşte, suspină. De aceea se numeşte curvia în chip propriu cădere, nu greşală. Aceasta cu atît mai mult cînd e vorba de vieţuirea călugărească. Pentru că e proprie călugărului fecioria şi făgăduinţa. Deci cel ce a stricat fecioria a căzut cu adevărat, călcînd făgăduinţa».

482. «Iubeşte liniştea cel ce nu e legat de nici-o patimă faţă de cele ale lumii şi faţă de oameni, cel ce nu iubeşte nimic omenesc». Nu le iubeşte în sens rău, pentru a se lăsa stăpînit de ele, pentru a pătimi în legătură cu ele.

serica universală, primind pe eretici, după anatematizarea sinceră a ereziei lor, îi învredniceşte de împărtăşirea de Taine, dar pe cel ce a curvit, primindu-l după ce s-a mărturisit şi a încetat să păcătuiască, canoanele apostolice poruncesc să-l ţină departe de Prea Curatele Taine mai mulţi ani?» Şi eu, înspăimîntîndu-mă de neputinţa de a răspunde, taina a rămas nedezlegată [483].

44) Să cercetăm, să măsurăm şi să observăm ce fel de plăcere ne vine în timpul cîntării de psalmi de la

483. «Erezia este o abatere a minţii şi o slujire a lumii. De aceea e greşală. Dar curvia abate toate simţirile şi puterile trupului şi ale sufletului şi preface si corupe chipul şi asemănarea zvîrlindu-le în nimic. De aceea e şi numită căderea». *Alta:* «Ereziile sînt din mîndrie, curviile din dulce pătimire. Cei dintîi se îndreaptă prin smerenie, cei de al doilea prin greaua pătimire». Ed. 1970: «Nu a lăsat nedezlegată întrebarea, pentru că e de nedezlegat, ci cu voia, pentru o iconomie mai adîncă. Căci cui nu-i este vădit că a cădea în erezie e lucrul cel mai greu dintre toate la Dumnezeu şi la oameni? Dar fiindcă patima curviei, ca una ce se sădeşte în fire şi exercită o mare tiranie prin plăcere, se reîntoarce uşor şi adeseori atrage pe oameni şi-i face să lunece şi după pocăinţă, de aceea cel ce a curvit e oprit pentru ani de la Sfintele Taine, ca să nu se întoarcă iarăşi la vărsătura sa şi să i se facă grea îndreptarea; şi pentru a sădi frica în toţi, ca să lupte împotriva patimii cu toată puterea. Iar rostogolirea în erezie este o patimă şi o neştiinţă sufletească ce se iveşte mai mult din rătăcire sau din iubirea de stăpînire, sau din slava deşartă. Dar după trezirea celui ce a suferit de ea, acela nu mai are război din partea ei, sau tulburare din partea firii. Deci ce nevoie e să-i ţină pe aceştia departe de pragurile bisericilor? Se mai poate spune şi altfel: că scopul celor ce povăţuiesc, învăţînd şi tămăduind, este să taie din rădăcină răul, ca să nu răsară iarăşi. De aceea nu se mulţumesc numai cu înlăturarea răului, ca la cei ce s-au abătut de la dogme, sau au înclinat spre erezie, ci rînduiesc şi un timp, cum e obiceiul acriviei (stricteţii *n. tr.*), ca cei ce au curvit să uite de plăcerea urîtă. Căci cel ce a curvit, deşi ştie că lucrul e rău, totuşi e atras de plăcere, din lipsa frînelor; el nu rătăceşte din neştiinţă. Răul ereziei stă numai în suflet. Dar curvia, pornind din sufletul liber, a umplut trupul de stricăciune din pricina păcatului. Apoi cel ce, luptînd în chip natural, întoarce pe cineva din erezie, odată cu întoarcerea l-a şi curăţit. Dar cel ce se întoarce din curvie are nevoie de timp, de lacrimi şi de post, ca să se şteargă plăcerea întipărită în el şi să vin-

dracul curviei, şi ce fel, din cuvintele Duhului şi din harul şi puterea aflătoare în ele.

45) Să nu te amăgeşti pe tine, o, tinere! Am văzut pe unii rugîndu-se din suflet pentru cei iubiţi de ei. Aceştia, mişcaţi de curvie, socoteau că împlinesc o lege a iubirii.

46) Se poate întina cineva trupeşte prin atingere. Şi nimic nu-i mai rău decît această simţire [484].

47) Adu-ţi aminte de cel ce şi-a înfăşurat mîna în rasă şi fă-ţi mîna moartă faţă de cele fireşti şi nefireşti ale trupului tău şi ale celui străin [485].

48) Socotesc că nu trebuie să se numească cineva nicicum sfînt, înainte de a preface în loc sfînt pămîntul acesta (trupul ?), dacă e cu putinţă să-l prefacă.

49) Cînd ne întindem pe aşternut, atuncea să ne trezim. Pentru că atunci luptă mintea cu dracii fără de trup. Şi dacă se va afla iubitoare de plăcere, se va face trădătoare din plăcere.

50) Aducerea aminte de moarte să se culce cu tine şi să se scoale cu tine; şi tot aşa rugăciunea de un sin-

dece rana păcatului care s-a întipărit în trup şi să facă mintea nefurată şi neînclinată spre ea, prin uitarea îndelungată. Dar dacă rămîn amîndoi nepocăiţi, nu vor avea aceeaşi osîndă», ci, ereticul, una mai mare.

484. «Maica faptei e atingerea, precum a acesteia, vederea, şi a acesteia, auzul şi mirosirea. Dacă deci cineva nu vine condus de acestea la atingere, ci cade mai degrabă cu gîndul, nu vine la faptă, mai bine zis nu se năpusteşte spre fapta rea. De aceasta e bine să fugim, începînd chiar de la privire».

485. «E de însemnat că nu trebuie să se atingă cu mîinile sau cu alt mădular, chiar dacă sînt unii ai altora cei ce se ating, asemenea fratelui, care şi-a înfăşurat mîna în rasă, sau cu alt petec, şi aşa a trecut rîul pe maica sa. Şi nu numai să nu ne atingem de alt mădular, dar nici măcar să nu ţinem dezgolit vreun mădular al nostru. Şi mai ales dacă cineva e şi războit de trup. Nici să nu ne scărpinăm, căci atingerea e maica păcatului».

gur gînd a lui Iisus [486]. Căci nu vei afla alte ajutoare ca acestea în somn.

51) Unii socotesc că războaiele şi scurgerile sînt pricinuite numai de mîncări. Dar eu am văzut tare întinaţi de acestea şi pe cei foarte bolnavi şi postitori la culme.

52) Am întrebat odată despre acestea pe un călugăr dintre cei mai încercaţi şi cu darul deosebirii, şi m-a învăţat, fericitul, foarte înţelepţeşte. Se întîmplă, zicea pururea-pomenitul, în somn o scurgere din mulţimea bucatelor şi din odihnă; o alta e din mîndrie, cînd ne fălim cu îndelungata noastră necurgere; şi iarăşi există o alta din dispreţuirea aproapelui. Dintre acestea, cele două din urmă se pot întîmpla şi celor bolnavi, poate şi toate trei. Iar dacă cineva se vede pe sine curăţit de toate aceste pricini spuse înainte, fericit este pentru o astfel de nepătimire; el a pătimit ceea ce i s-a întîmplat, numai din pizma dracilor. Dumnezeu îngăduie pentru un timp să i se întîmple aceasta, ca prin întîmplarea aceasta fără de păcat să dobîndească o şi mai înaltă smerenie.

53) Nimenea să nu se învoiască a gîndi ziua la năzucirile sale din timpul somnului. Căci şi acesta este un scop al dracilor, ca să ne murdărească în starea de veghe cu cele din visuri.

54) Să luăm seama şi la altă viclenie a vrăjmaşului nostru. Precum mîncările ce vatămă trupul obişnuiesc

486. Ed. 1970: «Rugăciune de un singur gînd se numeşte cea care priveşte spre un singur lucru şi numai la acesta se gîndeşte şi numai pentru el se roagă: mîntuirea. Şi aceasta este: «Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă» şi: «Tatăl nostru». Călugărul şi oricare credincios nu se gîndeşte la învăţături dogmatice ca la nişte obiecte de gîndire teoretică. El gîndeşte totul în funcţie de mîntuirea sa. Aceasta îl preocupă, aceasta îl doare, de aceasta se îngrijeşte, pentru aceasta luptă. E o gîndire plină de simţire. Ea îi angajează în mod palpitant întreaga fiinţă.

să ne pricinuiască boala după un timp, sau după o zi, aşa se întîmplă de multe ori şi cu pricinile ce ne întinează [486 bis].

55) Am văzut pe unii ce s-au desfătat (cu mîncări), fără să fie războiţi îndată. I-am văzut mîncînd împreună cu femei şi petrecînd cu ele şi neavînd în acele clipe nici un gînd rău. Şi amăgindu-se, s-au încrezut în ei şi n-au mai avut nici o grijă, socotind că au pace şi siguranţă în ei. Dar deodată au pătimit vătămarea în chilie. Care vătămare ? Cea care ne vine trupeşte şi sufleteşte numai nouă, cînd ne aflăm singuri. Cel ce a fost încercat, ştie aceasta. Dar cel ce n-a fost încercat, nu trebuie să ştie [487].

În vremea aceea ajutor bun îi este sacul, cenuşa, starea în picioare toată noaptea, mulţumirea cu pîine, limba arsă şi cu măsură răcorită, aşezarea în cosciuge şi, înainte de toate, smerenia ; şi, dacă e cu putinţă, ajutorul unui părinte sau al unui frate sîrguincios, bătrîn cu cugetul [488]. Căci ar fi minune să se poată mîntui din ocean o corabie singură.

---

486 bis. «Aceasta e o mare viclenie. Dracii, care nu obosesc niciodată de a ne războ, întrerup aceasta pentru un timp, cînd văd la noi o moleşeală. Aceasta pentru ca, dispreţuindu-le, din lipsă de grijă, noi să facem acestea în tot timpul. Adică aflîndu-ne singuri, cele în care ni se cere o grijă atentă, să ne împingă la alunecare. De aceasta să ne păzim, ca nu cumva, fără alte trupuri, folosindu-ne de trupurile proprii să săvîrşim păcatul, mai bine zis să ne rostogolim în groapă».

487. «Deci trebuie ocolită orice convorbire cu femeile, ca putînd duce la o slăbire a frînelor. Iar dacă aceasta e cu neputinţă din anumite trebuinţe, sau pentru grija de săraci, trebuie vorbit căutînd cu capul în jos, căci multora, sau aproape tuturor celor biruiţi de frumuseţea femeilor, le-a venit moartea prin ferestre, cum l-a luat în stăpînire şi pe marele prooroc şi împărat (David) cînd a privit spre baia aceea aducătoare de moarte».

488. Ni s-a povestit despre călugări din mînăstirile din Moldova care dormeau în sicrie. «Căci şi sicriele ajută la scăpare de ispită. Dar totul este smerenia, căci sicriul este spre smerenie. Pe lîngă aceea, să avem şi pe un frate dintre cei nevoitori, împreună-rugător».

56) Aceeaşi cădere pricinuieşte unuia o osîndă însutită faţă de cea săvîrşită de altul: după felul (celui ce o săvîrşeşte), după loc, după înaintare şi după alte multe [489].

57) Mi-a istorisit cineva o pildă foarte înaltă de curăţie (castitate). Văzînd cineva, zicea, o frumuseţe deosebită, slăvea foarte pe Făcătorul din acest prilej şi numai de vederea ei era mişcat la iubirea lui Dumnezeu şi-i izvorau lacrimi [490]. Dacă unul ca acesta are totdeauna , în asemenea prilejuri, o astfel de simţire şi lucrare, a înviat nestricăcios înainte de învierea de obşte [491].

58) Acelaşi lucru îl vedem şi în cîntări. Iubitorii de Dumnezeu sînt mişcaţi spre o bucurie lină şi spre iubirea dumnezeiască şi spre lacrimi şi de către cîntările

489. Dăm aceeaşi scolie din P.G. în formularea mai bună a ed. 1970: «Fel (mod) numeşte educaţia. Loc, faptul de a nu fi aproape de căderi. Înaintare, faptul de a avea o experienţă a stării călugăreşti. Căci cel ce a fost educat în bune moravuri şi s-a aflat departe de locul căderilor şi e încercat în lupta nevoinţei, lăsîndu-se biruit de curvie, are o mai mare osîndă decît cel crescut cu negrijă şi în neorînduială şi fără experienţă, dacă a alunecat. Iar «după alte multe» înseamnă a săvîrşi într-un loc mai sfînt fapta murdară, sau în suflet curat, sau în mînăstire, sau cu o femeie măritată, sau cu o rudenie trupească sau duhovnicească, sau a fi şi altuia pricină şi învăţător spre o faptă necurată».

490. «Socotesc că vorbeşte de Nonu, care a botezat pe sfînta Pelaghia. Acesta, eliberat de războiul patimilor împreunate cu lucrurile, a îmbrăcat haina nepătimirii. Venindu-i la îndemînă prilejul, nu s-a dovedit pătimaş (căci era izbăvit de patimă). El privea frumuseţile de sus. Dar iubitorii de plăcere lucrează dimpotrivă».

491. «Înviere nestricăcioasă numeşte pe cea din viaţa de faţă, venită din schimbarea moravurilor. Căci cînd desfrînatul se face neprihănit şi lacomul milostiv şi cel aspru, blînd, a venit învierea încă aici, ca o arvună a celei viitoare. Şi cum e această înviere? Prin faptul că păcatul a fost omorît şi dreptatea s-a înălţat, că viaţa cea veche a încetat şi cea a tot nouă şi îngerească e trăită». La învierea de obşte, trupul fiind total înduhovnicit într-o comuniune dialogică deplină cu Dumnezeu va fi cu totul neprihănit, deci nestricăcios.

din afară şi de către cele duhovniceşti. Iubitorii de plăcere, dimpotrivă.

59) Unii, precum am spus mai înainte, sînt războiţi cu mult mai mult în locurile de liniştire (de sihăstrie). Şi nu e de mirare. Căci dracilor le place să petreacă acolo, fiind izgoniţi de Domnul în locuri pustii şi în adînc, spre mîntuirea noastră [492].

60) Dracii îl războiesc cumplit pe cel ce se linişteşte (pe sihastru), ca, nefolosindu-se acesta cu nimic din pustie, să vină în lume. Dar pleacă de la noi care petrecem în lume, ca simţindu-ne nerăzboiţi în ea, să rămînem cu cei din lume [493].

61) Unde sîntem războiţi, acolo luptăm fără îndoială şi noi, cu tărie, cu vrăjmaşul. Căci cînd nu luptăm noi împotriva lui, ni se face şi el prieten [494].

62) Petrecînd pentru un timp în lume pentru vreo trebuinţă oarecare, sîntem acoperiţi de mîna lui Dumnezeu, poate pentru rugăciunea părintelui nostru şi ca să nu se hulească şi Domnul prin noi. Dar uneori nu sîntem ispitiţi şi din pricina nesimţirii şi a faptului că avem de mai înainte multă cercare şi săturare din cele văzute, vorbite şi făcute. Sau, poate dracii se depărtează şi ne părăsesc pe noi de bună voie, făcînd să

492. Poate fi şi un adînc vecin cu adîncul liniştii şi al vieţii în Dumnezeu.

493. «Gîndurile rele îşi iau fiinţa din alegerea noastră şi din reaua lucrare a dracilor. Iar cele bune din fire — căci am fost făcuţi buni —, din alegere, datorită libertăţii, şi din îndemnul îngerilor. Deci cele rele îşi iau fiinţa din două izvoare, iar cele bune, din trei. Să ne aducem deci aminte de cel ce zice: «Staţi împotriva diavolului şi va fugi de la voi» (Iac. 4, 5). Deci să stăruim în nevoinţă. Dimpotrivă, nerăzboirea noastră de către el în lume este o viclenie a lui şi nu un semn al iubirii de oameni».

494. Cînd sîntem războiţi de demoni înseamnă că noi înşine luptăm împotriva lor. Căci cînd nu luptăm împotriva lor, ne sînt prieteni, pentru că facem prin noi înşine ceea ce le place lor.

se umple locul golit de toate celelalte, de închipuirea de sine a noastră.

63) Ascultaţi şi o altă meşteşugire şi viclenie a acestui amăgitor, toţi cei ce v-aţi hotărît să vă deprindeţi în neprihănire, şi păziţi-vă ! Mi-a istorisit careva dintre cei ce au suferit cercarea vicleniei, că de foarte multe ori dracul trupurilor se retrage cu desăvîrşire, insuflînd călugărului o evlavie la culme, ba poate punînd în mişcare în el şi izvor de lacrimi în timpul cît şade cu nişte femei şi vorbeşte cu ele, sfătuindu-l să le îndemne să gîndească la moarte, la judecată, la neprihănire. Aceasta pentru ca, nenorocitele, cîştigate prin cuvînt şi prin prefăcuta evlavie, să alerge la lup, ca la păstor. Şi apoi născîndu-se obişnuinţa şi îndrăzneala, nenorocitul să sufere căderea.

64) Să fugim, ca să nu vedem, nici să auzim de fructul din care ni s-a poruncit să nu gustăm. Căci m-aş mira să ne socotim mai tari ca proorocul David. Acest lucru este cu neputinţă [495]. Atît de înaltă şi de mare e lauda neprihănirii, că unii dintre părinţi au îndrăznit să o numească nepătimire.

65) Spun unii că e cu neputinţă să se numească cineva curat (neprihănit) după gustarea păcatului. Dar eu spun : «E cu putinţă şi uşor celui ce voieşte să altoiască măslinul sălbatec cu cel bun» (Rom. 11, 22). Dacă i s-ar fi încredinţat cheile cerului celui feciorelnic cu trupul (apostolului Ioan), poate ar fi dogmatizat bine

495. «Priveşte aci folosul mutării dintr-un loc. Căci Duhul Sfînt învăţînd pe părinţi că cel ce se nevoieşte îşi poate schimba moravurile din schimbarea locului, aceştia strigă : fugiţi de locurile căderilor... Iar amintind de David, părintele se gîndeşte la căderea lui cu Berşeba». Din Isaac : «Cel ce nu se depărtează de pricinile patimilor, e atras cu voie şi fără voie de păcat. Iar pricinile păcatelor sînt acestea : vinul şi femeile, bogăţia şi buna propăşire a trupului, nu pentru că acestea sînt prin fire păcat, ci pentru că firea înclină prin ele uşor spre patimile păcatului. De aceea omul trebuie să se păzească cu sîrguinţă».

cei amintiţi înainte. Dar dacă nu, să-i ruşineze pe ei cel ce avea soacră şi s-a făcut neprihănit şi poartă cheile împărăţiei (Petru).

66) Multe chipuri are şarpele trupurilor. Celor necercaţi le insuflă să facă numai încercarea şi să înceteze apoi. Iar pe cei cercaţi îi stîrneşte ticălosul iarăşi spre cercare prin amintire. Mulţi din cei dintîi sînt nerăzboiţi din necunoaşterea răului ; dar cei de al doilea suferă multe supărări şi războaie, ca unii ce au trecut prin cercarea acestei urîciuni. Dar de multe ori se întîmplă şi dimpotrivă.

67) Cînd ne sculăm unii din somn plini de bunătate şi paşnici, sîntem mîngîiaţi în chip ascuns de sfinţii îngeri. Şi mai ales cînd ne culcăm cu multă rugăciune şi trezvie. Dar se întîmplă uneori să ne sculăm din somn mahmuri, pătimind aceasta din pricina unor visuri şi vederi urîte.

68) «Văzut-am pe cel necurat prea înălţîndu-se, ridicîndu-se, turburîndu-se şi înfuriindu-se în mine ca cedrii Libanului. Şi am trecut prin înfrînare şi iată nu mai era mînia lui ca mai înainte. Şi l-am căutat, smerind cugetul meu, şi nu s-a mai aflat în mine locul lui şi urma lui» (Ps. 36, 35—36).

69) Cel ce a biruit trupul a biruit firea. Iar cel ce a biruit, negreşit a ajuns mai presus de fire. Şi cel ce s-a făcut aşa, «micşoratu-s-a cu puţin faţă de îngeri» (Evr. 2, 7), ca să nu zic că deloc [496].

70) Nu e o minune că cel nematerial (dracul) luptă cu cel material. E minune, cu adevărat, că cel care se află în materie, luptînd cu acest trup material, vrăjmaş şi viclean, pune pe fugă pe vrăjmaşii netrupeşti.

496. Trupul ţine de fire. Cine biruie trupul şi-a biruit firea şi a ajuns mai presus de ea, ca îngerii. Dar aceasta, numai prin puterile Sfîntului Duh. El rămîne om, dar cu o viaţă curată şi dăruită lui Dumnezeu, ca a îngerilor.

71) Domnul cel bun arată multă purtare de grijă față de noi și prin aceea că înfrînează pe femele cu frîul rușinii. Căci dacă ea s-ar năpusti spre bărbat, nu s-ar mîntui nici un trup.

72) Părinții au stabilit, cu darul lor de deosebire, că alta este momeala, alta însoțirea, alta încuviințarea, alta robirea, alta lupta și alta așa numita patimă a sufletului.

Momeala, lămuresc fericiții, e gîndul simplu, sau icoana a ceva adus în inimă în chip înțelegător. *Însoțirea* e convorbirea cu ceea ce s-a arătat în chip pătimaș sau nepătimaș. *Consimțirea* (încuviințarea) este învoirea cu plăcere a sufletului, cu ceea ce s-a arătat. *Robirea* e tragerea cu sila și fără voie a inimii, sau însoțirea stăruitoare a inimii cu lucrul acela și pierderea stării noastre celei bune. *Lupta* hotărăsc ei că presupune puterea la fel de tare cu a aceluia împotriva căruia se dă lupta, putere care sau învinge, sau suferă înfrîngerea. Iar *patima* spun că e propriu-zis ceea ce se încuibează în curs de vreme lungă în suflet, în chip pătimaș, și-l duce la o deprindere prin obișnuința cu ea, încît se pornește de bună voie și de la sine spre fapte.

Dintre acestea toate, prima treaptă e nepăcătoasă; a doua, nu în chip negreșit; a treia, potrivit cu starea celui ce luptă. Iar lupta pricinuiește sau cununile sau pedepsele. Robirea altfel se judecă dacă se întîmplă în vremea rugăciunii și altfel dacă în afara rugăciunii; altfel, în stările de mijloc și altfel, în amintirile rele. Iar patima e urmată în toate, în chip neîndoielnic, fie de pocăința potrivită, fie de chinurile viitoare. Deci cel ce gîndește nepătimaș, primul lucru, le-a tăiat pe toate cele ce urmează.

Mai găsim la părinții care lămuresc lucrurile în chipul cel mai amănunțit și un alt înțeles mai subțire

al acestora, pe care unii spun să o numim uitare de sine. Aceasta înseamnă ivirea năpraznică a patimii, fără timp, fără gînd şi chip, în cel ce o suferă. Nimic nu apare mai subţire, sau mai neobservat ca aceasta în duhuri. Ea şi-arată prezenţa în sufletul unora printr-o amintire simplă şi fără convorbiri, deodată şi pe neaşteptate şi în chip neştiut[497]. Dacă cineva a putut să descopere această subţiime a patimii din el prin plîns, el ne poate învăţa cum se poate curvi, în chip pătimaş, numai prin ochi, prin simpla privire, prin atingerea mîinii, prin auzirea unei cîntări, fără nici un înţeles sau gînd.

73) Unii spun că trupul vine la patimi din gîndurile de curvie. Alţii, iarăşi, că gîndurile rele se nasc din simţirile trupului. Şi cei dintîi zic că dacă nu ar lua-o înainte mintea, trupul nu i-ar urma[498]. Iar cei de al doilea aduc în susţinerea lor răutatea patimilor trupeşti, zicînd: de multe ori gîndurile îşi primesc intrarea în inimă printr-o vedere prea plăcută, printr-o atingere a mîinii, prin mirosirea unei bune miresme, prin auzirea unui glas dulce. Să înveţe despre acestea cel ce poate în Domnul. Căci acestea sînt foarte folo-

497. «Robirea urmează însoţirii şi cere timp şi un mod de dezvoltare. Dar uneori e unită cu răpirea şi se produce repede şi de multe ori fără obişnuire, fără timp şi stare sufletească pregătită. Ea aduce vătămarea prin simple gînduri şi simţiri în vremea în care sîntem răpiţi».

498. «Unui gînd rău îi premerge o patimă. Dar patimii îi premerge simţirea. Iar relei întrebuinţări a simţirii îi premerge mintea». *Alta*, a sfîntului Maxim: «Patimile obişnuiesc să fie mişcate de simţuri. Deci fiind de faţă iubirea şi înfrînarea, patimile nu se vor mişca, iar nefiind de faţă, acelea se mişcă. Iuţimea are nevoie de mai multe leacuri decît pofta. De aceea se zice că iubirea este mare, pentru că e frîu al iuţimii. Pe aceasta a numit-o şi Moise simbolic omorîtoare de şerpi în cele naturale (Lev. 11, 22). *Alta*, a lui Isaac: «Mişcarea gîndurilor în om are patru pricini: întîi din voinţa trupului natural; al doilea, din nălucirea simţurilor legate de lucrurile lumii pe care le aude şi le vede; al treilea, din dezlegarea sufletului de minte; al patrulea, din momelile dracilor ce ne războiesc».

sitoare şi trebuincioase celor ce se îndeletnicesc cu făptuirea prin cunoştinţă. Dar pentru lucrătorul în simplitatea inimii, acestea nu au nici un rost. Căci cunoştinţa nu e a tuturor. Dar nici fericita simplitate nu o au toţi, ca pavăză faţă de vicleniile dracilor [499].

74) Unele dintre patimi vin din cele dinăuntru asupra trupului, altele, dimpotrivă. Celor din lume li se întîmplă lucrul al doilea. Iar celor ce duc viaţă călugărească, primul, din pricina lipsei de prilejuri. Eu zic despre ei aceasta : căuta-vei la cei răi înţelepciune şi nu o vei afla.

75) Cînd luptînd mult împotriva dracului, însoţitorul lutului, îl vom alunga din inima noastră, bătîndu-l cu piatra postului şi străpungîndu-l cu sulița smereniei, atunci, sălăşluindu-se în trup ca un vierme oarecare, se sileşte, ticălosul, să ne întineze, aţîţîndu-ne spre mişcări dobitoceşti şi necuvenite. Aceasta obişnuiesc să o pătimească mai ales cei ce ascultă de dracul mîndriei. Pentru că nemaipurtînd în inimă gînduri neîncetate de curvie, se apropie de patima mîndriei. Că ceea ce am spus e adevărat, vor vedea cînd, începînd a se strădui pentru oarecare liniştire, se vor cerceta cu grijă. Atunci vor afla în adîncul inimii lor ca un fel de şarpe ascuns în gunoi sfătuindu-i să se silească cu toată sîrguinţa şi rîvna să dobîndească virtutea oarecărei curăţii a inimii. Nu înţeleg, nenorociţii, cuvîntul care zice : «Ce ai ce nu ai luat în dar, sau de la Dumnezeu, sau din împreună lucrarea şi rugăciunea altora ?» (I Cor. 4, 7).

499. Cei ce se află pe treapta eforturilor de curăţire prin fapte se folosesc de cunoştinţa metodelor de lucru ale diavolului, descrise mai înainte. Dar pentru cei ce ajung la simplitatea nevinovăţiei, ele nu mai sînt de trebuinţă. Nevinovăţia lor e ea însăşi o pavăză împotriva tuturor uneltirilor meşteşugite ale diavolului. Ei nu mai pot fi clintiţi din nevinovăţia lor.

Să ia aminte deci, cu toată sîrguința, la numitul șarpe din inima lor și să-l izgonească, omorîndu-l cu multa smerită-cugetare. De vor face aceasta, înstrăinîndu-se de el, vor putea să se dezbrace și ei poate cîndva de veșmintele de piele (Fac. 4, 24) și să cînte Domnului, ca odinioară tinerii neprihăniți, cîntarea de biruință, dacă dezbrăcîndu-se de ele nu se vor afla goi de nevinovăția acelora și de smerenia firească [500].

Dar și acest drac ține seama, cu mult mai mult decît ceilalți, de vremi. Căci ticălosul încearcă să ne războiască mai ales atunci cînd nu putem să ne rugăm și trupește împotriva lui [501].

Celor ce n-au dobîndit încă adevărata rugăciune a inimii, mult le ajută chinuirea din rugăciunea trupească [502], adică ridicarea mîinilor, lovirea pieptului, privirea curată la cer, zgomotul suspinelor, plecarea necontenită a genunchilor. Deoarece adeseori nu le putem face pe acestea cînd sînt alții de față, de aceea tocmai atunci ne și războiesc mai ales dracii. Dar și cînd

500. Nu ajunge deci să se dezbrace de haina senzualității, ci trebuie să îmbrace și haina de lumină a nerăutății, sau a curăției, sau a virtuților. Între ele trebuie să strălucească smerenia. Căci altfel toate pot fi întunecate de o nouă murdărie.

501. Nu ajunge să ne rugăm numai cu sufletul, iar trupul să-l lăsăm neobservat, ci trebuie să aducem și trupul în stare de rugăciune: să-l îngenunchem, să-l facem să stea liniștit, cuviincios, îmbrăcat peste tot etc. Altfel ne rugăm în genunchi, a recunoscut și filozoful Max Scheler *(Das Ewige im Menschen)*. Dar aceasta nu înseamnă că ne putem ruga numai cu trupul. «Cu drept cuvînt rugăciunea minții trebuie să se facă și de cei ce slujesc trupește. Căci cînd dracii văd pe cineva ocupat cu slujirile trupești, socotind că nu e cu putință a se ruga trupește împotriva vrăjmașilor, dau năvală asupra lui prin cele mai urîte gînduri și-l duc la înfrîngere».

502. Acestea neînțelegîndu-le occidentalii, au dezbrăcat cultul de orice efort al trupului, de orice antrenare a trupului, renunțînd la orice efort de sfințire a lui și socotind în mod greșit că sufletul se poate sfinți și smeri fără trup. Ei vor să facă rugăciunea comod, șezînd în biserici în scaune.

nu avem tăria să ne împotrivim vrăjmaşilor noştri cu vigoarea minţii şi cu puterea nevăzută a rugăciunii, ne supunem în chip necesar lor.

Tu însă, fugi repede, de este cu putinţă. Ascunde-te puţin şi fă-te necunoscut. Piveşte în sus cu ochiul sufletului, de este cu putinţă. Iar de nu; măcar cu cel din afară. Răstigneşte-ţi mîinile în chip nemişcat, ca şi prin înfăţişare să ruşinezi pe Amalic şi să-l biruieşti [503]. Strigă către Cel ce te poate mîntui, nu cu cuvinte iscusite, ci cu cuvinte smerite. Începe înainte de toate cu: «Miluieşte-mă, că neputincios sînt» [504]. Atunci vei cunoaşte cu fapta puterea Celui Prea Înalt şi vei izgoni în chip nevăzut pe cei nevăzuţi, prin ajutor nevăzut [505].

Cel ce s-a obişnuit să se roage astfel va putea izgoni repede chiar şi numai cu sufletul pe vrăjmaş. Căci al doilea lucru este darul dat (ἀντίδωρον) de Dumnezeu lucrătorilor celui dintîi. Şi pe drept cuvînt.

76) Aflîndu-mă undeva într-o adunare, am cunoscut un frate sîrguincios supărat de gînduri rele. Acesta, neaflînd loc potrivit pentru rugăciune, intrînd la locul trebuincios pîntecelui, ca şi cînd ar fi fost silit de aceasta, a pornit acolo cu rugăciunea plină de putere împotriva celor ce-l războiau. Iar dojenindu-l eu pe el pentru nepotrivirea locului, a zis: «Fiind urmărit de gînduri necurate, m-am rugat în loc necurat să fiu curăţit de ele» [506].

503. Ed. 1970: «Adică pe dracul curviei».

504. «Roagă-te întîi pentru curăţirea de patimi; al doilea, pentru a te izbăvi de neştiinţă; şi al treilea, de toată ispita şi părăsirea».

505. «A experia ajutorul lui Dumnezeu înseamnă a primi darul potrivit cu dispoziţia sufletului nostru».

506. Din sfîntul Ioan Gură de Aur: «Trebuie ştiut că nu se caută locul rugăciunii, ci modul. Ieremia era în noroi şi se ruga lui Dumnezeu. Daniil, în groapa leilor, şi îmblînzea pe Dumnezeu. Moise, pe mare şi Dumnezeu îi zicea: Ce strigi către Mine? Tîlharul, pe cruce şi i s-a deschis cerul: Deci şi tu ori unde ai fi, roagă-te cu conştiinţa curată şi Dumnezeu

77) Toţi dracii se luptă să întunece mintea noastră, apoi îi insuflă cele plăcute lor. Căci dacă mintea nu va fi adormită, comoara nu se va jefui. Dar cel al curviei mai mult decît toţi. Acesta, întunecînd adeseori mintea conducătoare, îi face pe oameni să săvîrşească acele lucruri, pe care numai cei ieşiţi din minte le săvîrşesc. De aceea, trezindu-se mintea după o vreme, ne ruşinăm nu numai de cei ce ne văd, ci şi de noi înşine, pentru faptele, pentru vorbele şi pentru înfăţişările noastre necuviincioase şi ne uimim de orbirea noastră de mai înainte. De aceea mulţi cunoscînd aceasta s-au oprit de la rău.

78) Întoarce-te de la vrăjmaşul care după vreo faptă te împiedică să te rogi, sau să lauzi pe Dumnezeu, aducîndu-ţi aminte de cel ce a zis : «Pentru că sufletul meu, chinuit de gîndurile fără voie, îmi pricinuieşte osteneli, voi căuta dreptatea lui împotriva vrăjmaşilor lui» (Lc. 18, 5) [507].

79) Cine a biruit trupul ? Cel ce şi-a zdrobit inima. Dar cine şi-a zdrobit inima ? Cel ce s-a tăgăduit pe sine. Căci cum nu se va zdrobi cel ce a murit voii sale ?

80) Există pătimaş mai pătimaş decît pătimaşul. E cel ce îşi face cunoscute murdăriile lui cu plăcere şi cu dulce împătimire de ele [508].

81) Gîndurile necurate şi urîte se ivesc în inimă de la amăgitorul inimii, de la dracul curviei. Pe acestea le tămăduieşte înfrînarea şi socotirea lor ca nimic.

---

te aude. Căci al Lui este pămîntul şi plinirea lui». *Alta:* «Nu locul, ci virtutea face locul vrednic de cinste».

507. «Vezi că n-a zis sufletul chinuit de patimi, ci de pre-judecăţi (de gînduri urîte fără voie). Căci stăpînirea patimilor e un rod de bună voie al libertăţii, dar pre-judecata, sau gîndul sugerat e o tiranie fără voie».

508. E cel ce se făleşte cu murdăriile săvîrşite şi se îndulceşte cu ele povestindu-le.

82) În ce chip şi fel voi judeca pe acest prieten al meu, după pilda celorlalte patimi, odată ce-l voi lega pe el, nu ştiu. Căci se dezleagă înainte de a-l lega; mă împac cu el înainte de a-l judeca; şi mă îmblînzesc înainte de a-l pedepsi. Cum voi birui pe cel pe care m-am obişnuit să-l iubesc prin fire? Cum mă voi elibera de el, cu care m-am legat pentru veci? Cum îl voi omorî pe cel ce va învia odată cu mine? Cum voi arăta nestricăcios pe cel ce a primit prin fire stricăciunea? Ce lucru binecuvîntat voi spune celui ce a dobîndit prin fire cele binecuvîntate? [509].

De-l voi lega cu postul, oşîndind pe aproapele (care nu posteşte *n.tr.*) mă predau iarăşi lui. De-l voi birui, începînd să judec, înălţîndu-mă cu inima, mă voi vedea iarăşi coborît. Îmi este şi împreună-lucrător şi vrăjmaş; şi ajutător, şi protivnic; şi susţinător, şi iscoditor de curse; slujit, mă războieşte, topit (cu postul *n.tr.*) pierde din putere; odihnit, iese din rînduială; muncit iarăşi, nu rabdă; de-l întristez, îl primejdu-

509. E o întreagă dramă pe care o pricinuieşte faptul că pe de o parte trupul ne e necesar şi bun, pe de alta ni se face pricină de suferinţă şi de osîndă. Problema nu e de ordin teoretic, ci e trăită dureros. Orice cale am alege e împreunată cu dureri. Dacă-l lăsăm în plăceri, acestea sînt trecătoare şi urmate de dureri temporare şi veşnice. Dacă-l oprim de la plăceri, aceasta iarăşi înseamnă durere îndelungată pentru el. Complexitatea problemei se datoreşte faptului că trupul merită să fie salvat, pentru că în fond e bun, şi de salvarea lui depinde mîntuirea mea. Dar mîntuirea nu înseamnă a-l lăsa în plăcerile lui, nu înseamnă a-l salva aşa cum este — căci aceasta nu e salvare — ci a-l curăţi şi a lupta mereu pentru curăţia lui, sau pentru el, împotriva a ceea ce îi place lui în fiecare clipă şi-l condamnă stricăciunii şi chinurilor veşnice. Soluţia e aflarea liniei adevărate între extreme, linia echilibrului, sau a dreptei socoteli. Dar această linie e subţire ca o muchie de cuţit. Mereu sîntem în situaţia de a înclina într-o parte sau în alta. De aci vine drama continuă nu numai în viaţa omenească individuală, ci şi în toată istoria omenirii. Aceasta e şi pricina marii şi complexei aventuri mereu noi a omenirii.

iesc; de-l rănesc, nu am prin cine să cîştig virtuţile; pe acelaşi îl îmbrăţişez şi-l resping.

Care e taina cu privire la mine? Care e raţiunea alcătuirii mele? Cum îmi sînt mie însumi duşman şi prieten? Spune-mi tu, spune-mi, soţul meu, firea mea! Căci nu caut să aflu de la altul despre tine [510]. Cum aş rămîne nerănit de tine? Cum aş putea scăpa de primejdia naturii mele? Fiindcă m-am alăturat lui Hristos ca să te duşmănesc, cum voi birui tirania ta? Căci am ales să te supun silei mele.

Iar trupul răspunzînd, ca să zicem aşa, sufletului, pare să spună aşa: «Nu-ţi voi spune ceea ce nu ştii nici tu, ci ceea ce cunoaştem amîndoi [511]. Eu am în mine însumi dragostea de mine ca mamă şi slujirea mea din afară şi tihna în toate ca născătoare a fierbinţelii mele; iar prilejurile văpăii şi mişcării dinăuntru a gîndurilor se nasc din odihna de mai înainte şi din faptele săvîrşite. Eu zămislind, nasc căderile, iar acelea născute, nasc, la rîndul lor, moartea prin deznădejde.

De ai cunoaşte limpede adînca neputinţă a mea şi a ta, mi-ai lega mîinile. Dacă mi-ai înfrîna lăcomia, mi-ai lega picioarele ca să nu merg mai departe. Dacă te-ai însoţi cu ascultarea, te-ai despărţi de mine. Dacă ai dobîndi smerenia, mi-ai tăia capul» [512].

Iată a cincisprezecea biruinţă. Cel ce, fiind în trup, a cîştigat-o şi pe aceasta, a murit şi a înviat şi a cunoscut încă de aici arvuna nestricăciunii viitoare.

510. Numai din simţirile mele învăţ. Şi numai de aceea pot învăţa şi din ale altuia, întrucît le confrunt cu ale mele, întrucît le provoacă pe ale mele, se întîlnesc împreună.

511. Nu-ţi voi spune ceea ce nu ştii deja, ci ceea ce cunoaştem împreună şi numai împreună, noi, trup şi suflet care formăm o unitate.

512. Totul tinde în viaţa omului spre un echilibru.

CUVÎNTUL XVI

Despre iubirea de arginţi şi despre neagonisire

1) Mulţi dintre dascălii înţelepţi, după tiranul de care s-a vorbit înainte, au obişnuit să înfăţişeze pe dracul cel cu mii de capete, al iubirii de arginţi. Ca să nu schimbăm noi, neînţelepţii, această ordine, am urmat aceleaşi rînduieli şi reguli. De aceea vom grăi puţine despre această boală, dacă voiţi, şi apoi pe scurt despre felul însănătoşirii de ea.

2) Iubirea de arginţi este închinarea la idoli, fiica necredinţei, scuză mincinoasă pentru boli, prevestirea bătrîneţii, frică de secetă, vestitoarea foametei [513].

3) Iubitorul de arginţi rîde de Evanghelii şi le nesocoteşte cu voia [514]. Cel ce a dobîndit dragoste va risipi banii. Dar cel ce spune că acestea două pot vieţui împreună, se amăgeşte pe sine [515].

513. În fond zgîrcitul vede în sine numai trupul. De aceea caută să-i lungească viaţa cît mai mult, vădindu-şi nebunia în această pornire spre un fel de durată socotită fără sfîrşit aci pe pămînt. De aceea, patima zgîrceniei e legată cu o mare laşitate. Abdică de la orice ca să-şi prelungească viaţa trupului. Cel liber de lăcomie, dimpotrivă, cunoscînd că sufletul e infinit mai valoros decît trupul şi că el e nemuritor, dispune de un mare curaj. El poate renunţa la toate ale lumii, pînă şi la trup, pentru un suflet nepătat.

514. «Iubitorul de arginţi, desfăcîndu-şi mintea de la iubirea lui Dumnezeu, iubeşte idolii oamenilor, făuriţi din aur». «Auzind Evanghelia zicînd: «Vinde averile tale şi le dă săracilor» şi cele următoare (Mt. 19, 21), rîde de poruncă, socotind-o imposibilă. Dacă toţi vor vinde, zice, cine va cumpăra? La fel auzind: «Nu vă îngrijiţi de ziua de mîine» (Mt. 6, 34), nu crede, ci face dimpotrivă şi calcă cu voie porunca, împotrivindu-se». Pentru el bancnotele şi bunurile materiale sînt supremele valori. El nesocoteşte nu numai pe Dumnezeu, ci calcă în picioare şi pe oameni.

515. «Viaţa iubitorului de arginţi e ca o cameră pentru morţi. Avîndu-le toate, gîndeşte la ceea ce nu are». Evagrie: «Iubirea de arginţi îşi

4) Cel ce se plînge pe sine renunță și la trup. Cînd o cere timpul, nu-l cruță nici pe aceasta [516].

5) Nu spune că aduni pentru săraci. Căci cu doi bănuți s-a cumpărat Împărăția cerurilor (Lc. 21, 2) [517].

6) Un iubitor de străini și un iubitor de arginți s-au întîlnit unul cu altul. Și al doilea a numit pe cel dintîi om nechibzuit [518].

7) Cel ce și-a biruit această patimă, și-a tăiat grijile. Cel legat de ea nu se va ruga niciodată în chip curat.

închipuie o bătrînețe lungă și neputința de a lucra cu mîinile, foametea viitoare, boalele ce se vor întîmpla, amărăciunile foamei și ceea ce e mai urît, primirea de la alții a celor de trebuință». În general, iubirea de arginți întreține în viață chinul unei permanente nesiguranțe și spaima de timpul viitor, din lipsa credinței. Se manifestă în ea o sete naturală de viață veșnică și conștiința că nu o poate avea prin ea, dar caută să o cîștige de unde nu trebuie, amăgindu-se în chip conștient. Pe de o parte, ea dă un preț absolut vieții pămîntești, pe de alta o trăiește într-o spaimă continuă.

516. Cel ce iubește pe oameni risipește lucrurile, dăruindu-le. El vede în om o valoare infinit mai mare ca lucrurile. Zgîrcitul n-are iubire de oameni, sau se iubește numai pe sine. Dar își face cel mai mare rău, căci fără iubire se pierde.

517. Totuși părinții admit și strîngere de bani pentru a da celor lipsiți. Dar își dau seama că e greu ca aceasta să nu devină zgîrcenie. Sfîntul Maxim admite că în afară de iubirea de plăceri, de iubirea de slavă și de necredință, mai e și o a patra pricină a strîngerii de bani: economia pentru săraci. «Numai iconomul îi grijește în chip drept, ca să satisfacă trebuința fiecăruia și să nu-i lipsească în acest scop niciodată». Iar Ioan Carpatiul zice: «Este cîte unul care cîștigă mai mult decît îi trebuie, pentru trebuința altuia, dar nu de dragul cîștigului. Căci deși pare că are mai mult decît îi trebuie, dar nu are mai mult, pentru că socotește drept datoria sa ajutorarea aproapelui».

518. În zgîrcenie și în lăcomie sînt implicate toate patimile. Sfîntul Maxim zice: «Iubitorul de plăceri iubește arginții, ca prin ei să se desfete; iubitorul de slavă, ca prin ei să se slăvească; necredinciosul, ca să-i ascundă și să-i păzească, temîndu-se sau de bătrînețe, sau de boală, sau de străinătate. Și crede mai mult în ei decît în Dumnezeu, Ziditorul și Purtătorul de grijă al întregii creații, pînă la cele mai mici și mai neînsemnate viețăți». În fond iubitorul de arginți nu cunoaște că realitatea supremă e o Persoană

8) Începutul iubirii de arginţi e motivul milosteniei. Capătul ei ultim e ura faţă de săraci [519]. Cît timp adună cineva banii, e milostiv. Dar cînd are banii, îi strînge în mîini.

9) Am văzut oameni săraci de bani, îmbogăţindu-se în vieţuirea celor săraci cu duhul. Aceştia au uitat de sărăcia lor de mai înainte.

10) Călugărul iubitor de bani e străin de trîndăvie, aducîndu-şi aminte în fiecare ceas de cuvîntul apostolic: «Cel ce nu lucrează, nici să nu mănînce» (II Tes. 3, 10). Şi iarăşi: «Mîinile acestea ale mele mi-au slujit mie şi celor împreună cu mine» (Fapte 20, 34).

11) Neaverea (sărăcia de bună voie) este lepădarea grijilor, lipsa de îngrijorare a vieţii, călătorie neîmpiedecată, înstrăinarea de întristare, credinţa în porunci [520].

---

care iubeşte toate şi are puterea să le susţină pe toate; ci se încrede, ca în realităţile supreme, în obiectele de consum, stricăcioase, fără capacitatea de a dărui mereu viaţa din iubire.

519. Patima aceasta merge crescînd. Şi pe măsura creşterii ei, scade iubirea de oameni, ajungînd pînă la ura de oameni. E patima în care se vede mai mult ca în toate învîrtoşarea progresivă a firii omeneşti, făcută pentru libertate prin iubirea de Dumnezeu, izvorul iubirii, şi prin iubirea de oameni, făcută pentru iubirea între subiectele ce prin aceasta rămîn libere. Iar o fire învîrtoşată e o fire în care s-a uscat viaţa, e ca soţia lui Lot, prefăcută în stîlp de sare, care nu are şi nu comunică viaţa.

520. În P.G. cu acest cap începe «Cuvîntul XVII» despre neagonisire. La fel, în traducerea Veniamin Costache. La fel, în textul grec publicat de Pietro Trevisan, *S. Giovanni Climaco, Scala paradisi*, Torino, 1941, după care a tradus Mitropolitul Tit Simedrea. «Neagonisirea mintală este nepătimirea desăvîrşită, la care, ajungînd, mintea pleacă din toate cele de aici». Aceasta e «sărăcia cu duhul». Din sfîntul Maxim: «Neagonisitorul este cel ce s-a lepădat de toate averile lui şi nu mai are nimic din cele pămînteşti, afară de trup, dar s-a rupt şi de afecţiunea faţă de el şi şi-a încredinţat lui Dumnezeu şi celor binecredincioşi grija de sine». Alta a aceluiaşi: «Cel ce s-a lepădat de lucruri, ca de exemplu de femeie, de bani şi de celelalte,

12) Călugărul neagonisitor este stăpînul lumii[521]. El a încredinţat grija (de sine) lui Dumnezeu şi prin credinţă pe toţi îi are robi[522]. El nu va vorbi omului despre vreo nevoie a sa, iar cele ce îi vin le primeşte ca din mîna Domnului. Lucrătorul neagonisitor e fiul nēîmpătimirii, socotind cele ce le are ca şi cînd n-ar fi ; şi sosind vremea retragerii din lume, toate le socoteşte ca pe nişte gunoaie. Iar dacă se întristează pentru ceva, încă n-a ajuns neagonisitor. Bărbatul neagonisitor e curat în rugăciune[523]. Dar iubitorul de agoniseală se roagă chipurilor materiei[524].

13) Cei ce vieţuiesc în ascultare sînt străini de iubirea de arginţi. Căci, odată ce şi-au predat şi trupul lor, ce lucru mai au de agonisit pentru ei ? De un singur lucru se mai pot face vinovaţi : de strămutarea uşoară în alt loc.

14) Am văzut lucruri pentru care călugării răbdau să rămînă într-un loc. Dar eu i-am fericit pe cei ce schimbau locurile pentru Domnul, mai mult decît pe cei dintîi.

---

l-a făcut călugăr pe omul din afară, dar încă nu şi pe cel dinăuntru, care este mintea. Şi pe omul din afară uşor îl face cineva călugăr, numai să vrea, dar nu puţină luptă se cere pentru a face călugăr pe omul dinăuntru».

521. El nu e stăpînit de nimic. El refuză toate, arătînd că e mai presus de ele. Dacă ajunge să aibă ceva, dă, arătînd că e stăpîn peste orice ar putea avea. El a descoperit planul nesfîrşit mai bogat în viaţă al persoanelor şi al legăturii iubitoare dintre ele şi, în ultima analiză, al Persoanei lui Dumnezeu, Care întemeiază existenţa şi viaţa în iubire a tuturor persoanelor.

522. Robi de care nu abuzează. Robi în sensul că-i poate cîştiga uşor prin dragostea sa, în care se simt cu adevărat liberi.

523. Rugăciunea curată e rugăciunea în care nu se ivesc gînduri poftitoare ale lucrurilor lumii. Ea e toată îndreptată spre Dumnezeu. Dar pînă cînd mai e cineva lipit de lucruri, nu scapă de gîndurile lor. Legarea de lucruri nu e o legare teoretică, ci practică, de viaţa trăită în grija şi în poftirea lor.

524. Ed. 1970 : «Adică are mintea sa îndreptată spre chipurile celor materiale, sau spre plăceri şi nu spre Dumnezeu».

15) Cel ce a gustat din cele de sus disprețuiește cu ușurință pe cele de jos. Dar cel ce nu le-a gustat pe acelea se bucură de agoniseli [525].

16) Neagonisitorul fără judecată suferă două vătămări: se înfrînează de la cele de față și se lipsește de cele viitoare [526]. Să nu ne arătăm deci, o, călugări, mai necredincioși decît pasările. Căci acelea nu se îngrijesc, nici nu adună [527].

17) Mare este cel ce se leapădă cu bună credincioșie de avuții. Dar e sfînt cel ce se leapădă de însăși voia sa. Cel dintîi va lua însutit fie în bani, fie în daruri. Cel de al doilea însă, va moșteni viața veșnică.

18) Nu vor lipsi valurile din mare, nici mînia și întristarea din iubitorul de arginți.

19) Cel ce disprețuiește bunurile materiale, s-a izbăvit de judecăți și de certuri. Dar iubitorul de agoniseală se luptă pînă la moarte pentru un ac.

20) Credința adevărată curmă grijile; dar aducerea aminte de moarte pricinuiește lepădarea de trup.

21) Nu se află în Iov urmă de iubire de arginți. Pentru aceea a rămas neturburat și cînd s-a lipsit de avuții.

22) Iubirea de arginți este și se numește rădăcina tuturor relelor (păcatelor). Căci ea a pricinuit ură, furtișaguri, pizmuiri, despărțiri, dușmănii, certuri, ținerea de minte a răului, nemilostivirile și uciderile.

525. Cel ce a descoperit iubirea lui Hristos se duce pentru El oriunde, nefiind legat de un loc pentru niscai motive pămîntești. El a gustat cele de sus, cele spirituale, de aceea disprețuiește toate celelalte.

526. Acesta e risipitorul din cine știe ce pătimă, sau neseriozitate, sau neagonisitorul din lenă.

527. «Înțelege, în sens mai înalt, prin «pasările cerului» pe cei ce se îndeletnicesc cu înțelepciunea (filozofia) contemplării (vederii duhovnicești) și s-au înstrăinat cu totul de alipirea la lume și la zgomotele ei, întinzîndu-și mintea numai spre cele dumnezeiești și cerești».

23) Unii au mistuit cu puţin foc multă materie. Alţii printr-o singură virtute au scăpat de toate patimile amintite. Aceasta se numeşte nepătimirea. Dar pe ea au născut-o cercarea şi gustarea lui Dumnezeu şi grija de răspuns bun în ceasul ieşirii.

24) Celui ce a citit acestea cu toată luarea aminte nu i-a rămas neînţeles cuvîntul că lăcomia pîntecelui este maica tuturor relelor. Căci se spune că în naşterea ei vicleană şi blestemată de prunci, a doua fiică este piatra nesimţirii [528]. Dar şarpele cu multe capete ale închinării la idoli m-a împiedicat să-i dau acesteia locul ei, adică al treilea — cum a primit, fără să ştiu, la părinţii cei cu dreaptă socoteală în lanţul celor opt patimi.

După ce am isprăvit să vorbim potrivit măsurii despre celelalte, voim să grăim acum despre nesimţire, ca despre una care e a treia şi după naştere a doua. După ea vom vorbi apoi despre somn şi despre priveghere şi nu numai despre ele, ci vom spune puţine cuvinte şi despre frica copilărească şi nebărbătească. Iar aceste boli sînt ale începătorilor.

Iată altă luptă. Cel ce a cîştigat-o călătoreşte în chip nematerial la cer. A fost lupta a şaisprezecea. Cel ce a biruit în ea a agonisit dragostea, sau a tăiat grija.

CUVÎNTUL XVII

Despre nesimţire, adică despre moartea sufletului înainte de moartea trupului

1) Nesimţirea este o simţire omorîtă, atît a trupului cît şi a duhului, care sfîrşeşte în nesimţire, dintr-o boală şi nepăsare îndelungată.

528. «Înţelege prin «maica relelor» lăcomia pîntecelui. A doua nepoată a ei zicea acolo că este învîrtoşarea inimii. Acum o numeşte pe aceasta piatra nesimţirii, dat fiind că nesimţirea şi învîrtoşarea înseamnă acelaşi lucru».

2) Lipsa de durere (împietrirea) este o nepăsare întipărită în fire, o cugetare amorțită, o fiică a gîndurilor pătimașe ce au pus stăpînire pe om (a prejudecăților), o înghețare a rîvnei, un laț al bărbăției, o necunoaștere a străpungerii inimii, o poartă a deznădejdii, o maică a uitării, și după naștere o fiică a fiicei sale [529].

3) Cel lipsit de durere (nesimțitul) este un filozof fără minte [530]. E un tîlcuitor ce se osîndește pe sine [531], un iubitor de cuvinte potrivnice lui [532], învățător orb la vedere [533]. Vorbește de însănătoșirea ranei și nu încetează de a o zgîndări. Grăiește împotriva patimii și nu încetează de a mînca cele ce-l vatămă [534]. Se roagă

529. Uitarea naște nesimțirea, iar nesimțirea, odată născută, naște, la rîndul ei, uitarea. E ceva obișnuit patimilor, că făcînd pui, aceștia le nasc la rîndul lor pe ele, adică se măresc ele înseși prin puii pe care-i nasc. «Nesimțirea și uitarea sînt reciproc maici și fiice. Iar uitarea e lepădarea aducerii aminte». Prin uitare omul se rupe de trecut și de viitor. Își reduce viața la clipa de față, se întunecă în lipsa de orizont. Dar nehrănită de amintirea trecutului și de gîndul la viitor, viața clipei se slăbește, trece ca un abur în nimic, e mai mult moartă. Moartea acestui om se arată și în faptul că trăiește leneș din prejudecăți, din rămășițe sau din gînduri ce vin de la alții (din «Man», cum zice Heidegger), care stăruie, moarte, în el fără să le mai dea viață gîndindu-le el însuși din nou.

530. Filozofia lui e fixată, rigidă. Ea nu se mai adapă din viața în continuă mișcare. El nu mai gîndește. El nu mai vibrează din adînc. Mintea lui e moartă. Și nemaiparticipînd la viață, nu mai simte nici durerile și bucuriile ei, decît spasmodic. Se zice, cînd se recomandă să fii nesimțit, «să fii filozof».

531. Se osîndește pe sine din nou, la moarte, prin tîlcuirea sa neschimbată, negîndită continuu.

532. «Un filolog ce se împotrivește sie-și. El folosește cuvintele împotriva vieții, care îi este necesară. Unul care se împotrivește cuvintelor și faptelor sale».

533. «Cel cu sufletul bolnav și doritor de a sfătui pe alții, e ca un om orb, care vrea să arate altora drumul». El arată un drum spre nimic, spre moarte.

534. «Cel ce se dă pe sine de cunoscător, dar nu și lucrător, bolește de nesimțire». «Ține seama că cel ce se osîndește pe sine prin cuvinte nu are nici-un folos din aceasta, dacă nu va dobîndi și întoarcerea prin fap-

împotriva patimii şi porneşte îndată la lucrarea ei. Se mînie pe lucrarea ei împotriva lui însuşi, dar de cuvintele lui nu se ruşinează, nenorocitul. «Fac răul», strigă el, dar stăruie cu rîvnă în a-l face. Se roagă cu gura împotriva patimii şi cu trupul luptă pentru ea. Filozofează despre moarte şi se poartă ca unul care nu are moarte. Suspină din pricina despărţirii de viaţă şi dormitează ca unul ce va trăi veşnic. Vorbeşte despre înfrînare şi se luptă pentru lăcomia pîntecelui. Fericeşte ascultarea şi e cel dintîi care nu ascultă. Laudă pe cei neîmpătimiţi şi nu se ruşinează să ţină minte răul şi să lupte pentru o zdreanţă. Mîniindu-se, se amărăşte, dar iarăşi se mînie din pricină că s-a amărît; şi adăogînd înfrîngere la înfrîngere, nu simte nimic. Citeşte despre judecată şi începe să zîmbească. Citeşte despre slava deşartă şi chiar în timpul citirii suferă de ea [535]. Se rosteşte pentru priveghere şi îndată se scufundă în somn. Laudă rugăciunea şi fuge de ea ca de bici. Săturîndu-se, se căieşte şi după puţină vreme adaogă altă săturare. Fericeşte tăcerea, dar o laudă prin vorbărie.

---

te». «Cel ce vorbeşte de dulceaţă, dar nu mănîncă din ea, o arată pe aceea amară».

535. E o luptă a omului cu sine însuşi, o continuă contradicţie, niciodată deplin depăşită, ca aceea descrisă la sfîrşitul «Cuvîntului XVI». Ea e proprie mai ales celui nesimţit, în sensul că acela se complace cu voia în această stare. Dar ea e prezentă într-un grad mai mare sau mai redus în fiecare. Deci fiecare e într-o oarecare nesimţire sau lipsă de ruşine şi de aceea mereu ameninţat să cadă şi mai mult în ea. Din sfîntul Grigorie de Nyssa: «Cei stăpîniţi covîrşitor de răutate, pierd şi simţirea celor de care pătimesc». Nesimţirea creşte cu prelungirea şi sporirea păcatului. E o învîrtoşare crescîndă a firii. Toate pornirile spre bine, spre eliberare, le înăbuşă. Omoară orice zvîcnire de viaţă adevărată, trăind o moarte din ce în ce mai adînc întipărită şi atotstăpînitoare în sine. Aceasta trebuie lovită greu şi mereu ca să fie ea însăşi omorîtă, ca firea să se trezească prin durere din somnul ei de moarte. De aci se explică trebuinţa asprei nevoinţe. Bunăvoinţa trezită, trecătoare a celui căzut în această moarte nu are putere să-l elibereze de nesimţire. Plînsul dureros e cel mai hotărîtor leac împotriva ei.

Învaţă despre blîndeţe, dar se mînie adeseori chiar în timp ce învaţă despre ea. Trezindu-se din somn, suspină, dar lăsîndu-şi capul pe pernă, iarăşi se supune patimii.

Ocărăşte rîsul şi învaţă zîmbind despre plîns. Se învinovăţeşte pe sine în faţa altora ca iubitor de slavă deşartă, dar urmăreşte să-şi cîştige slava prin învinovăţire. Priveşte pătimaş la feţe şi vorbeşte despre neprihănire. Laudă pe cei ce se liniştesc, petrecînd în lume, şi nu înţelege că se face pe sine de ruşine. Slăveşte pe cei milostivi şi ocărăşte pe săraci. Se face totdeauna pîrîşul său şi nu voieşte să vină la simţire, ca să nu spun că nu poate.

4) Am văzut pe mulţi ascultînd cînd se vorbea despre moarte şi despre judecata înfricoşătoare şi lăcrămînd, dar avînd încă lacrimile în ochi porneau în grabă spre masă. Şi m-am mirat cum a putut această stăpînă şi vistierie a răului miros să înfrîngă şi plînsul şi să stăpînească prin multa nesimţire.

5) Am dezgolit, după puţina cunoştinţă şi putere pe care o am, vicleşugurile şi rănile acestei furioase şi nebune ajunse la culme. Căci nu suport să vorbesc mult despre ea. Dar cel ce poate să aducă, în Domnul, din cercare, leacurile acestor răni, să nu se obosească a face neîncetat aceasta. Eu nu mă ruşinez să recunosc neputinţa mea, ca unul ce sînt stăpînit cu tărie de ea. Căci n-aş fi izbutit nici măcar să înţeleg prin mine însumi vicleşugurile şi meşteşugirile ei, dacă n-aş fi înţeles-o şi n-aş fi stăpînit-o cu sila şi dacă n-aş fi bătut-o cu biciul fricii de Dumnezeu, lovind-o cu rugăciunea neîncetată. Numai aşa am putut să şi mărturisesc cele spuse [536].

536. «Pe cei de către care s-a ascuns frica de Dumnezeu i-a legat nesimţirea în obezi». *Alte*, a lui Isaac: «Mintea înecată în murdării nu poate scăpa de uitare şi înţelepciunea nu-şi poate deschide ei uşa sa».

De aceea a socotit şi tirana şi răufăcătoarea aceasta să spună: «Cei ce au legământ cu mine, văzînd pe morţi rîd. Stînd la rugăciune, ei sînt cu totul împietriţi, învîrtoşaţi şi întunecaţi. Văzînd Sfînta Masă, rămîn nesimţiţi. Împărtăşindu-se de Dar se poartă ca şi cînd ar gusta pîine simplă. Văzînd pe cei străpunşi la inimă, ei rîd de dînşii. Am învăţat de la tatăl care m-a născut pe mine, să omor toate cele ce se nasc din bărbăţie şi osteneală. Eu sînt maica rîsului. Eu sînt hrănitoarea somnului. Eu sînt prietena îmbuibării. Nu sufăr o dojeneală. Sînt împletită cu evlavia mincinoasă».

Uimit de cuvintele acestei nebune, am întrebat de numele celui ce a născut-o. Iar ea zise: «Eu n-am numai o naştere; zămislirea mea este amestecată şi nestatornică. Pe mine mă face puternică îmbuibarea. Mă face să cresc timpul. Mă întăreşte reaua obişnuinţă. Cel stăpînit de mine nu se va elibera niciodată. Stăruieşte întru multă priveghere cugetînd la judecata veşnică; poate aşa voi slăbi puţin. Ia seama la pricina mea, de unde mă nasc în tine şi luptă împotriva maicii mele. Căci nu am una singură în toţi. Roagă-te des lîngă cei morţi, zugrăvind în inima ta chipul lor neşters. Dar dacă nu-l zugrăveşti pe acesta cu pensula postului, nu mă vei birui în veac».

CUVÎNTUL XVIII

Despre somn şi despre rugăciune şi despre cîntarea în obşte[537]

1) Somnul este în oarecare fel o stare a firii, un chip al morţii, o oprire a simţurilor. Somnul e unul, dar ca şi pofta, are multe pricini şi feluri. E din fire, din mîncări, de la draci, sau poate şi dintr-o postire

537. În P.G. e considerat «Cuvîntul XIX».

prelungită şi dusă pînă la capăt, de care trupul, slăbind, voieşte să se întărească prin somn.

2) Precum multa băutură vine din obişnuinţă, aşa şi somnul mult. De aceea să luptăm împotriva lui mai ales la începutul lepădării. Căci cu anevoie se tămăduieşte o obişnuinţă.

3) Să băgăm de seamă şi vom afla că atunci cînd sună trîmbiţa duhovnicească (clopotul de rugăciune *n.tr.*), se adună fraţii în chip văzut şi vrăjmaşii în chip nevăzut. De aceea, stînd lîngă pat, unii din aceştia, după ce ne-am deşteptat, ne îndeamnă să ne întindem iarăşi pe pat, zicînd : «Rămîi pînă ce se vor isprăvi cîntările începătoare şi vei merge la biserică după aceea». Unii apoi, stînd noi la rugăciune, ne scufundă în somn ; alţii ne împung în stomac mai mult ca deobicei ; alţii atrag mintea la gînduri urîte ; alţii ne îndeamnă să ne rezemăm de perete, socotindu-ne slăbiţi ; ba uneori fac să vină peste noi multe căscături. Unii dintre ei ne stîrnesc de multe ori la rîs în vremea rugăciunii, ca să mişte supărarea lui Dumnezeu împotriva noastră. Alţii ne silesc să ne grăbim la stihuri din trîndăvie. Alţii ne îndeamnă să cîntăm mai prelungit din iubirea de plăcere. Ba uneori aşezîndu-ni-se în gură, o fac pe aceasta să se închidă şi să se deschidă greu.

4) Cel ce vrea să stea înaintea lui Dumnezeu întru simţirea inimii în rugăciune, trebuie să stea ca un stîlp neclintit, nebatjocorit de niciunul din cei pomeniţi mai înainte. Cel cu adevărat ascultător, sculîndu-se dintr-o dată la rugăciune, se face de multe ori întreg luminos şi plin de veselie. Căci nevoitorul e pregătit şi aprins de mai înainte pentru slujirea lui nemincinoasă.

5) Tuturor le este cu putinţă să se roage împreună cu obştea, dar multora le este mai uşor numai cu unul înrudit sufleteşte. Numai puţinora însă le este uşoară rugăciunea de unul singur. Cîntînd cu mulţimea, nu

vei putea să te rogi eliberat de cele materiale. Dar să-ţi faci o lucrare a minţii din vederea sufletească a celor cîntate; la fel să-ţi faci o lucrare a minţii rugăciunea rînduită în aşteptarea cîntării unui stih de către aproapele.

6) Nu se cuvine în acest timp nimănui să se apuce de un lucru netrebuincios, sau mai bine zis trebuincios. Aceasta ne-a învăţat îngerul ce s-a arătat lui Antonie cel Mare [538].

7) Cuptorul de foc probează aurul, iar starea la rugăciune, sîrguinţa şi dragostea de Dumnezeu a călugărilor.

Cel ce cîştigă acest lucru de laudă se apropie de Dumnezeu şi alungă dracii.

CUVÎNTUL XIX

Despre privegherea trupească şi cum trebuie făcută aceasta [539]

1) Unii din cei ce stau în faţa împăraţilor de pe pămînt sînt neînarmaţi şi fără nimic; alţii au bastoane; alţii, paveze, iar alţii, săbii. Mare şi neasemănată este deosebirea celor dintîi faţă de cei din urmă. Aceştia obişnuiesc să fie şi rudenii şi casnici ai împăratului. Aşa e în acestea.

538. Ilie Criteanul explică acest loc astfel: «Îngerul care a apărut odinioară marelui Antonie a arătat cu învederare că un monah nu trebuie să se ocupe niciodată cu vre-un lucru manual în vremea rugăciunii. Căci sfîntul n-a văzut niciodată pe acest înger lucrînd şi rugîndu-se în acelaşi timp, ci-l vedea odată şezînd şi lucrînd cu mîinile, odată părăsindu-şi lucrul şi sculîndu-se pentru a se ruga. Iar acest înger a fost trimis sfîntului de Dumnezeu, ca să-l înveţe ce trebuie să facă şi în ce fel trebuie să viaţuiască, pentru a fi sigur de mîntuire. De aceea i-a şi spus: «Fă aceasta şi vei trăi» (A. d'Andilly, *Op. cit.*, Introd. IV).

539. În P.G. e considerat «Cuvîntul XX».

Dar să vedem cum stăm noi înaintea lui Dumnezeu şi Împăratului la slujbele şi rugăciunile de seară, de noapte şi de zi. Unii rămîn, începînd de la slujba de seară, toată noaptea dezbrăcaţi de cele materiale şi cu mîinile întinse la rugăciune, goi de toată grija [540]. Alţii, după cîntările de psalmi, rămîn în aceasta (în rugăciune). Alţii stăruie mai mult în citiri. Unii se luptă, din neputinţă, bărbăteşte, cu somnul, prin lucrul mîinilor [541].

Dintre aceştia toţi, cei dintîi şi cei din urmă stăruie în petrecerea de toată noaptea, plăcută lui Dumnezeu. Cei de al doilea îşi fac privegherea după pravila călugărească, iar cei de al treilea călătoresc pe calea cea mai din urmă. Dar Dumnezeu primeşte şi preţuieşte darurile aduse de fiecare după gîndul şi puterea lui [542].

2) Ochiul veghetor curăţă mintea, iar somnul mult împietreşte sufletul. Monahul care priveghează e duşmanul curviei, iar somnorosul e soţul acesteia [543].

3) Privegherea e potolirea aprinderii (trupeşti), izbăvire de visuri (întinate), ochi umezit, inimă înmuiată,

---

540. «Nu toată privegherea, nici numai stihologia psalmilor. Ci pe aceasta o împlineşte cel ce petrece toată noaptea în psalmi. Şi cel ce o petrece în pocăinţă, în rugăciuni şi în plecări la pămînt. Şi cel ce stă în plîns, în lacrimi, în tînguiri pentru păcatele lui. Ea se împlineşte iarăşi cînd cineva citeşte seara puţin stihuri şi restul nopţii cîntă tropare. Ea se împlineşte şi prin doxologii şi prin citiri. Şi o împlineşte cel ce, punîndu-şi regulă sie-şi, nu-şi pleacă genunchii după pilda aceluia care era războit de gîndul curviei».

541. «Ei luptă împotriva somnului din neputinţa minţii cu bărbăţia răbdării».

542. «Dumnezeu preţuieşte faptele după intenţiile lor. «Dee-ţi ţie Domnul, zice, după inima ta» (I Regi 1, 17).

543. «Ni s-a poruncit să priveghem totdeauna în rugăciuni şi citiri, dar mai ales în sărbători. Căci monahul care priveghează îşi subţiază înţelegerea spre o vedere (contemplare) folositoare sufletului. Iar somnul mult îngroaşă mintea. Dar ia seama să nu te predai pe tine în privegheri poveştilor deşarte, sau gîndurilor rele. Căci e mai bine să dormi, decît să priveghezi, ocupîndu-te cu cuvinte şi gînduri deşarte».

strajă în faţa gîndurilor, cuptor de mistuire a mîncărurilor, îmblînzirea patimilor, pedepsirea limbii, alungarea nălucirilor [544].

4) Monahul priveghetor e pescar de gînduri, putîndu-le descoperi şi pescui pe acestea cu uşurinţă în liniştea nopţii. Monahul iubitor de Dumnezeu, cînd sună clopotul de rugăciune, zice: «Bine»; leneşul zice: «Vai, vai!».

5) Pregătirea mesei dă pe faţă pe cel lacom de mîncare şi lucrarea rugăciunii dă pe faţă pe cel iubitor de Dumnezeu. Cel dintîi văzînd masa zburdă, cel de al doilea se întristează.

6) Somnul mult e pricinuitorul uitării; iar privegherea curăţeşte amintirea [545].

7) Plugarii îşi adună bogăţia în hambare şi în cramă, călugării îşi adună bogăţia în stările la rugăciunea de seară şi de noapte şi în lucrările minţii.

8) Somnul mult e un soţ nedrept. El răpeşte jumătate din viaţa celui leneş, dacă nu şi mai mult.

---

544. «Prin priveghere se slăbesc duhurile răutăţii şi războaiele se potolesc, sau prin priveghere sufletele oamenilor se aduc la străpungerea inimii. Căci ea le pricinuieşte zdrobire şi smerenie». Prin priveghere se slăbesc pornirile poftelor, pricinuite de surplusul de vigoare a trupului şi de neatenţia minţii. Mintea cîştigă timp mai mult pentru cercetarea de sine, pentru adîncirea în înţelesurile existenţei, care apar în timpul privegherii, neîmpiedicate de preocupările din afară. Aceasta ajută la alegerea faptei drepte şi în clipele următoare. «Ceea ce îţi aduci aminte, fă! Şi ceea ce nu-ţi aduci aminte, ţi se va descoperi. Şi nu-ţi vei preda cugetarea fără discernămînt uitării, prin uitare».

545. «Uitarea în sine nu are nici-o putere, dar se întăreşte din nepăsările noastre, pe măsura lor». Uitarea rupînd legătura prezentului cu trecutul, din alipirea pătimaşă de plăcerile prezente, slăbeşte chiar şi adîncimea şi intensitatea vieţii prezente, care nu e fructificată conştient de amintirile faptelor trecutului. Privegherea adînceşte nu numai semnificaţiile gîndurilor prezente, ci şi a faptelor trecute şi vede prezentul în lumina întregului trecut şi a viitorului.

9) Călugărul necercat (fără experienţă) priveghează în convorbiri, iar venind ceasul rugăciunii i se îngreuiază ochii. Călugărul moleşit e destoinic în vorbărie, dar cînd vine vremea citirii, nu mai poate vedea de somn. Cînd trîmbiţa din urmă va suna, morţii vor învia şi cînd începe vorbăria se trezesc cei adormiţi. Somnul e un prieten viclean; după ce ne-am săturat, de multe ori pleacă, dar cînd ne e foame şi sete, ne războieşte cu tărie. Ne sfătuieşte să ne apucăm cu mîinele de vreun lucru în timpul rugăciunilor. Căci altfel nu poate alunga rugăciunea celor ce veghează. El e cel dintîi care se furişează în cei începători, ca să-i războiască. Aceasta, pentru ca să-i facă de la început trîndavi, sau să-i facă să se apropie de dracul curviei. Să nu încetăm să cîntăm cu obştea, pînă ce nu ne-am eliberat de el. Căci ruşinîndu-ne de obşte, nu vom aţipi.

10) Cîinele e duşmanul iepurilor şi dracul slavei deşarte, al somnului.

11) După trecerea zilei negustorul, iar după cîntare lucrătorul, şezînd îşi socoteşte cîştigul [546].

12) Aşteaptă după rugăciune în stare de veghe. Şi atunci vei vedea cîrduri de draci. Fiindcă au fost războiţi de noi, după rugăciune încearcă să ne supere cu năluciri necuvenite. Şezînd, ia seama, şi vei vedea pe cei obişnuiţi să prade pîrga sufletului.

13) E cu putinţă să se cugete în somn în continuare cuvintele psalmilor, dar e cu putinţă să ni le pună pe acestea în minte şi dracii ca să ne înalţe la mîndrie. Iar al treilea lucru n-aş fi voit să-l spun. Dar cineva

546. «A trecut ziua şi nevoinţa, se opreşte negustoria. Negustorul cercetează ce a făcut: dacă s-a păgubit sau a fost înfrînt. Dacă s-a nevoit după om, sau după Dumnezeu. Lucrul al doilea e al iubitorului de Dumnezeu, primul al iubitorului de slavă. Unul aduce cîştig, celălalt pagubă şi osteneală nefolositoare».

m-a silit. Sufletul care cugetă neîncetat la cuvintele Domnului, obişnuieşte să se mişte în ele şi în somn [547].

Căci lucrul al doilea e o răsplată a celui dintîi, spre izgonirea duhurilor şi a nălucirilor.

Treapta a nouăsprezecea. Cel ce a suit pe ea a primit lumină în inima lui.

CUVÎNTUL XX

Despre frica laşă sau nebărbătească

1) Cel ce se îndeletniceşte cu virtutea în mînăstiri de obşte, sau în însoţirea cu alţii, nu e războit de obicei prea mult de frică. Dar cel ce petrece în locurile mai sihăstreşti să se lupte ca să nu-l ia în stăpînire odrasla slavei deşarte, sau fiica necredinţei, adică frica.

2) Frica laşă este o simţire copilărească în sufletul îmbătrînit de slava deşartă. Frica laşă este o slăbire a credinţei, arătată în aşteptarea plină de spaimă a unor lucruri neprevăzute [548].

3) Frica laşă este o primejdie mai înainte de frică; sau ea este o simţire plină de tremurare a inimii, clătinată şi speriată de nenorociri îndoielnice. Frica laşă este lipsa încredinţării. Sufletul mîndru este robul fricii laşe, pentru că se bizuie pe sine şi se teme de zgomotele lucrurilor şi de umbre [549].

---

547. «Cel ce asemenea lui David, cugetă toată ziua la legea Domnului, cugetă şi noaptea la ea prin închipuire, ca să se împlinească şi cu el cuvîntul care zice: «Şi întru legea Lui va cugeta ziua şi noaptea» (Ps. 1, 2); sau: «Eu dorm şi inima mea veghează» (Cînt. Cînt. 5, 2).

548. «Omul fricos suferă de două boli: de puţinătatea credinţei şi de iubirea de trup».

549. «Cînd cineva cade din măsura chibzuielii, devine atît fricos cît şi îndrăzneţ. Căci sufletul lui e slăbit. Pentru că, precum trupul, cînd a pierdut compoziţia (sincrasia) echilibrată, a devenit greu de stăpînit şi se predă tuturor patimilor, aşa şi sufletul, cînd a pierdut puterea sa şi smerita cuge-

4) Cei ce plîng şi nu se sperie de dureri nu sînt stăpîniţi de frică [550]. Dar cei ce se înfricoşează de ceva îşi ies din minţi. Şi pe drept cuvînt. Căci e drept Cel ce părăseşte pe cei mîndri. El vrea să fim pedepsiţi, ca şi noi şi ceilalţi să nu ne trufim.

5) Toţi cei fricoşi sînt iubitori de slavă deşartă. Dar nu toţi cei ce nu se tem sînt şi smeriţi la cuget. Pentru că nici tîlharii şi jefuitorii de morminte nu au frică, precum se ştie [551].

6) În locurile în care te-ai obişnuit să-ţi fie frică, nu pregeta să te duci pe întuneric. Iar de vei tremura puţin, această patimă copilărească şi de rîs va îmbătrîni împreună cu tine [552]. Mergînd, înarmează-te cu rugăciunea. Ajungînd acolo, întinde mîinile în sus şi biruieşte pe vrăjmaşi, cu numele lui Iisus, căci nu e în cer şi pe pămînt armă mai tare [553]. Izbăvit de boală,

---

tare, primind o deprindere slăbănoagă, se face şi laş şi îndrăzneţ şi fără minte, şi nu se mai cunoaşte pe sine. Iar cel ce nu se cunoaşte pe sine, cum va cunoaşte cele mai presus de sine?»

550. Ed. 1970: «Ἀπηλγηκότες sînt poate cei ce nu-şi cruţă trupul lor şi aşteaptă fără supărare şi fără întristare orice li s-ar întîmpla». P.G. «Plînsul nemîngîiat, primit în suflet, s-a ridicat mai presus de frică».

551. A sfîntului Isaac: «Buna îndrăznire şi dispreţuirea primejdiilor vin una din două: fie din inima învîrtoşată, fie din multa credinţă în Dumnezeu. Învîrtoşării inimii îi urmează mîndria, iar credinţei, smerita cugetare a inimii».

552. P.G. «Precum mormolocii înfricoşează pe prunci, aşa şi umbrele pe cei mîndri». În formularea ed. 1970: «O numeşte patimă copilărească, pentru că obişnuieşte să-i războiască pe cei prunci cu vîrsta în Hristos. La cei desăvîrşiţi, e vrednică de rîs; căci şi mormolocii sperie pe copii şi nu pe cei desăvîrşiţi».

553. «Nu e cu putinţă ca cel ce se teme cu adevărat de Dumnezeu să aibă frică, dacă va zice că afară de Dumnezeu nu se teme de altul». Frica de Dumnezeu dă curaj de a birui orice frică laşă de ceva de pe pămînt. Pe lîngă aceasta, frica de Dumnezeu nu e propriu zis o frică nici de El că-i va face vre-un rău; cu atît mai puţin de orice altceva, ştiind că Dumnezeu îl va apăra, sau că dacă va pierde în cele pămînteşti chiar viaţa sa prezentă, o va avea plină de toate bunătăţile în cer. Cel ce se

preamărește pe Cel ce te-a izbăvit. Căci mulțumindu-I, te va acoperi în veci.

7) Așa cum nu vei putea umple niciodată stomacul dintr-odată, tot așa nu vei putea birui nici frica dintr-odată. Și pe măsura plînsului, va scădea și ea mai repede și pe măsura lipsei lui vom rămîne fricoși. «Mi se înfioară părul și trupul», zicea Elifaz (Iov 4, 14), «povestind viclenia dracilor».

8) Uneori se înfricoșează mai întîi sufletul, alteori trupul și de la el trece și la celălalt. Cînd înfricoșîndu-se trupul, frica aceasta fără motiv nu pătrunde și în suflet, e aproape izbăvirea de boală. Dar cînd primim cu suflet deschis toate cele neașteptate, întru zdrobirea inimii, atunci cu adevărat ne-am eliberat de frică.

9) Nu întunericul și pustietatea locurilor îi întărește pe draci împotriva noastră, ci lipsa de rod a sufletului ; dar uneori și pedepsirea noastră din iconomie.

10) Cel ce s-a făcut rob Domnului nu se va teme decît numai de Stăpînul său. Dar cel ce nu se teme încă de Acesta, se teme și de umbra sa. Trupul se înfricoșează cînd stă lîngă noi în chip nevăzut un duh ; dar cînd sufletul se veselește, smerindu-se, stă de față un înger. De aceea, cunoscînd din lucrare starea de față a acestuia, să sărim mai repede la rugăciune, căci bunul nostru păzitor a venit să se roage împreună cu noi [554].

Cel ce a biruit frica lașă e vădit că și-a predat viața și sufletul lui Dumnezeu.

încrede în Dumnezeu, deci, nu se teme. Dimpotrivă, cel ce are frică de cele pămînțești și nu se bizuie decît pe sine, se teme în chip real totdeauna de ele. Nici eu-ul propriu, nici cele ale lumii nu-l asigură împotriva necazurilor și nenorocirilor, ca să nu mai zic a patimilor.

554. «Smerenia cugetului și simplitatea luminată de darul deosebirii (discernămîntului) ne va face să cunoaștem deosebirile duhurilor».

CUVÎNTUL XXI

Despre slava deşartă cea cu multe chipuri

1) Unora le place să dea slavei deşarte un loc deosebit de mîndrie în înşirarea «Cuvintelor». De aceea şi spun că sînt opt gînduri conducătoare şi susţinătoare ale răutăţii. Grigorie Teologul şi alţii dintre învăţători le-au socotit pe acestea şapte. Eu urmez mai bucuros acestora. Căci cine mai are mîndrie după ce a biruit slava deşartă ? Ele au numai atîta deosebire între ele, cîtă are pruncul prin fire faţă de bărbat şi grîul faţă de pîine. Căci primul e începutul, iar al doilea sfîrşitul. Dar despre începutul şi plinătatea patimilor necuvioasei închipuiri de sine, vom vorbi pe scurt cînd va veni vremea. Căci cel ce încearcă să filozofeze despre acestea pe larg, este asemenea celui ce încearcă în zadar să cîntărească vînturile.

2) Slava deşartă este, după natură, schimbarea firii şi strîmbarea moravurilor[555] şi pîndirea a ceea ce

555. Un proverb latinesc spune: «Honores mutant mores». Omul modest de pînă ieri, ajuns la un post mai înalt, s-a schimbat peste noapte de nu-l mai cunoşti. I s-a schimbat firea, i s-au strîmbat moravurile. La Veniamin Costache: A lui Evagrie: «Gîndul slavei deşarte e foarte subţire şi stă cu uşurinţă lîngă virtuţi. Cel stăpînit de ea voieşte să arate poporului nevoinţele sale şi vînează slăvirile oamenilor. Înşelîndu-l dracii pe vreunul, fac să-i placă să fie îngrijit de femei, să se atingă mulţimea de hainele lui, ba îl vrăjesc şi cu preoţia; apoi îi place să vadă că oamenii îl caută şi stau în jurul lui şi să cugete că de nu-i va dezlega el, vor fi legaţi şi în cer. Şi după ce l-au înălţat astfel cu nădejdi deşarte, zboară de la el lăsîndu-l sau dracului mîndriei ca să-l ispitească, sau celui al întristării care aduce asupra lui gînduri ce se împotrivesc nădejdilor». *Alta*: «Însuşirea slavei deşarte a monahului e că vrea să fie slăvit pentru virtuţile sale. Iar propriu trufiei sale este a se înălţa pentru faptele sale şi a disprețui pe ceilalţi. Iar a celor din lume este că vor să fie slăviţi pentru frumuseţe, pentru bogăţie, pentru stăpînire şi pentru înţelepciune».

poate fi disprețuit. Iar după calitate, este risipitoarea ostenelilor [556], pierderea sudorilor, pîndirea comorii, nepoata necredinței, înaintemergătoarea mîndriei, înecarea corăbiei în port, furnica în arie [557]. Ea e subțire, dar unelteşte împotriva a toată osteneala şi a tot rodul [558].

3) Furnica aşteaptă să se isprăvească strînsul grîului şi slava deşartă să se adune bogăția. Cea dintîi se bucură, ca să fure; iar cea de a doua, ca să risipească. Duhul deznădejdii se bucură văzînd înmulțindu-se păcatul; duhul slavei deşarte, văzînd înmulțindu-se virtutea. Căci uşa celui dintîi e înmulțirea ranelor; iar a celui de al doilea, e bogăția ostenelilor [559].

4) Ia seama şi vei vedea această nelegiuită înflorind pînă la mormînt în veşminte, în mirodenii, în convoaie şi în altele [560].

5) În toate străluceşte soarele cu îmbelşugare. Şi de toate străduințele se bucură slava deşartă. De pil-

556. Toate virtuțile adunate de om prin osteneli sînt întinate ca o căldare de lapte printr-o picătură de petrol.

557. «Slava deşartă e înecarea corăbiei la mal, căci după ce au trecut valurile multelor ispite şi vine încărcată cu multe virtuți, se îneacă în port, mîndrindu-se pentru ele. E furnica în arie, pentru că risipeşte comoara virtuților, cum fură furnica boabele adunate».

558. «Nu-i uşor a ne izbăvi de slava deşartă. Dar se izbăveşte cineva prin lucrarea ascunsă a virtuților şi prin luarea aminte mai deasă. Iar semnul izbăvirii e a nu mai ține minte răul celui ce ne-a vorbit de rău sau celui ce a vorbit prea mult».

559. E un paradox. Înmulțirea virtuților deschide uşa slavei deşarte. Înmulțirea păcatelor, o alungă. «Mişcîndu-se patimile, alungă slava deşartă, risipindu-se, o fac să se întoarcă». Aceasta nu înseamnă că trebuie să ne predăm patimilor pentru a nu ajunge la slava deşartă. Aceasta ar însemna să rămînem în noroi, pentru a nu ne mîndri cu curățenia. Trebuie să scăpăm de amîndouă. Dar începutul se face prin scăparea de patimi.

560. Adică, cu ocazia înmormîntării înconjurată de pompă. Aceasta se vede şi în monumentele costisitoare ce lasă unii să li se clădească pe mormînt, sau pe care şi le clădesc ei înşişi cît trăiesc.

dă: sînt stăpînit de slava deşartă cînd postesc; dezlegîndu-l, ca să nu fiu cunoscut (ca postitor), iarăşi mă stăpîneşte slava deşartă, pentru modestia mea; îmbrăcîndu-mă în haine luxoase sînt biruit de ea, schimbîndu-le în haine nearătoase, iarăşi sînt stăpînit de ea; vorbind, sînt biruit de ea; tăcînd, iarăşi sînt biruit de ea [561]. Oricum voi arunca acest glob cu trei coarne, totdeauna unul stă drept şi el e cel din centru.

6) Iubitorul de slavă deşartă este un închinător la idoli. Părînd că măreşte pe Dumnezeu, voieşte să placă oamenilor şi nu lui Dumnezeu. Tot cel iubitor de arătare este iubitor de slavă deşartă [562]. Postul iubitorului

561. Vedem şi aci pe autor descriind cu acelaşi talent extraordinar, de fin analist al complexelor stări sufleteşti, aceeaşi împletire contradictorie între patimă şi năzuinţa cea bună, ca şi în alte «Cuvinte» (de ex. în Cuvînt XV). Fiecare floare morală sau virtute are umbra ei în slava deşartă. Această împletire ţine de o etapă încă nedesăvîrşită a firii noastre. Patima e aşa de împletită cu firea, încît ni se pare că luptînd cu ea, luptăm cu firea noastră şi e greu să luptăm cu ea. Numai o înţelegere radicală a firii noastre ca regăsindu-se deplin cînd se uită pe sine, sau se predă total lui Dumnezeu şi semenilor, ne scoate din această stare contradictorie şi chinuitoare, pentru a ne ridica la starea paradoxală supremă, fericită şi deplin conformă cu ea: la starea în care nu mai eşti prin tine, ci prin Dumnezeu, prin Cel ce te iubeşte şi pe Care îl iubeşti desăvîrşit.

562. Ed. V. Costache: a sfîntului Maxim: «În toate cele ce le lucrăm, Dumnezeu caută scopul: de lucrăm pentru El sau pentru altceva. Deci cînd voim să facem un bine, nu plăcerea oamenilor, ci pe Dumnezeu să-L avem ca scop, ca privind pururea spre El, pentru El să lucrăm, ca nu cumva să răbdăm şi osteneala şi să pierdem şi răsplata». P.G. a sfîntului Vasile: «Ceea ce nu se face pentru iubirea de Dumnezeu, ci pentru lauda de la oameni, orice ar fi aceea, nu are lauda cinstirii lui Dumnezeu, ci judecata pentru o faptă făcută spre plăcerea oamenilor, pentru vrajbă, pentru pizmă, sau pentru altă vină. De aceea Domnul le numeşte şi fapte ale nedreptăţii, zicînd către cei ce spuneau: «Am mîncat înaintea Ta» şi celelalte: «Depărtaţi-vă de la Mine toţi lucrătorii nedreptăţii» (Mt. 7, 23). Aceştia sînt cei ce abuzează de darurile lui Dumnezeu, pentru plăcerile lor». *Alta:* «Minte deşartă are cel ce vinează lauda de la oameni şi alta nu nădăjduieşte». De la sfîntul Maxim: «Din cele făcute de oameni, unele sînt bune prin fire, dar (uneori, *n. trad.*) nu sînt

de slavă deşartă este nerăsplătit şi rugăciunea lui neavenită. Căci pe amîndouă le lucrează pentru lauda oamenilor. Nevoitorul iubitor de slavă deşartă pierde îndoit: îşi topeşte şi trupul şi nici nu ia vre-o răsplată.

7) Cine nu va rîde de lucrătorul pentru slavă deşartă, care la cîntarea de psalmi e mişcat de către aceasta, fie să rîdă, fie să plîngă de toate?

8) Dumnezeu ascunde de multe ori de la ochii noştri bunătăţile pe care le-am cîştigat. Dar omul care ne laudă, mai bine zis care ne amăgeşte, a deschis ochii noştri spre ele prin laudele lui. Însă deschizîndu-se aceştia, a dispărut şi virtutea [563].

9) Linguşitorul este slujitorul dracilor [564], călăuza mîndriei, nimicitorul străpungerii inimii, pierzătorul bunătăţilor, cel ce abate pe alţii de la calea cea dreptă. «Cei ce vă fericesc pe voi, zice proorocul, vă amăgesc pe voi» (Is. 3, 12).

10) E propriu celor înalţi cu cugetul să rabde cu bărbăţie şi cu bucurie ocările; dar e propriu celor sfinţi şi cuvioşi să treacă nevătămaţi prin laude.

---

bune prin cauza lor. De ex., postul, privegherea, rugăciunea, citirea psalmilor, milostenia, iubirea de străini, sînt fapte bune prin fire, dar cînd se fac pentru slava deşartă, nu sînt bune».

563. Vederea de către noi a virtuţilor noastre le face să se piardă.

564. «Să ne ferim atît de a fi fericiţi cît şi de a ne ferici unii pe alţii în faţă. Cea de a doua este a linguşitorilor şi a celor mişcaţi de draci. Prima e a celor uşuratici şi ale căror izbînzi sînt uşor de furat. Cel de al doilea este ca stricător al bunătăţilor, îngerul diavolului; cel dintîi este un moştenitor nesocotit, pregătit să piardă îndată ostenelile. Amîndoi lucrează împreună la pierderea reciprocă». *Alta*, a sfîntului Ioan Gură de Aur (din Veniamin Costache): «Lauda celor ce trăiesc în păcat aduce munci mai cumplite decît rîvnirea păcatului, ba chiar decît ale celor ce trăiesc în păcate... Şi pe drept cuvînt, pentru că fapta aceasta este a unei socoteli stricate şi a unui suflet ce suferă de o boală fără vindecare. Pentru că cel ce laudă păcatul s-a lipsit pe sine de tămăduirea cea din pocăinţă». Aceştia îi întăresc pe cei ce păcătuiesc, în păcatul lor.

11) Am văzut pe unii plîngînd pentru că au fost lăudaţi ; dar şi pe unii aprinşi de mînie, schimbînd, ca într-un tîrg, o patimă cu alta.

12) «Nimenea nu cunoaşte cele ale omului, decît duhul omului cel din el» (I Cor. 2, 11). Să se ruşineze deci şi să amuţească cei ce se pornesc să fericească pe alţii în faţă.

13) Cînd auzi că aproapele tău şi prietenul tău te vorbeşte de rău în lipsa ta, sau fiind tu de faţă, arată-i iubirea, lăudîndu-l [565].

14) Mare lucru e a scutura din suflet lauda oamenilor ; dar mai mare e a depărta lauda dracilor.

15) Smerită cugetare arată nu cel ce se defaimă pe sine ; căci cum nu se va răbda pe sine ? Ci cel ce ocărît fiind de altul, nu-şi micşorează dragostea faţă de acesta [566].

16) Am băgat de seamă că dracul slavei deşarte insuflă unui frate gînduri şi le descoperă pe acestea altuia ; şi pe acesta îl face să spună aceluia cele ce sînt

565. «Desăvîrşirea smereniei stă în a răbda cu bucurie învinuirile mincinoase». A sfîntului Isaac : «Cel smerit la suflet nu se turbură cînd e nedreptăţit, nici nu se apără de lucrul în care a fost nedreptăţit. Şi primeşte calomnia ca adevăr şi nu se îngrijeşte să convingă pe oameni că a fost calomniat, ci cere iertare».

În acest caz cel calomniat lăudîndu-l pe calomniator, nu-l linguşeşte, nici nu-l împinge la păcatul slavei deşarte, ci-i arată iubirea. Acela va simţi în acest moment că nu e linguşit şi nu va cădea nici în slava deşartă, ci se va ruşina de ceea ce a făcut, căci va vedea că a făcut nedreptate celui calomniat. Şi aceasta îl va ajuta să se îndrepte, luînd pildă de la bunătatea aceluia.

566. «Tu socoteşti că ai smerenie, dar nu te suporţi nici pe tine, defăimîndu-te. Dacă deci voieşti să cunoşti că eşti smerit la cuget, cearcă-te pe tine, în cele spuse». Adică defaimă-te pe tine cu sinceritate în faţa ta însuţi şi a altora. *Alta*, la Veniamin Costache : «Cel ce rabdă cu smerită cugetare învinuirile ce i se aduc, a ajuns la desăvîrşire şi e lăudat de sfinţii îngeri. Căci nici-o faptă bună nu e mai greu de săvîrşit ca aceasta».

în inima lui, ca acela să se fericească pe el ca pe un mai înainte ştiutor al gîndurilor lui. Ba uneori se atinge blestematul şi de chiar mădularele trupului făcîndu-le să zvîcnească [567].

Să nu-l primeşti pe altul cînd te îmbie cu episcopie, sau cu stăreţie, sau cu slujbă de învăţătură. Căci cu mare osteneală se alungă cîinele de la tejgheaua măcelăriei. Dar cînd acesta vede pe unii avînd puţină linişte, îndată îi îndeamnă să vie din pustie în lume. Du-te, zice, pentru mîntuirea sufletelor pierdute.

17) După cum altul este chipul arapilor şi altul al statuilor, altul e felul slavei deşarte al celor ce petrec în mînăstirea de obşte, decît al celor ce se află în pustie [568].

18) Slava deşartă iese înaintea mirenilor ce sosesc din lume în mînăstire şi mînă pe călugării mai uşuratici să iasă întru întîmpinarea celor ce sosesc; îi face să cadă la picioarele lor şi cel stăpînit de mîndrie se îmbracă în smerenie [569]. Pe cei ce şed la masă (iubito-

567. «Ai grijă de această patimă blestemată care se amestecă cu virtuţile, pînă ce le pierde. Căci de nu va tăia omul această patimă necinstită, nu va putea înainta după Dumnezeu. Căci ei îi urmează toate relele». Ea închide drumul sufletului nostru spre Dumnezeu, închizîndu-l în admiraţia de sine. *Alta*, a sfîntului Maxim: «Nu te măsura cu cei mai slabi dintre oameni, ci mai degrabă cu cei mai înaintaţi în iubire. Căci măsurîndu-te cu cei dintîi vei cădea în groapa închipuirii de sine; dar de te vei măsura după iubirea celor din urmă, vei înainta spre înălţimea smereniei».

568. Ed. 1970: «Slava deşartă din pustie se vădeşte în orice faptă umilitoare: în postire, în culcarea pe jos, în celelalte grele pătimiri. Iar cea din chinovie, în lucruri plăcute, în bunuri, în buna stare, în bogăţia luxoasă. Cei dintîi se laudă cu faptele lor umilitoare, cei de al doilea, cu faptele lor bune, încît una e ca a călugărilor, alta ca a mirenilor».

569. La Veniamin Costache: din Isaia Pustnicul: «Ia aminte la tine însuţi cu de-amănuntul, ca să nu primeşti nicidecum a lua ceva, dacă nu te vei încredinţa deplin că Dumnezeu ţi le-a trimis din roduri drepte. Numai atunci să le primeşti cu toată liniştea. Iar cînd le vezi că sînt din nedreptate, sau din sfadă, sau din vicleşug, sau din făţărnicie, respin-

rul de slavă deşartă) îi îndeamnă să se înfrîneze şi pe cei mai de jos îi ceartă fără milă. Din cei ce stau la cîntare de psalmi, pe cei moleşiţi îi face bărbaţi, iar pe cei fără glas îi laudă ca avînd glas frumos şi pe cei ce dormitează îi laudă ca veghetori. Pe cel ce conduce rînduiala cîntării îl linguşeşte şi-l roagă să-i dea lui întîietatea ; îl numeşte învăţător şi părinte, pînă la plecarea străinilor.

19) Slava deşartă în loc să fie pricină de cinste, de multe ori e pricină de necinste. Căci mîniindu-se ucenicii ei, mare ruşine le-a adus [570]. Pe cei aspri faţă de oameni slava deşartă îi face blînzi ; se foloseşte cu îngîmfare de darurile naturale şi prin acestea de multe ori i-a doborît pe nenorociţi.

20) Am văzut un drac supărînd pe fratele său şi izgonindu-l. Căci mîniindu-se odată un frate, au sosit în acea clipă nişte mireni, şi nenorocitul a sărit din mî-

ge-le şi aruncă-le, socotind că mai bună este o parte mică cu frica lui Dumnezeu, decît roduri multe din nedreptate». *Alta (ibid.)* : «Să nu fie mîna ta întinsă spre a lua, ci mai vîrtos spre a da». Din sfîntul Ioan Gură de Aur : «Lacomul ţine cele ale săracului. Iar tu luîndu-le pe acestea şi făcîndu-le parte a averii tale, te-ai arătat mai nedrept decît cel nedrept şi te-ai făcut mai lacom decît lacomul de bani». *Alta* : «Întrebare : Cum se face că mulţi lacomi nu pătimesc rele ? Răspuns : Vor suferi mai mult, dacă nu vor suferi îndată. Căci de vor scăpa acum, teme-te mai mult că vor suferi atunci în chinuri mai mari. Şi de vor scăpa ei, nu vor scăpa moştenitorii lor. Întrebare : Şi cum e drept acest lucru ? Răspuns : E foarte drept, căci tu care ai moştenit avere făcută din nedreptate, deşi n-ai răpit-o tu, te îndulceşti tu cu ea. Acela şi-a adunat comoara de păcate şi mînie pentru ziua mîniei. Iar tu ai moştenit păcatul şi mînia şi ţi se va cere socoteală pentru toate... Deci dacă ştii pe cei nedreptăţiţi, dă-le înapoi şi fă ceea ce a făcut Zacheu cu multă adăugire. Iar dacă nu-i ştii, împarte celor scăpătaţi şi tu vei afla răsplata, iar acela, munca veşnică. Întrebare : Cum ţine cineva adevărul întru nedreptate ? Răspuns : Cînd cineva foloseşte după plăcerile sale cele date lui de Dumnezeu».

570. «Iubitorul de slavă deşartă făţăreşte neminierea ; iar cînd e prins în aceasta, suferă în loc de cinste, necinste».

nie în slava deşartă. Pentru că nu putea sluji deodată amîndurora.

21) Cel ce s-a vîndut slavei deşarte are o viaţă îndoită. Căci petrecînd între călugări cu schima, vieţuieşte în lume cu cugetul şi cu amintirea.

22) De ne grăbim să bineplăcem celor de sus, să ne sîrguim să gustăm din slava celor de sus. Iar cel ce a gustat din ea va dispreţui toată slava pămîntească. M-aş mira să nesocotească cineva pe cea de a doua, dacă n-a gustat din cea dintîi.

23) De multe ori, prădaţi fiind de slava deşartă, întorcîndu-ne am prădat-o pe ea cu mai multă iscusinţă [571]. Căci am văzut pe unii răpiţi din lucrarea duhovnicească, de slava deşartă; dar punîndu-se un început vrednic de mustrare, sfîrşitul s-a făcut vrednic de laudă, pentru schimbarea cugetului [572].

24) Cel ce se mîndreşte cu darurile lui naturale, adică cu deşteptăciunea, cu învăţătura, cu citirea limpede, cu vorbirea uşoară, cu destoinicia şi cu toate cele de felul acesta, pe care le are fără osteneală, nu va dobîndi niciodată bunătăţile cele mai presus de fire [573]. Căci cel necredincios în puţine, va fi necredincios şi în multe şi stăpînit de slavă deşartă.

25) Mulţi îşi chinuiesc în zadar trupurile lor pentru nepătimirea la culme, pentru bogăţia darurilor, pentru lucrarea minunilor, pentru puterea cunoaşterii

571. Am fost prădaţi de virtuţile ce le-am cîştigat de către slava deşartă. Dar pe urmă ne-am întors prădînd-o noi pe ea de puterea ei.

572. A fost vrednică de mustrare mîndria lui Nabucodonosor. Dar vrednică de laudă smerenia, sau smerita lui cugetare de la urmă.

573. A lui Maxim: «Dacă voieşti să te faci cu adevărat cunoscător şi modest şi să nu slujeşti patimii închipuirii de sine, caută pururea în făpturi ce este ascuns cunoştinţei tale. Şi aflînd foarte multe ce-ţi sînt ascunse, te vei minuna de cunoştinţa ta şi înfrînindu-ţi cugetul şi pe tine însuţi, vei înţelege multe şi mari lucruri, pentru că părerea că ştii nu te lasă să înaintezi în a şti».

de mai înainte, neştiind, nenorociţii, că nu ostenelile, ci mai degrabă smerenia e maica acestora. Cel ce cere daruri pentru osteneli, a pus o temelie greşită. Dar cel ce se socoteşte pe sine datornic, va lua deodată o bogăţie neaşteptată [574].

26) Nu da ascultare vînturătorului care te sfătuieşte, chipurile, spre folosul auzitorilor, să-ţi vesteşti virtuţile tale. «Căci ce va folosi omul de va dobîndi lumea întreagă, iar pe sine se va păgubi?» (Lc. 9, 25). Nimic nu poate zidi pe cei ce ne privesc, ca o purtare smerită şi nemincinoasă şi ca un cuvînt neprefăcut. Aceasta se va face şi altora îndemn spre a nu se înălţa. Şi ce e mai mare decît aceasta spre folosul altora? [575]

27) A observat cineva din cei ce pot să vadă şi văzînd a povestit următoarele: «Şezînd eu în adunare (sinaxa), au venit dracul slavei deşarte şi dracul mîndriei şi s-au aşezat de amîndouă părţile mele. Şi unul mi-a împuns coasta cu degetul lui iubitor de slava deşartă, îndemnîndu-mă să spun oarecare vedere (contemplaţie), sau lucrare pe care am săvîrşit-o în pus-

574. Învăţătura aceasta e cu totul protivnică teoriei teologiei catolice despre merite şi supramerite. Tot efortul creştin urmăreşte curăţirea şi desăvîrşirea firii şi nu merite primite din afară. Iar desăvîrşirea e o înaintare nesfîrşită. Şi darul lui Dumnezeu vine de la sine, nu ca un merit, altfel n-ar mai fi dar. Iubirii noastre libere îi vine în întîmpinare iubirea liberă a lui Dumnezeu, sau invers.

575. Din Epistola sfîntului Atanasie către fecioară: «Dacă îţi arăţi viaţa ta, aceasta îţi naşte slava deşartă şi te păgubeşte. Dar de afli un suflet care conglăsuieşte cu tine ca să facă cele ale lui Dumnezeu ca şi tine, descopere numai acestuia taina. În aceasta nu este slavă deşartă, căci ai grăit ca să se mîntuiască un suflet. Celor ce au dorinţa să asculte, grăieşte-le cele de folos. Iar de te rogi, sau cînţi, sau citeşti, şezi deosebit şi nimenea să nu audă, decît tu singură; şi dacă ai, şi cu una sau două fecioare de un suflet cu tine». *Alta*, a sfîntului Marcu: «Dacă voieşti să se acopere de către Domnul păcatele tale, să nu descoperi oamenilor virtuţile tale. Căci tot ce vom face cu acestea, aceea va face şi Dumnezeu cu acelea». *Alta*, a sfîntului Maxim: «Precum comoara arătată se fură, aşa virtutea făcută cunoscută sau publică, se mişluieşte».

tie [576]. Şi după ce l-am depărtat pe acesta, zicînd: «Întoarcă-se înapoi şi să se ruşineze cei ce-mi gîndesc mie rele» (Ps. 34 şi 69), repede cel de la stînga îmi şopti la ureche: «Bine, bine ai făcut şi mare te-ai făcut, biruind pe maica mea cea preaneruşinată». Către acesta, continuînd îndată partea următoare a stihului, am zis: «Întoarcă-se ruşinaţi cei ce-mi zic mie: Bine, bine ai făcut» [577].

Întrebîndu-l eu pe acela: «Cum e slava deşartă, maica mîndriei?», a răspuns: «Laudele înalţă şi îngîmfează; iar cînd sufletul s-a înălţat, luîndu-l mîndria îl duce pînă la ceruri şi-l doboară pînă în adîncuri» [578].

28) Este o slavă ce vine de la Dumnezeu: «Pe cei ce Mă slăvesc, zice, îi voi slăvi» (I Regi 2, 30). Şi este o slavă ce *urmează din pregătirea diavolească*: «Vai, zice, cînd vor vorbi oamenii bine de voi» (Lc. 6, 26).

29) O vei cunoaşte limpede pe cea dintîi, cînd socotind-o ca vătămare, o vei respinge cu toată sîrguinţa şi oriunde te vei duce, îţi vei ascunde vieţuirea ta [579]. Şi pe a doua, cînd, săvîrşind orice lucru, îl vei săvîrşi pentru a fi văzut de oameni. Necurata aceasta ne îndeamnă să făţărim o virtute pe care nu o avem. Dar «aşa să lumineze, zice, lumina voastră înaintea oamenilor, ca

576. A sfîntului Maxim: «Cei ce caută pururea sufletul nostru, caută pururea prin gînduri pătimaşe, să ne împingă la păcat cu cugetarea, sau cu lucrarea. Dar cînd vor afla mintea neprimitoare, atunci vor fi făcuţi de ruşine; iar cînd o vor afla ocupată cu vederi duhovniceşti, vor fi alungaţi şi ruşinaţi cu totul».

577. Amîndouă aceste îndemnuri aparent bune, sînt biruite cu smerenia. Faptele la care e îndemnat călugărul sînt bune în sine, dar nu sînt bune întrucît îndemnurile la ele vin de la demoni, adică se ivesc împreunate cu ispita mîndriei.

578. «Slava deşartă alungată, sădeşte părerea de sine; dacă însă rămîne, pricinuieşte mîndria».

579. «Cînd nu face cineva lucrul lui Dumnezeu pentru a fi văzut de oameni, dar cei ce-l văd îl slăvesc, celui ce îl lucrează nu-i va veni nici-o vătămare din laudă».

să vadă ei faptele voastre cele bune» (Mt. 5, 16). De multe ori Domnul îi aduce însă pe cei iubitori de slavă deşartă la lipsa de slavă deşartă, prin necinstirea ce li se întîmplă.

30) Începutul necăutării slavei deşarte e păzirea gurii şi iubirea necinstirii [580]. Mijlocul ei este oprirea tuturor lucrărilor gîndite ale slavei deşarte. Iar sfîrşitul (dacă este vreun sfîrşit al adîncului fără fund) [581], este a face în chip nesimţit înaintea mulţimii cele ce aduc necinstirea.

31) Nu-ţi ascunde ruşinea ta, din socotinţa de a nu da pricină de sminteală [582]. Dar nu trebuie să se folosească acelaşi plasture pentru orice greşală, ci potrivit cu felul ei.

32) Cînd chemăm noi slava deşartă şi cînd vine la noi fără să o chemăm, ci trimisă de alţii, şi cînd începem niscai lucruri în vederea slavei deşarte, să ne aducem aminte de plînsul nostru şi de datoria de a face, plini de frică, rugăciunea ce se cuvine stării noastre şi negreşit vom ruşina pe nerușinatul, numai să ne îngrijim de rugăciunea adevărată. Iar de nu, să ne aducem aminte repede de moartea noastră. Iar de nu vom izbuti nici aşa, să ne temem de ruşinea ce urmează slavei. Căci «cel ce se înalţă se va smeri» (Lc. 18, 14). Şi nu numai acolo, ci negreşit şi aici [583].

580. «Cel ce are grijă de limbă se dovedeşte lucrător al virtuţilor. Iar nepedepsirea limbii arată că nu are în lăuntrul lui virtutea».

581. Nu e un sfîrşit al disprețuirii slavei deşarte. Căci aceasta e egală cu smerenia. Iar smerenia e un adînc, sau o înălţime fără sfîrşit (abis). Căci e o uimire de Dumnezeu, care fiind infinit, creşte şi ea la infinit.

582. Se înţelege că e vorba de recunoaşterea ei însoţită de pocăinţă, nu de cea cinică, fără ruşine. Căci recunoscută prin pocăinţă adîncă şi necurmată, face mai degrabă pe ceilalţi să se ferească de ea.

583. «Cînd vezi gînd omenesc ispitindu-te cu slava, cunoaşte limpede că-ţi pregăteşte ruşinea».

33) Cînd lăudătorii, mai bine zis amăgitorii încep să ne laude, să ne aducem aminte de mulțimea fărădelegilor noastre și ne vom afla nevrednici de cele spuse sau făcute.

34) Pot fi, fără îndoială, auziți de Dumnezeu în unele cereri ale lor, și unii iubitori de slavă deșartă. Domnul obișnuiește să vină în întîmpinarea rugăciunilor și cererilor lor, ca luînd unele daruri prin rugăciune, să nu-și mărească închipuirea de sine.

35) Cei mai simpli nu cad de multe ori în veninul acesta. Căci slava deșartă este lepădarea simplității și vieţuirea prefăcută.

36) De multe ori viermele crescînd și făcînd aripi, se urcă la înălțime. Tot așa slava deșartă desăvîrșindu-se, naște mîndria, căpetenia și desăvîrșitoarea tuturor răutăților.

A fost treapta a douăzecișiuna. Cel ce nu s-a lăsat prins de ea, nu va cădea în mîndria fără minte, dușmana lui Dumnezeu.

CUVÎNTUL XXII

Despre mîndria cea fără de minte (fără stăpînire)

1) Mîndria este tăgăduirea lui Dumnezeu[584], născocirea dracilor, disprețuirea oamenilor, maica osîndirii, nepoată a laudelor, semnul nerodniciei, izgonitoarea ajutorului lui Dumnezeu, înaintemergătoarea ieșirii din minți, pricinuitoarea căderilor, pricina luării în stăpînire (de draci), izvor al mîniei, ușa fățărniciei,

584. «Căci cel ce socotește că înfăptuiește ceva din sine, și nu din ajutorul lui Dumnezeu, tăgăduiește pe Dumnezeu și ajutorul Lui în toate: De aceea și cade, părăsit fiind, din harul lui Dumnezeu, pe care l-a nesocotit».

cauza nemilostivirii, păzitoarea păcatelor, contabilă amarnică, judecătoarea oamenilor, potrivnica lui Dumnezeu, rădăcina hulei.

2) Începutul mîndriei e sfîrşitul slavei deşarte. Mijlocul ei este disprețuirea aproapelui, vestirea neruşinată a ostenelilor proprii, lauda de sine în inimă, ura mustrării. Iar sfîrşitul ei este tăgăduirea ajutorului lui Dumnezeu, fălire cu rîvna sa, năravdrăcesc.

3) Să ascultăm toţi cei ce voim să scăpăm de groapa aceasta. Patimii acesteia îi place de multe ori să-şi ia hrana chiar din mulţumirea adusă lui Dumnezeu. Căci la început nu se gîndeşte să tăgăduiască cu neruşinare pe Dumnezeu.

4) Am văzut om mulţumind lui Dumnezeu cu gura şi fălindu-se cu cugetul. Mărturiseşte despre aceasta fariseul acela care a spus în chip fățarnic: «Îţi mulţumesc, Dumnezeule» (Lc. 18, 11).

5) Unde s-a întîmplat căderea, acolo s-a sălăşluit mai înainte mîndria. Al doilea lucru e vestitor al celei dintîi.

6) Am auzit pe careva din cei cinstiţi de mine: «Gîndeşte că douăsprezece sînt patimile de necinste. De vei iubi cu voia pe una din ele, adică închipuirea de sine, ea va umple locul celor unsprezece» [585].

7) Călugărul ce se înalţă cu cugetul, se împotriveşte cu cuvîntul. Dar cel smerit cu cugetul nu ştie să

585. «Un filozof oarecare a spus că închipuirea de sine este boală sacră». *Alta:* «Am văzut o boală cumplită; de ea suferă cel ce păzeşte la sine o bogăţie spre răul lui». Domnul a zis: «Vai, cei ce vă îmbogăţiţi, că veţi flămînzi; că veţi lua plata voastră» (Lc. 6, 25). Închipuirea de sine e o boală, pentru că cel ce suferă de ea nu trăieşte în realitate. Bogăţia pe care o păzeşte e fum. Dar fum care nu va pieri numai lăsîndu-l gol, ci îl va şi face nemilos şi urît de Dumnezeu şi de oameni, fum care îl intoxică. El iese din legătura cu Dumnezeu şi cu oamenii, care sînt singura realitate ce-l ţine şi pe el în realitate.

se împotrivească nici măcar cu privirea. Chiparosul nu-şi pleacă ramurile ca să se întindă pe pămînt. Nici monahul cu inima mîndră, ca să facă ascultare.

8) Bărbatul cu inima mîndră doreşte să stăpînească [586]. Astfel nu poate să nu se piardă pînă la capăt, precum se întîmplă de obicei; mai bine zis nici nu voieşte.

9) «Celor mîndri Domnul le stă împotrivă» (Pilde 16, 5 şi I Pt. 5, 5). Şi cine poate să-i miluiască pe ei? «Necurat este la Domnul tot cel mîndru cu inima» (Pilde 16, 5). Şi cine va putea să-l curăţească pe unul ca acesta?

10) Pedeapsa celor mîndri e căderea, iar îmboldi-tor, dracul. Părăsirea lor este ieşirea din minţi. De cele dintîi au fost tămăduiţi adeseori oamenii de către oameni. Dar cea din urmă nu poate fi vindecată de oameni.

11) Cel ce respinge mustrarea îşi întipăreşte patima. Iar cel ce o primeşte s-a dezlegat de legătura ei.

12) Dacă un oarecare a căzut din ceruri numai prin această patimă, fără alta, trebuie văzut dacă nu cumva se întîmplă ca cineva să se suie la cer numai prin smerenie, fără altă virtute.

13) Mîndria este pierderea bogăţiei (duhovniceşti) şi a sudorilor. «Strigat-a şi nu era cine să-l mîntuiască» (Ps. 16, 4, 5), fără îndoială pentru că a strigat cu mîndrie «către Domnul şi nu l-a auzit pe el»; fără îndoială, pentru că pricinile împotriva cărora se ruga nu le curma.

14) Un bătrîn foarte cunoscător îl sfătuia duhovniceşte pe un tînăr ce se trufea. Iar acesta, orb fiind, zise: «Iartă-mă, părinte, nu sînt mîndru». Iar prea în-

586. «Să nu te grăbeşti să te aşezi în capul frăţimii, ca să nu iei sarcinile păcatelor străine pe umerii tăi».

ţeleptul bătrîn zise către el: «Şi ce altă dovadă mai vădită a patimei acesteia ne poţi da, fiule, decît cuvîntul ce l-ai spus: nu sînt mîndru»[587]. Mult le ajută unora ca aceştia supunerea, vieţuirea mai îngreuiată şi mai supusă necinstirilor şi citirea nevoinţelor mai presus de fire ale părinţilor. Poate măcar aşa vor avea o mică nădejde de mîntuire cei ce bolesc de patima aceasta.

15) E ruşine să se mîndrească cineva cu podoabă străină[588], dar e nebunia cea mai de pe urmă să se fălească, prin închipuirea de sine, cu darurile lui Dumnezeu. Fălește-te numai cu înfăptuirile tale dinainte de naştere[589]. Căci cele de după naştere Dumnezeu ţi le-a dăruit, ca şi naşterea însăşi.

---

587. Scărarul surprinde şi aci aceeaşi împletire a patimii cu năzuinţa protivnică ei, ca şi în alte locuri de mai înainte. Seva patimii urcă în om din firea lui pătată, odată cu seva virtuţii, ca în fructele unui pom stricăciunea. E foarte greu de a înlătura pe ultima şi a cruţa pe primele. Cel ce se socoteşte smerit, nu e smerit. Mereu trebuie înlăturată de lîngă virtutea însăşi umbra conştiinţei de a avea o virtute. Conştiinţa trebuie să aibă de conţinut numai pe Dumnezeu şi sinea proprie trebuie văzută hrănindu-se numai din Dumnezeu. Toate virtuţile sînt puteri ale lui Dumnezeu în noi. Ridicarea spre această conştiinţă e un efort continuu de distilare, de subţiere a firii, pentru a face pe Dumnezeu total transparent prin înlăturarea oricărei grosimi a ei, a vizibilităţii ei.

588. «Se arată că nu trebuie să se laude cineva şi să se fălească pentru nimic din ceea ce a înfăptuit prin cugetarea sau puterea sa, fără ajutorul lui Dumnezeu». *Alta:* «Cel ce se înfrînează, se reţine de la lăcomia pîntecelui; neagonisitorul, de la lăcomie; cel ce se liniştește, de la vorbărie; cel curat, de la iubirea de plăceri; cel ruşinos, de la curvie; cel ce se mulţumeşte cu ale sale, de la iubirea de arginţi; cel blînd, de la tulburare; ascultătorul, de la sfadă; cel primitor de mustrare, de la făţărnicie; cel ce se roagă, de la deznădejde; săracul, de la bogăţie; mărturisitorul, de la tăgăduire; mucenicul, de la închinarea la idoli. Vezi că toată virtutea săvîrşită pînă la moarte nu e nimic altceva decît înfrînarea de la păcat. Iar înfrînarea de la păcat e un lucru al firii, nu e un preţ plătit pentru împărăţia lui Dumnezeu». Ce departe sîntem de teoria meritelor şi suprameritelor din teologia catolică! La o notă următoare vom vedea că împărăţia lui Dumnezeu e darul Duhului Sfînt.

589. O spune aceasta în ironie, ca şi cele următoare

16) Numai virtuţile ce le-ai înfăptuit fără minte sînt ale tale. Căci mintea ţi-a dăruit-o Dumnezeu. Arată nevoinţele purtate fără trup, numai din sîrguinţa ta. Căci trupul nu e al tău, ci al lui Dumnezeu.

17) Nu te încrede, pînă ce nu vei primi hotărîrea, văzînd pe acela care, chiar după intrarea în cămara de nuntă, a fost legat de mîini şi de picioare şi aruncat în întunericul cel mai din afară (Mt. 22, 13) [590].

18) Nu-ţi înălţa grumazul, odată ce eşti pămîntesc. Căci mulţi au căzut din ceruri, măcar că erau sfinţi şi nematerialnici.

19) Cînd dracul se sălăşluieşte în lucrătorii lui, atunci, arătîndu-se în somn, sau şi în stare de veghe, ia chipul, zice-se, al unui sfînt înger, sau mucenic, îi împărtăşeşte vreo descoperire de taină, sau vreun dar (harismă), ca, amăgindu-se, nenorociţii, să-şi iasă cu totul din minţi [591].

20) Chiar dacă am suferi zeci de mii de morţi pentru Hristos, tot n-am împlini ceea ce sîntem datori, căci altul e sîngele lui Dumnezeu şi altul sîngele robilor; negreşit, după vrednicie, şi nu după fiinţă [592].

590. A lui Ioan Carpatiul: «Haina de nuntă, de care vorbesc cuvintele lui Hristos, socoteşte-o harul Duhului Sfînt; căci cel ce nu s-a făcut vrednic să-l îmbrace nu se va face părtaş nunţii cereşti şi cinei celei duhovniceşti».

591. Nici tainele descoperite nu sînt taine adevărate, nici harismele dăruite de cel rău nu sînt harisme adevărate, ci contrafaceri aparente; sînt «taine» sau «harisme» de suprafaţă, şi chiar minciuni nedate încă pe faţă.

592. Sîngele lui Hristos vărsat pentru noi este după fiinţă sînge omenesc ca şi al nostru, dar după vrednicie este nesfîrşit mai de preţ, pentru că este sîngele primit de Fiul lui Dumnezeu ca sînge propriu şi dat de El însuşi pentru noi. Deci prin el ni se împărtăşeşte iubirea nesfîrşită a lui Dumnezeu. De aceea, chiar dacă, de mii de ori am da prin moarte sîngele nostru pentru El, nu I-am răsplăti cu ceva egal şi deci nu ne-am achita de datoria pe care o avem faţă de El. Căci cînd ţi-a dat cineva ceva, te

21) Să nu încetăm de a cerceta împreună şi de a pătrunde pe luminătorii părinţi dinainte de noi; şi atunci ne vom afla pe noi neumblînd în chip amănunţit pe urmele vieţuirii lor, nici păzind în chip cuvios făgăduinţa, ci petrecînd încă în starea lumească.

22) Călugărul adevărat este cel ce are ochiul neîmprăştiat al sufletului şi simţirea nemişcată a trupului [593]. Călugărul adevărat este cel ce cheamă pe vrăjmaşi ca pe nişte fiare, şi-i biciuieşte ca să fugă de la el. Călugăr este cel ce petrece într-o ieşire neîntreruptă din sine [594]. Călugărul este aşa de preschimbat prin virtuţi, cum e altul prin plăceri [595]. Călugărul (călugăria) este o lumină fără de sfîrşit în ochiul inimii [596]. Călugărul este un adînc fără fund (un abis) al smereniei, în care s-a afundat şi s-a înecat întreg duhul său.

23) Trufia pricinuieşte uitarea greşelilor. Căci aducerea aminte de acelea e pricinuitoarea smeritei cugetări [597].

---

achiţi de datorie numai cînd îi întorci un lucru de preţ egal. Dar şi atît cît putem noi da lui Hristos, e din puterea împărtăşită nouă de El prin sîngele Lui. Îl iubim şi noi puţin luînd putere din iubirea Lui nesfîrşită. Unde este atunci temeiul mîndriei noastre? Ba cel mîndru nu-L iubeşte pe Hristos nici măcar aşa puţin cît poate un om, în temeiul iubirii Lui.

593. «Cînd despărţim mintea de Dumnezeu fie prin pălăvrăgeală, fie prin glume, fie prin altceva, şi o împrăştiem, nu sîntem călugări».

594. Într-o ieşire neîntreruptă a minţii în Dumnezeu, sau într-un extaz neîncetat.

595. Firea lui şi-a schimbat calitatea prin virtuţi. El nu *are* virtuţile, ci *este* ceea ce sînt virtuţile.

596. Pentru că, fiind neîncetat atent la firea sa, vede prin ea neîntrerupt lumina nesfîrşită a lui Dumnezeu, prin transparenţa inimii, ca printr-un ochi în care se vede lumina lui Dumnezeu.

597. Dar şi invers: «Uitarea greşelilor pricinuieşte uneori închipuirea de sine, alteori nesimţirea». Sînt două feluri de uitări, uitarea de sine din mîndrie, care dă aparenţa unei cunoaşteri de sine; şi uitarea de sine (răpirea, extazul) din smerenie, care e o adevărată cunoaştere de sine. Căci sinea cunoscută prin mîndrie e o sine de suprafaţă, suprapusă, şi care stă pe nisip, ca un gol, pe cînd sinea cunoscută de smerenie, e sinea

24) Mîndria este sărăcia cea mai de pe urmă a sufletului ce-şi năluceşte bogăţia şi socoteşte întunericul, lumină [598]. Nu numai că nu îngăduie, necurata, o înaintare, ci şi aruncă de la înălţime pe cel stăpînit de ea [599].

25) Mîndria este mărul putred pe dinăuntru, dar pe dinafară strălucitor de frumuseţe. Călugărul mîndru nu va avea nevoie de drac. Căci el însuşi îşi este drac şi vrăjmaş ce se războieşte cu sine.

26) Pe cît este întunericul de străin de lumină, pe atît este cel mîndru, de străin de virtute. În inimile celor mîndri se vor naşte cuvinte de hulă; în sufletele celor smeriţi, vederi cereşti. Furul urăşte soarele, iar trufaşul dispreţuieşte pe cei blînzi [600].

27) Nu ştiu cum, dar mulţi din cei mîndri nu se cunosc pe ei şi, socotind că sînt nepătimaşi, şi-au văzut sărăcia (de virtute) în ceasul ieşirii din viaţă. Cel stă-

---

afundată pentru veci în temeiul ei neclintit şi adevărat care e Dumnezeu. Cel mîndru, neştiind de păcatele sale, nu se deosebeşte de Dumnezeu, în închipuirea sa, şi deci nu-şi vede fundamentul său. Cel smerit ştiind de greşelile sale sau de micimea sa, îşi vede fundamentul său care-l susţine totuşi pentru veci, iertîndu-l.

598. Ruptă de realitate, mîndria o contrafăce prin închipuire. Trăieşte într-o fantasmagorie, într-o năluciere prelungită. Golit de toate, cel mîndru îşi năluceşte că e bogat; întunecat, îşi închipuie că se află în lumină; dar bogăţia lui însăşi e săracă şi în lumina ei el nu vede nimic real, nimic consistent. De aceea şi hrana lui spirituală e săracă, e inconsistentă.

599. «Cel ce se mîndreşte e lăsat să cadă în hulă. Cel ce se făleşte pentru virtutea cu fapta e lăsat să cadă în curvie, iar cel ce se înalţă întru înţelepciunea lui, e lăsat să cadă în cursele întunecate ale neştiinţei».

600. «Mare şi cinstit lucru socotesc că este a birui slava deşartă şi a înainta în cunoştinţa lui Dumnezeu. Căci cel ce cade în urîţenia acestei patimi viclene a slavei deşarte se înstrăinează de pace şi-şi înăspreşte inima faţă de sfinţi. Şi la capătul relelor lui cade în mîndria cea vicleană şi în grija de a mînji». Cel mîndru nu cunoaşte nici pe Dumnezeu şi nu trăieşte în pace nici cu oamenii. El se împietreşte cu inima chiar faţă de oamenii blînzi şi-i dispreţuieşte. Mai ales faţă de aceştia se poartă cu asprime, căci de cei tari se teme şi cînd are nevoie de ei, îi linguşeşte

pînit de ea, va avea nevoie de Domnul. Căci fără folos îi va fi ajutorul de la oameni.

28) Am prins odată pe această amăgitoare fără minte umblînd în inima mea, purtată pe umerii maicii ei. Şi legîndu-le pe amîndouă cu legătura ascultării, le-am biciuit cu biciul smereniei şi le-am silit să-mi spună cum au intrat în mine. Iar ele, biciuite, mi-au spus: «Noi nu avem început, nici naştere, căci sîntem începătoare şi născătoare ale tuturor patimilor. Nu puţin ne războieşte zdrobirea inimii, născută din ascultare. Însă nu răbdăm să fim stăpînite de nimeni. De aceea, voind să ne facem stăpîne peste cele din ceruri, am fost depărtate de acolo [601]. Noi ne-am făcut născătoare, ca să spunem pe scurt, ale tuturor celor ce lucrează împotriva smeritei cugetări. Căci toate cele ce o ajută pe ea ni se împotrivesc nouă. Dar noi am izbutit şi în cer. Deci unde veţi scăpa de la faţa noastră? [602] Noi ne-am obişnuit să ne împotrivim ocărîrii, ascultării, nemînierii, neţinerii de minte a răului şi slujirii [603]. Nepoatele noastre sînt căderile duhovniceşti: mînia, clevetirea, amărăciunea, strigarea, hula, făţărnicia, ura, pisma, viaţa după o regulă proprie, împotrivirea în cuvînt, neascultarea. Un singur vrăjmaş avem, asupra căruia nu avem puterea. Ţi-l spunem, că sîntem biciuite de el. El constă în a te defăima pe tine însuţi în chip sincer înaintea Domnului. Atunci să ne socoteşti ca pe un păianjen. Deci, pre-

601. S-au făcut stăpînitoare peste unele fiinţe îngereşti din ceruri şi de aceea le-au coborît de acolo. Căci nu voiau ca acelea să mai fie stăpînite de altcineva decît de ele (de slava deşartă şi de mîndrie). Mîndria, nevrînd să aibă nici-un stăpîn, nu cunoaşte nici-un cap, e fără cap. Omul mîndru nu admite nici-o căpetenie, el e anarhic.

602. Adică: dacă am izbutit să înfrîngem unele fiinţe chiar în cer, unde şi cum crezi tu, omule, că vei scăpa de noi?

603. Căci adeseori călugărul se satură de ocărîri, de ascultare, de nemîniere şi atunci se predă mîndriei.

cum vezi, slava deşartă e calul pe care călăresc eu, mîndria».

Dar cuvioasa smerenie şi ocărîrea de sine vor rîde de calul şi de călăreţul lui, cîntînd cu sîrguinţă cîntarea de biruinţă: «Să cîntăm Domnului, căci cu slavă S-a preamărit. Cal şi călăreţ au fost aruncaţi în mare» şi în adîncul smereniei.

A fost treapta a douăzecişidoua. Cel ce s-a suit pe ea a biruit, dacă s-a putut sui.

CUVÎNTUL XXIII

Despre gîndurile negrăite ale hulei

1) În cele dinainte am auzit că există un prea cumplit nepot al cumplitei rădăcini şi maici care e spurcata mîndrie: este nepotul de negrăit al hulei. De aceea e de trebuinţă să-l aducem de faţă. Căci nu e un vrăjmaş dintre cei de rînd, ci un vrăjmaş şi un războinic cu mult mai cumplit decît toţi. Şi lucrul cel mai cumplit e că nu poate fi uşor de tîlcuit, mărturisit şi pus la stîlp în faţa doftorului duhovnicesc. De aceea a şi născut de multe ori în mulţi deznădejdea, rozînd, nelegiuitul, ca un cariu în lemn, toată nădejdea lor.

2) Acestui prea spurcat îi place de multe ori să batjocorească pe Domnul şi cele ce se săvîrşesc în înseşi sfintele Liturghii şi în însuşi timpul înfricoşatelor Taine. Din aceasta cunoaştem în chip vădit că nu sufletul nostru este cel ce rosteşte acele cuvinte nelegiuite, neînţelese şi de negrăit în lăuntrul nostru, ci dracul urîtor de Dumnezeu care a fost izgonit din ceruri, pentru că şi acolo căuta să împroaşte pe Dumnezeu cu hule. Dacă ar fi ale mele acele nerușinate şi necuviincioase

cuvinte, cum m-aş închina darului, primindu-l ? [604] Cum aş putea ocărî şi, în acelaşi timp, binecuvînta ?

3) Acest amăgitor şi de-suflet-stricător ne duce adeseori la ieşirea din minţi. Dar nici un alt gînd nu e atît de greu de mărturisit ca acesta. De aceea de multe ori şi îmbătrîneşte cu mulţi [605]. Căci nimic nu dă dracilor şi gîndurilor acestora atîta putere împotriva noastră, ca faptul de a le hrăni şi ascunde în inimă nemărturisite.

4) Dar nimenea să nu se socotească pe sine pricina gîndurilor de hulă. Iar Domnul este cunoscător de inimi şi ştie că nu sînt ale noastre aceste cuvinte şi gînduri, ci ale vrăjmaşilor noştri.

5) Îmbătarea este o pricină a poticnirii. Iar mîndria, o pricină a gîndurilor necuviincioase. Dar cel ce se poticneşte nu e vinovat de poticnire. Totuşi se va pedepsi pentru că s-a îmbătat.

6) Cînd stăm la rugăciune, se ridică şi acele gînduri necurate şi de-nespus. Dar stăruind în rugăciune, se retrag îndată. Căci nu obişnuiesc să lupte cu cei ce se luptă.

7) Nu huleşte nelegiuitul numai pe Dumnezeu şi cele dumnezeieşti, ci rosteşte în noi şi unele cuvinte prea urîte şi necuviincioase, ca fie să părăsim rugăciunea, fie să deznădăjduim de noi înşine. Şi aşa pe mulţi i-a întrerupt de la rugăciune şi pe mulţi i-a depărtat de la Taine. Trupurile unora le-a topit prin întristare. Pe

604. Scărarul se dovedeşte mereu un fin şi sincer analist al stărilor sufleteşti adeseori contradictorii. Consecvent personalist, el explică gîndurile ce se contrazic din prezenţa în sufletul nostru a altor subiecte nevăzute, în cazul de faţă, a demonilor.

605. Îmbătrîneşte cu mulţi, pentru că nu-l pot nimici prin mărturisire, ruşinîndu-se să-l mărturisească. E prea evident şi prea bun Domnul, ca ei să îndrăznească să dea pe faţă gîndul de hulă împotriva Lui. Ei înşişi nu se pot decide să-i dea credit serios. E un alt motiv pentru care nu-şi cred lor.

alţii i-a istovit prin posturi acest rău şi neomenos tiran şi nu le-a dat nici o clipă de odihnă, făcînd aceasta nu numai cu cei din lume, ci şi cu cei ce se îndeletnicesc cu vieţuirea călugărească. După aceea le insuflă gîndul că nu vor avea parte de nici o mîntuire şi-i face să se socotească mai de plîns şi mai nenorociţi decît toţi credincioşii şi decît păgînii înşişi.

Cel ce e chinuit de duhul hulei şi voieşte să se izbăvească de el, să ştie sigur că nu sufletul lui e pricina acestor fel de gînduri, ci dracul necurat, care a zis odinioară către Domnul: «Acestea toate le voi da Ţie, dacă, căzînd Te vei închina mie» (Mt. 4, 9). De aceea dispreţuindu-l pe el şi neluînd nicidecum cele spuse de el ca măsură, să zicem: «Mergi înapoia mea, satano! Domnului Dumnezeului meu mă voi închina şi Lui singur voi sluji» (Mt. 4, 10) şi durerea să se întoarcă asupra capului tău; şi asupra creştetului tău să se pogoare hula ta în veacul de acum şi în cel viitor. Amin.

8) Cel ce voieşte să lupte în afară de felul amintit cu dracul hulei, este asemenea celui ce încearcă să ţină fulgerul în mîinile lui. Cum va putea să prindă, să se împotrivească, sau să bată pe cel ce intră în inima lui dintr-odată ca un vînt şi aruncă cuvîntul lui mai repede ca o clipă şi îndată dispare?

9) Căci toţi cei ce ne războiesc stau şi luptă şi rămîn multă vreme şi dau timp celui ce se luptă cu ei. Acesta însă nu. Ci îndată ce apare, se şi depărtează; şi îndată ce ne-a vorbit, s-a şi dus.

10) Acest drac obişnuieşte să se sălăşluiască în mintea celor mai simpli şi mai nevinovaţi, care sînt şi tulburaţi şi chinuiţi mai tare decît alţii. Dar în aceştia totul se întîmplă nu din închipuirea de sine, ci din pizma dracilor.

11) Să încetăm să judecăm şi să osîndim pe aproapele şi să nu ne temem de gîndurile de hulă. Căci lucrul dintîi e pricina şi rădăcina celui de al doilea.

12) Precum cel închis în casă aude cuvintele trecătorilor, dar nu vorbeşte cu ei, aşa şi sufletul ce petrece în sine însuşi, auzind hulele dracului, se tulbură, căci acela trece prin el.

13) Cel ce-l dispreţuieşte pe acesta s-a eliberat de patimă. Dacă însă cugetă că poate lupta cu el altfel, pînă la urmă e înfrînt. Căci cel ce voieşte să stăpînească duhurile cu cuvintele, este asemenea celui ce încuie vînturile. Un călugăr sîrguitor, tulburat de acest drac, şi-a topit trupul cu posturi şi cu privegheri douăzeci de ani. Şi fiindcă n-a simţit prin aceasta nici un folos, a plecat şi, scriind patima sa pe o hîrtie, a predat-o unui bărbat sfînt, stînd culcat pe faţa sa, pentru că nu putea să caute spre el.

Cînd citi bătrînul, zîmbi. Şi ridicînd pe fratele îi zise: «Pune, fiule, mîna ta pe grumazul meu». Şi făcînd fratele aceasta, zise marele bătrîn: «Pe grumazul meu va fi, frate, acest păcat cîţi ani a zăcut şi cîţi va mai zace în tine. Numai tu să nu mai ţii seama de el» [606]. Şi m-a asigurat fratele că n-a ieşit din chilia bătrînului înainte de a se fi mistuit patima. Aceasta mi-a povestit-o cel ce a cercat-o, mulţumind lui Dumnezeu.

Cel ce a luat biruinţă asupra patimii a lepădat mîndria.

606. Un argument important pentru mărturisire: cel ce mărturiseşte păcatele sale, primind asigurarea că de aci înainte nu mai răspunde el pentru sine, ci duhovnicul care i-a dat iertarea, nu mai simte chinul pentru ele, nici neputinţa de a nu le mai săvîrşi. Iar duhovnicul răspunde, pentru că o face în numele Domnului. Domnul Hristos le ia asupra Lui prin duhovnic. Trebuie să faci experienţa întîlnirii cu Hristos ca o altă persoană decît tine, în singurul mod accesibil nouă, în mod concret. Adică, întîlnindu-te cu altă persoană omenească, dar care te întîmpină din însărcinarea şi în numele Domnului Hristos.

CUVÎNTUL XXIV

Despre blîndeţea, simplitatea şi nerăutatea, agonisite prin sîrguinţa înţeleaptă şi nu naturale; şi despre viclenie

1) Lumina zorilor se iveşte înaintea soarelui şi blîndeţea este înaintemergătoarea smeritei cugetări [607]. De aceea auzim şi Lumina, orînduindu-le pe acestea astfel după treptele lor: «Învăţaţi, zice, de la Mine, că sînt blînd şi smerit cu inima» (Mt. 11, 29). Deci se cade să fim luminaţi de lumină înainte de răsăritul soarelui, ca astfel să putem privi limpede spre soare. Căci cel ce nu cunoaşte mai înainte lumina, nu poate privi soarele, cum ne învaţă ordinea adevărată a celor spuse.

2) Blîndeţea este starea neclătinată a minţii, care rămîne la fel în cinstiri şi necinstiri [608]. Blîndeţea stă în a ne ruga în chip netulburat şi sincer pentru cel ce ne tulbură în vremea tulburărilor ce ni le pricinuieşte. Blîndeţea este lespedea aşezată peste marea mîniei, care risipeşte toate valurile ce izbesc în ea, nesuferind nici o clătinare [609].

Blîndeţea este propteaua răbdării; uşa sau mai bine zis maica răbdării, pricină a deosebirii (a dreptei socoteli, a discernămîntului). Căci: «Învăţa-va Domnul pe cei blînzi căile Lui» (Ps. 24, 8). E pricina iertării, îndrăzneala rugăciunii; încăperea Duhului Sfînt. Căci zice: «Spre cine voi privi, dacă nu spre cel blînd şi liniştit» (Is. 66, 2).

Blîndeţea este ajutătoarea ascultării, povăţuitoarea frăţietăţii, frîna celor ce se înfurie, potolirea celor ce

607. «Blîndeţea păzeşte iuţimea netulburată; iar smerenia eliberează mintea de trufie şi de slavă deşartă».

608. Aceeaşi definiţie a blîndeţii în *Cuvîntul VIII*, cap. 3.

609. «E propriu blîndeţii a purta» (a suporta) pe aproapele.

se mînie, dăruitoarea bucuriei, urmarea lui Hristos, însuşirea îngerilor, legarea dracilor şi pavăza amărăciunii.

3) În inimile celor blînzi se odihneşte Domnul [610], iar sufletul tulburat e scaunul diavolului. «Cei blînzi vor moşteni pămîntul» (Mt. 5, 5), mai bine zis îl vor stăpîni [611].

4) Sufletul blînd e tronul simplităţii. Iar mintea mînioasă e pricinuitoarea răutăţii. În sufletul lin va încăpea cuvîntul înţelepciunii «Domnul va povăţui pe cei blînzi întru judecată» (Ps. 24, 10), mai bine zis în lucrarea deosebirii (dreptei socoteli). Sufletul drept este soţul smereniei. Iar cel viclean este slujitorul mîndriei. Sufletele celor blînzi se vor îmbogăţi întru cunoştinţă [612]; iar mintea stăpînită de iuţime locuieşte împreună cu întunericul şi neştiinţa.

5) Mîniosul şi făţarnicul s-au întîlnit [613] şi nu se putea afla cuvînt sincer în convorbirea lor. Dacă vei cerceta inima celui dintîi, vei afla nebunia; dacă vei cerceta sufletul celui de al doilea, vei vedea viclenie [614].

---

610. Domnul cel blînd, Care n-are motive să fie ajutat, Se odihneşte în cei blînzi. Blîndeţea din El curge în credincioşi, devenind în ei leagăn lin în care Se odihneşte El. Blîndeţea e delicateţea, e gingăşia dragostei, siguranţa ei nu e tulburată de nimic. Prin blîndeţe se mîngîie cei ce se iubesc. Cunoaşterea lui Hristos are loc prin participare la El, prin sălăşluirea Lui în noi. Hristos e învăţător prin faptul că e sălăşluit în noi prin Duhul Sfînt.

611. Cei blînzi vor domni peste pămînt, întinzînd blîndeţea lor, care e blîndeţea lui Hristos în tot cuprinsul lui, făcînd ca nimenea să nu li se opună, ci să răspundă cu aceeaşi blîndeţe. Aceasta va fi împărăţia cerurilor. Împărăţia delicateţii între oameni, din delicateţea lui Iisus Hristos.

612. Cunoştinţa adevărată e legată de blîndeţe, căci blîndeţea e şi o contemplare liniştită a semenilor care i se deschid şi a tainelor existenţei, a tainei lui Dumnezeu cel blînd.

613. «Făţarnic e numit linguşitorul, amăgitorul, mincinosul, pentru că împleteşte cuvintele ca să placă, nu ca să spună adevărul».

614. A lui Evagrie: «Firea mîniei este să lupte împotriva dracilor şi pentru vre-o plăcere. Pentru că îngerii ne insuflă plăceri duhovniceşti şi

6) Simplitatea este deprinderea sufletului lipsit de cugetări felurite, care s-a făcut neclintit spre o gîndire nerăutăcioasă. Nerăutatea este o stare senină a sufletului, izbăvită de orice cugetare vicleană.

7) Întîia [615] însuşire a copiilor este simplitatea, nefelurită în gînduri, pe care pînă ce a avut-o Adam, n-a văzut goliciunea sufletului, nici urîţenia trupului său [616].

8) Bună şi fericită este şi simplitatea aflătoare în unii prin fire; dar nu e ca cea care a fost izbăvită de viclenie prin dureri şi sudori. Cea dintîi e acoperită şi

---

ne îndeamnă să întoarcem şi să hrănim mînia împotriva dracilor pentru fericirea ce ne vine din ea. Iar aceia, atrăgînd-o spre poftele lumeşti, o silesc să lupte contrar firii împotriva oamenilor, ca întunecîndu-se mintea şi căzînd din cunoştinţă, să se facă trădătoare a virtuţilor». *Alta* a lui Grigorie Teologul: «Frînează-ţi mînia, (iuţimea), ca să nu-ţi ieşi din minte. Pedepseşte iuţimea, căci ieşind din măsură se face tatăl nebuniei». *Alta* a aceluiaşi: «Fie-ţi mînia numai asupra şarpelui prin care ai căzut». *Alta*: «Vicleanul niciodată nu este în pace, ci totdeauna ocupat, totdeauna plin de mînie, de vicleşug şi de iuţime. Totdeauna pîndeşte pe vecinul său, totdeauna cîrteşte, totdeauna e aspru, totdeauna cînd i se porunceşte grăieşte împotrivă, cînd se hotărăşte ceva cu privire la el, se răzvrăteşte, cînd e sfătuit la bine, face rău, cînd e dojenit, batjocoreşte. El ia în batjocură pe cei ce vieţuiesc bine, urăşte pe cei ce sporesc, se scîrbeşte de sfaturi bune, micşorează pe fraţi, îi răzvrăteşte, îi face răi, se întoarce de la cei blînzi, ia în rîs pe cei îndelung răbdători, se făţărniceşte faţă de străini, cleveteşte pe unul către altul, se asociază cu fiecare împotriva celuilalt, aţîţă la sfadă, întăreşte pe unul contra altuia, e gata la ocări, dulce în grăiri de rău, gata la defăimări şi în a face rău».

Precum se vede, iuţimea sau mînia, cînd întrece o anumită măsură, întunecă mintea şi îl ţine pe om într-o agitaţie accentuată, ducîndu-l pînă la nebunie. Între funcţiile sufleteşti este o strînsă legătură, ele se înrîuresc reciproc.

615. De aci, ediţia 1970 urmează o ordine deosebită de cea din P.G. şi de ediţia Trevisan. Urmăm ediţia 1970.

616. Ediţia 1970: «Înţelege prin goliciune lipsirea de harul dumnezeiesc».

păzită de marea felurime a patimilor [617]. Cea de a doua se face pricina celei mai înalte smerite cugetări. Răsplata celei dintîi este multă ; a celei de a doua este mai mult decît nesfîrşită.

9) Toţi cei ce voim să atragem pe Domnul la noi, să ne apropiem de El în chip simplu, neprefăcut, fără vicleníe şi fără multe feluri de gînduri şi fără iscodire, ca şi cum am veni la lecţiile unui Învăţător. Căci El fiind simplu şi necompus din multe, voieşte ca şi sufletele ce vin la el să fie simple şi nevinovate. Dar nu se poate vedea niciodată simplitatea fără smerenie [618]. Vicleanul este mai înainte văzătorul mincinos, care-şi închipuie că din cuvinte cunoaşte gînduri şi din înfăţişările din afară, cele aflătoare în inimă [619].

10) Am văzut oameni drepţi, care au învăţat de la cei vicleni să se facă vicleni şi m-am mirat cum au putut pierde aşa de repede o însuşire şi un dar al firii [620].

11) Pe cît de uşor cad cei drepţi, pe atît de greu se pot preschimba cei dimpotrivă. Dar înstrăinarea adevărată, ascultarea, paza buzelor, au putut face de multe ori multe şi au preschimbat în chip minunat boli de nevindecat.

---

617. «Simplitatea naturală se păstrează, zice, nepărtaşă de multele patimi».

618. «Simplitatea şi nepreţuirea de sine curăţeşte inima de răutate». În textul grec, nepreţuirea de sine e exprimată prin cuvîntul μὴ μετρεῖν — nemăsurare de sine. Trebuie să nu-ţi măsori faptele bune săvîrşite, sau virtuţile. Propriu zis să nu le observi. Să fie ca şi cînd n-ar fi. Să nu te dedublezi prin conştiinţa valorii tale. Aceasta e smerenie şi, în acelaşi timp, simplitate.

619. «Mai-înainte-văzătorul mincinos» e cel ce-şi închipuie că vede în inimi, dar nu vede cu adevărat, şi de aceea face judecăţi greşite, în general rău voitoare despre oameni şi pretinde că prevede faptele lor rele şi-şi pune nădejdea în ele.

620. Ne îndeamnă să ocolim cu toată puterea petrecerea cu cei răi, ca să nu fim făcuţi pradă a răutăţii lor.

12) Dacă cunoştinţa îngîmfă pe cei mai mulţi, nu cumva neştiinţa şi lipsa de învăţătură pot smeri pe măsura lor ? Totuşi sînt unii, fără îndoială rari, care se mîndresc din pricina lipsei de cunoştinţă.

13) Dovadă limpede şi chip vădit al simplităţii fericite ne este de-trei-ori-fericitul Pavel, care s-a făcut simplu. Dar nimenea n-a văzut şi n-a auzit şi nici nu poate să vadă vreodată o astfel de înaintare în aşa de scurt timp [621].

14) Călugărul simplu este un animal cuvîntător supus, care-şi pune sarcina sa pe umerii celui ce-l povăţuieşte [622]. Animalul nu grăieşte împotriva celui ce-l leagă ; nici sufletul drept, împotriva povăţuitorului. Urmează celui ce-l trage precum voieşte acela şi nu i se împotriveşte, mergînd pînă la jertfă.

15) Nevicleană este firea curată a sufletului, care în întîlnirile cu toţi se poartă aşa cum a fost zidită.

16) Dreptatea este cuget neiscoditor, purtare nemincinoasă, cuvînt neprefăcut şi nepregătit mai înainte. Precum Dumnezeu se numeşte iubire, aşa se numeşte şi dreptate. De aceea spune şi înţeleptul în Cîntarea Cîntărilor, către inima curată : «Dreptatea te-a iubit pe tine» (1, 4). Şi iarăşi, părintele lui : «Bun şi drept este Domnul» (Ps. 24, 6). Şi pe cei de un nume cu El îi mîntuieşte : «Cel ce mîntuieşte pe cei drepţi» (Ps. 24, 6).

621. Devenind simplu, sincer, sfîntul apostol Pavel a înaintat chiar prin aceasta în cunoaşterea a ceea ce este esenţial, a dragostei lui Hristos faţă de el şi a lui, faţă de Hristos şi de oameni. A văzut Persoana supremă şi persoanele semenilor mai presus de obiecte ; a văzut iubirea simplă, directă, ca fiind infinit mai dătătoare de viaţă decît vicleşugurile de tot felul în relaţiile cu oamenii.

622. Un alt paradox : «animal cuvîntător supus», care nu poartă nici măcar sarcina sa, ci o pune pe umerii povăţuitorului său. Pe de o parte, e supus el însuşi, pe de alta i se supune povăţuitorul lui. «Purtaţi-vă sarcinile unul altuia» (Gal. 6, 2). El poartă sarcini trupeşti ; conducătorul, sarcini sufleteşti. Şi prin amîndouă cîştigă.

Şi iarăşi : «Dreptatea sufletelor a văzut şi a cercetat faţa lor» (Ps. 10, 8).

17) Viclenia este prefacerea stării de dreptate, cuget rătăcit, mincinoasă cîrmuire de sine ; jurăminte supuse pedepsei ; cuvinte împletite ; adînc (voit ascuns) al inimii ; prăpastie de viclenie ; minciuna îmbibată în fire ; închipuirea de sine devenită firească ; contrara smereniei ; făţărnicia pocăinţei ; izgonirea plînsului ; duşmana mărturisirii ; regulă de viaţă după plăcerea proprie ; pricina căderilor ; potrivnica învierii [623] ; zîmbetul batjocurii ; întristare nebună ; evlavie prefăcută ; viaţă îndrăcită.

18) Vicleanul este împreună-vorbitor cu diavolul şi de un nume cu el. De aceea şi Domnul ne-a învăţat să-l *numim pe el aşa, zicînd : «Şi ne izbăveşte de cel vi*clean» (Mt. 6, 12).

19) Viclenia este ştiinţă, sau mai vîrtos urîciune drăcească, străină de adevăr, care socoteşte că rămîne ascunsă celor mulţi.

623. «Căci viclenia nu lasă sufletul să înveţe prin pocăinţă». *Alta :* «Precum dacă cineva ar fi muşcat de scorpie, veninul ei ar străbate în tot trupul lui şi s-ar vătăma inima lui, la fel este şi răutatea inimii faţă de aproapele. Căci veninul ei îi muşcă sufletul şi acesta se primejduieşte de viclenie. Deci cel ce are milă de ostenelile sale, dacă vrea să nu se prăpădească, să scuture degrabă de la sine scorpia aceasta, adică viclenia şi răutatea». Există un adînc nesfîrşit, un abis al vicleniei, precum există şi un abis al smereniei sau al simplităţii. Căci nici răutatea nu are un capăt, ci poate înainta mereu. Există nenumărate dimensiuni ale infinităţii, bune şi rele. Ele se combină şi se încrucişează şi se opun în chipuri multiple. Precum nesfîrşirea smereniei se hrăneşte din experienţa infinităţii lui Dumnezeu, aşa şi nesfîrşirea vicleniei din opoziţia faţă de ea. Căci e un chip răsturnat al iubirii lui Dumnezeu. Pe măsură ce aceea se arată în mai multe forme din Dumnezeu, sau din oameni, răspunde şi ea cu noi forme şi grade de răutate, de invidie, de mincinoasă imitare, ca o dimensiune a infinităţii rele ce se înfruntă cu dimensiunile infinităţii bune. Dar la o infinitate în act nu ajunge nici smerenia şi nici viclenia. Dimensiunile infinităţii în creatură sînt numai direcţii spre infinitatea realizată în Dumnezeu.

20) Fățărnicia este o stare potrivnică sufletului și trupului, împletită cu tot felul de gînduri.

21) Să fugim de prăpastia fățărniciei și de groapa vicleniei [624], ascultînd de cel ce zice: «Cei ce viclenesc vor pieri și ca o iarbă repede se vor usca și ca niște verdețuri repede vor cădea» (Ps. 36, 5). Aceștia sînt păşunea dracilor.

22) Greu vor intra bogații în Împărăție și înțelepții fără minte, în simplitate [625].

23) Căderea a înțelepțit adeseori pe mulți răi, dăruindu-le lor fără voie nerăutate și mîntuire.

24) Luptă-te să-ți înșeli priceperea [626]. Și făcînd așa, vei afla mîntuire și nevinovăție, în Hristos Iisus, Domnul nostru. Amin.

Cel ce a suit pe această treaptă, să îndrăznească. Că s-a mîntuit, luînd ca pildă pe Hristos.

CUVÎNTUL XXV

Despre preaînalta smerită-cugetare, pierzătoarea patimilor, ce se naște în simțirea nevăzută

1) Cel ce voiește să înfățișeze prin cuvînt văzut [627] simțirea și lucrarea iubirii Domnului în chip propriu; și ale sfintei smerite-cugetări în chip cuvenit; și ale fericitei căințe în chip adevărat; și ale luminării lui Dumnezeu în chip vădit; și ale fricii Lui în chip ne-

624. «Bărbatul viclean este o mreajă ascunsă».

625. «Nu pe înțelepții în Hristos îi socoate, ci pe cei ce lumea obișnuiește să-i numească înțelepți. Fără minte, cu adevărat, sînt cei înțelepți în fața lor înșiși și moștenitori ai proorocescului *vai*».

626. «Luptă-te, zice, să nu faci cele ce se înfățișează ca bune priceperii tale, fără cercetarea lor de către cei mai mari».

627. Adică sensibil și material.

mincinos ; şi ale încredinţării inimii în chip neînşelător; şi socoteşte să lumineze prin lămurirea acestora pe cei ce nu le-au gustat, face ceva asemenea celui ce voieşte să facă cunoscută prin cuvinte şi pilde dulceaţa mierii celor ce n-au gustat-o niciodată. Dar cel de al doilea [628] vorbeşte în zadar, ca să nu spun că pălăvrăgeşte ; iar cel dintîi, sau e necercat în cele ce descrie, sau se face în chip vădit bătaia de joc a slavei deşarte.

2) Cuvîntul nostru înfăţişează mai întîi, pentru pregătire, o comoară în vase de lut, sau mai bine zis pecetluită în trupuri, a cărei calitate nu poate fi făcută cunoscută de nici un cuvînt. Ea îşi face cunoscut mai întîi numai numele ei neînţeles de sus, pe care-l dăruieşte spre multă şi nesfîrşită cercetare cu oboseală celor ce-l cercetează cu dreaptă judecată. Iar cuvîntul este acesta : sfînta smerită-cugetare.

3) Cîţi sînt călăuziţi de duhul lui Dumnezeu, să se adune împreună cu noi în acest sobor înţelegător şi prea înţelept, purtînd în chip înţelegător în inimi tablele cunoştinţei lui Dumnezeu. Deci făcînd aşa, ne-am adunat şi am cercetat împreună şi am ispitit înţelesul cinstitei numiri. Şi unul a zis că ea înseamnă uitarea deplină a isprăvilor proprii ; altul, a se socoti pe sine cel mai de pe urmă şi mai păcătos dintre toţi ; altul, cunoştinţa ce o are mintea despre neputinţa şi slăbiciunea ei ; altul, a lua înaintea aproapelui în cazuri de supărări şi a dezlega cel dintîi mînia ; altul, cunoaşterea harului şi milei lui Dumnezeu ; altul, iarăşi, simţirea sufletului zdrobit şi tăgăduirea voii proprii.

Iar eu ascultînd toate acestea, ispitindu-le prin chibzuinţă şi trezvie, n-am putut să aflu simţirea fericită a aceleia prin auzire. De aceea, ca unul ce sînt cel mai de pe urmă, adunînd ca un cîine din fărămiturile

628. Cel ce vorbeşte despre miere.

ce au căzut de la masa acelor cunoscători şi fericiţi părinţi, încercînd să o lămuresc, am zis :

Smerita-cugetare este un har fără nume al sufletului [629], avînd un nume numai pentru cei ce au primit cercarea (experienţa ei) [630]. Ea este o bogăţie negrăită ; este numirea lui Dumnezeu şi darul Lui. Căci zice : «Învăţaţi de la Mine» ; deci nu de la înger, nici de la om şi nici de pe hîrtie, «ci de la Mine» (Mt. 11, 29), adică din sălăşluirea, din luminarea şi din lucrarea Mea în voi ; «că sînt blînd şi smerit cu inima» şi cu gîndul şi cu cugetul ; «şi veţi afla odihnă», din partea războaielor, şi uşurarea de gînduri «sufletelor voastre».

4) Alta este arătarea acestei cuvioase vii în iarna patimilor şi alta în primăvara rodirii şi iarăşi alta în vara virtuţilor, deşi toate aceste arătări ale ei pricinuiesc împreună veselia şi rodirea. De aceea ele sînt şi ca nişte chipuri şi semne ale darurilor.

5) Căci cînd începe să înflorească ciorchinele acestei cuvioase (smerite-cugetări), urîm îndată cu durere toată slava şi lauda omenească, izgonind de la noi iuţimea şi mînia. Iar înaintînd această împărătească a vir-

629. «A numit smerita cugetare «fără nume» nu prin negaţie (κατ'ἀπόφασιν),ci prin afirmare. Iar har i-a spus pentru harul dat prin ea sufletului. Căci numirile nu exprimă mai multul sau mai puţinul. Fiindcă oamenii nu sînt mai mult sau mai puţin oameni ; nici altele de felul acesta. Ci împărtăşirile sînt mai mult sau mai puţin. De aceea harul în sine e fără nume ; dar, pentru cei ce se împărtăşesc de el, are un nume». Totuşi sînt realităţi atît de adînci şi de complexe, că numele doar le indică în general, însă păstrează în ele ceva negrăit. Omul e un nume, dar fiinţa ce poartă acest nume are şi ceva negrăit în ea, deci şi în el. De fapt, autorul Scării nu numeşte harul fără nume în sine şi cu nume pentru cei ce-l primesc, cum socoteşte scoliastul ediţiei 1970, ci smerita cugetare.

630. Cunoaşterea adevărată a virtuţilor se dobîndeşte numai prin experierea lor. Iar în experierea lor se face experienţa, deci se dobîndeşte cunoştinţa lui Dumnezeu, în sufletul celui ce le are. În virtuţi e transparentă puterea corespunzătoare a lui Dumnezeu. Virtuţile subţiază în general, sau fac străvezie firea omului pentru lărgimea infinită a luminii şi bunătăţii lui Dumnezeu.

tuţilor odată cu vîrsta duhovnicească, în suflet, socotim ca nimic, mai bine zis ca pricini de scîrbă, toate faptele bune săvîrşite de noi, gîndind că în fiecare zi adăogăm mai multe poveri la sarcina noastră printr-o împrăştiere de care nu ne dăm seama. Iar bogăţia darurilor dumnezeieşti date nouă o privim ca pe un adaos de mai mare pedeapsă, ca una ce e mai presus de vrednicia noastră. De aceea mintea noastră rămîne atunci nejefuită, închizîndu-se în vistieria smereniei şi neauzind decît ciocăniturile şi batjocurile furilor, dar neputînd fi păgubită de nici unul din ei, dacă smerenia este vistieria nejefuită.

6) Atîta am îndrăznit să cugetăm, prin puţine cuvinte, despre înflorirea şi sporirea începătoare a acestui pom pururea înverzit. Dar care este coroana desăvîrşită a acestei sfinţite virtuţi, întrebaţi pe Domnul, cei ce sînteţi ai Domnului. Căci despre mărimea acestei cuvioase nu se poate grăi. Iar despre calitatea ei este şi mai cu neputinţă de grăit. Vom încerca totuşi să grăim ceva despre însuşirea ei, după înţelegerea dăruită nouă.

7) Între pocăinţa plină de grijă şi plînsul curăţit de orice pată şi prea cuvioasa smerenie a celor începători e atîta deosebire cîtă e între pîine, aluat şi făină. Căci sufletul se zdrobeşte şi se subţiază prin pocăinţa vădită, se uneşte şi, ca să zic aşa, se amestecă (se frămîntă) cu Dumnezeu prin apa plînsului nemincinos, iar aprinsă de focul Domnului se face pîine şi se întăreşte. Aceasta e fericita smerenie, cea lipsită de aluatul (stricăciunii) şi de umflarea mîndriei.

Astfel, adunîndu-se într-o singură putere şi lucrare, cele trei sînt ca un lanţ preacuvios, sau ca un curcubeu care are aceleaşi însuşiri [631]. Şi semnul uneia vei afla

631. «Curcubeul este arcul întins după ploaie în nori. A numit smerenia astfel pentru firea mult întărită şi felurită şi multicoloră, sau pentru

că se face şi semnul celorlalte. Aceasta voi încerca s-o întăresc printr-o scurtă dovedire.

8) Însuşirea cea dintîi şi cea mai aleasă a acestei bune şi vrednice de laudă treimi este primirea cu cea mai mare bucurie a necinstirii, care e aşteptată cu mîinile deschise ale sufletului şi e îmbrăţişată ca una ce alină şi topeşte bolile sufletului şi mari păcate. A doua însuşire e pierderea a toată iuţimea şi cumpătarea ce se arată în potolirea ei. Iar a treia treaptă prea frumoasă a ei este neîncrederea credincioasă în bunătăţile agonisite şi dorinţa neîncetată după învăţătură [632].

9) «Sfîrşitul legii şi al proorocilor este Hristos, spre îndreptarea fiecăruia care crede» (Rom. 10, 14), iar sfîrşitul patimilor este slava deşartă şi mîndria a celui ce nu ia aminte. Pe acestea le pierde această căprioară înţelegătoare (smerenia *n.tr.*) care păzeşte pe cel ce vieţuieşte împreună cu ea (pe omul smerit *n.tr.*) neprimitor de nici un venin aducător de moarte. Căci unde se arată în ea veninul făţărniciei ? Unde, al clevetirii ? Unde se ascunde de ea şarpele ? Oare nu e scos mai degrabă la arat din pămîntul inimii şi omorît şi nimicit ? Nu este în unirea cu aceasta vreo arătare a urii, vreun fel de împotrivire în cuvînt, nu e vreun miros al nesupunerii, decît dacă ar fi vorba de credinţă [633].

10) Cel ce s-a unit cu aceasta ca un mire, este lin, blînd, uşor de înmuiat prin străpungere, milos mai mult decît toţi, senin, strălucitor, uşor de înfrînat, nesupărăcios, veghetor, netrîndav. Şi ce trebuie să mai

întreita culoare şi pentru înălţimea acestei virtuţi care este ridicată deasupra celor pămînteşti» («pentru întreita culoare» numai în trad. Veniamin Costache).

632. Cel smerit nu se încrede niciodată în virtuţile cîştigate şi în faptele bune săvîrşite, dar aceasta, pe temeiul credinţei în Dumnezeu şi în putinţa de a înainta cît mai departe.

633. Numai cînd s-ar cere călugărului în ascultare să nu creadă, sau să schimbe vre-un punct de credinţă, i-ar fi îngăduit să nu se supună.

spunem multe? E nepătimaş, dacă «întru smerenia noastră Şi-a adus Domnul aminte de noi şi ne-a izbăvit pe noi de vrăjmaşii noştri» (Ps. 135, 23-24).

11) Călugărul cu cugetul smerit nu va iscodi cele negrăite. Dar cel mîndru va iscodi nedreptăţile.

12) Stînd dracii în chip arătat înaintea ochilor unui oarecare frate din cei mai cunoscători, au început să-l fericească. Dar prea înţeleptul zise către ei: «De veţi înceta să mă lăudaţi prin gînduri în suflet, din retragerea voastră mă voi socoti că sînt mare. De nu veţi înceta să mă lăudaţi, voi cunoaşte din laudele voastre necurăţia mea. Căci «necurat este la Domnul tot cel ce se înalţă cu inima» (Pilde 16, 6).

«Deci dacă plecaţi, m-am făcut mare; dacă mă lăudaţi, voi dobîndi prin voi şi mai multă smerenie» [634].

634. Avem aceeaşi subtilă surprindere a tensiunii unor stări sufleteşti contradictorii. Călugărul pune dracii în grea dilemă: «Dacă plecaţi, mă voi mîndri că v-am putut alunga, deci e bine pentru voi să plecaţi, dar pentru mine e bine să rămîneţi; dacă rămîneţi, nu numai că n-am putinţa să zic că sînt mare, pentru că v-am alungat, ci am şi motiv să mă smeresc, căci lăudîndu-mă voi îmi dau seama de necurăţia mea, contrară laudelor voastre». Dracii nu ştiu ce să facă: să rămînă, ca să ispitească în continuare pe călugăr prin laude, căci poate pînă la urmă tot l-ar face să se mîndrească; dar le-a spus că dacă rămîn, el mai tare se convinge de păcatele lui. Deci vor pleca. Dar plecînd, nu-l mai pot ispiti.

În fond aceasta nu se întîmplă chiar dacă nu sînt dracii de faţă, ci numai gîndurile noastre: dacă gîndul ne spune că sîntem smeriţi, ne mîndrim; deci e bine să alungăm acest gînd; dacă îl alungăm, nu mai avem conştiinţa smereniei şi lipsind ea, îi ia locul mulţumirea de noi înşine, deci mîndria. Cum ieşim din această dilemă? Alungînd gîndul că sîntem smeriţi, dar rămînînd smeriţi. Dar putem face aceasta? Şi cum? Scărarul dă soluţia în capitolul următor: să fim permanenl exclusiv sub puterea gîndului păcătoşeniei noastre. Nu într-o reflexiune teoretică asupra smereniei, ci într-o suferinţă reală pentru insuficienţa noastră. Scăparea e într-o suferinţă reală şi adîncă pentru păcatele noastre, nu într-un joc cochet al reflexiunii pe tema smereniei.

Dacă mîndria face pe om aspru şi opac, smerenia îl face delicat şi transparent. În ea stă înnobilarea firii noastre. Dar ea nu poate fi înfăp-

Şi dracii zăpăciţi de încurcătura în care i-a pus acest cuvînt, s-au făcut nevăzuţi.

13) Să nu-ţi fie sufletul tău groapă acestei ape deviaţă-făcătoare, care acum izvorăşte, acum seacă sub arşiţa slavei şi înălţării. Ci să-ţi fie izvor al nepătimirii, care scoate pururea rîul de apă al sărăciei (cu duhul *n.tr.*) din sine. Ia seama, prietene, că văile sînt cele ce rodesc în ele grîu înmulţit şi rod duhovnicesc. Valea este sufletul smerit între munţi, adică între virtuţile duhovniceşti, pururea netrufaş şi pururea neclintit [634 bis].

14) N-am postit, n-am privegheat, nu m-am culcat pe jos, ci «m-am smerit, zice, şi m-a mîntuit Domnul degrabă» (Ps. 114, 6). Pocăinţa învie, plînsul bate la uşa cerului, iar cuvioasa smerenie o deschide. Eu mărturisesc Treimea în Unime şi Unimea în Treime şi mă închin Ei [635].

15) Pe toate cele văzute le luminează soarele; şi pe toate cele făcute cu judecată (cu raţiune *n.tr.*) le întăreşte smerenia. Nefiind de faţă lumina, toate sînt întunecate. Şi nefiind de faţă smerita cugetare, toate ale noastre sînt putrede [636].

---

tuită fără conştiinţa păcătoşeniei noastre şi fără efortul de a o depăşi, adică fără pocăinţă, care se dovedeşte că nu e deplină decît în plînsul.

634 bis. Alt paradox: pe cît sînt de înalte virtuţile, pe atît e de smerit sufletul.

635. «Precum Sfînta Treime a Ipostasurilor este în dumnezeirea cea una şi dumnezeirea cea una, în trei ipostasuri, aşa şi pocăinţa şi plînsul şi smerenia sînt de un neam şi se întăresc în harul dumnezeiesc şi harul le uneşte pe acestea, unind pe una cu alta şi înălţînd mintea la Dumnezeu». Cele trei în unitatea lor nu reflectă numai Sfînta Treime, ci au în ele harul Dumnezeului întreit sau pe Dumnezeu întreit, prin har, unind pe cele trei fără să le confunde, cum este El una în fiinţă şi întreit în ipostasuri.

636. Sînt în descompunere. Au în ele viermele mîndriei care nu lasă firea noastră să se înfrumuseţeze în mod real, să se înnobileze cu ade-

16) Unul este în toată zidirea locul care a văzut o singură dată soarele; şi unul este gîndul care a născut de multe ori smerenia [637]. Una şi singură a fost ziua în care toată lumea s-a veselit; şi aceasta este unica virtute care nu poate fi umilită de draci [638].

vărat, să înfăptuiască cu adevărat punţile ei spre Dumnezeu şi spre semeni, prin care se întăreşte în viaţă.

637. «Acest singur loc a fost fundul Mării Roşii la trecerea lui Izrail. Şi acest singur gînd este aducerea aminte de moarte, sau de viitoarea judecată, sau de patimile Domnului». Prin acest gînd trecem prin viitoarea patimilor spre mîntuire. În acest loc, Dumnezeu Se aşezase între izraeliţi şi egipteni, în chipul unui nor, care către egipteni era întunecos, acoperind pe izraeliţi din partea lor, iar deasupra şi în faţa izraeliţilor era luminos, arătîndu-le calea (Ieş. 14, 20). Aceasta e smerenia, care vede pe Dumnezeu, sau măreţia Lui, dar e acoperită de către ceilalţi în măreţia ei. Dar smerenia care vede numai pe Dumnezeu se naşte numai pentru că se gîndeşte la moarte, la judecata lui Dumnezeu şi la patimile Domnului pentru păcate». Această explicare corespunde cu cea a lui Ioan de Raith (P.G. 88, 1236, C.D.).

638. «Ziua bucuriei a toată lumea nu e alta decît cea a învierii Domnului şi Mîntuitorului nostru, în care neamul nostru s-a eliberat de legăturile veşnice. Iar unii spun că e cea a naşterii Domnului, în care s-a auzit de la îngeri: «Slavă întru cei de sus, lui Dumnezeu» etc.; iar alţii, că e ziua în care Noe a ieşit cu ceilalţi din corabie». Între ziua învierii sau a naşterii Domnului nu e numai o paralelă, ci şi o legătură. Numai pentru că Domnul S-a coborît prin naştere, ne putem coborî şi noi în smerenie. Dar smerenia ne aduce adevărata slavă şi mîntuire, cum naşterea I-a adus lui Hristos, slăvirea de către îngeri şi învierea; cum ascultarea i-a adus lui Noe, izbăvirea de apele potopului. *Alta,* în ed. Veniamin Costache: «Raţiunile lucrurilor făcute în zidire se văd adunate numai în omul singur, care a fost făcut din cele gîndite şi din cele simţite. Deci în ziua nepăcătuirii lui şi a însăşi smereniei lui se bucură zidirea». În om se văd toate raţiunile creaturilor, atît ale celor sensibile, cît şi ale celor înţelese şi înţelegătoare. El e raţiunea atotcuprinzătoare a tuturor raţiunilor create. În el sînt atît toate raţiunile obiectelor sensibile care se cunosc prin el (sau cu care ele au legătură *n. tr.*), cît şi raţiunea care le cunoaşte (ca îngerii *n. tr.*), şi care e în legătură cu toate raţiunile cunoscătoare. Dar el se bucură de a se cunoaşte real şi de a cunoaşte; atunci cînd se smereşte, se cunoaşte cel mai bine pe sine. De aceea, întru el se bucură toată zidirea cînd, smerindu-se, se cunoaşte cel mai mult şi pe sine însuşi şi, în el, pe toate.

17) Una este a se înălța și alta a nu se înălța; și alta, a se smeri. Cel dintîi judecă toată ziua; cel de al doilea nu judecă, ci poate se și judecă pe sine; iar cel de al treilea, fiind nevrednic de osîndă, pururea se și osîndește pe sine.

18) Altceva este a cugeta cu smerenie; altceva a se nevoi pentru a cugeta cu smerenie; și iarăși, altceva, a lăuda pe cel smerit cu cugetul. Cel dintîi lucru este al celor desăvîrșiți; al doilea, al adevăraților ascultători; iar al treilea, al tuturor credincioșilor.

19) Cel ce s-a smerit în lăuntrul său, nu e furat de buze; căci ceea ce nu are vistieria nu se poate scoate pe ușă [639].

20) Calului cînd se află singur i se pare că aleargă tare, dar adus în herghelie, își cunoaște neputința sa.

21) Cînd gîndul nu se mai fălește cu darurile firești, e semn că a început să se însănătoșeze. Iar cîtă vreme simte cineva mirosul urît, nu simte mireasma mirului.

22) Cel ce m-a îndrăgit, a spus cuvioasa, nu va mai lovi, nu va mai judeca, nu va mai voi să stăpînească, nu va mai face pe înțeleptul (nu se va mai sfătoși), pînă ce va rămîne unit cu mine.Căci după unirea cu mine, acela nu mai e supus legii (I Tim. 1, 9) [640].

23) Nelegiuiții draci i-au semănat lauda în inimă unuia ce se nevoia să ajungă la fericita smerenie. Iar acesta s-a gîndit, din insuflare dumnezeiască, să biruiască viclenia duhurilor printr-o meșteșugire evlavi-

639. Cel smerit socotește că nu are nimic. De aceea buzele nu au ce fura din el și preda altora. De fapt, el rămîne o vistierie pecetluită, care se îmbogățește necontenit. Desigur, ceilalți învață totuși de la el. Învață în chip negrăit (apofatic), văzînd înălțimea sau adîncimea smereniei lui.

640. El va face ale legii, fără să trebuiască să caute la o lege din afară. «Cei ce lovesc cu nesimțire, sau judecă, sau fac pe înțelepții, sau poftesc stăpînire, nu sînt părtași de smerenie. Dar uneori unii învață smerenia și prin faptele lor pe cei ce se apropie de ei».

oasă. Şi anume, sculîndu-se, a scris pe peretele chiliei numirile celor mai înalte virtuţi, adică a iubirii desăvîrşite, a smeritei cugetări îngereşti, a rugăciunii curate, a curăţiei nestricate şi a celor asemenea. Deci, cînd veneau gîndurile să-l laude, el spunea: «Să mergem la mustrare!» Şi venind în chilie citea numirile şi striga către sine: «Chiar cînd vei cîştiga acestea, să ştii că eşti încă departe de Dumnezeu» [641].

24) Care e puterea şi firea soarelui acestuia nu putem să spunem; dar cunoaştem din lucrările şi însuşirile lui, firea lui.

25) Smerita cugetare este acoperămînt dumnezeiesc, spre a nu fi văzute izbîndirile noastre [642]. Smerita cugetare e adîncul fără fund al puţinătăţii noastre, care nu poate fi furat de niciun tîlhar [643]. Smerita cugetare este «turn tare dinspre faţa vrăjmaşului» (Ps. 60, 3). «Nu se va folosi vrăjmaşul de el; şi fiul lui, adică gîndul nelegiuirii, nu va adăuga a-i face lui rău; şi va tăia de la faţa lui pe vrăjmaşii lui şi va pune pe fugă pe cei ce-l urăsc pe el» (Ps. 88, 23).

641. «Zis-a Ava Isaia despre smerita cugetare că nu are limbă să grăiască cu cineva pentru că e fără grijă, sau către altul pentru că e disprețuitoare de sine; nici ochi nu are să ia aminte la scăderile altuia, nici ureche să audă cele ce nu folosesc sufletu său. Şi nu are vre-o treabă cu cineva, decît cu păcatele sale. Cu toţi oamenii este paşnică; dar pentru porunca lui Dumnezeu, nu pentru prietenie. Şi de posteşte cineva şase zile şi încă şase şi se predă pe sine unor mari osteneli şi porunci, fără calea aceasta (a smereniei), toate ostenelile lui sînt nefolositoare». *Alta:* «De nu cîştigi (aceste virtuţi), eşti departe de poruncile lui Dumnezeu; iar de le cîştigi, eşti slugă netrebnică: ai făcut ceea ce trebuia să faci, în vreme ce alţii au făcut mai mult decît poruncile».

642. Ea acoperă virtuţile noastre ca să nu ne mîndrim şi să le pierdem prin aceasta. Le acoperă chiar faţă de noi. Numai Dumnezeu trebuie să le vadă.

643. Vederea puţinătăţii sau neînsemnătăţii noastre poate spori la nesfîrşit, ca într-un abis, pe măsura cunoaşterii tot mai vădite a infinităţii lui Dumnezeu. Dar nu poate înainta pînă la nimic, pentru că în acest caz n-ar putea avea conştiinţa de sine.

26) Dar însuşirile cunoscute marelui ctitor al bogăţiei sale din suflet sînt mai multe decît toate cele arătate [644]. Iar acelea sînt, celor ce văd, semne arătătoare ale bogăţiei; numai un lucru nu se vede: voinţa ei de a nu se arăta [645].

27) Vei cunoaşte şi nu te vei amăgi văzînd că se află în tine această cuvioasă virtute într-o bogăţie de lumină negrăită şi plină de o dragoste netîlcuită de rugăciune. Înainte de a-i face loc în sine, inima a ajuns la nedefăimarea greşalelor străine. Iar înainte-mergătoarea celor spuse este ura oricărei slave deşarte.

28) Cel ce s-a cunoscut pe sine întru toată simţirea sufletului, a semănat pe pămînt bun. Căci în cei ce n-au semănat astfel, nu poate înflori smerita cugetare. Cel ce s-a cunoscut pe sine, a cunoscut în sine gîndul fricii de Domnul [646]. Iar cel ce călătoreşte cu acest gînd, ajunge la poarta iubirii.

29) Smerenia este poarta Împărăţiei [647], introducînd înăuntru pe cel ce se apropie. Despre ea socotesc

644. Duhului Sfînt, ctitorului smereniei din suflet, îi sînt cunoscute şi alte bunătăţi ale smereniei decît cele pe care le face arătate.

645. Avem iarăşi un paradox: însuşirile smereniei se văd şi ele o trădează pe ea. Totuşi ea însăşi nu vrea să fie văzută şi nu se arată. Dar chiar prin aceasta se arată. «Însuşirile arătate sînt semne ale bogăţiei smereniei, cu excepţia voinţei ei. Căci aceasta socotesc că este acel unul de care vorbeşte». Ediţia 1970 mai adaugă: «Alţii spun că acel unul este defăimarea de sine, pe care o săvîrşeşte neîncetat cel smerit la cuget în chip ascuns, înlăuntrul său, socotindu-se pe sine mai neînsemnat şi mai vrednic de scîrbă decît toţi. Aceasta neputîndu-se vedea de cineva, se desparte de toate însuşirile arătate ale smeritei cugetări».

646. «Adevărata smerenie este fiica cunoştinţei. Iar cunoştinţa adevărată este fiica ispitelor». Din ispite cunoaştem că sîntem expuşi la ele, din pricina slăbiciunii noastre, adică ne cunoaştem cu adevărat, cum nu ne cunoaştem pînă ce sîntem stăpîniţi de mîndrie. Dar cunoscîndu-ne astfel, ajungem la smerenie.

647. E poarta care introduce în Împărăţia iubirii. Căci ea e semnul dispariţiei oricărei mîndrii, care închide pe om în sine şi-i închide orice

că a zis Domnul că «cel ce voieşte va intra şi va ieşi (fără frică, din viaţă) şi păşune va afla» (In. 10, 9), şi că ea e verdeaţa din rai [648]. Deci toţi cîţi au intrat prin altă cale în schima călugărească, sînt furi şi tîlhari ai vieţii lor.

30) Cei ce voim să o dobîndim, să nu încetăm a ne cerceta pe noi înşine; şi dacă vom socoti, întru simţirea inimii, pe aproapele, că ne întrece în toate, aproape ne este mila [649].

31) E cu neputinţă să iasă foc din zăpadă. Dar e şi mai cu neputinţă să se afle smerita cugetare între cei de altă credinţă (eterodocşi). Virtutea aceasta este a celor credincioşi şi bine-cinstitori, dar şi a acestora, numai dacă sînt curăţiţi [650].

32) Cei mai mulţi ne numim pe noi înşine păcătoşi şi poate că şi sîntem. Dar ceea ce probează inima, este primirea defăimării [651].

---

poartă. Smerenia e semnul supremei preţuiri a lui Dumnezeu şi a altora. Şi din aceasta vine iubirea pentru ei şi deschiderea porţii lor.

648. «Cel ce a intrat, prin vieţuirea şi smerenia imitatoare a lui Hristos, în viaţa călugărească, va intra bine în ea şi va ieşi din viaţa de faţă şi va afla păşunea pricinuitoare de veselia cea din rai».

649. «Milă numeşte smerita cugetare venită în suflet prin har. Dar ea vine cînd ne vom socoti, din tot sufletul şi din toată inima, mai neînsemnaţi decît tot omul. Aceasta înseamnă: întru simţirea inimii».

650. Numai dreapta credinţă este temei şi izvor de smerenie. Orice altă credinţă e produsul mîndriei. «Smerita cugetare nu e disprețuirea cunoştinţei, ci o cunoaştere a harului şi a milei lui Dumnezeu». De aceea, numai cei ce cred în Dumnezeul cel adevărat, Care S-a coborît din iubire pînă la noi, pot primi harul smeritei cugetări. Dar aceasta nu inseamnă o disprețuire a cunoştinţei de noi înşine. Fără această cunoştinţă de noi înşine, sîntem mîndri şi nu primim harul. Smerita cugetare, deşi e din har, mai degrabă ne adînceşte cunoştinţa de noi înşine şi aduce în noi adevărata cunoaştere a noastră.

651. A lui Isaac: «Cel ce poate răbda cuvîntul aspru al unui om uricios şi neînţelept pentru Dumnezeu şi pentru a împăciui gîndurile, fiul păcii se va chema. Şi unul ca acesta poate dobîndi pacea sufletului şi duhului». *Alta:* «De respingi osteneala şi necinstirea, nu spune că te po-

33) Cel ce se grăbeşte spre acest liman neînviforat (spre smerenie), nu va înceta să împlinească, să cugete şi să născocească tot felul de planuri, de cuvinte, de gînduri, de meşteşugiri, de căutări, de căi, de chipuri de purtări, de iscodiri, de cereri şi de rugăciuni, pînă ce, cu ajutorul lui Dumnezeu, şi prin purtări tot mai smerite şi mai ocărîte, va scăpa vasul sufletului său de marea pururea bîntuită de furtună a închipuirii de sine. Căci cel ce s-a izbăvit de aceasta, s-a făcut un vameş în stare să afle răspuns bun pentru toate păcatele [652].

34) Unii ţin ca pricină de smerită cugetare relele făcute înainte şi după iertarea lor pînă la sfîrşit, biciuind prin ele închipuirea de sine. Alţii, ţinînd în mintea lor patima lui Hristos, se socotesc pururea datornici. Alţii se umilesc pe ei prin lipsurile de toate zilele. Alţii doboară prin ispitele, prin bolile şi prin greşalele lor, înălţarea lor. Alţii şi-au făcut din lipsa darurilor, maica darurilor [653].

Dar mai sînt unii — dacă mai sînt şi acum nu pot spune — care chiar prin darurile lui Dumnezeu şi prin sporirea în ele se smeresc pe ei, socotindu-se nevrednici de o astfel de bogăţie şi rămîn într-o astfel de sim-

---

căieşti prin alte virtuţi. Căci slava deşartă şi ocolirea durerii obişnuiesc să slujească păcatului pentru slavă». *Alta:* «Cînd vezi pe cineva plîngîndu-se din pricina multei necinstiri, cunoaşte că fiind stăpînit de gîndurile slavei deşarte, cu durere va secera snopul semînţelor semănate în inimă». *Alta:* «Cu cît eşti mai stăpînit de năravuri rele, primeşte mai bucuros greaua chinuire, ca smerindu-te prin ea să vomitezi mîndria». În traducerea Veniamin Costache: «Cînd vei suferi mult pentru vre-o ocară, sau necinstire, cunoaşte că mult te-ai folosit. Fiindcă slava deşartă se scoate afară din tine, după o înţeleaptă iconomie, prin necinstire». *Alta:* «Cercarea şi dovedirea smereniei se face prin necinstire».

652. Va răspunde uşor de ele prin pocăinţă şi smerenie. Vameşul e chipul păcătosului, dar şi al pocăinţei pentru păcate.

653. A se observa frumuseţea acestui paradox: Cel mai sărac e cel mai bogat, dacă-şi recunoaşte sărăcia.

ţire, adăugînd în fiecare zi la datoria lor [654]. Aceasta e smerenia, aceasta e fericirea, aceasta e cununa cea desăvîrşită.

35) Cînd vezi pe cineva, sau auzi de el, că în puţini ani a dobîndit cea mai înaltă nepătimire, socoteşte că nu pe alta, ci pe această cale, fericită şi scurtă, a călătorit.

36) Dragostea şi smerenia sînt o sfinţită pereche. Cea dintîi înalţă, cea de a doua, susţinîndu-i pe cei înălţaţi, nu-i lasă niciodată să cadă.

37) Altceva este zdrobirea inimii, altceva cunoştinţa şi altceva smerenia [655]. Zdrobirea este fiica căderii. Căci cel ce cade se zdrobeşte şi stă la rugăciune fără îndrăzneală, dar cu o nerușinare vrednică de laudă [656], sprijinindu-se în toiagul nădejdii ca unul cu totul zdrobit, şi cu el alungînd cîinele deznădejdii.

Cunoaşterea e înţelegerea neclintită a măsurilor proprii şi amintirea neîmprăştiată a greşalelor celor mai subţiri.

Smerenia este învăţătura gîndită a lui Hristos adunată în chip înţelegător în vistieria sufletului de cei

654. Un alt paradox remarcabil: Cu cît sporeşti mai mult, cu atît te simţi mai dator, ca şi cînd n-ai sporit deloc. Căci din ce primesc mai multe daruri, din aceea se socotesc mai îndatoraţi şi deci se smeresc mai mult. Cu cît podoabele cu care un binefăcător încarcă pe cineva sînt mai mari, cu atît îl fac pe acesta să se plece mai mult în faţa lui, covîrşit tot mai mult de ele.

655. A sfîntului Marcu Monahul: «Fără zdrobirea inimii e cu neputinţă a ne izbăvi de patimă. Iar inima o zdrobeşte înfrînarea întreită: de la somn, de la hrană, de la tihna trupească. Căci prisosul în acestea pricinuieşte dulcea pătimire. Iar dulcea pătimire primeşte gîndurile rele. Ea se împotriveşte însă şi rugăciunii şi slujirii cuvenite».

656. Un alt paradox: Cel ce a căzut, stă la rugăciune lipsit de îndrăzneală, dar plin de stăruinţa, pe care i-o dă deznădejdea, care mai are în Dumnezeu o singură nădejde: să ceară iertare fără să se ruşineze.

ce s-au învrednicit de ea, învăţătură de care nu se pot apropia cuvintele sunătoare [657].

38) Cel ce zice că simte în întregime mireasma acestui mir, dar în timpul laudelor se simte mişcat în inimă fie măcar cît de puţin, sau că pricepînd înţelesul cuvintelor nu se amăgeşte, se înşală [658].

39) Am auzit pe cineva zicînd întru simţirea sufletului: «Nu nouă, Doamne, nu nouă, ci Numelui Tău dă slavă» (Ps. 113, 9). Căci cunoştea că firea nu poate rămîne nicicum nevătămată prin sine. «De la Tine e lauda mea în adunare mare» (Ps. 21, 29), adică în veacul viitor. Căci înainte de acela nu o putem purta pe aceasta fără primejdie.

40) Dacă firea şi raţiunea şi chipul celei mai de pe urmă mîndrii, este să făţărim, de dragul slavei, virtuţi ce nu le avem în noi, apoi semnul celei mai adînci smerite cugetări, este să ne înfăţişăm ca vinovaţi pentru păcatele care nu sînt ale noastre, de dragul disprețuirii.

Aşa a făcut cel ce a luat pîinea şi brînza cu mîinile sale [659]; aşa, cel ce, dezbrăcîndu-se de haina sa, a colindat oraşul, neispitit de patimă, ca un lucrător al curăţiei [660]. Unii ca aceştia nu se tem de sminteala omului, deoarece au luat, prin rugăciune, puterea să încredinţeze (despre curăţia lor) în chip nevăzut pe toţi.

657. În smerenie e concentrată în mod trăit toată învăţătura lui Hristos, într-un chip negrăit, apofatic. Însăşi învăţătura lui Hristos se dovedeşte prin ea cuprinzînd un adînc nesecat în trăire şi cu atît mai mult, negrăit.

658. «Nu porunceşte să fim nesimţitori, dar opreşte ca cineva să ia aminte la laude ca la nişte cuvinte adevărate şi să se îndulcească cu ele şi să se socotească pe sine vrednic de astfel de cuvinte».

659. Ediţia 1970: «Socotesc că vorbeşte de Ava Simon, de care se spune în cartea a treia a lui Everghetinos»; P.G.: «Face aluzie la sfîntul Serapion».

660. Ediţia 1970: «Socotesc că părintele vorbeşte de Ava Serapion»; P.G.: «E cuviosul Simon».

41) Cel ce se îngrijeşte de primul lucru, ştie că va lipsi cel de al doilea [661]. Căci unde Dumnezeu e gata să ne asculte, toate le putem face. Ţine să superi mai degrabă pe oameni, decît pe Dumnezeu. Căci se bucură văzîndu-ne alergînd spre necinstiri, ca să strîmtorăm, să lovim şi să pierdem închipuirea deşartă de sine.

42) Înstrăinarea e pricinuitoarea cea mai mare a acestui fel de nevoinţe. Căci numai cei cu adevărat mari pot răbda să fie batjocoriţi de ai lor [662]. Să nu te sperii de cele spuse. Căci nimenea n-a putut vreodată să urce scara dintr-odată.

43) În aceasta vor cunoaşte toţi că sîntem ucenicii lui Dumnezeu : nu că ni se vor supune dracii, ci că numele noastre s-au scris în cerul smereniei [663] (Lc. 10, 20).

44) Nerodnicia urcă prin fire la înălţime ramurile pomilor numiţi lămîi. Dar cînd se fac roditori, se încovoaie. Cel ce a privit cu înţelegere, ştie aceasta.

45) Pe scara acestei cuvioase virtuţi, unul primeşte de la Dumnezeu o suire de treizeci de trepte, altul de şaizeci şi altul de o sută. Pe cea mai sus înălţime se află cei nepătimitori ; la mijloc, cei în vîrsta (duhovnicească) a bărbăţiei ; iar pe cea dintîi, pot urca toţi. Cel ce se cunoaşte pe sine, nu se va lăsa amăgit să încerce

661. «Cel ce se îngrijeşte de smerita cugetare, nu are teamă de sminteală, sau de disprețuirea celuilalt».

662. «Dumnezeu Se bucură, zice, de cei smeriţi la cuget, văzîndu-i batjocoriţi, dar răbdînd. Iar fiindcă la aceasta nu se poate ajunge între ai săi, înstrăinarea e cea mai bună pricină a smereniei». În ediţia 1970, fraza din urmă sună : «Dar fiindcă numai cei mari pot răbda să fie batjocoriţi de ai lor, înstrăinarea e cea mai mare pricină a smereniei» (celor mici duhovniceşte).

663. Cerul e lumea smereniei ; căci numai unde e smerenie, e iubire. Acolo nu e nici silnicie, nici vrajbă.

a urca la cele mai presus de puterile lui. Dar pune piciorul în chip neclintit pe această fericită cărare [664].

46) Păsările se tem de neamul uliului, iar lucrătorii smereniei, de sunetul (ecoul) grăirii lor împotrivă [665].

47) Mulţi au dobîndit mîntuirea fără mai înainte vestiri, luminări, semne şi minuni. Dar fără smerenie, nimeni nu va intra în cămara de nuntă. Căci ea e păzitoarea celor dintîi, iar fără ea cele dintîi îi pierd pe cei mai uşori.

48) Deoarece nu voim să ne smerim, Domnul a rînduit cu purtare de grijă şi aceasta: nimeni nu poate vedea ranele sale cum le vede aproapele său. De aceea e de trebuinţă să dăm mulţumită pentru însănătoşirea noastră nu nouă, ci aceluia şi lui Dumnezeu.

49) Cel cu mintea smerită se fereşte de voia sa ca de o amăgitoare şi în cererile lui către Domnul învaţă şi ascultă cu credinţă neşovăitoare [666]. El nu ia aminte la vieţuirea învăţătorilor, ci predă grija de sine lui Dumnezeu, Care a învăţat pe Valaam cele de trebuinţă şi prin asină (Num. 22, 28 urm.).

50) Un astfel de lucrător chiar de ar înţelege, de ar face şi de ar grăi cele cuvenite, nici atunci nu şi-ar crede sieşi. Căci încrederea în sine îi este celui smerit o ţepuşă şi o povară, precum îi este celui mîndru spusa altuia.

51) Mie mi se pare că e propriu îngerilor să nu fie furaţi de păcate [667]. Căci am auzit pe îngerul pămîn-

664. «Pune adică piciorul minţii pe cărarea nelunecoasă, adică pe smerenie».

665. «Deci nici gîndul grăirii împotrivă să nu-l primim. Căci acesta este ecoul».

666. «Ce să înveţe? Desigur cele cuvenite şi trebuincioase».

667. Păcatul e o furare a omului din conştiinţa clară şi ascuţită de sine, e pe jumătate o inconştienţă. Îngerul e în cea mai luminoasă, trează şi nefurată conştiinţă de sine.

tesc zicînd: «Nu știu întru mine nimic; dar nu întru aceasta mă voi îndrepta. Că Cel ce mă judecă pe mine este Domnul» (I Cor. 4, 4). De aceea trebuie să ne osîndim și să ne ocărîm pe noi înșine neîncetat, ca prin micșorarea noastră să lepădăm de la noi păcatele fără de voie [668]. Iar de nu, în ceasul ieșirii vom avea de dat socoteală în chip cumplit pentru ele [669].

52) Cel ce cere de la Dumnezeu lucruri mai prejos de vrednicia sa, va primi fără îndoială cele mai presus de sine [670]. Despre aceasta dă mărturie vameșul, care a cerut iertare, dar a primit îndreptarea (Lc. 18, 14), și tîlharul care a cerut numai pomenirea în Împărăție, și a moștenit raiul întreg (Lc. 23, 24).

53) Nu se poate vedea în zidire foc mic și mare; și nu poate rămîne în smerita cugetare nemincinoasă vreun fel de împătimire de cele materiale. Cît timp păcătuim cu voia, nu este smerenia în noi. Acesta este semnul neaflării ei în noi.

54) Cunoscînd Stăpînul că putem întipări chipul virtuții sufletului în purtarea cea din afară, luînd un ștergar ne-a arătat calea smereniei (In. 13, 4). Căci su-

668. E un mijloc de a ascuți conștiința de noi înșine, de neputința noastră.

669. «Nu prin cuvîntul simplu trebuie să ne judecăm pe noi înșine neîncetat, ci întru simțirea inimii. Căci cel ce se ceartă astfel pe sine, nu se va întoarce nici de la cei ce-l mustră și-l ocăresc, ca de la niște dușmani, ci-i iubește din suflet ca pe niște binefăcători». Aceasta o spune cu stăruință și Ava Dorotei.

670. «Cel ce se socotește pe sine nevrednic și de cererile cele mai mici și cere ca un păcătos cele mai mici, primește iertare mare. Căci credincios este Dumnezeu să ne dea nouă și peste ceea ce cerem, dar nu ne vin acestea cîtă vreme păcătuim cu voia». Sau și așa: «Mai prejos de vrednicia lui cere cel ce lucrează dreptatea și nu cere răsplată pentru faptele lui, ci numai iertarea păcatelor lui. De aceea va primi și cele mai presus de sine de la Dumnezeu, Care dă din prisosință mai presus și de cele ce cerem sau cugetăm».

fletul se face asemenea lucrărilor din afară şi ia chipul celor ce le face şi se întipăreşte de ele.

55) Stăpînirea s-a făcut unuia dintre îngeri pricină de înălţare, dar nu pentru aceasta o primise pe ea [671].

56) Altceva simte cel ce şade pe tron şi altceva, cel ce şade în gunoi. Şi de aceea, poate, dreptul acela s-a aşezat pe gunoi în afara cetăţii. Căci dobîndind astfel desăvîrşita smerită-cugetare, a spus întru simţirea inimii: «M-am osîndit pe mine însumi şi m-am istovit. Pămînt şi cenuşă m-am socotit» (Iov 42, 6) [672].

57) Găsesc că Manase (IV Regi 20, 24) a păcătuit ca nici un altul dintre oameni, pentru că a spurcat cu idoli templul lui Dumnezeu şi toată credinţa. De ar fi postit toată lumea pentru el, nimic nu ar fi putut aduce în schimb deopotrivă cu păcatul lui. Dar smerenia a izbutit să tămăduiască în el şi cele de nevindecat ale lui [673].

671. Îngerii au primit o stăpînire de sine peste ei înşişi şi peste cele materiale, dar unul din ei a făcut din aceasta o pricină de mîndrie.

672. «Observă cîtă zdrobire aduce sufletului defăimarea de sine, spre pocăinţă. Căci de la defăimarea de sine vine cineva şi la răbdarea celui ce-l mustră şi-l defaimă».

673. «Smerenia poate aduce, fără fapte, iertarea multor păcate. Dar faptele fără smerenie sînt, dimpotrivă, nefolositoare. Ba ne pricinuiesc şi multe rele. Deci dobîndeşte iertare de păcate prin smerenia ta, cum am zis». *Alta*, la Veniamin Costache: «Precum sarea este de trebuinţă în orice mîncare, aşa şi smerenia, în toată fapta bună. Şi ea poate să înfrîngă tăria multor păcate. De aceea trebuie să ne mîhnim cu mintea neîncetat, întru smerenie şi întristare şi cu dreaptă socoteală. De o vom cîştiga pe aceasta, ea ne va face fii ai lui Dumnezeu. Fără fapte bune ea ne pune înaintea lui Dumnezeu; dar fără ea, deşarte sînt toate faptele noastre. Căci preschimbarea minţii noastre o voieşte Dumnezeu. În minte ne facem buni şi în minte ne facem netrebnici. Ajunge să stea aceasta singură în faţa lui Dumnezeu şi să grăiască pentru noi». Smerenia anulează tot răul ce s-a întipărit în noi prin fapte rele; dar lipsa ei face neplăcute toate faptele noastre bune, arătîndu-le ca făcute pentru slava noastră. Mîndria ne opreşte să intrăm în adevărata comuniune cu ceilalţi, chiar dacă facem fapte bune pentru ei. Ea ne închide sinea noastră faţă de alţii, trimiţînd

58) «Că de ai fi voit jertfă, Ţi-aş fi dat» (Ps. 50, 18), zice David către Dumnezeu. Trupurile noastre arse de tot prin post, nu le vei binevoi. Ce înseamnă «jertfa lui Dumnezeu» şi celelalte, înţeleg toţi. Am păcătuit Domnului, a strigat odinioară această fericită smerenie către Dumnezeu, vorbind despre preacurvie şi ucidere. Şi îndată a fost auzită. Iertat-a Domnul păcatul tău.

59) Drept cale şi pricină a acesteia, pururea pomeniţii părinţi au rînduit ostenelile trupeşti. Iar eu, socotesc ascultarea şi sinceritatea inimii, care se împotriveşte şi prin fire închipuirii de sine.

60) Dacă mîndria a făcut pe unii, din îngeri, draci, negreşit smerenia poate face şi din draci, îngeri. Drept aceea să îndrăznească cei ce au căzut.

61) Să ne grăbim şi să luptăm cu toată puterea să urcăm spre vîrful acesteia. Iar de nu, să ne atîrnăm măcar purtaţi pe umerii ei. Iar de mai şchiopătăm încă, să nu cădem din braţele ei. Căci cel ce cade din ele, m-aş mira să mai dobîndească vreun dar veşnic.

---

faptele bune spre ei numai ca niște câini de vînătoare spre animalele vînate. De aceea, și pe aceia îi oprește să intre în comuniune cu noi. Mîndria noastră închide și inima lor, dinspre noi. Ei primesc faptele noastre poate, dar nu ne primesc pe noi, căci nu se încred în noi. Pentru că nici noi nu ne dăruim odată cu faptele noastre. În aceste fapte cel mîndru dăruiește ceva din afară de sine, ca momeală. Deci nu se dăruiește pe sine. Numai în smerenie se dăruiește pe sine, căci se roagă să fie primit de ceilalți, pe care îi prețuiește mai mult ca pe sine. Se arată ca om ce are nevoie de ei.

Același lucru se întîmplă și în raporturile noastre cu Dumnezeu: smerenia ne deschide lui Dumnezeu și pe Dumnezeu ni-L deschide nouă; cîtă vreme, mîndria ne închide și pe noi și pe El. Faptele bune ne pot închide încă și mai mult, putîndu-ni-se face pricină de mîndrie. De aceea numai smerenia vorbește cu rezultat bun pentru noi în fața lui Dumnezeu. Numai ea ne deschide inima oamenilor și a lui Dumnezeu. Numai la bătaia ei necutezătoare și delicată ni se deschide poarta Împărăției. Ea vorbește cu rezultat pentru noi, pentru că în ea vorbește cu adevărat inima noastră.

62) Puterile şi căile ei, dar nu şi semnele ei [674], sînt neagonisirea, înstrăinarea, ascunderea nearătată a înţelepciunii, grăirea nemeşteşugită, cererea milostivirii [675], ascunderea viţei de neam bun [676], alungarea îndrăznelii, depărtarea vorbăriei. Căci nimic n-a putut vreodată să smerească sufletul, ca starea sărăcăcioasă şi înfăţişarea de om care cere mila altora [677].

63) De porneşti la luptă împotriva vreunei patimi, să ai smerenia ca aliată. «Că vei călca peste aspidă şi vasilisc şi vei călca în picioare leul şi balaurul» (Ps. 90, 30). E vorba, se înţelege, despre păcat, despre deznădejde şi despre diavol, balaurul trupului.

Smerita cugetare este sonda cerească care poate ridica sufletul din adîncul fără fund (abisul) al păcatelor, la cer [678]. A văzut cineva în inima lui frumuseţea ei şi, cuprins de uimire, a întrebat-o de numele Celui ce a născut-o. Iar ea, zîmbindu-i luminos şi liniştit, îi spuse: «Cum te grăbeşti să afli numele Celui ce m-a născut ? Nu ţi-l voi spune, pînă ce nu vei avea pe Dumnezeu». A Lui fie slava în veci. Amin.

Adîncul (abisul) e maica izvorului, iar smerenia e izvorul dreptei socoteli (a puterii de a deosebi).

---

674. «Semnele, sau chipurile, sînt pricini ale smeritei cugetări».

675. Nu cererea de milostenie materială, ci cererea milei semenilor. Aceasta ne face să mărturisim înduioşat omenescul nostru autentic, care totdeauna are nevoie de ceilalţi. Aceasta ne deschide pe noi, lor şi pe ei, nouă. Aceasta înduioşează amîndouă părţile, ca să intre în comuniune reală.

676. Viţa de neam bun, pusă intenţionat sau neacoperit în faţa oamenilor, e încă un zid între un om şi semenii săi. Neascunderea ei ne ţine şi pe noi distanţi de alţii şi le îngreunează şi lor apropierea de noi.

677. «Să-ţi fie ţie şi chipul şi păşirea şi haina şi scaunul şi hrana şi aşternutul şi casa şi toate cele din casă, potrivite smereniei; la fel cuvîntul, şi auzirea, şi întîlnirea cu aproapele. Toate să-ţi fie mai degrabă semne ale modestiei, decît ale îngîmfării».

678. «Definiţia smeritei cugetări luată ca puterea lucrătoare». Smerenia e puterea ce înalţă cu adevărat şi în chip autentic la cer, adică în inima lui Dumnezeu şi a semenilor.

CUVÎNTUL XXVI

Despre deosebirea gîndurilor, patimilor şi virtuţilor

1) Puterea de a deosebi este în cei începători cunoaşterea adevărată a celor privitoare la ei înşişi. În cei de la mijloc, e simţirea înţelegătoare [679], care deosebeşte fără greşeală binele propriu zis, de binele natural şi de cel potrivnic [680].

Iar în cei desăvîrşiţi e cunoştinţa sălăşluită în ei prin luminarea dumnezeiască, care poate lumina cu lumina ei şi cele ce se află în alţii în chip întunecos.

Sau poate, puterea deosebirii (a dreptei socoteli) este şi se cunoaşte ca fiind îndeobşte cunoaşterea sigură a voii dumnezeieşti în orice timp şi loc şi lucru. Ea obişnuieşte să se afle numai în cei curaţi cu inima şi cu trupul şi cu gura. Dreapta socoteală este conştiinţa nepătată şi simţirea curată [681].

2) Cel ce a răpus în chip binecredincios pe cei trei, a răpus împreună cu ei şi pe cei cinci. Iar cel ce s-a

679. «Simţirea înţelegătoare, sau simţirea minţii» (νοερὰ αἴσθησις) este o expresie mai veche a părinţilor (încă de la sfîntul Grigorie de Nyssa), care arată că mintea înţelege şi simte în acelaşi timp, adică cunoaşte printr-o atingere cu realitatea afectivă însăşi, sesizînd şi calitatea ei bună sau rea. De exemplu, înţeleg pe un om, dar îmi dau seama şi de însuşirea lui bună sau rea. Şi se poate spune că atunci îl înţeleg mai mult. E o simţire în care este o înţelegere şi o înţelegere în care este o simţire. E ca un fel de înţelegere prin gustare (a se vedea la Diadoh al Foticeii, cap. 30; Filoc. rom. I, p. 345—346).

680. Binele propriu zis sau de căpetenie (τὸ κυρίως ἀγαθόν) e binele dobîndit prin nevoinţă şi har, spre deosebire de o bunătate naturală, care e inferioară. Dar e şi Binele prin sine, sau Subiectul dumnezeiesc, izvorul nesecat al bunătăţii, al oricărei bunătăţi, care nu poate fi decît persoană, căci numai o persoană e bună.

681. Discernămîntul nu e numai o cunoaştere teoretică, ci o cunoaştere şi o simţire, în acelaşi timp, a ceea ce e bun sau rău, şi ca atare atîrnă de starea de curăţenie a celui ce o are. Numai cel curat cu inima percepe

purtat cu nepăsare față de aceia, nu va birui pe nici unul [682].

3) Nimenea, auzind sau văzînd în viața călugărească uncle lucruri mai presus de fire, să nu cadă din neștiință în necredință. Căci unde vine Dumnezeu cel mai presus de fire, se fac și lucrurile cele mai presus de fire.

4) Tot războiul drăcesc din noi constă din aceste trei chipuri atotcuprinzătoare: din negrijă, din mîndrie, sau din pizma dracilor. E de plîns cel dintîi; e foarte ticălos al doilea; dar fericit este al treilea.

5) Să ne fie în toate, după Dumnezeu, drept țintă și îndreptar, conștiința, ca, cunoscînd de unde vine suflarea vînturilor, să întindem pînzele potrivit lor [683].

6) În toate lucrările noastre cele după Dumnezeu, dracii ne sapă trei gropi. Întîi luptă ca să împiedice să se facă binele. Al doilea, după cea dintîi înfrîngere a lor, ca să nu se facă aceasta după Dumnezeu. Cînd nu-și ating tîlharii nici ținta aceasta, venind liniștit către sufletul nostru, ne fericesc că viețuim în toate după Dumnezeu. Dușmana celei dintîi ispite, este sîrguința

---

ce e curat și simte, cu aversiune, ceea ce nu e curat. «Iar curat cu inima este cel ce nu calcă poruncile lui Dumnezeu, osîndindu-se pe sine însuși; sau cel cu milă față de toată firea zidită; sau cel liber de patimile ascunse. Iar curat cu trupul este cel curat de întinăciunea trupului și care spune cu gura adevărul».

682. Ediția 1970: «Cel ce a răpus pe cei trei, adică lăcomia pîntecelui, iubirea de arginți și slava deșartă, a răpus împreună cu ei și pe cei cinci, adică curvia, trîndăvia, întristarea, mînia și mîndria. Iar cel ce nu-i biruiește pe aceia, nu-i poate birui nici pe aceștia». Sînt cele opt patimi.

683. «Corabia se scufundă uneori din pricina valurilor din afară. Alteori, din pricina poverii dinăuntru. Noi de asemenea, ne pierdem uneori prin păcatele noastre cu fapta, alteori pierim prin gîndurile dinăuntru. Deci trebuie să luăm seama și la atacurile duhurilor din afară și la golirea de gîndurile necurăției dinăuntru. Dar mai cu grijă trebuie să luăm aminte la gînduri».

şi gîndul la moarte. A celei de a doua, este supunerea şi ocara; a celei de a treia, defăimarea neîncetată de sine.

7) Această osteneală ne stă în faţă pînă ce va intra în locul cel sfînt (în altarul) al nostru focul lui Dumnezeu [684]. Atunci nu vom mai sta sub sila unor gînduri ce intră în noi înainte de a băga de seamă (prejudecăţi). «Căci Dumnezeul nostru este foc ce mistuie» (Deut. 4, 24) toată aprinderea (necuvenită) şi mişcarea, gîndurile de mai înainte (prejudecăţile), împietrirea şi întunecarea dinăuntru, văzută şi gîndită.

8) Dar dracii obişnuiesc să facă şi cele contrare celor spuse. Căci cînd izbutesc să înfrîngă sufletul şi să răstoarne lumina minţii, nu mai este în noi, nenorociţii, nici trezvie, nici dreaptă socoteală (discernămînt), nici socotinţă, nici ruşine, ci tocire, nesimţire, nedeosebire şi orbire.

9) De nu va veni seara şi întunerecul peste ziua sufletului [685], tîlharii nu vor jefui, junghia şi pierde. Prin furt se pierde fiinţa, prin furt se face ceea ce nu este bun ca ceea ce ar fi bun. Furtul este o luare în robie a sufletului prin nebăgare de seamă. Junghierea

684. Aluzie la spusa sfîntului Marcu Ascetul, despre suflet — ca locaşul sfînt al lui Dumnezeu şi despre inimă — ca altarul acestei biserici (*Despre Botez*; Filoc. rom. I, p. 282). Pe acest altar stă ca jertfă sau ca dar fiinţa noastră, peste care aşteptăm focul dragostei dumnezeieşti ca să o aprindă de dragoste şi să o ducă lui Dumnezeu întru miros de bună mireasmă duhovnicească, sau ca o jertfă şi ca un dar total dăruit şi bine plăcut lui Dumnezeu. Dacă nu ne oferim lui Dumnezeu din inimă şi aprinşi de focul dragostei nu sîntem o jertfă curată şi plăcută lui Dumnezeu.

685. «Seara şi întunericul sufletului este negrija, uitarea, pofta... Dacă deci nu se va întuneca mintea de patimile amintite, patimile nu vor domni peste suflet». Aşa precum curăţia inimii dă condiţia cunoaşterii, aşa întinarea prin patimi aduce întunerecul. Lumina cunoaşterii şi întunerecul conştiinţei nu sînt, în planul duhovnicesc, numai fapte ale unei corecte sau necorecte întrebuinţări a raţiunii, ci şi ale curăţeniei şi murdăriei morale, sau ale sensibilităţii delicate şi ale tocirii grosolane.

sufletului este omorîrea minţii raţionale, căzută în fapte necuvenite. Iar pierderea e deznădejdea după nelegiuirea săvîrşită.

10) Nimenea să nu dea vina pe neputinţa sa pentru neîmplinirea poruncilor evanghelice. Căci sînt suflete care au făcut şi ceea ce e mai presus de poruncă. Să te încredinţeze de aceasta cel ce a iubit pe aproapele mai mult decît pe sine însuşi şi şi-a pus sufletul pentru acela, măcar că nu a luat o poruncă de la Dumnezeu pentru aceasta [686].

11) Să îndrăznească pătimaşii care se smeresc. Căci chiar de vor cădea în toate gropile şi vor fi vînaţi prin toate cursele şi se vor îmbolnăvi de toate bolile, dar după însănătoşire vor fi tuturor doctori şi luminători, sfeşnice şi povăţuitori, învăţînd chipurile de vindecare ale fiecărei boli şi izbăvind pe cei ce vor cădea, prin încercarea (experienţa) lor.

12) Cei ce sînt chinuiţi încă de niscai gînduri de mai înainte furişate [687], şi pot să înveţe, măcar prin cuvîntul simplu, să înveţe, dar să nu şi conducă. Căci poate că, ruşinîndu-se de cuvintele lor, vor începe să facă cele bune. Şi se întîmplă în ei, ceea ce am văzut la unii ce se tăvăleau în mocirlă. Aceştia, murdărindu-se de noroi, învăţau pe trecători chipul în care s-au scufundat, povestindu-le aceasta spre mîntuirea lor, ca să nu cadă şi ei în aceeaşi pătimire.

Căci pentru mîntuirea altora i-a izbăvit pe ei Dumnezeu, Cel atotputernic, de noroi. Iar dacă cei pătimaşi se vor arunca de bunăvoie în plăceri, să împărtăşească

686. «Acesta este Ava Leon din Capadochia».

687. «Lupta cu gîndurile furişate mai înainte de a observa, cu prejudecăţile (προλήψεις) nu este a celor pătimaşi, ci a celor ce stau departe de ură, dar simt mirosul murdăriei sufleteşti. De aceea a poruncit acestora să nu ia posturi de conducere, ca nu cumva, din negrijă, să se rostogolească în faptele neîncuviinţate. Dar celor deschişi faptelor urîte, nu le îngăduie să înveţe pe alţii».

învăţătura prin tăcere. Căci s-a zis că «Iisus a început a face şi (apoi) a învăţa» (Fapte 1, 1).

13) Cumplită cu adevărat, cumplită mare străbatem, o, călugări smeriţi; şi plină de multe valuri şi de stînci înălţate, de vîrtejuri ameţitoare, de stînci ascunse, de dihanii, de piraţi, de valuri, de hăuri.

Prin stîncile văzute ale sufletului să înţelegem mînia sălbatecă şi năpraznică, prin vîrtej ameţitor, deznădejdea ce învălue mintea şi se opinteşte să o prăvălească în fundul descurajării; prin stîncă ascunsă, neştiinţa care ţine răul ca bine; dihania e trupul acesta mic şi sălbatec; piraţii sînt slujitorii atotcumpliţi ai slavei deşarte care răpesc încărcătura corabiei noastre şi osteneala virtuţilor noastre; valul este pîntecele umflat şi greu care ne predă dihaniei prin propria pornire [688]; iar hăul este mîndria azvîrlită din cer, care ne ridică pînă la cer şi ne aruncă pînă în prăpastia cea fără de fund (în abis).

14) Cei ce au învăţat carte ştiu care învăţături se potrivesc începătorilor, care, celor de la mijloc şi care, învăţătorilor. Să luăm aminte cu chibzuială, ca nu cumva întîrziind în învăţătură, să vieţuim încă în nevoinţele celor începători. Căci e ruşine mare să vezi un bătrîn mergînd la şcoală alături de copii.

Alfabetul cel mai bun pentru toţi este acesta: ascultarea, postul, sacul pocăinţei, cenuşa, lacrimile, mărturisirea, tăcerea, smerenia, privegherea, bărbăţia, frigul, osteneala, vieţuirea în greutăţi, defăimarea, zdrobirea, nepomenirea răului, iubirea de fraţi, blîndeţea, credinţa simplă neiscoditoare, negrija lumii, ura fără ură a părinţilor [689], nepătimirea, simplitatea îm-

688. «În chip potrivit a numit pîntecele umflat, val. Căci de acolo e trasă în valuri mintea şi dusă la cădere».

689. E o ură care nu-i urăşte propriu zis pe ei ca persoane, ci îngrijorarea lor de fiul care s-a călugărit, ispita la care-l supun părinţii de a renunţa la călugărie, etc.

preunată cu nerăutatea, nepreţuirea din partea altora [690].

Rînduiala cea bună a celor înaintaţi constă din: lipsa de slavă deşartă, nemînierea, buna nădăjduire, liniştea, dreapta socoteală (discernămîntul), gîndirea neclintită la judecată, mila, iubirea de străini, sfătuirea cumpătată, rugăciunea netulburată de patimi, neiubirea de arginţi.

Iar regula, cuvîntul şi legea duhurilor şi trupurilor celor ce s-au desăvîrşit, vieţuind cu bună credincioşie în trup, este aceasta: inimă nerobită, dragoste desăvîrşită, izvor de smerită cugetare, ieşirea minţii [691], intrarea lui Hristos, lumina nejefuită a rugăciunii, belşugul luminării dumnezeieşti, pătimirea morţii [692], ura vieţii [693], fuga de trup; a fi sol pentru lume [694], silitor al lui Dumnezeu, împreună-liturghisitor cu îngerii, adîncul fără fund (abisul) al conştiinţei, casă a tainelor, păzitor al tainelor, mîntuitor al oamenilor [695], dumnezeu al dracilor [696], domn al patimilor, stăpîn al trupului, epitrop al firii, fugă de păcate, casă a nepătimirii, următor al Stăpînului cu ajutorul Stăpînului.

15) Nu puţină nevoie avem de trezvie, cînd trupul e bolnav. Căci dracii văzîndu-ne zăcînd şi neputînd deocamdată să ne folosim de nevoinţă împotriva lor, din pricina slăbiciunii, încearcă să ne războiască cu mai multă tărie. De bolnavii din lume se apropie dra-

690. Acestea sînt virtuţile începătorilor, douăzeci şi patru la număr, ca şi literele alfabetului.

691. E ieşirea minţii din grija de sine şi privirea exclusivă la Dumnezeu; este răpirea sau extazul.

692. Pătimirea cu anticipare a morţii; trăirea morţii cu gîndul; să trăieşti ca şi cînd ai fi mort pentru viaţa aceasta.

693. Ura vieţuirii în păcat, iubirea vieţuirii în Dumnezeu.

694. Rugăciunea pentru lume, lucrarea pentru mîntuirea ei.

695. Adică unealtă a lui Hristos în lucrarea de mîntuire a oamenilor.

696. Dumnezeu după har al dracilor; atît de sus faţă de ei, cum e Dumnezeu prin fire faţă de creaţiune.

cul mîniei şi uneori al hulei. De cei din afară de lume, dacă au din belşug cele de trebuinţă, se apropie dracul lăcomiei pîntecelui, sau al curviei, iar dacă sînt lipsiţi şi petrec în locuri de nevoinţă, le întinde curse stăpînul trîndăviei şi al nemulţumirii [697].

16) Am aflat că lupul curviei adaugă dureri celui bolnav şi chiar în dureri îi sădeşte simţiri necuviincioase şi curgeri. Se întîmplă să vezi lucru izbitor, că în timpul unor cumplite dureri, trupul zburdă şi se înfierbîntă. Dar m-am întors şi am văzut pe alţii zăcînd şi fiind mîngîiaţi pe patul însuşi de lucrarea dumnezeiască, sau de străpungerea inimii, iar prin mîngîieri depărtînd de la ei durerile, încît se aflau ca unii care n-ar voi să se izbăvească de boală niciodată. Şi iarăşi m-am întors şi am văzut pe alţii chinuindu-se, dar izbăvindu-se prin boală ca printr-o certare, şi am slăvit pe Cel ce prin lut curăţea lutul.

17) Mintea înţelegătoare este îmbrăcată numaidecît şi cu simţire înţelegătoare. Ea fiind în noi şi nefiind în noi, să nu încetăm să o căutăm. Căci arătîndu-se ea, cele din afară vor înceta să mai lucreze cele ale lor [698].

697. «Toate acestea le învinge însă smerenia împreunată cu sărăcia. Căci socotind cineva cele ce vin asupra lui ca proprii, în sărăcia pocăinţei şi smereniei, nu va cădea nici în timpul bolii în întinăciune ca bogat, nici în trîndăvie şi nemulţumire ca lipsit; ci va suporta timpul bolii ca timp de cîştig, bucurîndu-se şi mulţumind».

698. «Simţirea înţelegătoare este în noi ca una ce e unită cu mintea în tot omul. Dar nu este în noi ca una ce e ascunsă de patimi în cei pătimaşi şi e nelucrătoare şi necunoscută». Simţirea minţii lucrează atunci cînd prin ea mintea se pune în contact cu realităţile spirituale. Dar aceasta se întîmplă numai cînd ea e curată de patimi. Altfel mintea speculează doar despre realităţile spirituale ca despre nişte realităţi bănuite, dar neexperiate. Ca să ajungem la cunoaşterea adevărată a realităţilor spirituale prin contact, trebuie să ne străduim să înlăturăm acoperămîntul patimilor de pe simţirea minţii, sau tocirea ce i-o aduc patimile. Prin ea vom străbate atunci dincolo de acoperămîntul sensibil al lucrurilor, care nu ne va mai împiedica să cunoaştem temeliile spirituale ale lor.

Aceasta este ceea ce un oarecare filozof cunoscător a spus: «Şi vei afla simţirea dumnezeiască»[699].

18) Viaţa călugărească se cade să fie trăită întru simţirea inimii, în fapte, în cuvinte, în cugetări şi mişcări[700]. Iar de nu, nu este călugărească şi deci nici îngerească.

19) Altceva este purtarea de grijă a lui Dumnezeu, altceva ajutorul Lui, altceva paza, altceva mila lui Dumnezeu şi altceva mîngîierea. Cea dintîi se vede în toată zidirea; cea de a doua, numai în credincioşi; cealaltă, între cei ce cred cu adevărat; iar cea din urmă se arată în cei ce-L iubesc.

20) Se întîmplă uneori că ceea ce pentru unul este leac, pentru altul este otravă. Şi se întîmplă alteori, că una şi aceeaşi, dată unuia la timp potrivit, îi este leac şi la timp nepotrivit îi este osîndă[701].

21) Am văzut doftor nepriceput, care, defăimînd pe cel zdrobit, nu i-a pricinuit nimic altceva decît deznădejdea. Şi am văzut doftor iscusit care, operînd prin ocărîre inima umflată, a golit-o de tot puroiul. Am văzut odată pe un bolnav bînd pentru curăţirea întinăciunii doftoria ascultării şi mişcîndu-se şi umblînd şi nedormitînd, iar altădată, pe altul — cu ochiul sufletului bolnav — liniştindu-se şi petrecînd în tăcere[702]. Cine are urechi de auzit să audă.

---

699. Prin simţirea minţii ne vom pune în contact cu realitatea lui Dumnezeu, adică vom avea «simţirea lui Dumnezeu».

700. *Simţirea inimii* este simţirea minţii, în care inima pune mai mult sentiment.

701. Scolie a lui Fotie, Patriarhul Constantinopolei: «De pildă, postul este curăţire de patimi, cînd e ţinut în particular şi în sine; dar în adunări şi sărbători, e otravă ce strică în multe feluri celui ce-l foloseşte, fie că acesta se face sminteală altora, fie că se laudă cu el, sau se îngîmfă şi se desparte de ceilalţi».

702. «Socotesc că a numit boală a ochiului sufletesc împătimirea minţii prin gînduri. Căci ochiul sufletului e mintea. Dar la însănătoşirea

22) Unii, nu ştiu de unde (căci am învăţat să nu iscodesc darurile lui Dumnezeu cu părerile mele), au prin fire, ca să zic aşa, o înclinare spre înfrînare, sau spre curăţie, sau spre linişte, sau spre necutezanţă, sau spre blîndeţe, sau spre străpungerea uşoară a inimii; şi sînt alţii care au aceeaşi fire împotrivindu-se cînd voiesc să facă acestea, încît trebuie să o silească cu toată puterea. Dar mie îmi plac aceştia mai mult decît cei dintîi, ca unii care, deşi pentru un timp sînt biruiţi, îşi silesc firea.

Nu te lăuda, o, omule, cu bogăţia nemuncită. Căci Dătătorul de daruri, cunoscînd de mai înainte vătămarea şi pieirea spre care mergi, te-a izbăvit în oarecare măsură, prin darurile Lui neplătite [703]; şi învăţăturile din copilărie şi creşterea primită şi îndeletnicirile deprinse ne ajută sau ni se împotrivesc, după ce am crescut, la dobîndirea virtuţilor şi în vieţuirea călugărească.

23) Îngerii sînt lumină călugărilor. Iar vieţuirea călugărească e lumină tuturor oamenilor [704]. Drept aceea să se nevoiască în toate să fie pildă bună, nedînd

---

acestei boli ajută şi neîntîlnirile şi liniştea, precum multa vorbire obişnuieşte să producă urdori».

703. «Numeşte *neplătită* lucrarea neobositoare, care se risipeşte cu uşurinţă. Căci cununile se împletesc pentru osteneli. Căci: «Mi-aţi dat să mănînc» (Mt. 25, 35) şi celelalte, care sînt fapte şi dovezi ale ostenelilor».

704. «Ca monahi sîntem datori să luminăm prin viaţa noastră, precum pentru noi înşine, aşa şi pentru oamenii care ne văd. Dar nu prin trîmbiţa arătării. Căci: «Aşa să lumineze lumina voastră» (Mt. 5, 16) nu înseamnă a ne vesti pe noi înşine, ci precum luminează focul în întunericul de pe pămînt, aşa străluceşte şi lumina în întuneric». *Alta*, a sfîntului Isaac: «Se cade monahului să fie, întru toate lucrurile lui, chip şi pildă de folos celor ce îl privesc. Ca privind vrăjmaşii adevărului multele fapte bune ale lui, care strălucesc ca nişte raze, să mărturisească, fără să vrea, că creştinii au nădejde întemeiată de mîntuire. Şi de pretutindeni să alerge la el, ca la o scăpare şi ca la un adăpost, încît să se înalţe cornul Bisericii împotriva vrăjmaşilor ei; şi mulţi să se pornească cu rîvnă spre faptele cele bune... Că laudă a Bisericii lui Hristos este viaţa călugărească»

nici o sminteală în nimic, în cele ce le lucrează şi le grăiesc. «Că dacă lumina se face întuneric, întunericul» — adică cei ce petrec în lume, cu cît mai mult nu se vor întuneca (Mt. 7, 23) ?

24) Dacă mă ascultaţi, voi ce voiţi, e bine să nu ne pierdem în multe feluri de învăţături şi să împărţim bietul nostru suflet ca să se lupte cu mii de mii şi cu zeci de mii de zeci de mii de duşmani. Căci nu ne va ajunge timpul să învăţăm, sau să aflăm toate zecile de mii de meşteşugiri ale lor. Să ne înarmăm cu Treimea cea Sfîntă împotriva celor trei prin cei trei [705]. Căci de nu, ne vom pricinui multe osteneli.

25) Cu adevărat, de va veni în noi «Cel ce preface marea în uscat» (Ps. 65, 5), o va trece negreşit şi Izrailul din noi, nebîntuit de valuri, sau mintea care vede pe Dumnezeu, şi va vedea pe egipteni înecîndu-se în apa lacrimilor. Dar de nu va veni Acela în noi, «cine va putea suferi vuietul valurilor ei sau ale trupului [706] acesta ?» (Rom. 7, 24). De va învia în noi Dumnezeu prin făptuire, risipi-se-vor vrăjmaşii Lui ; şi de ne vom apropia de El prin vedere (contemplare), vor fugi cei ce-L urăsc pe El şi pe noi, de la faţa Lui şi a noastră [707].

705. «Cu ajutorul Sfintei şi Celei de o fiinţă Treimi, zice, să ne înarmăm împotriva celor trei, adică : iubirea de plăcere, iubirea de arginţi şi iubirea de slavă, prin cei trei, adică prin înfrînare, iubire curată şi smerenie. Căci iubirea de plăcere e desfiinţată prin înfrînare, iubirea de arginţi prin iubire curată, ca putere de dăruire şi comuniune ; iar iubirea de slavă, prin smerenie, ca neiubitoare de arătare şi ca urîtoare a slavei». Virtuţile comuniunii desfiinţează patimile egoismului cu puterea Sfintei Treimi, izvorul suprem al vieţii de comuniune.

706. Trupul în greceşte e la feminin (σάρξ) .Trupul e o mare care-şi înalţă valurile împotriva minţii, putînd să o înece în el, de nu se va atîrna aceea de Dumnezeu.

707. Se face o aplicare la viaţa noastră personală a stihului 1 din ps. 67. Făptuirea şi contemplarea sînt cele două etape sau trepte ale urcuşului spre Dumnezeu.

26) Să ne sîrguim să învăţăm cele dumnezeieşti mai degrabă prin sudoare şi prin osteneală şi nu prin cuvîntul simplu. Căci nu cuvinte, ci fapte va trebui să arătăm în vremea ieşirii (sufletului) [708].

27) Cei ce au auzit că se află o comoară ascunsă într-un anumit loc, o caută pe aceasta, şi din pricina căutării foarte obositoare păzesc cu luare aminte cele ce au aflat. Iar cei ce s-au îmbogăţit fără osteneală, le risipesc cu uşurinţă.

28) Greu este să învingem gîndurile furişate în noi mai înainte [709]. Iar cei ce nu încetează să adauge la ele au deznădăjduit de ei înşişi, sau nu s-au folosit cu nimic din lepădare. Totuşi, ştim că Dumnezeu toate le poate şi nimic nu-I este Lui cu neputinţă.

29) Mi-au pus unii o întrebare greu de dezlegat, care întrece priceperea tuturor celor ca mine, şi al cărei răspuns nu l-am găsit cuprins în niciuna din cărţile ce mi-au trecut prin mînă. Ziceau aceia : Care din cele opt gînduri sînt născute din altele şi pe care din ele îl naşte fiecare din cele trei de căpetenie, în chip deosebit ? Eu, arătîndu-mi neştiinţa faţă de această întreba-

708. «Cel ce se arată înţelept nu din fapte, ci grăind prin cuvinte, «se îmbogăţeşte din nedreptate şi ostenelile lui, după Scriptură, vor intra în casele străinilor» (Pilde 5, 16), adică în casele acelora care nu se vor uita la faptele lui, ci ascultă de cuvintele lui. Se vor îmbogăţi nu din starea lui necurăţită de păcate, deci neajunsă la dreptate ; ci din cuvintele lui, care sînt totuşi o osteneală, se vor folosi alţii, nu el însuşi. Scolie din Fotie : «Ceea ce n-a născut osteneala, n-a îmbrăţişat dorul. Căci e uşor de dispreţuit ceea ce s-a dobîndit uşor (fie că e vorba de faptă, fie, de contemplare)».

709. Aici gîndurile de mai înainte (προλήψεις — pre-judecăţile) sînt gîndurile la patimile ce le avea călugărul dinainte de intrarea în mînăstire. Scolia de la Marcu : «Gînd de mai înainte este amintirea fără voie a păcatelor de mai înainte. La începător el e împiedicat să înainteze la patimă, iar la cel ce a biruit e momeala respinsă». *Alta :* «De eşti iubitor de învăţătură, fii şi iubitor de osteneală. Căci simplă cunoştinţă îngîmfă pe om».

re fără să mă rușinez, am aflat un răspuns de la prea cuviosii bărbați :

Maica curviei este lăcomia pîntecelui ; a trîndăviei, este slava deșartă ; întristarea e fiica acestor trei, ca și mînia. Maica mîndriei este iarăși slava deșartă. Dar eu răspunzînd acelor pururea pomeniți bărbați, am zis : vă rog să-mi arătați și fiicele celor opt și pe fiecare a cărei fiică este ?

Acei nepătimitori m-au învățat cu mare bunăvoință, spunîndu-mi că nu există o ordine sau o înțelegere între cele fără înțelegere [710], ci o totală neorînduială și nestatornicie. Și încredințîndu-mă fericiții pomeniți despre aceasta cu pilde convingătoare, aduceau multe dovezi, dintre care unele le înșirăm în «Cuvîntul» de față, ca să ne luminăm prin el și despre celelalte.

De pildă : rîsul la vreme nepotrivită este pricinuit uneori de curvie, alteori de slava deșartă, cînd cineva se fălește cu sinea lui fără rușine ; iar alteori vine din desfătare [711]. Somnul mult vine din desfătare ; dar uneori și din post, cînd cei ce postesc se mîndresc ; alteori din trîndăvie ; iar alteori din fire. Vorba multă izvorăște uneori din slava deșartă, alteori din lăcomia pîntecelui. Trîndăvia se naște uneori din desfătare (multa mîncare), alteori din netemerea de Dumnezeu.

Hula este, în primul rînd, fiica mîndriei, dar de multe ori, și din judecarea aproapelui în sinea ta, sau din pizma necuvenită a dracilor. Învîrtoșarea inimii

710. Legătura între ele, trecerea de la una la alta, are ceva neregulat, haotic, pentru că toate pornesc din același hău de întunerec, pornit spre rău ; ele ies cam împreună, sînt legate între ele.

711. «Rîsul vine din trei pricini : din curvie, din slava deșartă și din fala lăuntrică și din desfătare, care este săturarea». *Alta*, a sfîntului Efrem : «Rîsul alungă fericirea plînsului, surpă cele zidite, întristează pe Duhul Sfînt, nu aduce folos, strică (corupe) trupul, izgonește virtuțile, e lipsit de pomenirea morții și de gîndul la chinuri. Ia de la mine rîsul și dăruiește-mi plînsul și tînguirea, pe care le ceri de la mine, Dumnezeule».

vine din săturare, dar de multe ori, şi din nesimţire şi din împătimire. Iar împătimirea se naşte din curvie şi din slava deşartă şi din altele multe.

Viclenia vine din închipuirea de sine şi din mînie. Făţărnicia vine din mulţumirea de sine şi din vieţuirea după capul propriu. Iar cele contrare acestora se nasc din maici contrare celor pomenite [712].

Iar ca să nu spun multe (căci mi-ar lipsi timpul să cercetez şi să lămuresc pe fiecare în parte), nimicitoarea de căpetenie a tuturor patimilor este smerita cugetare. Căci cei ce au cîştigat-o pe ea, au biruit toate.

30) Născătoarele tuturor patimilor sînt plăcerea şi viclenia ; cel ce le ţine pe acestea nu va vedea pe Domnul. Dar nu vom avea nici un folos de ne vom înfrîna de la una, fără să ne înfrînăm şi de la cealaltă.

31) Să luăm pildă de temere de Domnul de la dregătorii stăpînirii şi de la fiare, iar dragostea trupurilor să-ţi fie chip al dragostei de Dumnezeu. Căci nimic nu ne împiedică să luăm pildele virtuţilor şi de la cele potrivnice.

32) Cei de azi s-au înrăit cumplit şi toţi s-au umplut de închipuirea de sine şi de făţărnicie. Poate că arată osteneli trupeşti asemănătoare părinţilor noştri celor de demult, dar de darurile lor nu se învrednicesc, deşi socotesc că firea nu avea altădată atîta nevoie de daruri ca acum. Şi pe drept cuvînt ni s-a întîmplat aceasta. Căci nu în osteneli, ci în simplitate şi smerenie se arată Dumnezeu [713]. Şi cu toate că puterea Domnului

712. Ed. 1970: «Dacă vorba multă are ca maici slava deşartă şi lăcomia pîntecelui, tăcerea, contrară vorbăriei, se naşte negreşit din cele contrare slavei deşarte şi lăcomiei pîntecelui, adică din smerenie şi înfrînare. Şi cu altele la fel. Dar deşi toată patima se desfiinţează prin virtutea contrară, smerita cugetare desfiinţează toate patimile amintite».

713. «Osteneala trupească fără curăţia minţii e ca un pîntece temeiesc sterp şi ca nişte sîni uscaţi. Căci nu se poate apropia de cunoştinţa de Dumnezeu. Ea oboseşte trupul, dar nu are din aceasta nici-un folos».

se desăvîrşeşte în slăbiciune, nu va lepăda Domnul pe lucrătorul smerit cu cugetul (II Cor. 12, 9).

33) Cînd vedem pe careva dintre luptătorii lui Hristos supus unor dureri trupeşti, să nu ne grăbim să socotim că aceasta e o pedeapsă venită din păcătoşenia lui, ci să-l vindecăm mai degrabă, primindu-l cu iubire simplă şi nevicleană, ca pe un mădular al nostru şi ca pe un împreună-luptător cu noi [714].

34) Există o boală pentru curăţirea de păcate; şi există o alta, pentru smerirea cugetului. Bunul şi Preabunul nostru Domn şi Stăpîn, cînd vede pe unii mai trîndavi în nevoinţă, smereşte trupul lor prin boală, ca printr-o nevoinţă mai nedureroasă. Dar uneori ea vine şi pentru a curăţi sufletul de gînduri rele, sau de patimi [715].

35) Toate cele ce ni se întîmplă, fie văzute, fie nevăzute, se pot primi şi bine şi cu patimă şi cu o simţire mijlocie [716]. Am văzut trei fraţi supuşi greutăţilor: unul se revolta, altul rămase neîntristat şi al treilea a cules rod mult.

36) Am văzut plugari semănînd aceeaşi sămînţă, dar fiecare urmărind alt scop: unul ca să-şi plătească datoria; altul ca să-şi adune bogăţie; altul ca să vîneze lauda de la cei ce treceau pe calea vieţii, pentru buna lui lucrare; altul ca să necăjească pe duşmanul lui care-l pizmuia; în sfîrşit, altul, ca să nu fie osîndit de oameni ca leneş [717]. Iar înţelesurile semănăturii pluga-

714. «Neputinţele monahilor sînt daruri ale iconomiei dumnezeieşti».

715. «Pe călugărul care nu slujeşte în chip plăcut lui Dumnezeu şi nu se nevoieşte pentru mîntuirea sufletului său, ci îşi face nevoinţa cu negrijă, îl vezi negreşit lăsat de Dumnezeu să cadă în ispită, ca nu cumva din multa nelucrare a lui să lunece spre cele mai rele».

716. «Bine le primeşte acela, care socoteşte cele ce vin asupra lui ca ale sale şi nu supărîndu-se, ci mulţumind».

717. Ed. 1970. «Plugarii sînt călugării, chemaţi să lucreze în via lui Hristos. Ei sînt înşiraţi după deosebirea virtuţilor. Dintre ei, cel dintîi

rilor sînt acestea: postul, privegherea, milostenia, slujirea şi cele asemenea. Deci fraţii să caute să-şi cunoască prin cercare (prin experienţă) scopurile ce le urmăresc în Domnul.

37) După cum atunci cînd scoatem apa din fîntînă, ni se întîmplă să scoatem, fără să băgăm de seamă, şi cîte o broască, la fel cînd lucrăm virtuţile, de multe ori lucrăm şi patimile împletite în chip nevăzut cu ele [718].

De pildă: lăcomia pîntecelui se împleteşte cu primirea de străini; curvia, cu iubirea; asprimea, cu dreapta socoteală (cu discernămîntul); viclenia, cu chibzuiala; uneltirea, pregetarea, trîndăvia, împotrivirea în cuvînt, vieţuirea după regula proprie şi neascultarea, cu blîndeţea; îngîmfarea dăscălească, cu tăcerea; trufia, cu bucuria; lenea, cu nădejdea; osîndirea, iarăşi, cu iubirea; moleşala şi trîndăvia, cu liniştirea (isihia); amărăciunea, cu curăţia; încrederea în sine, cu smerenia [719]; iar tuturor acestora le urmează, ca o

---

împlineşte lucrarea slugii, lucrînd din frică; al doilea lucrează pentru plată, al treilea, ca un fiu. Toţi aceştia sînt vrednici de laudă. Al patrulea lucrează fără folos, ca unul ce vrea să placă oamenilor; al cincilea, se aseamănă luptătorului, sau mai bin zis luptă cu rivnă. Al şaselea se osteneşte şi el din ruşine şi nu e simbriaş. Dar lucrarea acestor trei e supusă osîndirii şi e deşartă. Iar noi, cercîndu-le pe toate, ne-am dat seama că trebuie să vă dăm acest sfat; că chiar dacă sîntem păcătoşi datornici, putem să îmblînzim pe Stăpînul prin daruri. Cu toate că lucrarea dintîi e mai smerită, dar rămîne mereu preţuită ca una ce e pururea datorată şi cea dintîi».

718. «Dacă răutatea ar ieşi la iveală goală în viaţa noastră, neacoperită de închipuirea vreunui bine, omul nu s-ar porni de la sine spre ea».

719. A lui Marcu: «Cel ce nu cunoaşte cursele vrăjmaşilor e sfîşiat cu uşurinţă. Şi cel ce nu ştie pricinile patimilor, lesne cade». Traducerea Veniamin Costache. *Alta*, a lui Iosif Pelusiotul: «Priceperea amestecată cu simplitatea este un lucru dumnezeiesc, adică o virtute desăvîrşită. Dacă prima sa desparte de cealaltă, devine viclenie, iar a doua, prostie. Prima face rău, a doua se lasă amăgită. Unirea lor a cerut-o Hristos: «Fiţi înţelepţi ca şerpii şi blînzi ca porumbeii». Prin toate ne războieşte vrăjmaşul. Deci cel ce voieşte să se mîntuiască trebuie să aibă ochi mulţi».

băutură de obște, sau mai bine zis ca o otravă, slava deșartă [720].

38) Să nu ne întristăm cînd cerem ceva de la Domnul timp îndelungat și nu sîntem auziți, căci Domnul ar fi voit ca toți oamenii să se facă nepătimitori într-o clipă, dar ca un înainte-știutor, cunoaște că aceasta nu le este de folos. Toți cei ce cer și nu primesc de la Dumnezeu cele cerute, fără îndoială că nu le primesc pentru una din aceste pricini: sau pentru că cer înainte de vreme, sau pentru că cer cu nevrednicie și dornici de slavă deșartă, sau pentru că primindu-le se vor făli, sau după dobîndirea lucrului cerut vor cădea în nepăsare.

39) Patimile s-au depărtat uneori nu numai de la unii credincioși, ci și de la unii fără credință, afară de una. Ele au lăsat-o pe aceea singură să umple locul tuturor, ca una ce e cea dintîi dintre ele. Căci aduce atîta vătămare, că și din cer poate coborî [721].

40) Nimenea nu se îndoiește, cred, că dracii se depărtează din suflet, fie pentru un timp, fie neîncetat. Dar puțini știu în cîte feluri se face această depărtare a lor de la noi.

Materia patimilor este mistuită de focul dumnezeiesc [722]. Iar odată cu dezrădăcinarea acestei materii și cu curățirea sufletului, se pierd și patimile. Numai să nu le atragem iarăși printr-o viețuire trupească și prin lipsă de grijă. Dracii se depărtează de bună voie, făcîn-

720. Ed. 1970: «Slava deșartă e o vătămare comună a tuturor virtuților. Ea nu aduce nici-un folos celui ce lucrează virtuțile și nu se leapădă de ea. Căci Dumnezeu nu-l primește pe acesta. Dimpotrivă îl primește pe păcătosul care se pocăiește întru simțirea smeritei cugetări și nu se întoarce de la El».

721. «Numește mîndria, prin care a căzut diavolul».

722. «Adică prin lucrarea Sfîntului Duh, sau prin dragostea de Dumnezeu, care se păstrează ca un foc nestins în inimile celor iubitori de Dumnezeu».

du-ne să fim fără grijă. Dar prin aceasta răpesc pe neașteptate bietul nostru suflet.

Cunosc și altă retragere a fiarelor. E cea de după ce sufletul s-a obișnuit în chip deplin și s-a îmbibat la culme de patimi, făcîndu-se el însuși uneltitor sieși și războindu-se el însuși cu sine[723]. Pilda acestui lucru sînt pruncii. Căci după o lungă obișnuință, își sug, în lipsa sînilor mamei, degetele lor.

Cunosc încă și o a cincea nepătimire în suflet, care constă din multă simplitate și nevinovăție. «Ajutorul lor cel drept este de la Dumnezeu, Care mîntuiește pe cei drepți cu inima »(Ps. 7, 10—11), și-i izbăvește pe nesimțite de rele, așa cum pruncii, dezbrăcați, nu-și cunosc goliciunea lor.

41) Păcatul sau patima nu se află în fire în chip natural[724]. Căci Dumnezeu nu e făcătorul patimilor. Iar

723. «A se obișnui înseamnă a ajunge la deprinderea răutății patimilor». Lupta tendințelor bune și rele a devenit o stare proprie sufletului. În această luptă tendințele rele, devenite deprinderi sau patimi, dobîndesc totdeauna biruința, dacă nu e chemat Dumnezeu în ajutor printr-o simțire de mare credință și iubire, care copleșește pornirile provocate de atracția plăcerilor. Iar dacă lupta durează, ea aduce sufletul la descompunere, sau la neputința de a mai face ceva bun, de a-și mai recîștiga tăria libertății. Aceasta e una cu moartea sufletului.

724. «Dacă păcatul ar fi natural, nu s-ar pedepsi nimeni. Nici n-ar înfăptui alții virtutea». *Alta:* «Răul cugetat în afara alegerii libere și într-un ipostas propriu în firea celor ce sînt, e nimic». *Alta:* «Patima nu e altceva decît lipsa virtuții». *Alta:* «Virtuțile naturale în noi sînt: milostivirea, iubirea, credința, nădejdea. Iar cele mai presus de fire sînt: curăția, neminierea, smerita cugetare, rugăciunea, privegherea, postul». *Alta*, a lui Marcu: «Alta e fapta poruncii și alta virtutea, chiar dacă își au pornirile bunătăților una din alta. Fapta poruncii este ceea ce e poruncit. Virtutea e ceea ce se face pentru a plăcea adevărului (lui Dumnezeu)».

Păcatul nu poate fi din fire, căci lupta pe care o introduce în fire nu poate porni din ea. Păcatul nu poate fi cugetat fără alegerea lui de către un subiect. Iar răul în general nu poate fi cugetat ca stînd de sine, ca un ipostas propriu. Căci răul e ceva ce luptă împotriva ființei, în sînul ei. Răul e un cariu al existenței, avîndu-și originea în libertatea subiec-

virtuţile naturale sădite în noi de El sînt multe. Între ele sînt în chip vădit şi acestea: milostivirea, dacă şi elinii compătimesc; iubirea, dacă şi animalele necuvîntătoare lăcrămează de multe ori cînd sînt lipsite unele de altele; credinţa, căci în toţi se naşte aceasta; nădejdea, căci împrumutîndu-ne, plecînd pe mare, semănînd, nădăjduim cele mai bune.

Deci dacă, precum s-a dovedit, iubirea este o virtute naturală în noi, «iăr ea e legătura şi plinirea legii» (Rom. 13, 10), atunci virtuţile nu sînt străine firii. Ruşineze-se deci cei ce opun lucrării lor, neputinţa.

42) Mai presus de fire sînt: curăţia (fecioria), nemînierea, smerita cugetare, rugăciunea, privegherea, postul, străpungerea neîncetată a inimii. Învăţătorii unora din acestea sînt unii oameni, ale altora, îngerii; iar Învăţător şi Dătător ale altora este Dumnezeu Cuvîntul [725].

43) Cînd ni se cer deodată două fapte bune [726], trebuie să alegem pe cea mai de trebuinţă. De pildă: de multe ori stînd noi la rugăciune, vin la noi nişte fraţi. Trebuie să alegem una din două: sau să părăsim ru-

telor personale, vrînd să introducă o dezordine în fiinţă. Răul fizic nu doare ca cel ce vine de la o persoană. Răul fizic îşi are ultimele pricini în răul ales liber de persoane, adică în păcat.

Patima nu se poate înţelege fără a presupune virtutea, căreia i se opune. Virtutea se poate înţelege fără patimă. De-abia în lipsa totală a patimii avem virtutea deplină. Virtutea reprezintă nu numai armonia interioară a persoanei, ci şi relaţia bună între persoană şi persoană, în ultima analiză între persoana umană şi cea dumnezeiască. Armonia în persoană nu poate exista decît odată cu armonia între persoane.

725. Învăţători ai fecioriei sînt Ilie şi Ioan Înaintemergătorul şi Ioan Cuvîntătorul de Dumnezeu; ai blîndeţii, Moise şi David; iar ai rugăciunii, însuşi Dumnezeu Cuvîntul şi îngerul ce s-a arătat lui Antonie şi lui Pahomie. Ai postului, iarăşi Moise şi Domnul însuşi. Ai privegherii, mulţi care au agonisit şi străpungerea inimii din aceasta; ai smeritei cugetări, Cuvîntul lui Dumnezeu şi Mîntuitorul tuturor, Care «pentru noi sărac S-a făcut» (II Cor. 8, 9) «şi a luat trupul nostru».

726. «Coliziunea datoriilor».

găciunea, sau să întristăm pe fratele lăsîndu-l să plece fără răspuns. Iubirea e mai mare decît rugăciunea. Rugăciunea a fost socotită totdeauna ca o virtute parţială ; iubirea e cuprinzătoarea tuturor.

Iarăşi : ducîndu-mă odată într-o cetate sau într-un sat, fiind încă tînăr, aşezîndu-mă la masă, am fost cuprins deodată de gîndurile lăcomiei pîntecelui şi slavei deşarte. Şi de fapt, temîndu-mă de fiica nebuniei pîntecelui [727], am fost biruit mai degrabă de slava deşartă [728]. Dar ştiam că dracul lăcomiei pîntecelui învinge de multe ori pe cel al slavei deşarte în cei tineri. Şi pe drept cuvînt [729].

44) La cei din lume, rădăcina tuturor relelor este iubirea de arginţi. Iar la călugări, lăcomia pîntecelui. La cei duhovniceşti sînt lăsate de multe ori de Dumnezeu, din iconomie, nişte patimi foarte mici, ca defăimîndu-se foarte tare pe ei înşişi, din pricina unor patimi mici şi nepăcătoase, să-şi agonisească o bogăţie nejefuită, de smerită cugetare.

45) Nu este cu putinţă ca cel ce petrece de la început cu nesupunere, să dobîndească smerenia, chiar dacă fiecare îşi închipuie că a învăţat un meşteşug propriu sau e în stare s-o agonisească [730].

727. Fiică a nebuniei pîntecelui numeşte curvia, ca una ce se naşte din lăcomia pîntecelui».

728. «A fost biruit de aceasta prin iconomie, ca să nu guste, împins de tinereţe, dulceaţa. De altfel, slava deşartă e mai rea decît lăcomia pîntecelui. Căci ultima este intrarea răului, iar slava deşartă e capătul lui».

729. «Dracul lăcomiei pîntecelui fiind mai natural şi deci mai înşelător, pe drept cuvînt învinge slava deşartă».

730. Ed. 1970 : «Dovedire că cel nesupus nu poate dobîndi smerita cugetare. Căci cel lipsit de smerita cugetare e vădit că suferă de boala diavolului. Şi cel ce suferă de boala aceasta, dacă nu îi va veni Dumnezeu în ajutor prin pocăinţa statornică, va fi împreună-moştenitor cu cel de a cărui boală suferă».

46) Părinții stabilesc că făptuirea constă în două virtuți cu totul generale[731]. Și pe drept cuvînt. Căci una e ucigașa plăcerilor, iar cealaltă asigură această ucidere prin smerita cugetare. De aceea și plînsul e îndoit: unul desființează păcatul, iar celălalt pricinuiește smerita cugetare.

47) E propriu celor evlavioși să dea tot, celui ce cere. Iar a celor mai evlavioși, să dea și celui ce nu cere. Dar a nu cere de la cel ce a luat (Mt. 5, 39), mai ales cînd pot, e propriu numai celor nepătimitori[732].

48) Să nu încetăm să ne cercetăm în toate patimile și în toate virtuțile, în care ne aflăm: la început, la mijloc sau la sfîrșit. Toate războaiele dracilor împotriva noastră se nasc din aceste trei pricini: fie din iubirea de plăceri, fie din mîndrie, fie din pizma dracilor. Cei războiți din pricina din urmă sînt fericiți. Cei războiți de mîndrie sînt foarte vrednici de plîns. Iar cei

731. Făptuirea este prima etapă a urcușului duhovnicesc prin care se face curățirea de patimi și dobîndirea virtuților, ca apoi să se ajungă la etapa superioară, a contemplării (a vederii duhovnicești). Ed. 1970: «Cele două virtuți generale ale primei etape sînt: postul și supunerea».

732. Ed. 1970 și Veniamin Costache: «Cel ce nu cere de la cel ce ia ale lui, nu numai că se arată neîmpătimit de cele materiale, ci și nerăsplătind cu rău celui ce i-a făcut rău, deși ar putea. Dar nu poate cineva să ierte din inimă celui ce l-a vătămat și nedreptățit dacă nu are prin curăție și nepătimire pe Dumnezeu, în sine. Învățînd de la Acesta rațiunile celor ce se petrec, primește cele ce-i vin ca ale sale și e încredințat că i se rînduiesc spre folosul lui (înștiințat tainic despre aceasta). Și așa poate ierta celor ce-l nedreptățesc și iubi pe dușmani și socoti ca pe binefăcătorii săi». Nu numai lucrurile și persoana au rațiunile lor de la Dumnezeu, ci și toate cele ce se întîmplă. Iar rațiunile celor ce ni se întîmplă nouă, fără să contribuim cu o voință rea la ele, sînt ale noastre, sau sînt cîrmuite de Dumnezeu spre dezvoltarea noastră spirituală și deci spre mîntuirea noastră. Chiar cei ce ne fac rău, dacă învingem pornirea de a ne răzbuna, ne ajută să ne ridicăm la o nouă treaptă de bunătate, la o nouă treaptă de apropiere de Dumnezeu. De aceea ei sînt binefăcătorii noștri, deși nu cu voia lor.

din iubirea de plăceri, rămîn netrebnici pînă la sfîrşit [733].

49) Există o simţire, mai bine zis o deprindere numită răbdare în dureri, de care cel ce e prins, nu se va mai teme sau nu va mai fugi de durere niciodată. Stăpînite de această pururea lăudată virtute, sufletele mucenicilor au răbdat cu uşurinţă chinurile.

50) Altceva este străjuirea gîndurilor şi altceva păzirea minţii. Pe cît de departe este răsăritul de apus, pe atît e mai înaltă cea de a doua, faţă de cea dintîi, şi mai obositoare [734].

51) Altceva înseamnă a se ruga cineva împotriva gîndurilor şi altceva a grăi împotriva lor; şi altceva a le dispreţui şi a se ridica deasupra lor [735]. Chipul cel dintîi de împotrivire e mărturisit de cel ce a zis: «Dumnezeul meu, spre ajutorul meu ia aminte» (Ps. 69, 1), şi cele asemenea; al doilea, de cel ce a zis: «Şi voi răspunde celor ce mă osîndesc cuvînt» de împo-

733. Cei din ultimele două categorii contribuie cu voia lor la răul din ei. Cei dintîi nu contribuie cu voia lor. Deci să nu punem vina mai mult pe draci decît pe noi înşine.

734. «Străjuirea gîndurilor înseamnă a alunga diferitele gînduri şi atacuri prin rugăciune. Iar păzirea minţii înseamnă a păzi mintea nerobită şi nedespărţită de pomenirea lui Dumnezeu; şi precum este mai înaltă mintea decît gîndul, pe atîta şi păzirea ei e mai grea şi mai de trebuinţă. Căci minte numim însăşi puterea noastră înţelegătoare şi oarecum ochiul sufletului nostru. Iar gînd, lucrul văzut de minte şi întipărit în ea. Şi păzirea minţii este păstrarea ei în starea de refuz al oricărui atac, care e cea dintîi lucrare voluntară a ei. Iar străjuirea gîndurilor este respingerea celor întipărite prin lucrarea ei voluntară. E vădit oricui cu cît e mai înaltă mintea decît gîndul».

735. A lui Marcu: «Cel dintîi lucru este al celor slabi. Căci neputînd să se împotrivească vrăjmaşilor, se opun acestora prin rugăciune. Al doilea, al luptătorilor, care înfrîng pe vrăjmaşi prin nevoinţă; al treilea, al contemplativilor, care înălţaţi prin contemplare (prin vedere), rămîn neatinşi de protivnici şi nerăzboiţi».

trivire (Ps. 118, 42). Şi iarăşi: «Pusu-ne-ai pe noi spre grăire împotriva vecinilor noştri» (Ps. 79, 7). Iar pentru cel de al treilea e martor cîntăreţul: «Amuţit-am şi n-am deschis gura mea» (Ps. 38, 3) şi: «Pus-am strajă gurii mele, cînd s-a sculat păcătosul împotriva mea» (Ps. 38, 2). Şi iarăşi: «Cei mîndri au călcat legea foarte, iar eu de la vederea Ta nu m-am abătut» (Ps. 118, 51).

Dintre aceştia, cel de la mijloc se foloseşte de multe ori de chipul dintîi, pentru nepregătirea lui; cel dintîi nu poate alunga încă în chipul al doilea pe vrăjmaşi; iar cel de al treilea batjocoreşte cu totul pe draci.

52) E prin fire cu neputinţă ca cel netrupesc să fie hotărnicit de trup [736]. Dar celui ce a agonisit pe Dumnezeu, toate-i sînt cu putinţă.

53) Precum cei ce au simţul mirosului sănătos pot cunoaşte pe cel ce ţine mirodenii în chip ascuns, aşa şi sufletul curat obişnuieşte să cunoască buna mireasmă ce a dobîndit-o de la Dumnezeu şi mirosul urît aflat în alţii, de care el s-a izbăvit. Dar acestea nu sînt cunoscute altora [737].

736. «Mintea, fiind prin fire nestatornică, numai atunci se opreşte din rătăcire, cînd se uneşte cu Dumnezeu. Căci toate se află în Dumnezeu şi nu mai este altceva mai presus de El sau afară de El, spre care să rătăcească». De aceea, mintea, ca netrupească, neputînd fi mărginită de nimic din cele trupeşti, nu-şi poate găsi odihna decît în Cel nesfîrşit, în Care le are toate.

737. «Cel ce are în nări răul său miros nu prinde alt miros, chiar dacă ar sta deasupra tuturor cadavrelor». *Alta:* «Cei ce nu simt pe alţii socotesc că înseamnă că cei necuraţiţi cu sufletul nu pot simţi şi cunoaşte nici buna mireasmă pe care cei curaţi au dobîndit-o din Dumnezeu, nici răul miros, de care aceia s-au izbăvit. Căci e propriu celor curaţi şi nepătimitori să simtă cele ce se află în alţii». Adică cei curaţi cu inima simt dispoziţia aflătoare în alţii, cum nu o simt cei necuraţi, din cauza nesimţirii lor.

54) E cu neputinţă ca toţi să ajungă nepătimitori, dar nu e cu neputinţă ca toţi să se mîntuiască şi să se împace cu Dumnezeu.

55) Să nu te stăpînească cei de alt neam care voiesc să iscodească iconomiile negrăite ale lui Dumnezeu şi vederile ce se întîmplă în oameni şi care îţi pun în minte pe nesimţite că Domnul este părtinitor. Căci aceştia sînt şi se fac cunoscuţi ca nepoţi ai închipuirii de sine.

56) Este un drac al iubirii de arginţi care făţăreşte de multe ori smerenia [738]; şi este un drac al slavei deşarte şi al iubirii de plăceri, care îndeamnă spre milostenie. Dacă ne curăţim de amîndoi, să nu încetăm a face milă în tot locul [739].

57) Unii au spus că dracii se împotrivesc dracilor, dar eu spun că toţi caută pierzarea noastră [740].

58) Oricărei lucrări duhovniceşti văzute şi gîndite îi premerge o intenţie potrivită şi o dorinţă prea bună,

738. «Pătimind de iubirea de arginţi şi nedînd altora nimic, făţăreşte smerenia, spunînd că nu vrea să placă oamenilor».

739. Există tot felul de împletiri perverse între patimi şi virtuţi. Patimile se servesc de masca virtuţilor pentru a înşela pe alţii. La Veniamin Costache: Sfîntul Marcu Pustnicul: «Slava deşartă şi iubirea de arginţi şi dezmierdarea nu lasă facerea de bine să rămînă neîntinată, dacă ele nu pier mai întîi prin frica de Dumnezeu». *Alta:* «Aceste două patimi au înşelat pe Eva şi pe Adam. Căci dulceaţa a arătat pomul că era bun la mîncare şi frumos la vedere, iar slava deşartă îi spunea că, de vor gusta din el, vor fi ca nişte dumnezei. Dar precum Adam, cel dintîi zidit, şi Eva se ruşinau unul de altul, aşa şi noi, după ce am lepădat răutatea ochilor celor înţelegători şi ne vedem pe noi înşine goi, ne ruşinăm în chip conştient unii de alţii şi coasem frunze de smochin, sau ne îmbrăcăm în formele cele din afară şi în îndreptăţiri prin cuvinte. Iar Domnul ne pregăteşte nouă îmbrăcăminte din piei şi ne zice: «Întru răbdarea voastră veţi cîştiga sufletele voastre».

740. Împotrivirile dracilor între ei, sau încurajarea unor virtuţi opuse lor şi patimilor, urmăresc numai înşelarea noastră. Împotrivirea lor e de metodă, nu de scop.

care se nasc în noi cu împreună-lucrarea lui Dumnezeu. Căci dacă nu premerg cele dintîi, a doua nu obişnuieşte să urmeze [741].

59) Dacă este un timp potrivit pentru tot lucrul de sub cer, cum zice Ecleziastul (Ecl. 3, 1), dar între toate lucrurile sînt şi lucrurile sfinţite ale vieţuirii noastre, să avem grijă ca să căutăm în fiecare timp cele potrivite acelui timp [742]. Căci este un timp al nepătimirii în cei ce se nevoiesc şi un timp al împătimirii pentru tinereţea celor ce se nevoiesc; un timp al lacrimilor şi un timp al inimii învîrtoşate; un timp al supunerii şi un timp al stăpînirii; un timp al postului şi un timp al împărtăşirii de hrană; un timp al războiului din partea trupului duşman şi un timp al liniştirii fierbinţelii; un timp al iernii sufletului (al viforului) şi un

741. «Priveşte exactitatea părintelui. De nu va premerge, zice, intenţia şi dorinţa din noi, împreuna lucrare a lui Dumnezeu nu poate urma». *Alta*: «Dă intenţia, zice, şi ia putere».

742. Fiecare clipă a timpului e dată pentru un anumit lucru al nostru. Cînd facem acel lucru la momentul rînduit lui, atunci putem trăi viaţa noastră după mai-înainte-rînduirea lui Dumnezeu, adică în chip plăcut Lui, sau sfinţit. Trebuie să aflăm acordul între momentele timpului şi momentele vieţii noastre. Există nişte armonii mai înainte stabilite între unele şi altele pentru normele şi sănătoasa dezvoltare a vieţii noastre. Timpul nu e un gol pe care-l putem umple cu orice. Ci el e corelativ cu vieţile omeneşti. Există în el nişte armonii potenţiale cu desfăşurarea vieţii noastre. Aceasta pentru că viaţa noastră însăşi e făcută ca să se ritmeze cu un timp al ei. Aceasta nu înseamnă o predestinare, căci noi putem să ne desfăşurăm viaţa şi în răspăr cu timpul. Dar aceasta nu e o normală dezvoltare a ei. În găsirea acestei armonii se arată din nou darul discernămîntului. Trebuie să ştii pentru care moment al timpului se potriveşte un moment al vieţii tale. Numai atunci potenţele fiinţei noastre se actualizează deplin şi armonios. Fiecare clipă a timpului e potrivită pentru altă potenţă a fiinţei noastre, iar potenţele acestea fac şi ele un tot. Iar clipa înseamnă tot ansamblul de împrejurări care cere de la noi un anumit lucru. Pe lîngă aceea, acordul acesta depinde de o deplină curăţie de patimi. Numai aceasta dă o vedere deplin clară şi o putere de a ne conforma cu adevărat cu ceea ce ne cere clipa.

timp al liniştii minţii; un timp al întristării inimii şi un timp al bucuriei duhovniceşti; un timp de învăţare a altora şi un timp de ascultare; un timp al întinărilor, pentru închipuirea de sine, şi un timp al curăţiei, pentru smerenie; un timp de luptă şi un timp de odihnă adăpostită; un timp de liniştire şi un timp de împrăştiere nestăpînită; un timp de rugăciune neîntreruptă şi un timp de slujire nefăţarnică.

Deci să nu căutăm înainte de timp, cele ale timpului (potrivit pentru un lucru), amăgindu-ne dintr-o pornire a mîndriei. Să nu căutăm iarna cele ale verii; nu, în sămînţă, snopii. Pentru că timpul semănării cere osteneli şi timpul secerişului aduce haruri negrăite. Iar de nu, nu vom lua nici la timpul cuvenit cele proprii ale timpului [743].

60) Unii au luat de la Dumnezeu cuvioasele răsplătiri ale ostenelilor înainte de osteneli [744]. Alţii în osteneli, alţii după osteneli, alţii în vremea morţii, potrivit unei iconomii negrăite a lui Dumnezeu. Trebuie căutat care e mai smerit între aceştia [745].

61) Există o deznădejde din mulţimea de păcate şi din povara conştiinţei şi a întristării de nesuportat,

743. A sfîntului Isaac: «Tot cel ce începe înainte de timp cele peste măsura lui, îşi pricinuieşte îndoită vătămare şi nu sporire. Căci negustorii necercaţi în lucrurile mari îşi pricinuiesc mari pagube. Dar în lucrurile mici înaintează repede. Pentru că fiecare lucru îşi are rîndul lui şi fiecare vieţuire îşi are rînduită vremea ei».

744. Le-au luat pe temeiul intenţiei lor globale de a lucra potrivit voii lui Dumnezeu, (intenţie cunoscută lui Dumnezeu). De aceea cei ce mor tineri, fără să fi făcut la arătare dovada lucrării lor bune, nu rămîn fără răsplata Acestuia, pentru că Dumnezeu ştiind că ar fi săvîrşit-o o răsplăteşte ca şi cum ar fi săvîrşit-o.

745. Aceasta înseamnă poate că Dumnezeu răsplăteşte după smerenia fiecăruia. Dar poate cel care n-a apucat să săvîrşească fapte, în general voite, e cel mai smerit.

din pricina copleşirii sufletului de mulţimea rănilor şi o scufundare a lui în adîncul deznădejdii, sub greutatea acestora [746]. Şi există o deznădejde ce ni se întîmplă din mîndrie şi din închipuirea de sine, din pricină că socotim căderea ce ni s-a întîmplat, sub demnitatea noastră. Cine ia seama, va afla în aceştia această stare : cel dintîi se predă pe sine nepăsării ; cel de al doilea nu mai are nădejde în nevoinţă. Amîndouă sînt fără folos. Căci pe unul obişnuieşte să-l tămăduiască înfrînarea şi buna nădejde, iar pe al doilea, smerenia şi nejudecarea altora.

62) Nu trebuie să ne mirăm şi să ne înciudăm, văzînd pe unii săvîrşind fapte rele şi aducînd pentru ele motive bune. Pentru că şi pe şarpele din rai l-a pierdut închipuirea de sine care l-a înălţat [747].

746. «Nimenea vieţuind în păcate să nu deznădăjduiască de sine, ştiind că plugăria schimbă soiurile plantelor, iar îngrijirea sufletului prin virtute poate birui boli de tot felul». *Alta :* «Păcat de moarte este cel nepocăit. Despre acesta chiar de s-ar ruga un sfînt, nu va fi ascultat». *Alta,* a Marelui Vasile : «Dacă s-ar număra mulţimea îndurărilor lui Dumnezeu şi s-ar putea măsura mărimea Lui în comparaţie cu mulţimea şi mărimea păcatelor, ar fi îndreptăţită deznădejdea. Dar dacă acestea pot fi măsurate şi numărate, iar mila şi îndurările lui Dumnezeu nu pot fi măsurate, nu e loc pentru deznădejde, ci pentru încredere în mila Lui, pentru pocăinţa de păcatele noastre, cărora le stă în faţă iertarea şi sîngele lui Hristos».

747. Scolie a lui Gavril Monahul şi Isihastul, din muntele Latro : «Cel ce-şi închipuie că e ceva şi învaţă pe alţii lucruri a căror experienţă nu o are nici prin faptă nici prin cunoaştere, suferă de două boli şi de două orbiri : de închipuirea de sine şi de slava deşartă, şi de nesimţire şi neştiinţă. Şi dacă acesta îşi va mai adăuga şi lăcomia pîntecelui, îl vor duce în primejdia vădită pe cel ce le are şi la ruşine veşnică şi va auzi de la mulţi : «Doctore, vindecă-te pe tine însuţi» (Lc. 42, 3). Veniamin Costache : «Iar dacă cineva a împlinit mai întîi faptele bune şi după aceea începe a învăţa pe alţii, acela va dobîndi dumnezeiasca fericire, ca cel ce a făcut şi a învăţat». *Alta,* a lui Solomon : «Sînt unii, care seamănă ale lor şi mai multe roade fac ; şi sînt alţii, care adună cele străine şi se sărăcesc».

63) În toate lucrurile săvîrşite şi în toate felurile de vieţuire, fie întru ascultare, fie întru neascultare, fie văzute, fie gîndite, acesta să-ţi fie dreptarul: dacă sînt după Dumnezeu [748]. De pildă: dacă noi, cei începători, săvîrşind vreun lucru oarecare, nu cîştigăm din lucrarea lui în suflet mai multă smerenie decît cea pe care o avem, nu socotesc că-l săvîrşim cu voia lui Dumnezeu, fie că e mic, fie că e mare [749].

64) În noi, cei mai prunci, în aceasta avem încredinţarea despre voia lui Dumnezeu [750]; în cei de la mijloc, poate îndepărtarea vrăjmaşilor; iar în cei desăvîrşiţi, în sporirea şi în bogăţia luminii dumnezeieşti. Cele mici, pentru cei mari, poate nu sînt mici; iar cele mari, pentru cei mici, nu sînt numaidecît desăvîrşite [751].

65) Văzduhul curăţit de nori arată soarele strălucitor; iar sufletul, eliberat de gîndurile relelor de mai

748. «Cele întru ascultare sînt cele poruncite de oameni; cele întru neascultare, sînt cele neporuncite de oameni, făcute din nevoinţa proprie, de cel care nu se află sub ascultare».

749. «Cercetează cu de-amănuntul, căci toţi putem cunoaşte dacă place lui Dumnezeu lucrul pe care-l facem».

750. În sporirea smereniei.

751. «Adică cele ce, pentru cei mari, sînt socotite mici din pricina desăvîrşirii lor, poate nu sînt mici. Iar cele socotite mari pentru cei mici, din pricina nedesăvîrşirii lor, nu sînt numaidecît desăvîrşite. Acelaşi lucru trebuie înţeles şi despre virtuţi şi păcate. De pildă, se poate afla în cei mari un spor de smerenie cum e cel din cei începători, care e mic pentru desăvîrşirea celor mari. Şi se poate afla în începători un spor de lumină şi depărtarea duşmanilor, care sînt proprii celor desăvîrşiţi şi mijlocii şi deci este mare pentru nedesăvîrşirea celor mici. Dar altceva este smerenia şi luminarea celui începător, potrivite măsurii lui, şi altceva, smerenia şi luminarea celui desăvîrşit; acestea sînt foarte mari şi desăvîrşite şi neînşelătoare. Iar în păcate, la fel. Greşeala mică, pentru cei desăvîrşiţi nu e mică, dată fiind desăvîrşirea lor. Iar cea mare pentru cei mici nu e numaidecît mare, dată fiind nedesăvîrşirea lor».

înainte [752] şi învrednicit de iertare, vede numaidecît pe Dumnezeu [753].

66) Altceva este păcatul şi altceva nelucrarea lui, din trîndăvie; şi altceva e nepăsarea; altceva patima şi altceva căderea. Cel ce le poate cerceta în Domnul, să le cerceteze în chip lămurit [754].

67) Unii fericesc mai presus de toate facerea de minuni şi ceea ce se vede din darurile (harismele) duhovniceşti. Ei nu ştiu că sînt multe mai presus de acestea şi ascunse, care de aceea sînt ferite de cădere [755].

68) Cel ce s-a curăţit în chip desăvîrşit îşi vede sufletul, deşi nu şi sufletul aproapelui, în ce daruri se află. Dar cel ce înaintează încă, cunoaşte semnele acestora prin trup [756].

69) Puţin foc curăţeşte toată materia, precum o spărtură mică nimiceşte toată osteneala [757].

70) Este o odihnă a lucrării duşmane, care trezeşte puterea minţii şi nu aţiţă fierbinţeala. Şi este o adîncă străpungere (a inimii), care trezeşte şi mişcările ei, ca să nu ne încredem în noi înşine, ci în Dumnezeu, Cel

752. A lui Marcu Monahul: «Obsesia celor de mai înainte» (πρόληψις — prejudecată) este aducerea aminte fără voie de păcatele de mai înainte. Cel ce se nevoieşte o împiedică să înainteze la patimi. Învingătorul desfiinţează pînă şi atacul lui (momeala)».

753. Altfel, mintea este mereu atîrnată în chip pătimaş de amintirea păcatului şi de chipul îngustat şi opac al faptei păcătoase săvîrşite.

754. «Păcatul este călcarea a toată porunca, chiar şi a celei mai mici. Nelucrarea leneşă constă în a nu face şi lucra lucrul lui Dumnezeu. Nepăsarea constă în a lucra, dar cu trîndăvie. Patima e pornirea întipărită şi cu anevoie de clintit a sufletului spre cele vătămătoare. Căderea e prăbuşirea din înălţimea făgăduinţei (călugăreşti) în necredinţă, sau rostogolirea în vreuna din patimile trupeşti».

755. Nu sînt supuse căderii, pentru că sînt la adăpostul laudelor şi al slavei deşarte.

756. Sufletul acestuia n-a devenit încă transparent în chip nemijlocit.

757. «Păzeşte-te de cele mici, ca să nu cazi din cele mari».

ce omoară în chip neştiut fierbinţeala care se află în noi.

71) Cînd vedem pe vreunii iubindu-ne în Domnul, să ne păzim neîndrăzneţi, mai ales faţă de ei. Căci nimic nu obişnuieşte să risipească dragostea şi să pricinuiască ura ca îndrăzneala [758].

72) Ochiul sufletului e înţelegător şi foarte frumos şi e mai presus de toată frumuseţea, după fiinţele netrupeşti. De aceea şi cei pătimaşi au putut cunoaşte gîndurile aflătoare în alte suflete, din multa iubire faţă de ele. Şi mai ales cînd, întinaţi, sînt scufundaţi în trupurile lor.

73) Dacă nimic nu se împotriveşte firii nemateriale ca ceea ce e material, cel ce citeşte să înţeleagă [759].

74) Grija de ei înşişi în cei lumeşti se împotriveşte purtării de grijă a lui Dumnezeu ; iar în noi, cunoştinţei înţelegătoare. Cei neîntăriţi cu sufletul, să cunoască din necazurile şi primejdiile trupului şi a necazurilor din afară cercetarea lor de către Dumnezeu ; iar cei desăvîrşiţi să o cunoască din venirea Duhului şi din adaosul de daruri (de harisme) [760].

75) Este un drac, care, cînd ne întindem pe pat, venind la noi, ne săgetează cu amintiri urîte şi murdare, pentru ca neridicîndu-ne la rugăciune, din trîn-

758. Scolie din sfîntul Isaac : «Mergi la prietenii tăi cu cuviinţă. De vei face aşa, te vei folosi şi pe tine şi pe ei. Căci, sub masca iubirii, sufletul leapădă frîul păzirii sale».

759. Ed. 1970 şi Veniamin Costache, unde scolia e mai extinsă ca în P.G. : «Nematerial e sufletul, material e trupul. Deci nimic nu se împotriveşte sufletului ca trupul. Căci sufletul, ca nematerial, tinde în sus ; iar trupul e tras de greutatea materiei în jos şi se face mare piedică sufletului. Sau şi aşa : nimic nu tulbură mintea aşa de mult şi o face să nu vadă, ca murdăria trupului, care-i vine din necurăţia plăcerilor urîte».

760. «Cînd cel slab cu sufletul va dobîndi răbdare în boli şi încercări, să deslueşească în aceasta că e cercetat de Dumnezeu. Iar cei desăvîrşiţi să cunoască aceasta din cunoştinţele înalte ale harului».

dăvie, şi neînarmîndu-ne împotriva lui, să adormim în gînduri murdare şi să avem visuri murdare.

76) Există un aşa numit înainte-mergător al duhurilor, care ne ia în primire îndată ce ne deşteptăm din somn şi întinează primul nostru gînd. Dă pîrga zilei tale Domnului, căci ea va fi a celui ce o ia mai înainte.

Un lucrător prea bun al Domnului mi-a spus un cuvînt vrednic de ascultat: «Cunosc drumul întreg al zilei mele, de dimineaţă».

77) Multe sînt căile evlaviei şi multe ale pierzaniei, pentru că de multe ori cineva, împotrivindu-se unui lucru, ajută la împlinirea altuia. Dar scopul amînduror a este bineplăcut Domnului [761].

78) Dracii ne războiesc în încercările ce ni se întîmplă, îndemnîndu-ne, fie să spunem, fie să facem ceva necuvenit. Iar cînd nu pot, stînd liniştiţi, ne îndeamnă să aducem o mulţumire plină de mîndrie lui Dumnezeu.

79) Cei ce cugetă cele de sus, desprinzîndu-se, urcă puţin în sus, iar cei ce cugetă cele de jos, pornesc iarăşi în jos. Cei ce se desprind nu mai au nimic la mijloc [762]. Adică nu mai au lumea între ei ca în viaţa de aici [763].

80) Una singură dintre făpturi a primit existenţa în alta şi nu în sine. Şi e minune cum poate să stea în afară de cea în care şi-a primit existenţa [764].

761. Calea evlaviei poate fi felurită, pentru că unul se opune unui păcat, iar altul lucrează pentru împlinirea unei fapte bune.

762. «*Despărţire numeşte aci moartea.* Deci, unii, cugetînd la cele cereşti, cînd se despart de trup urcă cu sufletul la cer. Iar cei ce cugetă cele ale patimilor, după moarte coboară la iad. Iar la mijloc, adică din lumea aceasta, după despărţirea lor, nu mai e nimic». Sufletele plecate de aici nu mai au lumea ca mediu de comunicare între ele, datorită trupurilor.

763. Lumea a devenit cu totul transparentă, personalizată.

764. «Socotesc că vorbeşte despre suflet, care nici n-a preexistat trupului, nici nu vine la existenţă după trup. Ci se creează şi el odată

81) Maicile nasc pe fiicele evlavioase. Iar pe maici, Domnul. Dar nu e neînţelept a vedea regula de mai sus şi în cele contrare [765].

82) Moise, sau mai bine zis Dumnezeu, porunceşte ca cel fricos să nu iasă la război. Ca nu cumva rătăcirea din urmă a sufletului să fie mai mare decît cea dintîi cădere a trupului, şi pe drept cuvînt [766].

ACELAŞI CUVÎNT

PARTEA A II-A

Despre dreapta socoteală bine deosebitoare

1) «Precum doreşte cerbul însetat apa» (Ps. 41, 1), aşa doreşte călugărul cunoaşterea voii celei bune a lui Dumnezeu. Şi nu numai cunoaşterea aceasta, ci şi

cu trupul. De aceea, e ucigaş şi cel ce omoară embrionul. Pentru că el e însufleţit de la zămislire. Tot aşa de mult lucrează sufletul atunci, ca şi trupul. Pe măsura creşterii trupului, îşi arată şi sufletul lucrările lui. Deci e o minune, zice, cum sufletul care îşi ia existenţa în trup, poate subzista gol după despărţire. Dar aceasta e dogma lui Dumnezeu ... Sufletul aşteaptă şi există negreşit pînă la cealaltă legare a lui, în Dumnezeu, cu trupul său».

765. «*Maici* numeşte virtuţile generale, care nasc pe fiicele lor. Iar ele se nasc din dragostea de Dumnezeu, din credinţă şi nădejde, care sînt din Dumnezeu. Dar tot aşa e cu cele contrare. Patimile mai generale nasc pe cele mai parţiale. Şi precum pe acelea le naşte Domnul, aşa pe acestea le sădeşte în noi diavolul».

766. «*Fricos* numeşte pe cel ce-şi iubeşte sufletul său şi se teme de osteneli. Pe acesta îl sfătuieşte să nu se facă monah, ca nu cumva după ce a făgăduit să vieţuiască cu totul duhovniceşte, îngrijindu-se numai de virtuţile sufletului, să se îngrijească de dulcile patimi ale trupului, cărora slujea mai înainte; căci neînstrăinîndu-se de ele, va rătăci şi mai mult şi va cădea în deznădejde, avînd să suporte o sfărîmare mai grea, ca unul ce a căzut de sus, sau din schima călugărească şi să sufere o judecată mai grea, întorcîndu-se la cele dinainte din deznădejde, şi deci să

pe aceea amestecată [767]; ba încă şi cunoştinţa a ceea ce e protivnic aceleia. Despre acestea cuvîntul nostru are, într-adevăr, multe de spus şi anevoie de tîlcuit. La fel doreşte călugărul să cunoască care sînt, dintre lucrurile care ne privesc, cele ce trebuie să se facă mai presus de toate şi fără de nici o amînare, potrivit celui ce a spus: «Vai celui ce amînă zi după zi şi timp după timp» (Inţ. Sir. 9, 8); de asemenea, care lucruri trebuie făcute cu blîndeţe şi cu chibzuială, cum îndeamnă cel ce a zis: «Cu povăţuire se face războiul» (Pilde 24, 6); şi iarăşi: «Toate cu bună-cuviinţă şi după rînduială» (I Cor. 14, 40).

Căci nu e dat oricui să cunoască repede şi uşor asemenea lucruri greu de deosebit. De aceea şi purtătorul-de-Dumnezeu David şi Duhul cel Sfînt care grăia în el, ni se arată rugîndu-se de multe ori. Căci odată zice: «Învaţă-mă pe mine să fac voia Ta, că Tu eşti Dumnezeul meu» (Ps. 142, 10); altădată iarăşi: «Povăţuieşte-mă la adevărul Tău» (Ps. 24, 9); şi iarăşi: «Arată-mi, Doamne, calea pe care voi umbla, că spre Tine am ridicat sufletul meu» (Ps. 142, 8). Şi l-am înălţat de la toată grija vieţii şi de la toată patima.

2) Toţi cîţi voiesc să cunoască voia Domnului sînt datori să o omoare întîi pe a lor [767 bis]. Şi rugîndu-se cu credinţă şi cu simplitate neforţată şi întrebînd sufletele părinţilor sau ale fraţilor întru smerenia inimii şi cu un cuget neîndoielnic, să primească de la ei cele sfătuite de ei, chiar dacă cele ce li se spun ar fi potrivnice scopului lor şi chiar dacă cei întrebaţi n-ar fi foarte duhovniceşti. Căci nu este nedrept Dumnezeu ca să

păcătuiască întru cunoştinţă. «Căci celui ce i s-a dat mult, mult i se va cere» (Lc. 12, 48).

767. «Adică doreşte să ştie ce înseamnă a face un lucru bun în scopul lui».

767 bis. «Ei trebuie să moară plăcerilor şi voilor lor şi să se despartă de acestea».

lase să fie amăgite sufletele care s-au smerit pe ele prin încredere şi nerăutate, de către sfatul şi judecata aproapelui, chiar dacă cei întrebaţi ar fi ca nişte animale necuvîntătoare. Cel ce grăieşte prin ei este nematerial şi nevăzut [768].

De multă smerită-cugetare s-au umplut cei ce se supun, fără să se îndoiască, regulii amintite. Căci dacă şi-a deschis cineva în psaltire gîndul său (Ps. 48, 4), cu cît nu se deosebeşte mai mult mintea înzestrată cu judecată şi sufletul înţelegător de o spusă neînsufleţită ? [769] Dar mulţi necunoscînd încă acest bine desăvîrşit şi uşor [770], ci încercînd să cunoască de la ei şi în ei ceea ce e bine plăcut Domnului, ne-au povestit multe şi felurite judecăţi despre aceasta.

3) Unii dintre cei ce au căutat să cunoască acestea şi-au despărţit gîndul lor de toată împătimirea, de amîndouă aceste porniri ale sufletului, atît de cea care se apucă de ceva, cît şi de cea care se împotriveşte cu cuvîntul, şi şi-au înfăţişat în zilele amintite mintea lor dezbrăcată de voia lor într-o cerere fierbinte Domnului şi aşa au cunoscut voia Lui : fie pentru că Mintea înţelegătoare a vorbit în chip înţelegător cu mintea noastră, fie pentru că s-a pierdut din suflet cu desăvîrşire acel gînd unic al lor.

Alţii au înţeles din greutatea şi împiedecarea ce a urmat hotărîrii de a face ceva, că acestea sînt dumnezeieşti, potrivit celui ce a spus : «Am voit să vin la voi,

768. Importantă este depăşirea egoismului mîndriei ; socotirea lui Dumnezeu ca fiind altul, nu ca identic cu propriul eu. Dumnezeu ne grăieşte prin altul.

769. Dacă David şi-a încredinţat sufletul unui stih al Psaltirii, cu cît mai mult nu trebuie să ne încredinţăm noi unui suflet de om ? Adică mai mult trebuie să întrebăm un om credincios, decît un text al Scripturii. Aceasta ne păzeşte de o interpretare individualistă, trufaşă, a Scripturii.

770. E un bine desăvîrşit şi uşor să faci ceea ce te sfătuieşte un părinte duhovnicesc, căci prin el dobîndeşti smerenia.

o dată şi de două ori, şi ne-a împiedecat satana» (I Tes. 2, 18). Alţii, dimpotrivă, din neaşteptatul ajutor al lui Dumnezeu în lucrul pornit, au simţit că el e bine primit de Dumnezeu şi au spus: «Fiecăruia care alege binele îi ajută Dumnezeu» (Rom. 8, 28).

4) Cel ce a agonisit pe Dumnezeu, în sine, prin luminare e încredinţat în felul al doilea [771], dar nu îndată, de ajutorul Lui, în cele ce trebuie făcute îndată, cît şi în cele ce pot aştepta.

5) Îndoiala în hotărîrea ce trebuie luată şi neîncredinţarea (nesiguranţa) stăruind mult timp sînt semnul unui suflet neluminat şi iubitor de slavă. Căci nu e nedrept Dumnezeu, ca să se închidă în faţa celor ce bat cu smerenie. Domnul caută în toate scopul, atît în cele ce trebuie făcute fără întîrziere, cît şi în cele ce trebuie amînate. De aceea toate cele curate de împătimire şi de orice întinare, făcute în primul rînd pentru Domnul şi nu pentru altceva, chiar dacă nu sînt negreşit bune, ni se vor socoti ca bune. Căci căutarea celor mai presus de noi nu ajunge la un sfîrşit neprimejdios [772].

6) Negrăită este judecata lui Dumnezeu cu privire la noi. Căci de multe ori voieşte să ascundă, din iconomie, voia Lui dinspre noi, ştiind că chiar de o vom cunoaşte, nu vom asculta de El şi deci vom primi mai mute răni.

7) Inima dreaptă s-a izbăvit de felurimea lucrurilor [773], plutind fără primejdii în corabia nerăutăţii.

771. *În felul al doilea*, adică prin simţirea ajutorului lui Dumnezeu.

772. Cînd căutăm să înfăptuim cele mai presus de noi, chiar dacă o facem pentru Dumnezeu, putem greşi. Totuşi Dumnezeu nu ne osîndeşte pentru greşeală, odată ce scopul lucrării a fost slujirea Lui.

773. «Felurimea lucrurilor» constă în tot felul de gînduri ascunse, viclene, născute din încrederea minţii în deşteptăciunea ei. De aceea e bine să pluteşti în corabia simplităţii neprimejduite de valurile gîndurilor de tot felul.

8) Sînt suflete bărbăteşti ce se apucă, aprinse de dragostea lui Dumnezeu şi întru smerenia inimii, de lucrări mai presus de ele; şi sînt inimi mîndre care fac acelaşi lucru. Căci de multe ori scopul vrăjmaşilor noştri este să ne îndemne la cele mai presus de putere, ca, descurajîndu-ne în ele, să ne lepădăm şi de cele după putere şi să prilejuim rîsul cel mai mare vrăjmaşilor noştri.

9) Am văzut suflete şi trupuri slabe din pricina mulţimii de păcate, pornind la nevoinţe peste puterile lor şi neputîndu-le săvîrşi. Şi am spus că pocăinţa lor va fi preţuită de Dumnezeu după mărimea smereniei şi nu a ostenelilor.

10) Se întîmplă uneori că pricina celor mai mari rele este locul de vieţuire; dar alteori, este şi petrecerea cu alţii [774]. Dar îşi ajunge de multe ori şi sufletul stricat spre pierzania lui. Cel ce s-a despărţit de cele două dintîi, s-a izbăvit poate şi de a treia. Dar cel ce păstrează starea a treia, se dovedeşte necercat în tot locul. Căci nici un loc nu e mai la adăpost ca cerul [775].

11) De cei ce se luptă cu noi îndeobşte, necredincioşi sau rău credincioşi, «după întîia şi a doua mustrare, să ne ferim» (Tit 3, 10). Dar celor ce voiesc să înveţe de la noi adevărul, să nu obosim în veac să le facem bine. Însă să ne folosim de amîndouă chipurile de lucrare şi pentru întărirea inimilor noastre.

12) E foarte lipsit de judecată cel care, auzind despre virtuţi mai presus de fire în sfinţi, deznădăjduieşte de sine însuşi. Căci mai degrabă te va învăţa pe tine una din acestea două: sau îţi va stîrni rîvna prin

774. «Observă că amintind de creştere, învinovăţeşte şi societatea, ca pricină a păcatului. Deci să nu se spună că nu vine niciodată vătămare din acestea, fie prin cuvinte, fie din celelalte».

775. Cerul nepătimirii sau al smereniei.

cuvioasa bărbăţie a lor, sau te va întoarce spre multă defăimare de tine şi spre vederea neputinţei tale prin de-trei-ori-cuvioasa smerenie.

13) Sînt draci necuraţi, foarte vicleni printre cei vicleni, care ne sfătuiesc nu numai pe noi să săvîrşim păcatul, ci voiesc să facem părtaşi şi pe alţii la săvîrşirea răului, ca să ne pricinuiască o mai cumplită osîndire. Am văzut pe unul învăţînd de la altul deprinderea cea rea. Şi cel ce învăţa pe celălalt, venind la simţirea de sine, a început să se pocăiască şi s-a oprit de la rău; dar pocăinţa lui şi-a pierdut tăria şi rodul din pricina ucenicului.

14) Multă cu adevărat, multă şi greu de cuprins este răutatea duhurilor şi puţinora le este văzută. Ba socotesc că nici acestora puţini nu le e întreagă văzută: căci, cum, de multe ori, desfătîndu-ne de mîncare şi săturîndu-ne, priveghem întru trezvie, iar postind şi asuprindu-ne trupul, sîntem doborîţi în chip jalnic de somn? Cum, liniştindu-ne de unul singur, ne înăsprim, şi vieţuind împreună cu alţii, sîntem străpunşi la inimă şi ne mîniem? Cum, omorîndu-ne cu foamea, sîntem ispitiţi în somn, şi ghiftuindu-ne, rămînem neispitiţi? Cum, în înfrînare ne facem întunecaţi şi nestrăpunşi la inimă, iar în băuturi de vin, veseli cu sufletul şi uşori de străpuns la inimă?[776] Cel ce poate, să lumineze în acestea în Domnul pe cei neluminaţi. Căci noi sîntem neluminaţi în aceasta. Spunem doar că nu totdeauna prefacerea noastră vine de la draci, ci vine, (cum, nu ştiu), din amestecarea sucu-

776. Din Teodor al Edesei: «Vinul, cum s-a scris, veseleşte inima omului» (Ps. 103, 15). Dar tu, odată ce ai făgăduit să plîngi pururea, ocoleşte această veselie, şi te vei veseli cu darurile (harismele) duhovniceşti. Căci, veselindu-te de vin, te vei amesteca cu multe gînduri urîte şi vei ajunge în multe supărări».

rilor ce mi s-a dat mie şi din grosimea întinată şi lacomă care mă îmbracă.

Pentru această cădere greu de explicat, în cele spuse, să rugăm cu sinceritate şi cu smerenie pe Domnul să ne ierte ; dacă după rugăciunea noastră şi după timpul ei, vom afla că ceea ce ni s-a întîmplat se lucrează în noi la fel, să cunoaştem negreşit, că nu e de la draci, ci din fire. Dar de multe ori şi iconomia dumnezeiască voieşte să ne ajute prin cele potrivnice, înfrînînd prin toate închipuirea de sine a noastră. E rău să iscodim adîncul judecăţilor lui Dumnezeu. Iscoditorii călătoresc în corabia închipuirii de sine[777]. Dar să se mai citească unele despre neputinţa celor mulţi.

15) A întrebat un oarecare pe cineva din cei ce pot să vadă : «Pentru ce Dumnezeu cunoscînd de mai înainte căderile unora, i-a împodobit pe aceştia cu daruri (harisme) şi cu semne (minuni)» ? Iar acela răspunse : «Ca pe ceilalţi oameni duhovniceşti să-i facă de neclintit, apoi ca să arate libertatea omului ; şi ca pe cei căzuţi să-i facă fără răspuns de apărare la Judecată».

16) Legea, ca nedesăvîrşită, zice : «Ia aminte la tine însuţi» (Deut. 4, 9). Iar Domnul, ca mai presus de desăvîrşire, a poruncit să îndreptăm şi pe fratele nostru zicînd : «De-ţi va greşi fratele tău» şi cele următoare (Mt. 18, 15). Dacă mustrarea ta, mai bine zis, aducerea aminte îndreptată spre el, e curată şi smerită, să nu ocoleşti să împlineşti porunca Domnului. Dacă nu ai ajuns la această stare, împlineşte încă slujirea legii[778].

777. Într-o umbră de corabie, într-o umbră a călătoriei, în irealitate.

778. «Sfîntul socoteşte aci, cred, că slujirea legii constă în a lua aminte cineva la sine însuşi, adică a căuta de ale sale. Iar slujirea Domnului constă în a privi şi la ale aproapelui şi a-l îndrepta». *Alta :* «Legea e umbra Evangheliei, iar Evanghelia e chipul celor viitoare. Legea opreşte faptele cele rele, iar Evanghelia îndeamnă la faptele cele bune».

Evanghelia lui Hristos e legea iubirii aproapelui, e legea depăşirii grijii de sine. Ea nu cere numai să nu se facă rău celorlalţi, ci să li se

17) Nu te mira văzînd şi pe cei iubiţi de tine duşmănindu-te pentru mustrări, căci cei mai uşurateci se fac unelte ale dracilor, mai ales împotriva celor ce le sînt acestora (dracilor) duşmani [779].

18) Îmi vine a mă minuna foarte mult mai ales de un lucru ce se petrece în noi : cum, avînd în virtuţi, de ajutor, pe Dumnezeu Cel Atotputernic şi pe îngeri şi pe sfinţi, iar în cele potrivnice numai pe dracul cel viclean singur, ne încovoiem mai uşor şi mai repede spre patimi ? Despre aceasta nu voiesc să vorbesc cu de-amănuntul. Căci nici nu pot.

19) Dacă cele ce se petrec, se petrec aşa, pentru că aşa au fost făcute prin fire, cum sînt eu chipul lui

---

facă bine. Ea a pătruns la ultima cunoaştere a omului, arătîndu-ne că el nu se poate mîntui decît punîndu-şi viaţa sa pentru mîntuirea aproapelui. Legea Evangheliei tălmăceşte legea cea mai adîncă a însăşi fiinţei omeneşti, tîlcuind ceea ce omul însuşi experiază ca aspiraţia cea mai adîncă a lui şi ca singura care îl face fericit. Ea corespunde unei etape mai avansate a omenescului. Fericirea veşnică nu e decît prelungirea eternă a acestei fericiri reale la care poate ajunge omul încă de aici. Nu în noi e fericirea, ci în alţii şi, în ultimă analiză, în Cel ce i-a făcut şi-i susţine pe toţi, ca să se scufunde, unificîndu-se fără confundare, unii în alţii. Dar aproapele nu poate fi mîntuit de noi fără voinţa lui. De aceea trebuie trezit la conştiinţa păcătoşeniei lui cînd greşeşte. Noi îl ajutăm trezindu-l la responsabilitatea lui personală. Dar trebuie să o facem cu iubire, necoborîndu-l iarăşi la starea de obiect şi necultivînd iarăşi închiderea noastră în noi prin mîndria unei mustrări aspre şi disprejuitoare. Fericirea comuniunii veşnice va fi o comuniune între persoane ce se iubesc şi se respectă ca egale. Ne scufundăm unii în alţii, ca persoane în persoane, fără să ne contopim.

779. «E vorba de cei ce lucrează binele, care prin aceasta se fac duşmani ai dracilor». Duhurilor răului fac totul ca să ţină învrăjbiţi pe oameni prin toate mijloacele. «Dracii ne ispitesc fie prin ei înşişi, fie înarmînd pe cei ce nu se tem de Domnul împotriva noastră. Prin ei înşişi o fac cînd sîntem singuri, despărţiţi de oameni, ca pe Domnul în pustie ; prin oameni, cînd vieţuim împreună cu ei, ca şi pe Domnul, prin farisei. Dar noi, privind la Cel ce ne e pildă, să-i alungăm din amîndouă părţile. Ai grijă de tine, nu de altul. Căci nu poţi face ultima lucrare decît cu iubirea pe care trebuie să o cîştigi».

Dumnezeu şi cum am fost amestecat cu lutul ? Cum zice marele Grigorie : «Dacă ceva din cele create s-a făcut altfel de cum a fost făcut, el doreşte numaidecît cu nesaţiu, rudenia sa».

20) Trebuie să se folosească cineva de tot meşteşugul, ca să înscăuneze lutul, ca să zic aşa, înălţîndu-l pe tronul lui Dumnezeu [780]. Deci nimenea să nu se scuze cu vreun motiv, în privinţa urcării. Căci calea şi uşa s-au deschis [781].

21) Auzirea biruinţelor părinţilor duhovniceşti trezeşte la rîvnă mintea şi sufletul, iar auzirea învăţăturii lor, povăţuieşte pe cei următori, spre urmarea pildei lor.

22) Dreapta socoteală este făclie în întuneric, întoarcerea celor rătăciţi, luminarea celor cu vederea

780. Se redă aci şi nedumerirea şi răspunsul. Omul lucrează oarecum potrivit firii sale, cînd se îngrijeşte de cele ale trupului. Dar întrucît s-a înstrăinat în parte, prin păcat, de firea sa, sau de Dumnezeu, rudenia sa, el tinde cu nesaţiu spre Dumnezeu, neputînd dobîndi fericirea prin coplesirea sa de grijile exclusive ale trupului. Numai aşa el poate ridica chiar trupul pe tronul lui Dumnezeu, scop pentru care Dumnezeu a unit sufletul omului cu trupul. Aceasta e adevărata aspiraţie a omului, deci firea lui. Propriu zis, pe tronul dumnezeiesc a fost înscăunat trupul Domnului. Dar noi sîntem împreună moştenitori cu El. Noi devenim părtaşi la această cinste supremă, căci ne însuşim prin trup puterea stăpînitoare a lui Dumnezeu. Omul aspiră să ajungă la cel mai înalt vîrf posibil. Dumnezeu i-a sădit această aspiraţie. Ea nu e greşită. Dar nu o poate înfăptui decît prin Dumnezeu şi în unire cu El.

781. *«Căi* numeşte Scriptura virtuţile. Iar cea mai mare dintre toate virtuţile este iubirea. De aceea a zis Apostolul : «Dar vă arăt vouă o cale prin covîrşire» (I Cor. 6, 51). Căci ea ne convinge să dispreţuim lucrurile materiale şi să nu punem nimic din cele vremelnice, mai presus de cele veşnice». Pe de altă parte Iisus e calea. Căci din El izvoreşte iubirea şi ea ni se face proprie şi nouă. Prin iubirea faţă de Tatăl şi faţă de oameni S-a suit El, ca om, pe tronul dumnezeiesc şi prin aceeaşi iubire izvorîtoare din El, pe care o primim unindu-ne cu El, urcăm şi noi pe acel tron. Iubirea va avea domnia supremă în vecii vecilor.

scurtă (miopi). Cel ce deosebește (cele bune de cele rele) află sănătatea și depărtează boala.

23) Toți cei ce se minunează de lucrurile mici obișnuiesc să sufere aceasta în două feluri, fie datorită celei mai din urmă neștiințe, fie pentru a mări și înălța faptele aproapelui, în scopul smeritei cugetări.

24) Să ne nevoim nu numai a ne lupta cu dracii, pentru a ne apăra, ci și a-i război pentru a-i birui. Cel dintîi, cînd lovește, cînd e lovit; cel de al doilea, totdeauna gonește pe vrăjmași.

25) Cel ce a biruit patimile rănește pe draci. Uneori prefăcîndu-se că e stăpînit de patimi, înșeală prin aceasta pe vrăjmașii lui și rămîne nerăzboit de ei. Careva dintre frați a fost necinstit și neclătindu-ne nicidecum cu inima, se ruga cu mintea. Dar pe urmă a început să se tînguiască foarte tare de necinstiri, ascunzîndu-și nepătimirea. Un altul dintre frați, nedorind nicidecum șederea în frunte, se prefăcea că suferă că nu o are. Dar ce voi spune de neprihănirea aceluia, care, intrînd într-o casă a desfrîului, chipurile pentru a păcătui, a atras pe o desfrînată la nevoință ?[782] Iar cineva i-a adus unuia dintre cei ce se linișteau un strugure foarte de dimineață. Și acesta după plecarea celui ce i l-a adus, l-a mîncat într-o pornire repezită și fără poftă, arătîndu-se pe sine dracilor ca stăpînit de lăcomia pîntecelui. Altul, iarăși, pierzînd niște ramuri verzi, se văita toată ziua. Dar unii ca aceștia au nevoie de multă trezvie, ca nu cumva, încercînd să rîdă de draci, să se facă ei înșiși de rîsul acelora. Aceștia sînt cu adevărat aceia despre care Apostolul a zis: «ca amăgitori și iubitori de adevăr» (II Cor. 6, 8).

782. Ava Serapion zice: «Se întîmplă că unul lucrează în cele de-a stinga viața întru înțelepciunea lui Dumnezeu; și se întîmplă că altul lucrează păcatul sub masca celor dumnezeiești».

26) De vrea cineva să înfăţişeze Domnului un trup neprihănit şi să-I arate Lui o inimă curată, să ţină tare nemînierea şi înfrînarea. Căci fără acestea toată osteneala noastră este fără folos.

27) Aşa cum luminile din ochii oamenilor sînt deosebite, la fel multe şi deosebite sînt umbririle soarelui înţelegător ce se ivesc în suflet. Alta este cea care lucrează prin lacrimile trupeşti, şi alta, cea care lucrează prin cele sufleteşti; alta, cea care se arată prin ochii trupului şi alta, cea care se arată prin cei înţelegători. Alta e cea din auzirea cuvîntului şi alta e veselia mişcată în chip deosebit în suflet. Alta e cea din liniştire şi alta cea din ascultare. Pe lîngă toate acestea, alta este cea care, într-un chip cu totul deosebit, înfăţişează lui Hristos mintea, prin răpire, în chip negrăit şi de netîlcuit, în lumina înţelegătoare [783].

28) Sînt virtuţi şi sînt maici ale virtuţilor. Deci cel cuminte se va nevoi mai mult pentru cîştigarea maicilor. Învăţătorul maicilor e Dumnezeu Însuşi printr-o lucrare deosebită. Iar ai fiicelor, sînt foarte mulţi [784].

783. Ed. 1970: «Maici ale virtuţilor sînt: credinţa, nădejdea, dragostea, chibzuinţa, bărbăţia, cumpătarea, dreptatea, dreapta socoteală, smerenia; şi altele, mai mici: postul, înfrînarea, privegherea, neagonisirea, rugăciunea, liniştirea, tăcerea şi altele».

784. A lui Teodor al Edesei: «Întreit este orice suflet cuvîntător. Virtutea aflătoare în partea raţională a sufletului au numit-o chibzuinţă, înţelegere şi înţelepciune; pe cea aflătoare în iuţime (mînie), bărbăţie şi răbdare; iar pe cea din partea poftitoare, iubire, neprihănire şi înfrînare. Iar dreptatea s-a semănat în toate făcîndu-le să lucreze în armonie. Prin chibzuinţă, luptă împotriva puterilor opuse, apărînd virtuţile; prin neprihănire, priveşte lucrurile fără patimă; prin iubire, convinge sufletul să iubească pe oameni ca pe sine însuşi; prin înfrînare, taie orice plăcere; iar prin bărbăţie şi răbdare înarmează sufletul împotriva vrăjmaşilor nevăzuţi» (Veniamin Costache). *Alta:* «Cele trei părţi ale sufletului sînt cugetarea, iuţimea şi pofta. Cînd în iuţime se află dragostea de oameni, în poftă — curăţia şi neprihănirea, cugetarea este luminată. Căci cugetarea este sănătoasă şi înţeleaptă şi luminată cînd a supus patimile şi priveşte duhovniceşte raţiunile făpturilor lui Dumnezeu şi le pune în legătură cu Sfînta

29) Să luăm aminte, ca nu cumva să împlinim puţinătatea hranei cu mulţimea somnului. Căci acesta este un lucru al celor fără minte, ca şi cel dimpotrivă. Am văzut lucrători care, într-o oarecare împrejurare, au făcut puţin pogorământ pîntecelui, dar repede au chinuit bărbăteşte pe ticălos cu starea de toată noaptea în picioare, şi l-au învăţat să se smerească după aceea de săturare, cu bucurie.

30) Dracul iubirii de arginţi războieşte de multe ori cu tărie pe cei neagonisitori. Iar cînd nu izbuteşte, îi înfăţişează pe săraci ca pricină [785], şi aşa înduplecă iarăşi pe cei neiubitori de cele materiale să se facă iubitori ale acestora.

31) Cînd ne supărăm, să nu încetăm să ne aducem aminte de porunca Domnului către Petru, să iertăm de şaptezeci de ori cîte şapte (Mt. 18, 22). Căci ceea ce a poruncit altuia a făcut şi El, cu mult mai mult. Iar mîndrindu-ne, să ne aducem iarăşi aminte de cel ce a zis : «Cel ce va împlini toată legea duhovnicească, dar va greşi printr-o singură» patimă, adică prin mîndrie, «s-a făcut vinovat de toate» (Iac. 2, 10).

Treime. Şi iuţimea se mişcă după fire cînd iubeşte pe toţi oamenii şi nu are faţă de nici unul vre-o scîrbă sau vre-o ţinere de minte a răului. Iar pofta, cînd prin înfrînare şi prin smerita cugetare şi prin neagonisire omoară patimile, adică dulceaţa şi dezmierdarea trupului şi pofta banilor şi a slavei trecătoare şi se îndreaptă spre dragostea cea dumnezeiască şi nemuritoare. Căci pofta se porneşte spre trei lucruri : ori spre dulceaţa trupului, ori spre slava deşartă, ori spre amăgirea banilor. Şi pentru această poftire fără socoteală, defaimă pe Dumnezeu, uită purtarea frumoasă dată ei prin fire şi se sălbăticeşte spre aproapele şi întunecă cugetarea şi nu o lasă să caute în sus spre adevăr. Dar cine cîştigă cugetarea înaltă cîştigă împărăţia cerurilor». Cele trei părţi ale sufletului se înrîuresc una pe alta. Iubirea urcă din poftă în cugetare, cu elanul pe care îl dă iuţimea, iar cugetarea se înalţă, nu numai prin înţelegere, ci şi prin iubire, la Sfînta Treime, hrănindu-se din ea cu iubirea nesfîrşită, deci nemuritoare şi mereu plină de elan.

785. Dau grija de săraci ca motiv de agonisire de bunuri.

32) Duhurile rele şi pizmaşe hotărăsc cîteodată să se depărteze de bunăvoie de la sfinţi, ca nu cumva să pricinuiască cununi celor războiţi pentru că au rămas nebiruiţi în războaiele duse împotriva lor.

33) «Fericiţi făcătorii de pace» (Mt. 5, 9). Nimeni nu va spune altfel [786]. Dar eu am văzut şi pe făcătorii de vrajbă fericiţi. De pildă, doi inşi au intrat unul cu altul într-o legătură de curvie; iar unul dintre cei cunoscători, bărbat prea cercat, s-a făcut slujitorul urii fiecăruia din ei faţă de celălalt, bîrfind pe acesta faţă de celălalt, ca pe unul ce l-a defăimat pe el. La fel a bîrfit pe celălalt faţă de acesta. Şi astfel prea înţeleptul bărbat a izbutit să depărteze răutatea dracilor printr-o uneltire omenească şi să pricinuiască o ură care a desfăcut legătura curviei.

34) Se întîmplă ca cineva, pentru o poruncă, să calce o altă poruncă. Am văzut tineri trăind într-o prietenie plăcută lui Dumnezeu, dar din pricina vătămării şi conştiinţei altora, înştiinţîndu-se unul pe altul, s-au depărtat unul pe altul [787].

35) Pe cît de protivnică este căsătoria faţă de ieşirea din lume, pe atît de protivnică este mîndria faţă

786. Scolie din Grigorie de Nyssa (precizarea aceasta numai la Veniamin Costache): «Făcător de pace este cel ce transmite altuia pacea. Dar nu ar putea procura altuia ceea ce nu are el însuşi. Deci făcător de pace este propriu zis cel ce a potolit în sine vrajba trupului şi a duhului şi a prefăcut războiul lăuntric al trupului într-o paşnică armonie. Atunci trupul nu mai poftеşte împotriva duhului, ci harul Duhului stăpîneşte asupra patimilor trupeşti. Atunci nu mai e lucrătoare legea trupului, care se osteşte împotriva legii minţii, ci, supunîndu-se împărăţiei mai înalte, se face slujitoare a poruncilor dumnezeieşti. Atunci peretele din mijloc al păcatului înlăturîndu-se, cei doi s-au făcut unul, concrescînd prin îmbinarea lor pe o treaptă mai înaltă».

787. «De vieţuieşti cu fraţi şi de se va afla între ei unul faţă de care ai dragoste pentru Dumnezeu, să nu îndrăzneşti să o arăţi cînd văd ceilalţi, ca nu cumva să se afle între ei unul slab şi să moară de necaz şi tu să porţi păcatul lui, că i-ai dat prilej să păcătuiască».

de deznădejde. Dar din pricina neorînduielii dracilor, se pot vedea amîndouă împreună.

36) Sînt unii dintre dracii necuraţi, care ne insuflă la începutul călugăriei noastre o tîlcuire a dumnezeieştilor Scripturi. Aceasta le place să o facă mai ales în inimile iubitorilor de slavă deşartă şi cu deosebire în ale celor ce s-au îndeletnicit cu filozofia din afară, ca amăgindu-i pe încetul, să-i ducă la eresuri şi hule. Vom cunoaşte teologia, mai bine zis teomachia dracilor, din turburarea şi bucuria nerușinată ce se revarsă în suflet în vremea tîlcuirii Scripturilor.

37) Unele dintre cele ce se petrec, au prin rînduială un început şi un sfîrşit, de la Făcătorul. Dar virtutea are marginea nemărginită. «Am văzut marginea a tot sfîrşitul, zice psalmistul; dar lată foarte şi fără margini este porunca Ta» (Ps. 118, 96) [788].

38) Dacă unii lucrători buni înaintează, de la puterea făptuirii, la puterea vederii (contemplării) (Ps. 83, 7) [789] şi dacă dragostea nu ajunge niciodată la sfîrşit, dacă Domnul va păzi intrarea fricii tale (de El) şi ieşirea iubirii tale (Ps. 120, 8) [790], atunci marginea acesteia este cu adevărat fără margini. Înaintînd în ea, niciodată nu ajungem la sfîrşit, nici în veacul acesta, nici în cel viitor, adăogînd lumină la lumină [791].

---

788. Porunca este fără margini, pentru că împlinirea ei poate merge totdeauna mai departe, întrucît desăvîrşirea obţinută de om prin împlinirea ei nu are nici ea margini.

789. Sînt cele două etape principale ale urcuşului duhovnicesc care sfîrşesc în unirea cu Dumnezeu, ca etapă unică şi veşnică.

790. Prin frica de Dumnezeu intrăm pe drumul spre El, străbătut prin lucrarea poruncilor; şi prin iubire ieşim de pe acest drum la unirea cu Dumnezeu. Amîndouă sînt păzite şi ajutate de Dumnezeu. Despre înaintarea de la frică la dragoste prin porunci a se vedea la Diadoh al Foticeii, cap. 16 şi 17; Filoc. rom. I, p. 340—341.

791. De iubire niciodată nu ne săturăm. Ea ne dă mereu o nouă bucurie. Ea e nesfîrşită şi nesfîrşit nouă în manifestările ei. Faptul că există iubire e o dovadă că există o veşnicie, o infinitate veşnic nouă. Iar faptul

Deşi ceea ce se va spune pare multora ciudat, totuşi se va spune : după dovada adusă de noi mai înainte, o, fericite, eu nu aş spune nici de fiinţele neînţelegătoare că nu înaintează. Ci spun cu tărie că şi ele adaogă pururea slavă la slavă şi cunoştinţă la cunoştinţă.

39) Să nu te miri dacă dracii ne insuflă de multe ori înţelesuri bune şi se împotrivesc acestora în chip înţelegător. Scopul vrăjmaşilor este să ne convingă prin aceasta că cunosc gîndurile din inima noastră.

40) Nu voiesc să fii judecător amarnic al celor ce învaţă cu măreţie cuvîntul, văzîndu-i mai cu lenevie în făptuire. Căci de multe ori folosul cuvîntului împlineşte lipsa lucrării. Nu avem toţi la fel toate. În unii cuvîntul întrece lucrarea. În alţii, iarăşi, a doua întrece pe primul [792].

41) Dumnezeu nici n-a făcut, nici n-a zidit răul. Deci s-au amăgit unii spunînd că unele din patimi sînt fireşti în suflet [793], neştiind că noi am schimbat însuşirile susţinătoare ale firii, în patimi. De pildă : sămînţa se află în noi prin fire pentru naşterea de copii, dar noi am schimbat-o spre curvie ; mînia împotriva şarpelui este în noi prin fire, dar noi ne folosim de ea împotriva aproapelui ; prin fire e în noi rîvna pentru

că iubirea nu este decît între persoane, arată că persoanele sînt pentru veşnicie şi că există o comunitate interpersonală supremă de iubire din veşnicie în veşnicie. Iar în iubire este adevărata cunoştinţă.

Scolie din Diadoh al Foticeii : «Lumina cunoştinţei adevărate stă în a deosebi fără greşeală binele de rău. Căci atunci calea dreptăţii, conducînd mintea spre Dumnezeul dreptăţii, o introduce în iluminarea nesfîrşită a cunoştinţei, ca pe una ce caută de acum înainte iubirea cu îndrăzneală» (Cap. 6 ; Filoc. rom. I, p. 336).

792. Deşi uneori Scărarul se arată foarte aspru în cererile lui, alteori manifestă înţelegere şi pentru cei ce dau mai puţin. Gîndirea lui e în general largă, complexă şi echilibrată.

793. Scolie din sfîntul Isaac : «Dacă patimile ar fi în chip natural în suflet, pentru ce acesta s-ar vătăma de către ele ? Cele potrivite firii nu vatămă firea».

virtuți, dar noi rîvnim cele rele; prin fire se află în suflet poftirea slavei, dar a celei de sus; prin fire avem înclinare de a ne mîndri, dar împotriva dracilor; la fel, bucuria: dar pentru Domnul și pentru faptele bune în slujba aproapelui. Am primit și ținerea de minte a răului, dar împotriva dușmanilor sufletului. Am primit pofta de hrană, dar nu de neînfrînare.

42) Sufletul netrîndav ridică împotriva lui pe draci, dar înmulțindu-se războaiele, se înmulțesc cununile. Cel scăpat nerănit, nu se încununează numaidecît. Dar cel care nu obosește de pe urma căderilor ce i se întîmplă va fi slăvit de îngeri ca un luptător.

43) Făcînd Cineva trei nopți în pămînt, a înviat pentru totdeauna. Iar cel ce a biruit trei ceasuri, nu mai moare [794].

44) Dacă, dintr-o iconomie pedagogică, după răsăritul Lui în noi, Soarele Și-a cunoscut primul Lui apus, negreșit a pus întunericul peste locul ascunderii Lui și s-a făcut noapte. În ea vor veni spre noi puii de lei sălbatici, ce se depărtaseră mai înainte și toate fiarele patimilor colțoase răcnind ca să răpească nădejdea din noi (Ps. 103, 22) și cerînd de la Dumnezeu drept mîn-

794. «Hristos, Dumnezeul nostru, petrecînd în pămînt trei zile și trei nopți, a înviat. Iar urmașii lui Hristos care biruiesc păcatul de trei ceasuri nu vor muri. Iar cele trei ceasuri sînt cele trei vîrste: cea a tinereții, cea de la mijloc și cea a bătrîneții, pe care Evangbelia le-a numit și cele trei străji». *Alta:* «De trei lucruri mă tem, a zis oarecare dintre părinți: de ieșirea din viață, de înfățișarea înaintea lui Dumnezeu și de socoteala ce ni se va cere la judecată». *Alta:* «Altul tîlcuiește cele trei ceasuri ca: plăcerea, slava deșartă și iubirea de arginți; altul, ca cele trei asupriri ale dracului; altul, ca trei ceasuri de trîndăvie; iar altul, ca trei ceasuri de frică».

În general, cel ce stă trei ceasuri nebiruit de o ispită cumplită, s-a întărit în așa fel, că nu mai moare răpus de alte ispite.

care patimile noastre, hrănite fie prin gînduri, fie prin făptuire [795].

Dar după aceea ne-a răsărit, din întunecoasa smerenie, iarăşi Soarele şi fiarele s-au adunat iarăşi la ele (Ps. 103, 22) şi în culcuşurile lor, sau vor zăcea în inimile iubitoare de plăcere (Ps. 103, 23) şi nu în noi. Atunci vor zice între ele: «Cît s-a mărit Domnul», pentru a face iarăşi milă cu ei (Ps. 103, 25); iar noi către ele: «Cît s-a mărit Domnul» pentru a face milă cu noi. Făcutu-ne-am ca nişte veseliţi, iar voi ca nişte goniţi (alungaţi).

Iată Domnul şade pe nor uşor, sufletul înălţîndu-se din toată pofta pămîntească [796]; şi va veni în inima egipteană, mai înainte întunecată şi se vor clătina idolii făcuţi de mînă şi amintirile minţii.

45) Dacă Hristos fuge de Irod trupeşte, deşi putea toate, să înveţe cei porniţi să se arunce pe ei în ispite. «Să nu dai, zice, piciorul tău spre clătinare, şi nu va dormita îngerul care te păzeşte» (Ps. 125, 2—3) [797].

46) Trufia se împleteşte cu bărbăţia, ca iedera cu chiparosul. Să fie lucrarea în noi necontenită, ca să nu socotim că am agonisit vreun bine prin simpla cugetare; ci luînd seama la calitatea lui adevărată, să vedem dacă el este în noi şi atunci ne vom cunoaşte pe noi negreşit ca fiind cu lipsuri. Cercetează fără odihnă şi semnele patimilor şi atunci vei afla multe ale lor aflîndu-se în tine. Noi, ca unii ce sîntem în aceste boli, nu putem să le descoperim, fie din pricina neputinţei,

795. «De fapt dracii cer, spre căderea noastră, fie să consume merindea noastră, fie, ca la Iov, să ne rănească. Iar pe măsura negrijirii noastre, sîntem predaţi, prin părăsire, în chip pedagogic».

796. Domnul Se va odihni în sufletul nostru devenit nor uşor, străveziu, pentru Soarele Hristos, ca unul ce a pierdut din el grosimea poftelor.

797. Scolie din Ioan Gură de Aur: «Nu trebuie nici refuzate nevoinţele, nici să sărim spre ele. Căci astfel şi biruinţa noastră va fi mai strălucitoare şi diavolul făcut mai de rîs prin înfrînare. Atraşi în luptă, să o

fie din pricina unei adînci stăpîniri a noastre de către ele, de mai înainte.

47) Dumnezeu judecă intenţia, dar caută cu iubire de oameni şi lucrarea [798]. Mare este cel ce nu are nici o lipsă în cele ce-i stau în putere. Dar mai mare este cel ce se apucă cu smerenie şi de cele mai presus de putere [799]. Dar de multe ori dracii ne împiedică să facem cele mai uşoare şi mai folositoare nouă şi ne îndeamnă să ne apucăm de cele mai obositoare [800].

48) Găsesc că Iosif trebuie fericit pentru respingerea păcatului şi nu pentru dovedirea nepătimirii. Trebuie să ne cercetăm pentru respingerea căror şi cîtor păcate am dobîndit cununa. Căci altceva este a te feri de umbră şi altceva a alerga spre Soarele dreptăţii.

49) Întunerecul este pricina împiedecării, împiedecarea, a căderii, iar căderea, a morţii. Cei ce s-au întunecat din vin, s-au spălat de multe ori cu apă. Iar cei din patimi, s-au spălat cu lacrimi.

50) Altceva e tulburarea, altceva împrăştierea şi altceva orbirea. Pe cea dintîi o vindecă înfrînarea, pe

primim cu bărbăţie. Nechemaţi în ea, să ne liniştim şi să aşteptăm vremea luptelor, ca să arătăm şi necăutarea slavei deşarte şi bărbăţia».

798. «Cei ce au voit cele bune, după puterea lor, se vor împărtăşi de aceeaşi cinste cînd intenţia le-a fost egală, chiar dacă unii au făcut mai mult». Dar omul trebuie să pornească cu smerenie chiar la cele mai presus de puterea pe care şi-a cunoscut-o, căci numai aşa poate înainta tot mai mult.

799. Ed. 1970: «E de ştiut că poruncile s-au dat pentru cele potrivite puterii. Şi a spus că cel ce va face cele ale poruncilor, mare se va chema. Iar pe cel ce din iubire a încercat cele peste puterea lui l-a numit mai mare, făcînd asemănarea între cei care au lucrat cele după puterea lor şi cei ce au lucrat cele mai presus de putere».

800. Scărarul iar face nuanţele conforme realităţii. E bine ca să ne apucăm de cele mai presus de putere. Dar să luăm seama că uneori aceasta este o ispită de la cel rău, ca să avem scuza, dacă nu le-am împlinit. Că aceasta e o ispită rea se vede cînd nu facem cele după puterea noastră, dar ne apucăm de cele mai presus de putere. Întîi să le facem pe acelea şi apoi să ne apucăm de acestea.

a doua liniştirea, iar pe a treia ascultarea şi Dumnezeu cel ce pentru noi ascultător S-a făcut [801].

51) Noi, din două pilde care le curăţesc pe cele de jos, înţelegem în chip potrivit cele două curăţiri ale celor ce cugetă cele de sus. Astfel, numim nălbitoare obştea cea după Domnul care curăţă murdăria şi grosimea sufletului şi urîţenia ei. Iar sihăstria este vopsitoria pentru cei ce au lepădat neînfrînarea, ţinerea de minte a răului şi au trecut de la ea (de la viaţa de obşte) la liniştire.

52) Unii spun că căderea în aceleaşi păcate vine din lipsa pocăinţei potrivite şi a îndreptării pe potriva păcatelor de mai înainte. Dar trebuie văzut dacă tot cel ce n-a căzut în acelaşi fel de păcat s-a pocăit precum se cuvine.

53) Unii cad în aceleaşi păcate, fie pentru că s-au scufundat în adîncul uitării celor de mai înainte [802], fie pentru că socotesc pe Dumnezeu iubitor de oameni, din iubirea lor de plăceri, fie pentru că nu mai au nădejde în mîntuirea lor. Iar dacă unii nu s-ar dispreţui, aş spune că şi pentru că nu izbutesc să lege pe vrăjmaşul acesta, care-i stăpîneşte pe ei prin tirania obişnuinţei.

---

801. Hristos avînd duhul ascultării de Tatăl întipărit în omenescul Lui, sălăşluindu-Se în noi, ni-l întipăreşte şi nouă.

802. Acest «adînc al uitării celor mai înainte făcute» poate fi asemănat cu subconştientul de care vorbeşte psihologia modernă. El are totuşi o eficienţă, pentru că dă o obişnuinţă repetării aceloraşi păcate. E ciudat cum uneori amintirea lor îndeamnă la repetarea aceloraşi păcate şi cum alteori uitarea lor mînă la săvîrşirea lor din nou. În amîndouă cazurile lipseşte pocăinţa, care e o amintire continuă a păcatelor, dar o amintire asociată cu durerea pentru faptul de a le fi săvîrşit. Contrar aruncării păcatelor trecute în «subconştient», care echivalează cu o anumită slăbire a conştiinţei de sine, pocăinţa ţine totul în amintire, dar nu într-o amintire plăcută, ci într-una dureroasă, care echivalează cu un acut simţ al responsabilităţii, sau cu o continuă accentuare a conştiinţei de sine în faţa lui Dumnezeu ca persoană supremă.

54) Trebuie de cercetat în ce fel sufletul, fiind netrupesc, nu vede pe cei ce vin la el, deşi sînt de o fiinţă cu el, după fire. Nu cumva pentru înjugarea cu ei, pe care numai Cel ce i-a legat o cunoaşte ? [803]

55) M-a rugat odată careva dintre cunoscători: «Explică-mi mie, celui ce voiesc să învăţ, care din duhuri obişnuiesc să smerească mintea, şi care să o înalţe, pentru păcate ?» Iar neputînd răspunde la întrebare şi asigurîndu-l de neştiinţa mea, prin jurămînt, cel ce voia să înveţe m-a învăţat, spunînd: «Dîndu-ţi pe scurt aluatul deslușirii (deosebirii), te voi lăsa să cercetezi celelalte cu osteneală».

Dracul trupurilor şi al mîniei, al nebuniei pîntecelui, al trîndăviei şi al somnului, nu obişnuieşte să înalţe cornul minţii; dar cel al iubirii de arginţi, al iubirii de stăpînire şi de multă grăire, şi alţii mulţi, obişnuiesc să adaoge rău peste rău. Apropiat de aceştia este şi cel al judecării altora.

56) Dacă cineva se duce la cei din lume, sau îi primeşte şi la despărţirea de ei după o zi sau după un ceas, simte o săgeată de întristare, şi nu mai degrabă o bucurie, ca unul ce se izbăveşte de o piedecă sau de o cursă, acesta s-a supus bătăii de joc sau din partea slavei deşarte, sau din partea curviei.

57) Să cercetăm înainte de toate de unde suflă vîntul, ca nu cumva să ne aflăm întinzînd pînzele împotriva lui.

---

803. Sufletul nu cunoaşte pe dracii care vin la el (sau pe îngeri), poate tocmai pentru legătura oarecum firească ce există între el şi ei, în starea lui morală. Prin aceasta subiectul uman, făcînd voia acelora, se identifică oarecum cu unul sau cu altul din ei. Numai Dumnezeu, Cel ce i-a creat în această legătură cu noi, îi poate cunoaşte. Dar poate prin «cel ce i-a legat» autorul înţelege şi pe omul care, legînd pe duhul cel rău, l-a detaşat prin aceasta oarecum de el, încît poate cunoaşte că, deşi e aproape de el, se află sub stăpînirea lui, sufletul simţind apropierea aceluia prin efortul său de a-l ţine legat.

58) Mîngîie cu dragoste pe bătrînii făptuitori, care şi-au istovit trupurile lor întru nevoinţă, dăruindu-le puţină odihnă. Sileşte să se înfrîneze pe tinerii care şi-au istovit sufletul prin păcate, aducîndu-le aminte de chinuri [804].

59) Este un lucru cu neputinţă, cum am spus şi în alt loc, să ne curăţim îndată de la început, cu totul, de lăcomia pîntecelui şi de slava deşartă. Dar să nu căutăm să luptăm cu slava deşartă prin desfătare (în mîncări). Căci săturarea lăcomiei pîntecelui naşte slava deşartă. Aceasta, în cei începători. Mai degrabă să luptăm împotriva ei prin puţinătate (a mîncării). Şi aşa va veni în cei ce voiesc ceasul, şi acum este, cînd Domnul va supune şi pe aceasta sub picioarele noastre.

60) Nu sînt războiţi de aceleaşi patimi cei ce vin la viaţa călugărească tineri sau îmbătrîniţi. Căci de multe ori suferă de patimi cu totul potrivnice. De aceea fericită e fericita smerenie. Căci ea li se face şi celor tineri şi celor bătrîni pricină neclintită şi puternică de pocăinţă.

61) Nu te tulbura pentru ceea ce urmează să spun. Deşi rar, totuşi sînt suflete curate şi neviclene, izbăvite de păcat, de făţărnicie, de năravul răului, cărora le este nefolositoare vieţuirea împreună cu alţii, putînd ca din liniştirea cu un povăţuitor să urce, ca dintr-un port, la cer, şi care nu au trebuinţă de tulburările vieţii de obşte şi rămîn neispitiţi de ele.

804. «Trupul, slăbit cînd e silit la fapte mai mari decît puterea lui, aduce în suflet întunerec peste întunerec şi pricinuieşte mai degrabă turburare. Iar trupul tare, de-l vei preda odihnei şi nelucrării, pricinuieşte tot păcatul în sufletul ce locuieşte în el; şi chiar dacă doreşte binele, după puţin timp ia de la el chiar şi gîndul binelui pe care-l avea». *Alta:* «Cei ce s-au nevoit peste măsură trebuie mîngîiaţi cu mîncări. Dar tinerii trebuie siliţi la înfrînare prin îndemnuri».

62) Pe cei neînfrînaţi poate că-i va tămădui oamenii; pe cei vicleni, îngerii; iar pe cei mîndri, Dumnezeu.

63) Este şi acesta un chip al iubirii: pe aproapele care vine la noi, să-l lăsăm să lucreze în toate precum voieşte, iar noi să-i arătăm toată bucuria.

64) E de cercetat cum şi pînă unde şi cînd căinţa risipeşte cele bune ca şi pe cele rele [805].

65) Avem nevoie de multă dreaptă socoteală (discernămînt), ca să ştim cînd trebuie să stăm pe loc şi în ce lucruri şi pînă unde să ne luptăm cu prilejurile şi cu mijloacele patimilor şi cînd să ne retragem. Căci e de ales uneori mai bine fuga, din pricina slăbiciunii, ca să nu murim.

66) Trebuie să vedem şi să luăm seama în ce timp şi cum putem să ne deşertăm fierea prin amărăciune; care dintre draci ne înalţă, şi care ne smeresc; care ne înăspresc, şi care ne mîngîie; care ne întunecă, şi care ne luminează; care ne fac trîndavi, şi care, porniţi spre rele; care, trişti, şi care, veseli.

67) Să nu ne mirăm văzîndu-ne în arena nevoinţei, la început, mai pătimaşi decît în viaţa din lume. Căci trebuie să mişcăm întîi pricinile, ca să ne vină apoi sănătatea. Căci fiarele ascunse, mai înainte nu se arătau.

68) Cînd cei ce s-au apropiat de desăvîrşire, prin vreo întîmplare oarecare, sînt biruiţi în vreun lucru mic de draci, aceştia se folosesc de tot meşteşugul ca să răpească această desăvîrşire de la ei în chip însutit.

69) Precum vînturile obişnuiesc să tulbure uneori suprafaţa mării, prin suflarea lor liniştită, alteori

805. «Cînd cineva se căieşte în vederea a ceva mai bun, atunci căinţa nu pricinuieşte risipirea celor bune, ci dobîndirea lor. Căinţa pricinuieşte risipirea celor bune numai atunci cînd se însoţeşte cu săvîrşirea faptelor rele».

adîncul ei, aşa înţelege că se întîmplă şi cu vînturile întunecoase ale răutăţii. Dacă vin peste cei pătimaşi, înviforează însăşi simţirea inimii lor. Dacă vin peste cei ce au înaintat, tulbură numai suprafaţa minţii. De aceea, aceştia simt mai degrabă liniştea lor, inima rămînîndu-le neîntinată [806].

70) Este propriu celor desăvîrşiţi să cunoască pururea care gînd este al conştiinţei, care al lui Dumnezeu şi care al dracilor. Căci dracii nu insuflă de la început toate cele potrivnice. De aceea întrebarea este cu adevărat întunecoasă şi greu de deslușit. Prin doi ochi sensibili se luminează sufletul şi prin darul deosebirii văzute şi înţelegătoare, se luminează ochii inimii.

ACELAŞI CUVINT

PARTEA A III-A

Cuprinsul pe scurt al tuturor celor mai înainte spuse

1) Credinţa neclintită este maica lepădării. Dar e vădit şi lucrul dimpotrivă. Nădejdea neclintită este uşa nepătimirii. Dar e vădit şi lucrul dimpotrivă. Dragostea de Dumnezeu este pricina înstrăinării. Dar e vădit şi lucrul dimpotrivă.

2) Maica supunerii este disprețuirea de sine şi dorinţa sănătăţii [807]. Maica înfrînării e gîndul la moarte şi aducerea aminte statornică de fierea şi de oţetul

806. «Precum vînturile agitînd marea îi fac pe corăbieri de multe ori să se primejduiască, aşa şi duhurile întunecate ale răutăţii, aruncă uneori mintea cîrmace în adîncul pierzaniei». Aci inima e socotită ca însăşi fiinţa în adîncul ei, pe cînd mintea, ca organul gîndirii în schimbare continuă.

807. Dacă supunerea e pricinuită de disprețuirea de sine şi de dorinţa bunătăţii sufleteşti, disprețuirea aceasta e mai degrabă căutarea fiinţei

Stăpînului. Ajutătoarea neprihănirii e liniştirea. Postul e potolirea fierbinţelii. Zdrobirea cugetului e potrivnica gîndurilor urîte.

3) Credinţa şi înstrăinarea sînt moartea iubirii de arginţi. Mila şi dragostea (lui Hristos) au predat trupul (morţii). Rugăciunea stăruitoare e pieirea trîndăviei. Aducerea aminte de judecată e pricinuitoarea rîvnei. Dragostea de necinstire e tămăduirea mîniei.

4) Cîntarea şi compătimirea şi neagonisirea sînt sugrumarea întristării. Neîmpătimirea de cele văzute e vederea celor gîndite [808]. Tăcerea şi liniştea sînt duşmanele slavei deşarte. Iar de te afli la mijloc, primeşte necinstirea.

5) Simţirile întristate tămăduiesc mîndria cea văzută. Dar pe cea nevăzută o tămăduieşte Cel dinainte de veacuri nevăzut. Căprioara ucide toate fiarele văzute; iar pe cele gîndite le ucide smerenia [809]. Ne este cu putinţă ca prin toate cele după fire să cunoaştem în chip vădit cele gîndite (inteligibile).

6) Precum e cu neputinţă şarpelui să se dezbrace de pielea sa cea veche, dacă nu intră printr-o crăpătură strîmtă, la fel şi noi nu putem lepăda vechile patimi ce ne stăpînesc şi vechimea sufletului şi veşmîntul omului cel vechi, de nu vom străbate calea cea strîmtă şi plină de necazuri a postului şi a necinstirii.

---

proprii şi a vieţii adevărate. Atunci nu ea e mai degrabă disprețuirea a ceea ce e vătămător vieţii proprii adevărate.

808. «Semnul că mintea se ocupă cu cele gîndite (inteligibile) e disprețuirea tuturor celor ce mîngîie simţurile». *Alta:* «Viaţa în Dumnezeu e moartea celor supuse simţurilor. Cînd trăieşte inima, mor simţurile». *Alta:* «Învierea simţurilor e moartea inimii. Şi cînd învie acestea este semn că a murit inima pentru Dumnezeu». *Alta:* «Neagonisitorul nu are cele de a căror pierdere s-ar putea întrista».

809. «Căprioara poartă prin fire război cu toţi şerpii».

7) Precum păsările cele grase nu pot zbura spre cer, aşa nici cel ce-şi hrăneşte şi-şi slujeşte trupul său [810].

8) Mocirla uscată nu mai place porcilor şi trupul veştejit nu mai odihneşte pe draci.

9) Precum mulţimea aşchiilor de multe ori înăbuşă şi stinge flacăra, pricinuind mult fum, aşa şi mîhnirea peste măsură face de multe ori sufletul fumegos şi întunecat şi usucă apa lacrimilor.

10) Precum arcaşul orb este neiscusit, aşa şi ucenicul ce se împotriveşte, se pierde [811].

11) După cum oţelul călit poate ascuţi pe cel necălit, aşa fratele rîvnitor mîntuieşte de multe ori pe cel trîndav.

12) Precum ouăle păsărilor, încălzite în cuibar, nasc viaţă, aşa şi gîndurile nearătate se umplu de viaţă şi înaintează la fapte [812].

13) Precum caii se întrec între ei alergînd, aşa obştea se stîrneşte pe ea însăşi.

14) Precum norii ascund soarele, aşa gîndurile rele întunecă mintea şi o pierd.

---

810. «Neplăcut lucru este iubitorilor de trup şi celor lacomi de mîncare să se ocupe cu cele duhovniceşti, ca şi curvarilor să vorbească despre cei feciorelnici. În stomacul plin nu e cunoştinţa tainelor lui Dumnezeu».

811. Scolie de la Varsanufie: «Împotrivirea în cuvînt a pierdut pe mulţi oameni, ca şi pe Datan şi Aviron ce s-au împotrivit lui Moise. Şi acesta e un semn rău. Că dacă cineva nu respectă pe Avva al său, pe cine va respecta? Iar a nu respecta pe cineva, e semnul unui gînd de neîncredere. Şi această neîncredere se naşte din îndemnul diavolului şi cei ce fac aceasta sînt fiii lui şi ce se va întîmpla cu ei? Unii ca aceştia s-au înstrăinat de smerenie. Dar şi David zice: «Mîntuieşte-mă de împotrivirea poporului» (Ps. 30, 21)».

812. Scolie din Fotie: «Gîndurile rele încălzite în sîn produc puroi şi o rană greu de vindecat. Dar descoperite celor ce au cunoştinţă şi înţelepciune în privinţa tămăduirii lor, se împărtăşesc fără greutate de vindecare».

15) Precum cel ce a primit sentința și merge spre pedeapsă nu vorbește despre teatre, așa cel ce plînge cu adevărat nu-și mîngîie pîntecele niciodată.

16) Precum săracii, văzînd vistierii împărătești își cunosc și mai mult sărăcia lor, tot așa și sufletul, citind despre marile virtuți ale părinților își face cugetul său și mai smerit. Precum fierul, chiar fără să vrea pornește spre magnet, atras cu sila în chip negrăit, așa cei îmbibați de gînduri rele de mai înainte, sînt tiranizați de ele.

17) Precum uleiul potolește marea, chiar fără să vrea, așa postul potolește fierbințeala trupului chiar fără să vrea.

18) Precum apa strîmtorată țîșnește spre înălțime, așa de multe ori și sufletul strîmtorat de primejdii urcă spre Dumnezeu prin pocăință și se mîntuiește [813].

19) Precum cel ce poartă aromate, e dat pe față de mireasmă chiar fără să vrea, așa cel ce are Duhul Domnului este cunoscut din cuvintele lui și din smerenie [814].

20) Precum soarele arată aurul scînteind, așa și virtutea îl face arătat pe cel ce o are [815].

---

813. «Întrebare: Ce este pocăința? Răspuns: Inima zdrobită».

814. «Cuvintele se aseamănă cu oglinzile; și precum în acelea se vede chipul formei trupului, așa în cuvîntări se vede chipul caracteristic al sufletului». În cuvinte se redau rațiunile lucrurilor. Dar în cuvintele omului se redă nu numai rațiunea ființei umane generale, ci și rațiunea specifică a persoanei lui. Și întrucît persoana este un subiect viu, care gîndește și simte, în cuvintele persoanei se vede și palpită viața ei în tot ce are ea specific prin naștere sau prin viața ei de pînă în acel timp. Dacă rațiunile rațiunii persoanei converg cu ale celorlalte persoane, e semn că și ea e sănătoasă spiritual și celelalte. Aceasta produce armonia între oameni. Deci rațiunea și rațiunile ei au un caracter interpersonal.

815. Nu numai cuvintele descoperă pe om, ci și virtutea. Căci ea îl arată revenit la rațiunea lui adevărată. Mai bine zis, aceasta îl arată pe om scînteind de lumina la care s-a ridicat, prin virtute, subiectul lui. Căci în virtute se actualizează din ce în ce mai mult frumusețea adevărată a

21) Precum vînturile turbură adîncul (mării), aşa mînia, mai mult ca toate, turbură înţelegerea.

22) Precum ochiul, cele ce nu le vede, ci le ştie numai din auzite, nu pofteşte cu tărie să le guste, aşa şi cei neprihăniţi cu trupul au multă uşurare din aceasta.

23) Precum hoţii, văzînd armele împărăteşti zăcînd în oarecare loc, nu vin acolo nu din întîmplare, aşa şi cel ce şi-a unit rugăciunea cu inima, nu din întîmplare nu e jefuit de tîlharii cei gîndiţi (inteligibili).

24) Precum focul nu naşte zăpada, aşa nici cel ce caută cinstea aici nu se va bucura de cea de acolo.

25) Precum o singură scînteie arde, de multe ori, multă materie, aşa un singur bine poate să şteargă, de multe ori, mulţime de mari păcate.

26) Precum este cu neputinţă a omorî vreo fiară fără armă, aşa e cu neputinţă a cîştiga nemurirea fără smerenie.

27) Precum nu se poate trăi, după fire, fără mîncare, aşa nu poate fi fără grijă, cel ce voieşte să se mîntuiască, nici măcar un cît de scurt timp pînă la moarte.

28) Precum raza soarelui, intrînd în casă printr-o deschizătură, toate le luminează aşa de mult, că se poate vedea plutind pînă şi cel mai subţire fir de praf, aşa şi frica Domnului ajunsă în inimă arată toate păcatele ei.

29) Precum aşa numiţii raci sînt uşor de prins, pentru că merg cînd înainte cînd înapoi, aşa sufletul care acum rîde, acum plînge, acum se ospătează, nu se poate folosi cu nimic.

---

unui subiect uman şi relaţia lui sănătoasă cu ceilalţi în cadrul Subiectului atotcuprinzător al tuturor raţiunilor, persoanelor şi lucrurilor (Subiect întreit).

30) Precum cei ce dormitează sînt uşor de prădat, aşa sînt şi cei ce se îndeletnicesc cu virtutea în apropiere de lume.

31) Precum cel ce se luptă cu leul, dacă-şi rătăceşte ochiul în altă parte, îndată se pierde, aşa şi cel ce se luptă cu trupul său, dacă-i dă odihnă acestuia.

32) Precum cei ce urcă o scară putredă se primejduiesc, aşa şi toată cinstirea, slava şi stăpînirea, opuse smeritei cugetări, doboară pe cel ce le are.

33) Precum este cu neputinţă celui flămînd să nu se gîndească la pîine, tot aşa celui ce se sîrguieşte să se mîntuiască, este cu neputinţă să nu se gîndească la moarte şi la judecată.

34) Precum apa şterge literele, aşa lacrima poate şterge greşalele.

35) Precum unii, în lipsa apei, şterg literele în alte chipuri, la fel sufletele lipsite de lacrimi, şterg păcatele şi le rad prin întristare, suspine şi multă mîhnire.

36) Precum mult gunoi pricinuieşte mulţime de viermi, aşa multa mîncare pricinuieşte multe căderi şi gînduri şi visuri urîte.

37) Precum orbul nu vede să umble, aşa cel trîndav nu poate vedea şi face binele.

38) Precum cel cu picioarele legate nu poate umbla uşor, la fel cei ce adună bani nu pot urca la cer.

39) Dacă rana fierbinte este uşor de vindecat, cu ranele învechite ale sufletului se întîmplă dimpotrivă şi greu se vindecă, dacă se mai vindecă peste tot.

40) Precum cel pe moarte nu poate umbla, aşa cel deznădăjduit nu se poate mîntui.

41) Cel ce are credinţă dreaptă, dar săvîrşeşte păcate, este asemenea feţei fără ochi.

42) Cel ce nu are credinţă, dar poate face unele lucruri bune, este asemenea celui ce scoate apă şi o varsă într-un vas găurit [816].

43) Precum corabia care are un bun cîrmaci ajunge neprimejduită la liman cu ajutorul lui Dumnezeu, aşa şi sufletul care are un păstor bun urcă uşor la cer, chiar dacă ar fi săvîrşit foarte multe rele.

44) Precum cel ce nu are povăţuitor, uşor se rătăceşte pe drum, chiar de ar fi foarte chibzuit, aşa şi cel ce-şi face drumul călugăriei în chip liber, uşor se pierde, chiar dacă ar cunoaşte toată înţelepciunea lumii [817].

45) Cînd cineva e neputincios cu trupul şi a săvîrşit păcate grele, să umble pe drumul smereniei şi al însuşirilor acesteia. Căci altă mîntuire nu va afla.

46) Precum cel ce a bolit de o boală lungă nu poate agonisi sănătatea într-o singură clipă, aşa nu pot fi biruite patimile, sau patima, dintr-odată. Să ai ca semn al oricărei patimi şi al oricărei virtuţi mărimea ei, şi-ţi vei recunoaşte sporirea.

47) Precum se păgubesc cei ce schimbă aurul pe lut, aşa, şi cei ce descriu cele duhovniceşti în public de dragul celor trupeşti.

48) Iertare au dobîndit mulţi în scurtă vreme, dar nepătimire, nu. Căci aceasta are nevoie de timp mult, dar şi de Dumnezeu.

---

816. Din sfîntul Diadoh: «Credinţa fără fapte şi fapta fără credinţă se vor osîndi în acelaşi chip. Căci cel credincios trebuie să aducă Domnului o credinţă arătată prin fapte. Căci nici părintelui nostru Avraam nu i s-ar fi socotit credinţa, dacă n-ar fi adus, ca rod al ei, copilul» (Cap. 20; Filoc. Rom. I, p. 342). Faptele fără credinţă sînt osîndite şi ele, pentru că sînt rodul mîndriei omeneşti, deci au în ele ceva întinat şi neraţional.

817. Din sfîntul Isaac: «De ar face omul toate, dar ascultare nu are, se abate la ceea ce e protivnic firii», adică la mîndrie, la ruperea relaţiei firești cu ceilalţi şi la dezordinea spirituală ce i-o aduce aceasta.

49) Să cercetăm care animale sau păsări ne pîndesc în vremea semănăturii, care, în vremea înverzirii şi care, în vremea secerişului, ca să punem şi cursele potrivite.

50) Precum nu e drept ca cel cuprins de friguri să se omoare, aşa nu trebuie să deznădăjduiască cineva, pînă la ultima răsuflare.

51) Precum e un lucru ruşinos, ca cel ce l-a îngropat pe tatăl său să plece de la înmormîntare la nuntă, aşa e nepotrivit celor ce plîng pentru căderi, să caute cinstire, odihnă sau slavă de la oameni în veacul de acum.

52) Precum într-un fel sînt locuinţele cetăţenilor şi în alt fel ale celor osîndiţi, aşa cu totul deosebită trebuie să fie starea celor ce plîng pentru vinovăţiile lor, faţă de a celor nevinovaţi.

53) Precum pe ostaşul care a primit răni grele în făptura lui în vremea războiului, împăratul nu porunceşte să-l scoată din oaste, ci mai degrab să-l înainteze în grad, aşa îl încununează Împăratul ceresc pe călugărul care a suportat de la draci primejdii multe [818].

54) Simţirea sufletului este o însuşire a lui, iar păcatul e pălmuirea simţirii [819]. Simţirea de sine pricinuieşte oprirea păcatului sau micşorarea lui, iar ea e fiica conştiinţei. Iar conştiinţa este cuvîntul şi mustrarea păzitorului dat nouă la botez. De aceea pe cei neluminaţi (nebotezaţi) nu-i vedem atît de mult cu sufle-

818. «Numeşte *primejdii*, ispitele, iar *răni*, loviturile închipuirii». *Alta*: «Cum poate fi încununat altfel cel ce a suportat primejdia, decît pentru că n-a slăbit în acele primejdii, ci a stat tare în suportarea relelor şi n-a trădat virtuţile».

819. «Simţirea sufletului este cea care are puterea văzătoare, aşa cum e pupila ochilor trupeşti care au în ei lumina sensibilă». Aşa cum simţirea trupului, manifestată prin simţuri, intră în contact cu lumea sensibilă deosebită de trup, aşa simţirea sufletului intră în contact cu lumea inteligibilă, deosebită de suflet: îngerii, raţiunile dumnezeieşti ale lucrurilor, energiile dumnezeieşti, Dumnezeu însuşi.

tele împunse pentru faptele păcătoase, ci cu mult mai puțin [820].

Iar micșorarea păcatului naște înfrînarea de la el; și înfrînarea de la păcat e începutul pocăinței [821]. Începutul pocăinței e începutul mîntuirii; iar începutul mîntuirii este intenția cea bună. Intenția cea bună este maica ostenelilor; iar începutul ostenelilor sînt virtuțile. Începutul virtuților e floarea lor; iar floarea virtuții este începutul lucrării. Fiica virtuții este lucrarea în continuare. Iar rodul și fiica unei cugetări mai continue la virtute este deprinderea. Iar fiica deprinderii este calitatea bună a ființei.

Iar calitatea binelui este maica fricii [822]. Frica naște, la rîndul ei, păzirea poruncilor cerești și pămîntești.

820. Poate fi vorba de cuvîntul și mustrarea îngerului păzitor redat nouă la botez. Dar întrucît el nu poate fi socotit conștiința noastră trezită din nou la botez, mai degrabă e vorba de intrarea lui Hristos sau a Duhului Său într-un dialog accentuat cu noi la botez. Adresîndu-ni-se mereu, cuvîntul lui Hristos devine atît de unit cu conștiința noastră trezită prin aceasta, încît aceasta poate fi socotită una cu El. Căci conștiința e răspundere, iar răspunderea nu poate fi înțeleasă fără cuvîntul lui Dumnezeu, Care ne cere să-I răspundem. Conștiința e bipersonală sau interpersonală și cu deosebire e relația între om și Dumnezeu. Prin conștiință sîntem trași la răspundere și răspundem. În aceasta se vede că în ea este și ceva de la Dumnezeu și ceva de la noi. Răspundem cu atît mai conștient cu cît ne simțim mai tare trași la răspundere, cu cît simțim mai accentuat pe Dumnezeu care ne vorbește. Cuvîntul lui Dumnezeu e cel ce întreține în noi conștiința și înainte de botez, dar într-un grad cu mult mai slab.

821. «E cu neputință să se atingă de bine cel ce nu s-a despărțit mai înainte cu desăvîrșire de rău; precum e cu neputință a primi din nou sănătatea înainte de izbăvirea de rău». *Alta*: «Abate-te de la rău și fă binele» (Ps. 36, 27), adică războiește pe vrăjmașii tăi, ca să micsorezi patimile. Apoi, veghează ca acestea să nu crească. Apoi iarăși războiește-i ca să agonisești virtute. Și după aceea, veghează, ca să le păzești. Aceasta înseamnă a lucra binele».

822. Din Isaac: «Frica este toiagul duhovnicesc care ne călăuzește pînă vom ajunge în raiul bunătăților celor duhovnicești. Și cînd vom ajunge acolo, ne lasă și pleacă». *Alta*, din Veniamin Costache: «Frica de Dum-

Iar păzirea poruncilor este dovada iubirii. Începutul iubirii este mărimea smereniei. Iar mărimea smereniei este fiica nepătimirii. Agoniseala acesteia este plinătatea iubirii, sau desăvîrşita sălăşluire a lui Dumnezeu în cei curaţi la inimă, din pricina nepătimirii. Pentru că aceştia vor vedea pe Dumnezeu (Mt. 5, 8). A Lui fie slava în veci. Amin.

CUVÎNTUL XXVII

Despre sfinţita liniştire a trupului şi a sufletului

1) Noi cei ce sîntem ca nişte robi cumpăraţi şi supuşi ai nelegiuitelor patimi, cunoaştem prin aceasta destul de bine şi pe robii şi chipurile şi poruncile şi vicleşugurile duhurilor ce stăpînesc peste ticălosul nostru suflet. Dar sînt alţii, care au fost luminaţi despre uneltirile lor prin lucrarea Duhului Sfînt şi prin izbăvirea de ele. Unul îşi dă cu socoteala despre tihna sănătăţii din durerea bolii în care se află, altul înţelege tristeţea bolii din bucuria stării de sănătate în care se află. Noi, ca nişte neputincioşi, ne-am temut să vorbim (să filozofăm *n.tr.*) în acest «Cuvînt» despre limanul liniştii, ştiind că totdeauna se află un cîine oarecare în trapeza bunei obşti şi încearcă să răpească din ea o

nezeu este îndoită: una este cea care se naşte în noi din spaima de munci. Pentru ea este înfrînarea şi răbdarea şi nădejdea în Dumnezeu şi nepătimirea. Din aceasta se naşte în noi, după o ordine, dragostea. Iar cealaltă este înjugată cu dragostea însăşi. Aceasta pricinuieşte în suflet pururea evlavie, ca nu cumva, pentru îndrăzneala dragostei să ajungă la disprețuirea lui Dumnezeu. Pe frica dintîi o scoate din sufletul ce o are în chip desăvîrşit, dragostea, întrucît acesta nu se mai teme de munci. Iar pe cea de a doua dragostea o are pururea înjugată cu sine. Fricii dintîi i se potriveşte cuvîntul Domnului: «Din frica de Domnul fieştecare se abate de la rău». Şi «Frica de Domnul este începutul înţelepciunii». Iar celei de a doua: «Frica de Domnul rămîne în veacul veacului».

bucată de pîine, sau sufletul, şi purtîndu-l în gură să fugă de acolo şi să-l mănînce în tihnă. De aceea, ca să nu fim în «Cuvîntul» nostru ca acest cîine şi să nu dăm prilej să fie aşa, celor ce caută prilej, am socotit că nu e îngăduit să vorbim acum despre pace ostaşilor Împăratului nostru, aflaţi cu tot sufletul în război. Ci să spunem numai atîta, că celor ce luptă cu tărie li s-au împletit cununile păcii şi ale liniştii. Deci vom spune puţine cuvinte despre linişte, în chip de discernămînt, ca să nu întristăm pe vreunii că am părăsit «Cuvîntul» la mijlocul lui, fără nici o silinţă de a încerca să spunem ceva despre ea.

2) Liniştirea trupului este ştiinţa şi buna aşezare a purtărilor şi a simţurilor lui. Iar liniştirea sufletului este conştiinţa gîndurilor şi cugetarea nefurată. Prietenul liniştii este gîndul bărbătesc şi hotărît care stă neaţipit în poarta inimii şi omoară sau alungă gîndurile care vin [823]. Cel ce se linişteşte întru simţirea inimii cunoaşte ceea ce s-a spus. Iar cel ce este încă prunc nu cunoaşte aceasta. Cel ce se bucură de linişte şi de cunoştinţă (isihastul cunoscător *n. tr.*) nu are nevoie de cuvinte. Căci îşi luminează cuvintele din fapte.

3) Începutul liniştirii stă în alungarea zgomotelor ca a unora ce tulbură adîncul. Iar sfîrşitul ei stă în a nu se teme de zgomote, ci în a fi nesimţitor la acestea.

823. Din Isaia: «Cel ce petrece pururea în inima sa e plecat numaidecît din cele frumoase ale vieţii. Umblînd cu Duhul, nu poate şti de poftele trupului, odată ce unul ca acesta îşi face plimbările în cetăţuia virtuţilor. El le are pe acestea ca virtuţi străjere la poarta vieţuirii neprihănite în cetate. De aceea, uneltirile dracilor rămîn nelucrătoare asupra lui. Săgeţile dragostei lumeşti ajung cel mult pînă la ferăstruicile firii». Un singur gînd le alungă pe toate celelalte: gîndul la sine, conştiinţa neadormită că stă în faţa lui Dumnezeu şi voinţa de a sta fără întrerupere în faţa Lui. Aceasta e una cu neîmprăştierea, cu nepăcătuirea, cu vederea lui Dumnezeu prin adîncul indefinit al sinei descoperite.

4) Înaintînd, cel ce se liniştește nu înaintează cu cuvîntul, ci este, blînd şi întreg, casă a iubirii. El e anevoie de urnit la cuvînt şi de nemişcat spre mînie. Dar şi lucrul dimpotrivă e vădit.

5) Cel ce se liniştește, se sîrguieşte să închidă netrupescul în casa trupească, ceea ce e un lucru preaminunat [824].

6) Pisica pîndeşte şoarecele şi gîndul celui ce se liniştește, şoarecele cunoscut cu mintea. Nu respinge pilda mai sus pusă. Iar de nu, încă n-ai cunoscut liniştea.

7) Monahul adevărat nu e ca un monah ce vieţuieşte cu alt monah. Căci monahul are nevoie de trezvie multă şi de minte neîmprăştiată. În lucrul dintîi e ajutat de multe ori de altul, iar în cel de al doilea îl ajută îngerul [825].

8) Puterile înţelegătoare liturghisesc împreună şi se mişcă în cel ce se liniştește. Dar despre lucrul dimpotrivă voi tăcea [826].

9) Adîncă e prăpastia dogmelor. Iar mintea celui ce se liniştește sare fără primejdie în ele [827]. Nu e ferit

824. Poate să însemne şi că, ieşind din sine (sau din chilie) în întîmpinarea altora, nu iese prin cuvînt, ci prin dulceaţa înfăţişării.

825. În general părinţii duhovniceşti recomandă liniştirea împreună cu altul care pe de o parte îi uşurează trezvia, pe de alta, îi dă putinţa cugetării neîmprăştiate. Dar pentru evitarea altor pericole, ei recomandă liniştirea în trei.

826. «Lucrul dimpotrivă are loc cînd duhurile răutăţii petrec împreună cu flecarul şi cu vorbăreţul, care s-a închis numai trupeşte, în zadar». În orice caz, nici monahul nu e singur. Ca om are totdeauna pe cineva măcar în lăuntrul său. Aceasta se observă mai ales cînd nu are pe cineva cu sine în afară. Omul e fiinţă dialogică. El trebuie să vorbească cu cineva. Aceasta înseamnă că de fapt şi este totdeauna cu cineva. Monahul e cu Dumnezeu, sau cu îngerul, sau şi cu duhul rău, uneori.

827. Veniamin Costache traduce: «Nu fără primejdie sare în ea». Iar scolia din P.G. spune: «Nu e fără primejdie pentru isihast să se ocupe cu dogmele». Dar textul grec dimpotrivă: «νοῦς ἰσυχάστου ἀλλεται ἀκινδύνως ἐν

de primejdie cel ce înoată îmbrăcat; nici cel ce se atinge de teologie (de cunoaşterea lui Dumnezeu) stăpînit de patimă.

10) Chilia este îngrăditura trupului celui ce se linişteşte. Ea are înăuntru casa cunoştinţei.

11) Cel ce suferă de o boală sufletească şi se apucă de liniştire este asemenea celui ce sare din corabie în mare şi socoteşte că va ajunge pe o scîndură, fără primejdie, la uscat.

12) Celor ce se luptă cu lutul, le vine la timp potrivit liniştea în ajutor [828], dacă au şi un povăţuitor. Căci cel însingurat are nevoie de tărie îngerească. Dar cuvîntul meu priveşte pe cei ce s-au liniştit cu adevărat cu trupul şi cu duhul.

13) Isihastul care s-a lenevit va grăi lucruri mincinoase, îndemnînd pe oameni prin cuvinte cu două înţelesuri ca să-i oprească de la liniştire. După ce a părăsit chilia, învinuieşte pe draci şi a uitat că el însuşi s-a făcut sieşi drac.

14) Am văzut călugări ce se linişteau săturîndu-şi dorul lor aprins după Dumnezeu fără să-l sature şi aprinzînd foc din foc, dragoste din dragoste şi dor din dor [829].

αὐτοῖς» şi credem că acesta e adevărul. Cel ce se linişteşte merge spre adîncul lor în chip drept, nu sare la afirmări uşuratice din lipsa de experienţă a realităţii duhovniceşti exprimată în dogme. Aceasta se vede şi din cuvintele următoare ale autorului, care vede primejduit pe cel ce se ocupă cu dogmele cît e stăpînit încă de patimi, între care şi patima mîndriei care mînă la răstălmăciri individualiste.

828. «La aceasta ajută postul, privegherea, culcarea pe jos, rugăciunea, starea în picioare, setea, osteneala şi cele următoare».

829. Un alt paradox: Cel ce iubeşte şi e iubit în chip desăvîrşit, îşi satură setea de iubire şi totuşi rămîne mereu nesăturat. Din iubirea satisfăcută creşte mai multă iubire, mai multă sete de iubire; din foc, mai mult foc. Numai o iubire nedeplină plictiseşte. E un fapt prin care se dovedeşte neadevărul teoriei origeniste despre plictiseala spiritelor în unirea lor cu Dumnezeu şi despre nevoia lor de a ieşi de acolo pentru o nouă

15) Cel ce se liniştește (sihastrul) este chipul pământesc al îngerului, care a eliberat din trîndăvie şi din moleşeală rugăciunea prin scrisoarea dorului şi prin literele sîrguinţei [830].

16) Cel ce se liniştește (sihastrul) e cel ce strigă cu tărie : «Gata este inima mea, Dumnezeule !» (Ps. 56, 10 ; 107, 1). Cel ce se liniştește (sihastrul) este acela care zice : «Eu dorm, dar inima mea veghează» (Cînt. Cînt. 5, 2).

17) Închide trupului uşa chiliei, şi cuvîntului uşa limbii, şi duhului (rău) uşa dinăuntru.

18) Liniştea mării şi arşiţa soarelui de amiazi pun la încercare răbdarea corăbierului ; lipsa celor de trebuinţă vădeşte sîrguinţa celui ce se liniştește. Cel dintîi plutește moleşit pe ape ; cel de al doilea, trîndăvindu-se, se amestecă în mulţime [831].

19) Nu te teme de ciocăniturile care te distrag. Căci plînsul nu ştie de frică, nici nu se sperie.

20) Cei a căror minte a învăţat să se roage cu adevărat vorbesc cu Domnul, ca cei ce stau de faţă cu Cel ce stă de faţă, ca cei ce grăiesc la urechea Împăratului. Cei a căror gură se roagă, se aseamănă cu cei ce cad la picioarele Lui de faţă cu sfatul întreg. Cei ce petrec în lume, îl roagă pe împăratul din mijlocul poporului

---

experienţă. În acest cap ca şi din cel următor, se vede că isihastul nu este un suflet leneş, gol de orice năzuinţă ca în budism, ci plin de văpaia dragostei de Dumnezeu, care se aprinde tot mai tare.

830. Cel ce scrie o scrisoare plin de dor, nu are vreme să se lenevească. Aşa este cel ce se liniştește : el e ca cel ce îşi duce rugăciunea, înaintînd spre Dumnezeu, ca printr-o scrisoare plină de dor.

831. Din Evagrie : «Nu trebuie părăsită liniştea în vremea ispitelor, închipuind motive, zice-se binecuvîntate, ci trebuie să şezi înăuntru şi să răbzi şi să primeşti cu bărbăţie pe toţi cei ce vin asupra ta. Şi cu deosebire pe dracul trîndăviei, care fiind mai tare ca toţi, face sufletul cu deosebire încercat. Iar de fugi de astfel de lupte şi te laşi biruit în ele, aceasta face mintea nepricepută şi laşă».

întreg. De ai învățat acest meșteșug, nu-ți va fi necunoscut ceea ce-ți spun.

21) Șezînd pe o înălțime, ia seama la tine însuți, dacă te pricepi, și atunci vei vedea cum, cînd, de cînd, cîți și care furi vin să intre și să fure strugurii. Obosind de pîndă, ridică-te și roagă-te. Și iarăși șezînd, ține-te cu bărbăție de lucrarea de mai înainte.

22) Cineva, care încercase lucrul acesta, voia să vorbească despre el în chip subțire și amănunțit. Dar s-a temut ca nu cumva să-i facă pe lucrători să se lenevească și pe cei ce doresc să se apuce de el, să-i alunge cu sunetul cuvintelor. Cel ce vorbește în chip subțire și întru cunoștință despre liniștire ridică pe draci împotriva lui. Căci nimeni altul nu poate da pe față urîciunile acestora.

23) Cel ce a ajuns la liniște, a cunoscut adînc (abis) de taine. Dar n-a ajuns la aceasta dacă n-a văzut și n-a auzit mai înainte zgomotele valurilor și ale vînturilor și n-a fost poate stropit de ele. Ceea ce am spus e întărit de marele apostol Pavel. Căci dacă nu ar fi fost răpit în rai ca în liniște, n-ar fi putut auzi cuvinte negrăite (II Cor. 12, 2) [832].

24) Urechea liniștii primește de la Dumnezeu lucruri minunate. De aceea și în cartea lui Iov, această prea înțeleaptă a spus: «Oare nu va primi urechea cuvinte minunate de la El ?» (Iov 4, 12).

---

332. Raiul în care a fost răpit Pavel nu e decît liniștea, adică oceanul păcii și al iubirii dumnezeiești. Toate simbolurile creștine exprimă stările vieții duhovnicești a omului în Dumnezeu. Liniștea nu e un gol, ci adîncul viu și nespus de bogat în înțelesuri al iubirii lui Dumnezeu. Prin ea ne liniștim de agitația trăită în legătură cu lucrurile și cu împrejurările trecătoare, care ne promit pe rînd fericirea și ne prăvălesc în tristețea pierderii lor. În Dumnezeu avem totul în chip netrecător. De aceea, în El sîntem neîncetat fericiți și liniștiți, feriți de ispitiri și prăbușiri, izbăviți de agitații amăgitoare.

25) Se liniştește cel ce fuge fără ură de toate, aşa cum altul aleargă cu nepăsare spre ele. Acela nu voieşte să sufere vreo întrerupere în dulceaţa primită de la Dumnezeu.

26) «Mergi, vinde-ţi repede averile tale». Căci «vinde-ţi» cere timp. «Şi le dă săracilor» (Mt. 19, 21), ca să-ţi ajute prin rugăciune spre liniştire[833]. «Şi ia-ţi crucea ta» şi purtînd-o prin ascultare şi răbdînd cu tărie povara tăierii voii tale, vino «şi-Mi urmează Mie» spre dobîndirea liniştii prea fericite şi te voi învăţa lucrarea şi vieţuirea nevăzută a puterilor înţelegătoare[834]. Aceştia nu se vor sătura în vecii vecilor să laude pe Făcătorul şi nici cel ce a intrat în cerul liniştii, să laude pe Ziditorul. Nu se îngrijesc de cele materiale, cei nemateriali; nici de hrană, cei nemateriali, dar întrupaţi. Nu simt, cei dintîi, plăcerea mîncării; nici cei de al doilea, nu au nevoie de făgăduinţa ei[835]. Nu se îngri-

833. Ed. 1970 spune: «Şi le dă călugărilor săraci ca prin rugăciune să-ţi ajute şi să alerge împreună cu tine spre rugăciune». Iar scolia din P.G. zice: «Dă celui binecredincios şi nu ajuta pe păcătos; fă bine celui smerit şi nu da celui nelegiuit». Dar uneori şi acesta, ajutat la nevoie, vine la credinţă. De aceea Veniamin Costache traduce şi el, deşi vorbeşte numai de săraci: «să-ţi ajute şi să alerge împreună cu tine spre liniştire».

834. Din Isaia: «Nu înţelege că trebuie să se răstignească pe sine pe lemn şi să urmeze Domnului. Ci să te răstigneşti faţă de lucrurile lumeşti, ca să nu te mai atingi de ele. Şi iarăşi, ca să răstigneşti mintea ta pentru totdeauna de suflet, ca să nu-ţi neglijezi mîntuirea ta. Şi nu trebuie să primească gîndurile rele, ci să ştie să le deosebească, acestea fiind ale celui rău. Să nu lase mintea lui dezlegată, prin nicio împrăştiere, ca să nu fie tulburat de gînduri. Căci de o vei dezlega, în zadar te vei ruga. Fiindcă mintea umblînd în jurul lor, chiar dacă se roagă, rugăciunea ei nu urcă la Dumnezeu. Căci de nu se va ruga cu rugăciune curată, umplută de credinţă, Dumnezeu nu o primeşte». Prin rugăciune se intră în chip real la Dumnezeu, cînd, părăsite fiind gîndurile mărginite ale lucrurilor, mintea îşi regăseşte prin ea dezmărginirea şi în oglinda ei infinitatea lui Dumnezeu. Aceasta e liniştea ei în Dumnezeu, cum o trăiesc puterile îngereşti.

835. Pentru veacul viitor.

jesc acolo de bani şi de avere; nici aceştia de supărări din partea duhurilor.

Nu au cei de sus dorinţa după zidirea văzută; nici cei de jos care se liniştesc, pofta vederii sensibile. Nu vor înceta aceia să sporească în iubire. Nici aceştia să se întreacă în fiecare zi cu aceia. Nu le e necunoscută acelora bogăţia sporirii; nici acestora dragostea urcuşului. Nu se vor opri aceia pînă ce nu vor ajunge pe serafimi; nici aceştia nu vor obosi pînă ce nu se vor face îngeri [836]. Fericit este cel ce nădăjduieşte. De trei ori fericit cel ce, voind, a ajuns înger.

ACELAŞI CUVÎNT

Despre felurile liniştirilor şi despre deosebirea lor

1) În toate ştiinţele sînt, precum e cunoscut tuturor, deosebiri de păreri şi de judecăţi. Căci nu le cunosc toţi pe toate, desăvîrşit, din lipsa sîrguinţei şi din puţinătatea puterii. Sînt unii care se scufundă în însuşi portul lumii, dar mai bine zis, în mare, sau poate în adîncul ei, pentru slăbiciunea gurii lor, sau pentru nestăpînirea trupului [837]. Alţii, pentru nestăpînirea mîniei, neputînd, nenorociţii, să înfrîneze puterea acesteia. Alţii, pentru că socotesc să plutească după o regulă a lor, sau se conduc după închipuirea de sine a lor. Alţii, pentru că nu pot să se înfrîneze de la cele

836. E o părere a autorului că prin urcuş toţi îngerii vor ajunge serafimi şi oamenii ce urcă în nepătimire, îngeri (în trup).

837. «Socotesc că prin slăbiciunea gurii înţelege îndrăzneala limbii; iar prin nestăpînirea trupului, nelucrarea lui, dat fiind că s-a obişnuit să nu lucreze, sau să se odihnească trupeşte». Aceştia sînt cei ce se îneacă în lumea aceasta ca într-o mare, fie în portul ei, la începutul pornirii spre linişte, fie în largul ei, după ce au început să înainteze spre ea.

materiale, în mijlocul celor materiale. Alţii, pentru că voiesc să se facă sîrguitori într-o viaţă singuratecă. Alţii, pentru că se chinuiesc pe ei fără să ştie cum, pentru felurite vini. Unii, pentru că-şi caută prin aceasta slava lor.

Dar sînt şi alţii (dacă, venind, Fiul Omului va afla şi de aceştia pe pămînt), care pentru desfătarea şi setea dragostei de Dumnezeu şi de dulceaţa ei, s-au căsătorit cu această cuvioasă linişte, nefăcînd aceasta înainte de a fi dat carte de despărţire trîndăviei. Căci unirea cu aceasta e socotită curvie de către cea dintîi.

2) După puţina cunoştinţă dată mie, am întocmit, ca un tîmplar neînţelept, o scară a urcuşului. Să vadă fiecare, deci, pe care treaptă s-a oprit, fie din pricina conducerii de sine (idioritmiei), fie pentru slava oamenilor, sau pentru neputinţa limbii [838], sau pentru nestăpînirea mîniei, sau pentru mărimea împătimirii, ca să-şi plătească vinile, ca să se facă sîrguitor, ca să dobîndească foc [839]. Şi aşa cei dintîi vor fi cei din urmă, şi cei de pe urmă, cei dintîi. Lucrările săptămînii veacului de acum sînt şapte. Unele din ele sînt primite, altele nu sînt primite. Iar a opta este semnul doveditor al veacului ce va să fie [839 bis].

3) Ia seama, călugăre însingurat, la ceasurile fiarelor. Căci de nu, nu vei putea să le întinzi cursele potrivite. Dacă cea care a luat carte de despărţire s-a dus cu totul de la tine, e de prisos orice grijă pentru ea [840].

838. Neputinţa limbii de a tăcea.

839. Ca să dobîndească focul Duhului Sfînt, focul iubirii de Dumnezeu, pentru ca să pornească de pe treapta pe care se află mai sus.

839 bis. Multele hărnicii, care se amestecă deobicei cu grijile, cu slava deşartă, sînt ale celor şapte «zile» ale veacului acestuia, ce tind spre ziua a opta a odihnei veacului viitor; dar nepătimirea şi liniştea sînt semne că cineva gustă încă de aici această odihnă.

840. «Dacă s-a dus, zice, trîndăvia de la tine». Căci despre aceasta a vorbit cu puţin înainte. Pentru că cei ce se liniştesc cu judecată, nu se li-

Dar de mai cutează să se apropie, nu știu cum mă voi liniști. Oare de ce nu au fost atîția luminători la cuvioșii Tavanisioți, ca la Schiteoți ? [841]. Cel ce înțelege, să înțeleagă, căci eu nu pot grăi, mai bine zis nu voiesc [842]. Unii își micșorează patimile, alții cîntă și stăruie mai mult în rugăciune, alții aținîndu-se în vedere, petrec în acest adînc. Să se cerceteze treptele după chipul scării. Cel ce înaintează, să înainteze în Domnul [843].

4) Sînt suflete leneșe, care petrecînd în mînăstiri de obște și avînd acolo din belșug prilejurile care întreține trîndăvia, au ajuns la totala pierzanie. Și sînt iarăși altele, care s-au dezbrăcat de trîndăvia lor prin împreuna viețuire cu altele. Aceasta s-a întîmplat nu numai cu cele mai fără grijă, ci de multe ori și cu cele mai sîrguincioase. Același lucru îl vedem petrecîndu-se

---

niștesc înainte de a da carte de despărțire trîndăviei. Dacă deci a plecat aceasta, e de prisos a mai lucra.

841. Cei dintîi erau viețuitori în obște, ceilalți se îndeletniceau cu liniștirea.

842. «E vădit că lucrarea liniștirii e mare și e pricină de mai multă sporire decît lucrările din obște. Dar nu voiește să o spună, pentru cei mai slabi».

843. «Înșiră lucrările celor ce se află în liniștire și înaintează de la cele mai mici la cele mai mari. Unii o lucrează, zice, pe aceasta, ca să-și micșoreze patimile și poate se ostenesc și cu lucrul de mînă. Aceasta o fac începătorii. Alții se ocupă cu cîntarea și aceasta o fac cei ce înaintează. Iar alții stăruie în rugăciune și aceasta o fac cei ce au înaintat. Iar alții se aținteșc în contemplare (în vedere) și aceasta o fac cei desăvîrșiți. Începînd de la cele mai smerite, a urcat la cele mai înalte, folosindu-se de cuvînt ca de o scară. Căci scara obișnuiește să urce de la cele mai smerite la cele mai înalte». Dar numai cei ce au ajuns să stăruie în vedere (în contemplare), stăruie prin ea în adîncul nesfîrșit al tainelor dumnezeiești, în oceanul de lumină al tuturor înțelesurilor și al iubirii nesfîrșite a lui Dumnezeu, de care nu se poate sătura omul niciodată, deși îl mulțumește mereu în chip desăvîrșit. Acesta e cerul, acesta e raiul. Acesta e adîncul nesfîrșit al vieții, care e totodată adîncul nesfîrșit al liniștii, pentru că, ajuns în el, sufletul nu mai caută nimic altceva, avînd în el totul.

şi cu liniştirea. Primind pe mulţi încercaţi, i-a respins din pricina lucrării lor după regula proprie (idioritmie), dovedindu-i iubitori de plăcere. Iar pe alţii primindu-i cu frica şi cu grija de a-şi purta povara judecăţii pusă asupra lor, i-a făcut sîrguincioşi şi fierbinţi [844].

5) Niciunul, dacă e tulburat de mînie şi de închipuirea de sine, de făţărnicie şi de ţinerea minte a răului, să nu îndrăznească a socoti că vede în smerenie urmă de linişte [845], ca nu cumva să-şi agonisească prin aceasta ieşire din minţi şi numai atîta [846]. Iar de e cineva curat de acestea, acela îşi va cunoaşte din aceasta folosul său. Dar socotesc că nici acesta [847].

6) Semnele, stadiile şi dovezile celor ce se liniştesc cu judecată sînt acestea: minte neadormită [848], cuget neprihănit, răpire la Domnul, închipuirea chinurilor, apăsarea de către gîndul morţii grabnice, rugăciunea nesăturată, străjuirea nefurată, topirea curviei, necunoaşterea împătimirii, moartea lumii, încetarea lăcomiei pîntecelui, îndemn lăuntric la teologhisire (la ocuparea cu cunoaşterea lui Dumnezeu), izvor de dreaptă socoteală, lacrima supusă [849], pieirea multei grăiri şi orice altceva din acestea, cărora mulţimii îi place să li se împotrivească. Iar ale celor ce nu se liniştesc cu judecată sînt acestea: sărăcia în bogăţie [850], creşterea

844. «Întristarea cugetului covîrşeşte osteneala trupului».

845. Toate acestea îl arată legat de lucrurile mărginite şi trecătoare ale lumii acesteia; de aceea nu se poate scufunda în oceanul liniştit al iubirii dumnezeieşti.

846. Luînd drept linişte, agitaţia sa, va ajunge la o cumplită deznădejde, nerecunoscînd că există undeva vre-o adevărată linişte.

847. Încă n-a ajuns nici acesta, numai prin lipsa patimilor amintite, la folosul suprem al liniştii.

848. În alte manuscrise: «Mintea nebîntuită de valuri».

849. «Adică roabă, venind cînd voieşte cel ce o are».

850. «Sărăcia virtuţilor, în bogăţia păcatelor».

mîniei, îngrămădirea pomenirii răului, micşorarea dragostei, adaos de îngîmfare. Iar ceea ce urmează se va trece sub tăcere [851].

7) Dar fiindcă «Cuvîntul» nostru a ajuns aci, după ce am vorbit despre toate, e nevoie să grăim şi despre cei ce se află întru ascultare. Căci «Cuvîntul» se îndreaptă mai ales către aceştia. Semnele celor căsătoriţi în chip nedesfrînat şi nespurcat cu virtutea aceasta bine împodobită şi cuviincioasă, sînt, după cum rînduiesc de-Dumnezeu-purtătorii părinţi, următoarele (ele se desăvîrşesc la timpul lor, dar întinzîndu-ne în fiecare zi înainte, adăugăm la ele neîncetat sporiri şi înaintări): creşterea smereniei începătoare; micşorarea iuţimii (căci cum nu se va întîmpla aceasta, odată ce fierea e lepădată?); depărtarea întunecimilor; adaosul dragostei; înstrăinarea de patimi; izbăvirea de ură; micşorarea neînfrînării, prin mustrare; necunoaşterea trîndăviei; adaos de sîrguinţă; dragostea miloasă; înstrăinarea de mîndrie, bunul de toţi dorit şi de puţini dobîndit. Nefiind apă în fîntînă, e neavenită numirea ei [852]. Iar ceea ce urmează se înţelege de cei ce au minte.

8) Femeia tînără care nu-şi păzeşte patul şi-a pîngărit trupul; iar sufletul care nu şi-a păzit tocmeala şi-a pîngărit duhul. Faptei celei dintîi îi urmează necinstea, ura, bătăile, despărţirea, care e lucrul cel mai jalnic dintre toate. Iar faptei celui de al doilea, îi urmează uitarea morţii, nesăturarea pîntecelui, neînfrînarea ochilor, lucrarea slavei deşarte, somnul nesăturat, mînia învîrtoşată, nesimţirea, îngrămădirea gîndurilor, sporirea încuviinţărilor (cu ispitele), robirea ini-

851. «Ceea ce urmează socotesc că este fie căderea trupească, fie împrăştierea minţii. Căci acestea sînt fiicele îngîmfării, ca şi hula».

852. «Sau cel ce nu le are pe acestea, în zadar se numeşte ascultător».

mii, lucrarea tulburării, neauzirea, împotrivirea în cuvînt, necredința, inima neîncredințată, multa grăire, împătimirea, îndrăzneala, care e cea mai cumplită dintre toate. Iar lucrul cel mai jalnic dintre toate este inima nestrăpunsă, căreia îi urmează, în cei fără luare aminte, lipsa de durere, maica duhurilor și a căderilor.

9) Pe cei ce se liniștesc îi războiesc cinci, iar pe cei întru supunere, trei dintre cei opt [853]. Cel ce se liniștește și luptă cu trîndăvia se păgubește de multe ori. Căci va cheltui timpul rugăciunii și al vederii duhovnicești în meșteșugirile și luptele cu ea.

10) Lenevindu-mă pe cînd ședeam odată în chilie și gîndindu-mă aproape s-o părăsesc [854], venind niște bărbați, m-au fericit mult ca pe un sihastru (ca pe unul ce se liniștește *n. tr.)* și îndată gîndul trîndăviei a plecat, alungat de cel al slavei deșarte și m-am mirat cum acest drac cu trei țepușe se împotrivește tuturor duhurilor.

11) Privește în fiecare ceas bătăile, împroșcările, pornirile, schimbările soției tale, cum, și încotro îi este pornirea. Dar numai cel ce a dobîndit liniștea Duhului Sfînt poate să le vadă.

12) Bunul înainte-mergător al liniștii este negrija de toate lucrurile [855] cuvenite și necuvenite. Căci cel ce deschide celor dintîi va cădea numaidecît în cele de al doilea. Al doilea bun al liniștii este rugăciunea neobosită. Iar al treilea, lucrarea nejefuită a inimii. E cu neputință și firesc ca cel ce n-a învățat scrierea, să citeas-

853. «Opt sînt gîndurile generale ale răutății. Pe cei ce se liniștesc, îi războiesc cinci: al trîndăviei, al slavei deșarte, al mîndriei, al iubirii de arginți și al întristării. Iar pe cei întru ascultare, cel al lăcomiei pîntecelui, al curviei și al mîniei».

854. «Trîndăvia este o maică a relelor. Căci îți fură bunătățile pe care le ai și le împiedică să le agonisești pe cele ce nu le ai».

855. «Căci cel ce n-a cîștigat negrija, cum va putea să se îngrijească de rugăciune, sau de luarea-aminte a inimii?»

că în cărți și să cugete la cele citite. Dar și mai cu neputință este ca cei ce n-au dobîndit cel dintîi lucru să se îndeletnicească cu celelalte două, cu dreaptă judecată.

13) Îndeletnicindu-mă eu cu ceea ce e la mijloc, am ajuns între cei din mijloc. Și m-a luminat pe mine și iată-mă iarăși între ei. Dar ce era înainte de chipul văzut, cel pus peste chipurile lor n-a putut să mă învețe [856]. Căci nu era lăsat. L-am rugat atunci să-mi spună cum se află acum (Hristos, *n. tr.*) ? «Întru ale Sale, a spus, și nu întru ale Sale». Iar eu am întrebat : «Ce e starea și șederea de-a dreapta Pricinuitorului ?» «E cu neputință, zice, a afla aceste lucruri de taină prin auz». Atras de dorul acestora, zisei atunci : «Mai adaogă ceva !» «Încă n-a sosit ceasul», zise, «pentru că îți lipsește nestricăciunea. Acestea, de sînt acestea îm-

856. A lui Ilie (-Criteanul, adaugă Veniamin Costache) : «Acest dumnezeiesc părinte învață în aceste cuvinte că sînt trei înaintări sau trepte : negrija în ale vieții și în cele în care se risipește aceasta, rugăciunea neobosită și a treia, lucrarea nejefuită a inimii. E vădit că mijlocul celor două părți de la margini este rugăciunea. Deci cel ce a cîștigat negrija se poate îndeletnici și cu cele următoare. Cel ce se îndeletnicește cu mijlocul celor două, adică cu rugăciunea, a ajuns la mijlocul celor bune și încă nu s-a urcat la cealaltă dintre bunătăți». În ed. 1970 și cea a lui Veniamin Costache. *Alta :* «Părintele spune că cel ce se îndeletnicește cu rugăciunea întru răpire este între cei din mijloc, adică între îngerii care sînt mijlocitori între Dumnezeu și oameni și care pe cei ce însetează de dorul lui Dumnezeu îi satură prin luminare și întru cele din margini, îi păzesc adică întru negrijă și întru lucrare, care zice că e vederea (contemplarea)». Ed. 1970 și Veniamin Costache continuă cu o parafrază a celor spuse în cap. 12. Reflexiunile încep prin a arăta că și Hristos prin întrupare S-a așezat în acestei trei stări. Apoi urmează întrebarea : «Cum era Hristos înainte de întrupare ? La aceasta îngerul nu știe să răspundă».

E de reținut că Scărarul pune rugăciunea neîncetată mai prejos de lucrarea inimii, cum va face și Patriarhul Calist în sec. XIV. Lucrarea inimii este unirea desăvîrșită cu Dumnezeu. Dar pînă la dobîndirea nestricăciunii rămînem oarecum mereu mai jos de capătul final, de vederea desăvîrșită, sau poate rămînem așa în veci.

preună cu ţărîna, nu ştiu ; de sînt afară de ea, nu pot spune nicidecum» [857].

14) E greu să ne scuturăm de somnul amiezii, mai ales în ceasurile de vară. Poate atunci şi numai atunci nu e de lepădat lucrul mîinilor.

15) Am cunoscut pe dracul trîndăviei pregătind calea şi mergînd înaintea celui al curviei, ca moleşind cu tărie trupul şi scufundîndu-l în somn, să pricinuiască în cei ce se liniştesc întinările ca în vis. De i te vei împotrivi cu tărie, se va război negreşit cu putere ca să te facă să încetezi nevoinţele, ca nefolosindu-ţi la nimic. Dar nimic nu poate dovedi înfrîngerea dracilor, ca războiul înverşunat al lor împotriva noastră.

16) În ieşiri, păzeşte cele adunate. Căci deschizîndu-se uşa, zboară păsările închise [858]. Şi aşa nu vom mai avea nici un folos din liniştire.

17) Un fir mic de păr tulbură ochiul ; o grijă mică alungă liniştea. Căci liniştea este lepădarea gîndurilor şi renunţarea la grijile îndreptăţite.

18) Cel ce a găsit liniştea, nu se va mai îngriji nici măcar de trupul său. Căci nemincinos este cel ce a făgăduit (Mt. 6, 25 ; I Cor. 1, 9).

19) Cel ce voieşte să înfăţişeze lui Dumnezeu o minte curată şi e frămîntat de griji este asemenea ce-

857. «E întru ale Sale şi nu întru ale Sale». Hristos e întru cele cereşti şi întru cele omeneşti. Îţi lipseşte nesfîrşirea unei înţelegeri cu trupul de acum pentru a înţelege viaţa Lui cu trupul înviat, ce poate şedea de-a dreapta Tatălui. De aceea, la întrebarea : cum e Hristos, cu trupul, de-a dreapta Tatălui, a răspuns ca mai sus».

858. «Ieşind din chilie, zice, păzeşte să nu-ţi faci arătate virtuţile, pe care le-ai lucrat în vremea liniştirii. Căci gura deschizîndu-se şi repezindu-se fără pază, la vorbă, virtuţile din ascuns, care înalţă mintea la Dumnezeu, se pierd şi se fac nevăzute. «Căci gura, zice, celui repezit apropie pe om de nimicire» (Veniamin Costache mai dă şi două scolii din Teodor al Edesei, cap. 68; Filoc. rom. IV, p. 218 şi una, din Diadoh, cap. 26, Filoc. rom. I, p. 343).

lui ce şi-a legat tare picioarele şi încearcă să umble repede [859].

20) Rari sînt cei ce au învăţat pînă la capăt filozofia privitoare la lume. Iar eu spun că mai puţini sînt cei ce cunosc cu adevărat filozofia liniştii celei după Dumnezeu. Cel ce nu cunoaşte încă pe Dumnezeu, nu e pregătit pentru liniştire şi se supune multor primejdii. Liniştea îi înăbuşă pe cei necercaţi. Căci, negustînd dulceaţa lui Dumnezeu, îşi pierd vremea în robiri, în împrăştieri, în trîndăvii şi risipiri [860].

21) Cel ce s-a atins de frumuseţea rugăciunii, va fugi de mulţimi ca un asin sălbatec. Căci ce altceva dacă nu rugăciunea a eliberat pe asinul sălbatec de toată amestecarea cu oamenii ? Cel ce este înfăşurat în patimi şi petrece în pustie, ia aminte la mişcarea acestora [861]. Aceasta mi-a spus-o şi m-a învăţat şi un sfînt bătrîn, Gheorghe Arsilaitul, pe care îl cunoaşte şi cuviosia ta. Acesta, învăţînd odată un suflet netrebnic şi călăuzindu-l spre liniştire, «dimineaţa am văzut, zicea, tăbărînd asupra lui din plin dracii slavei deşarte şi ai poftei ; la amiază pe cei ai lenii, ai întristării şi ai

859. A sfîntului Isaac : «Precum cel ce are capul sub apă nu poate respira aerul cel subţire, care curge în pieptul gol, aşa cel ce-şi scufundă cugetarea lui în grijile de aici nu poate avea simţirea ca să respire în lumea cea nouă».

860. Nu poate fi sihastru adevărat cel lipsit de cunoştinţa de Dumnezeu. El se poate înfunda pe drumuri greşite şi în tîlcuirile greşite ale experienţelor lui. Ioghiştii şi spiritiştii de azi, teosofii şi antroposofii nu-şi tîlcuiesc fericirea ca gustare a iubirii nesfîrşite a lui Dumnezeu cel personal, ci ca o pierdere treptată în nesimţire. De aceea experienţa lor nici nu e o fericire adevărată.

861. «Dacă voieşti să pomeneşti neîncetat pe Dumnezeu, nu lepăda ca nedrepte ispitele ce vin asupra ta, ci le suportă ca venite cu dreptate. Căci răbdarea mişcă prin orice întîmplare aducerea aminte de Dumnezeu. Iar refuzul lor micşorează durerea ce pătrunde în inimă şi prin uşurare pricinuieşte uitarea».

mîniei ; iar seara, pe cei iubitori de murdărie şi pe tiranii pîntecelui».

22) Mai bun este un sărac ascultător [862], decît un sihastru furat de griji.

23) Cel ce se îndeletniceşte cu liniştirea cu dreaptă judecată şi nu vede cîştigul ei în fiecare zi, sau nu se linişteşte cu judecată, sau e furat de închipuirea de sine.

24) Liniştea este neîntrerupta închinare lui Dumnezeu şi starea în faţa Lui [863].

25) Pomenirea lui Iisus să se unească cu răsuflarea ta şi atunci vei cunoaşte folosul liniştii [864].

26) Căderea celui ascultător e din voinţa lui ; a sihastrului, (a celui ce se linişteşte) este din depărtarea de rugăciune.

27) De te bucuri de vizite în chilie, cunoaşte că petreci în trîndăvie şi nu te îndeletniceşti cu Dumnezeu. Pildă de rugăciune să-ţi fie văduva aceea nedreptăţită de protivnicul ei (Lc. 18, 3).

28) Iar pildă de liniştire, marele şi întocmai cu îngerii sihastrul Arsenie. Adu-ţi aminte în singurătatea ta de vieţuirea acestui mare sihastru (isihast) şi vezi

862. «*Sărac* numeşte pe cel neagonisitor. Dar eu îl socotesc aşa pe cel smerit».

863. Numai Dumnezeu cu nesfîrşirea Lui poate ţine sufletul absorbit în contemplarea Lui, adică în liniştire, fără trecerea necesară de la un lucru mărginit la altul.

864. A sfîntului Isaac : «Cînd puterea vinului pătrunde în mădulare, mintea uită de amănuntele tuturor. Iar cînd pomenirea lui Dumnezeu ajunge păşune a sufletului, acesta leapădă toată păşunea altor vederi din inimă». Sufletul nu mai are nevoie de altă hrană, cîştigată din vederea celor din afară ; are pe Dumnezeu, hrana nesfîrşită. Veniamin Costache mai dă ca scolie şi cap. 59 din Diadoh ; Filoc. rom. I, p. 357. În Iisus, ca Dumnezeu cel infinit în dumnezeirea Lui şi întrupat, sufletul are totul.

cum depărta de multe ori şi pe cei ce veneau la el [865], ca să nu piardă ceea ce era mai bun [866].

29) Am cunoscut pe draci îndemnînd pe cei fără judecată dintre cei ce umblă de colo pînă colo, să se ducă mai ales la cei ce se liniştesc cu dreaptă judecată, ca să-i împiedece pe aceia prin ei, fie cît de puţin, din lucrarea lor. Socoteşte pe aceştia ca atare şi nu te sfii să-i superi cu bună credincioşie pe cei leneşi. Căci poate din supărare vor înceta să umble fără rost [867]. Dar vezi ca nu cumva, de dragul scopului mai sus pomenit, să întristezi în zadar vreun suflet, care vine însetat să scoată apă de la tine [868]. În toate ai nevoie de făclia dreptei socoteli [869].

30) Viaţa celor ce se liniştesc, mai bine zis a celor ce petrec în singurătate, să se săvîrşească potrivit cu conştiinţa şi cu simţirea. Cel ce aleargă cu judecată să-şi îndrumeze toate îndeletnicirile, cuvintele, gîndurile, paşii, voirile şi mişcările după Domnul, întru sfinţirea sufletului, şi să le facă toate în faţa Lui. Iar de e

865. «Bine este să fie folosiţi şi prin cuvînt cei ce întreabă; dar mai bine este să fie ajutaţi prin virtute şi rugăciune. Căci cel ce se aduce prin acestea lui Dumnezeu, ajută şi pe aproapele prin ajutorul ce şi-l dă sieşi. De voieşti să foloseşti pe iubitorul de învăţătură printr-un cuvînt scurt, arată-i lui rugăciunea şi credinţa dreaptă».

866. «Adică căutarea la Dumnezeu şi vorbirea cu El».

867. «Nu spune nimic la urechile celui fără de minte, ca nu cumva să ia în rîs cuvintele tale. Căci e vătămătoare petrecerea cu cei deşerţi. Precum cei ce umblă în aerul stricat se îmbolnăvesc, aşa şi cei ce petrec între oamenii nepăsători se molipsesc de răutatea lor. Căci «convorbirile rele strică moravurile bune» (Înţ. 2, 6).

868. A sfîntului Isaac: «Nu răni pe cei ce au nevoie de rugăciunea ta, nici nu-i lipsi de cuvintele blînde ale mîngîierii, ca să nu se piardă şi să ţi se ceară sufletele lor. Ci ia pildă de la doftori, care tămăduiesc bolile mai fierbinţi cu leacuri mai reci şi pe cele mai reci, cu cele dimpotrivă».

869. Scărarul nu recomandă metode simpliste, uniforme, ci cere să se ţină seamă de varietatea nuanţată a situaţiilor. Dar pentru cunoaşterea lor se cere un fin simţ de discernămînt.

furat (din această aţintire), încă nu vieţuieşte potrivit virtuţii [870].

31) «Deschide-voi, zice în psaltire, gîndul meu» (Ps. 48, 4) şi voirea mea, pentru că sînt încă lipsit de darul deosebirii. Iar eu voi înălţa prin rugăciune voinţa mea şi, de acolo, voi aştepta încredinţarea (adeverirea sau cunoştinţa) [871].

870. «Întrebare: Ce este monahul? Răspuns: Este cel singur, străin: în afară, de lucrurile materiale şi lumeşti; iar înăuntru, de înţelesurile lor. Întîi ca să nu primească gîndurile grijii lumeşti; al doilea, ca mintea lui să devină singură cu Dumnezeu cel adevărat, neprimind gîndurile răutăţii».

871. «De te vei ruga cu adevărat, multă încredinţare vei afla. Şi îngerii vor veni la tine şi-ţi vor lumina înţelesurile (raţiunile, *n. tr.*) celor ce se petrec». Nu numai lucrurile şi persoanele sînt întruchipări ale raţiunilor lui Dumnezeu Cuvîntul, ci şi toate cele ce se întîmplă din complexele întîlniri dintre ele. Prin fiecare împrejurare în care ajungem ne întîmpină un gînd al lui Dumnezeu, deci şi un apel al Lui să răspundem cu o lucrare corespunzătoare a noastră. Într-un om lipsit mă întîmpină Dumnezeu cu apelul să-l ajut pentru creşterea mea duhovnicească şi a lui. Dar la descifrarea acestui gînd al lui Dumnezeu contribui nu numai eu ajutat de Dumnezeu, ci şi îngerii. Aşa cum împrejurarea e ţesută şi descifrată de mulţi oameni şi mulţi mă ajută, prin faptele lor de acum şi prin gîndurile şi faptele lor trecute, să o descifrez şi să-i răspund prin fapta mea, aşa contribuie şi mulţi îngeri. Fiecare împrejurare şi răspunsul meu la ea e un punct de întîlnire între mine, între Dumnezeu, între ceilalţi oameni şi între îngeri. Rugăciunea prilejuieşte această încredinţare şi luminare, pentru că e o deschidere totală a noastră spre Dumnezeu cel înconjurat de îngeri, după ce ne-am dezlipit de toate cele ce ne închid pătimaş în noi înşine. Noi ne aflăm în ambianţa unui panpersonalism, în care toate persoanele converg spre fiecare, şi fiecare se gîndeşte la toate. Iar toate persoanele sînt în Treimea de Persoane atotcuprinzătoare a lui Dumnezeu, sau sporesc unirea lor în această Treime, adunîndu-se prin Duhul în Fiul Tatălui. Omul nu e pierdut ca un fir de praf într-o îngrămădire uriaşă impersonală.

Încredinţarea pe care o dă rugăciunea este experienţa întîlnirii cu Dumnezeu şi a luminii ce iradiază din El peste tot şi peste toate.

Altă scolie: «Ce alt bine este afară de Dumnezeu? Deci să-I predăm Lui toate ale noastre şi ne va fi bine. Căci Cel bun negreşit este şi dătătorul bunătăţilor».

32) Credința este aripa rugăciunii. Căci neavînd-o pe aceasta, se va întoarce iarăși în sînul meu. Credința este starea neîndoielnică a sufletului, neclătinat de nici o împotrivire. Credincios este nu cel ce socotește că Dumnezeu poate toate; ci cel ce crede că va primi toate [872].

33) Credința este pricinuitoarea celor nădăjduite. Și aceasta a arătat-o tîlharul. Maica credinței este osteneala și inima dreaptă. Cea dintîi o face neîndoielnică, a doua o pricinuiește. Credința este maica celor ce se liniștesc (a sihaștrilor = isihaștilor). Căci de nu vei crede, cum te vei linişti ? [873]

34) Cel ce se află încătușat în închisoare e apăsat de frica celui ce-l va chinui. Iar în cel ce se liniștește în chilie s-a născut frica de Domnul. Nu se teme cel dintîi așa de mult de judecată, ca cel de al doilea, de judecata Domnului. Ai nevoie de multă frică în liniștire, o, minunatule ! Căci nimic nu poate alunga așa de mult trîndăvia, ca frica [874].

35) Osînditul, de cîte ori vine în temniță judecătorul, caută țintă la el. Iar lucrătorul adevărat al liniștii caută țintă spre ceasul cînd va veni cel ce-l grăbește [875].

872. Credința nu e o teorie teologică despre atotputernicia lui Dumnezeu, ci convingerea lăuntrică că Dumnezeu îi va împlini rugăciunea celui ce cere.

873. A sfîntului Marcu : «Cel ce crede în cele ce vor să fie se reține de la cele dulci de aici, neabsolutizîndu-le. Iar cel ce nu crede se îndulcește de ele și fuge de durere».

874. Sînt grade și în liniștire. Pe treptele ei cele mai înalte, sufletul este scufundat deplin în fericirea trăirii în iubirea lui Dumnezeu. Dar la început, pentru a se dezlipi de toate, trebuie să se teamă de Dumnezeu și de judecata Lui pentru păcatele sale. Însă, cel ce e alipit de lume nu se teme de Dumnezeu. A sfîntului Isaia : «Cel ce se încrede în ceva care nu e a lui Dumnezeu, nu are în el frica de Dumnezeu. Și în măsura în care cineva robește patimilor, încă nu se socotește rob al lui Dumnezeu, ci e robul a ceea ce-l stăpînește».

875. «Adică îngerul, care desparte sufletul de trup».

Cel dintîi e legat de povara întristării. Cel de al doilea, de izvorul de lacrimi.

36) De dobîndeşti toiagul răbdării, cîinii vor înceta îndată de a se obrăznici. Răbdarea este durerea nesfărîmată a sufletului, care nu se clinteşte nicidecum sub loviturile îndreptăţite sau neîndreptăţite. Răbdarea e rînduită pentru necazul pe care-l aşteaptă în fiecare zi. Răbdător este lucrătorul care nu cade, sau îşi cîştigă, din căderi, biruinţe. Răbdarea e tăierea scuzelor şi luarea aminte la sine [876].

37) Nu are lucrătorul (liniştii) atîta nevoie de hrană, ca de răbdare. Căci pentru lipsirea de cea dintîi va lua cunună, dar din lipsa celei de a doua, va agonisi pierzarea.

876. Scolie din Isaac: «Pe măsura smeritei tale cugetări, ţi se dă ţie şi răbdarea în greutăţile tale. Şi după răbdarea ta ţi se uşurează povara necazului tău şi agoniseşti mîngîieri». Smerenia este ea însăşi un izvor de răbdare. Căci nu te socoteşti că ai dreptul la mîngîieri lumeşti. Iar răbdarea stînd tare, întăreşte firea ta, încît nu mai simţi greutatea necazului. Din răbdare curge în tine o forţă, căci voinţa ascunde în ea rezerve de forţă pe care nu obişnuim să le punem în lucrare. Mai bine zis aceste rezerve de forţă sînt în firea noastră şi ea le pune în lucrare prin voinţa care e o calitate generală a ei, pe care nu o pune de obicei în mod deplin în lucrare. Rezervele de putere ale firii noastre sînt chiar nesfîrşite cînd ea stă în legătură cu Dumnezeu. Mai uşor biruim greutăţile prin răbdare, decît prin lupta de a nu le primi, de a le ocoli cu orice preţ, fapt în care se manifestă o frică, o slăbiciune, care ne face de fapt slabi. Cele din afară ne pot zdrobi mai uşor firea, dacă nu o întărim din rezervele ei lăuntrice, care stau în legătură cu rezervele de putere nesfîrşită ale lui Dumnezeu, Care a creat şi susţine firea noastră, ca adevăratul ei fundament şi izvor. Altă scolie a sfîntului Isaac: «Toate primejdiile şi necazurile care nu sînt întîmpinate cu răbdare aduc chin îndoit. Căci răbdarea omului e pe măsura primejdiilor ce-i vin. Atîta se încordează omul, cît e de mare greutatea căreia trebuie să-i facă faţă. Iar slăbirea curajului este maica chinului, pe cînd răbdarea e maică a mîngîierii şi putere ce se naşte din lărgimea inimii şi din bucuria ei. Dar această putere greu o află omul în necazurile sale, fără harul dumnezeiesc care vine prin căutarea cea cu dinadinsul a rugăciunii şi din vărsarea lacrimilor».

38) Bărbatul răbdător a murit înainte de mormînt, făcîndu-şi mormînt chilia sa. Răbdarea se naşte din nădejde şi plîns; căci cel lipsit de acestea două e robul trîndăviei.

39) Luptătorul lui Hristos trebuie să cunoască pe care dintre vrăjmaşi trebuie să-i gonească de departe şi pe care să-i îngăduie să se războiască cu ei. Uneori lupta aduce cunună. Alteori ferirea de ea lasă pe cei ce o ocolesc, neprobaţi. Nu se pot învăţa acestea prin cuvînt [877]. Căci nu toţi avem aceleaşi însuşiri şi avem de luptat cu aceleaşi ispite.

40) Pe unul din duhuri pîndeşte-l prin trezvie, căci şi el se războieşte fără odihnă: cînd stai, cînd te strămuţi, în scaun, în mişcare, cînd te întinzi, în rugăciune, în somn [878].

41) Unii dintre cei ce sînt înainte-şezători pe drumul liniştirii ţin în ei lucrarea neîncetată, potrivit cu cuvîntul: «Mai înainte văzut-am pe Domnul înaintea mea pururea» (Ps. 15, 8). Căci nu toate pîinile hranei duhovniceşti, ale grîului ceresc, sînt la fel. Iar alţii, pe cea arătată prin cuvintele: «Prin răbdarea voastră veţi cîştiga sufletele voastre» (Lc. 21, 29). Alţii, pe cea din cuvintele: «Privegheaţi şi vă rugaţi» (Mc. 14, 38). Alţii, pe cea din cuvintele: «Pregăteşte-ţi spre ieşire lucrurile tale». Alţii, pe cea din cuvintele: «Smeritu-m-am şi m-a mîntuit pe mine» (Ps. 114, 6). Unii se gîndesc pururea la cuvîntul: «Nu sînt vrednice pătimirile vremii de acum de slava viitoare» (Rom. 8, 18). Alţii, la spusa: «Ca nu cumva să-l răpească şi nu va fi Cel ce-l

877. «Trebuie ştiut că cel ce voieşte să înveţe, trebuie să încerce cu lucrul; căci nu se pot pricepe acestea din cuvînt».

878. «Prin acest unul dintre draci înţelege pe cel al curviei. Alţii înţeleg pe cel al slavei deşarte; iar alţii pe cel al trîndăviei».

izbăveşte» (Ps. 49, 29). Toţi aleargă, dar numai unul ia cunună fără osteneală [879].

42) Cel ce a înaintat nu lucrează numai cînd veghează, ci şi cînd doarme. De aceea unii ocărăsc pe draci chiar cînd vin la ei în vise, şi îndeamnă femei desfrînate la neprihănire. Nu aştepta vizite şi nici nu te pregăti pentru ele. Căci starea de linişte e simplă şi liberă de orice legătură.

43) Nimeni, voind să zidească turn şi chilie pentru liniştire, nu va porni la aceasta înainte ca, şezînd, să socotească şi să afle prin rugăciune de are cele trebuincioase pentru isprăvirea lucrării, ca nu cumva să se facă, după punerea temeliei, de rîsul duşmanilor şi piedecă celorlalţi lucrători.

44) Ia seama la dulceaţa venită în sufletul tău, de nu cumva ţi s-a tocmit cu viclenie de către doftori răutăcioşi, mai bine zis uneltitori.

45) Noaptea, dă cel mai mult timp rugăciunii şi mai puţin cîntării, iar ziua, fii după puterile tale. Citirea ajută nu puţin la luminarea şi adunarea minţii [880]. Căci cuvintele citite sînt ale Duhului Sfînt, care pun în bună rînduială pe cei ce se îndeletnicesc cu ele. Fie-ţi ţie,

879. Veniamin Costache: «Cel ce din cele şapte (categorii) a luat cununa, fără osteneală, este cel ce a zis: «Smeritu-m-am». Sau cel dintîi este cel ce vede pe Domnul înaintea sa. Sau, iarăşi, cel care îşi vede de mai înainte ţinta, oricare ar fi dintre cei şapte».

880. «Precum cei lipsiţi de lumina aceasta nu umblă drept, la fel cei lipsiţi de dumnezeieştile Scripturi, care nu privesc la raza lor, se împiedică de multe ori şi sînt siliţi des să păcătuiască, ca unii ce umblă în întunerec adînc». La Veniamin Costache, alta, din sfîntul Ioan Gură de Aur: «Dulceaţă nesăţioasă sînt graiurile duhovniceşti. Căci precum pămîntul neplouat nu poate să aducă rod de spice, chiar de ar semăna cineva nenumărate seminţe în el, aşa şi sufletul care nu s-a luminat mai înainte de Sfintele Scripturi, chiar de ar vărsa cineva vorbiri nenumărate în el, nu poate să aducă vre-un rod. Deci se cade a citi Scripturile, căci precum bîndu-se vinul, se opreşte mîhnirea şi inima se schimbă întru veselie, aşa şi vinul cel duhovnicesc preface sufletul întru bucurie».

celui ce eşti lucrător (al liniştii), cele ce le citeşti, lucrătoare [881]. Iar lucrarea lor face de prisos citirea altora.

46) Caută să luminezi cuvintele sănătăţii mai degrabă prin osteneli decît prin cărţi. Nu te ocupa cu cuvintele unei cugetări străine [882], înainte de a fi cîştigat putere duhovnicească; căci fiind cuvinte ale întunericului, întunecă pe cei fără putere [883].

47) O cupă ajunge de multe ori pentru a cunoaşte gustul vinului; şi un cuvînt al unui sihastru face cunoscute celor ce pot să înţeleagă toată lucrarea şi starea lui lăuntrică.

48) Dobîndeşte un ochi neîmprăştiat al sufletului împotriva închipuirii de sine. Căci nimic nu te poate fura şi pierde atît de mult, ca aceasta [884].

49) Cînd ieşi afară, înfrînează-ţi limba. Căci poate să risipească în grabă multe osteneli.

50) Cîştigă-ţi o stare sufletească neiscoditoare. Căci curiozitatea poate întina liniştea, cum nu o poate altceva [885].

---

881. Sihastrul trebuie să citească scrieri care au în ele puterea să-l miște la lucrarea duhovnicească, nu scrieri de cunoaștere teoretică, sau îndemnătoare la rău.

882. «Cuvintele unei cugetări străine sau înşelătoare, cum sînt cuvintele ereticilor».

883. Cuvintele, deşi au în general sensuri, pot aduce şi întunerec dacă propagă înţelesuri întoarse, sau un chip fals al realităţii. Dezordinea se clădeşte tot cu elementele ordinii.

884. A lui Teodoret: «Vîntul ridică pe cele mai uşoare dintre materii în aer. Iar pe cei goi dintre oameni îi ridică închipuirea de sine». *Alta*, a lui Grigorie Teologul: «Fapta bună e risipită de nălucire şi de laudă». *Alta*: «Să nu-ţi destrame fiinţa închipuirea de sine».

885. În curiozitate se poate arăta un mare interes pentru lucruri neînsemnate, sau îndemnătoare la rău, opuse lui Dumnezeu, Cel ce cuprinde în Sine totul, totul orînduit în slujba binelui şi a adunării tuturor în Sine.

51) Celor ce vin la tine pune înainte cele de trebuinţă trupului şi duhului [886]. De sînt mai înţelepţi, să le arătăm filozofia (înţelepciunea liniştii) prin tăcere. Iar de sînt în starea de fraţi, să le deschidem uşa pe măsura lor. Dar mai bine este ca pe toţi să-i socotim mai presus de noi.

52) Voind eu să opresc cu totul pe cei ce sînt încă ca nişte prunci, de la lucrul mîinilor în adunările (slujbelor), m-a oprit cel ce purta toată noaptea nisipul în poala sa.

53) După cum sînt opuse dogmele Sfintei, Neziditei şi Închinatei Treimi, dogmei despre iconomia în trup a Unuia din prealăudata Treime (căci cele ce sînt în Sfînta Treime, la plural, în aceasta sînt la singular, iar cele ce sînt acolo la singular aci sînt la plural [887]), aşa altele sînt îndeletnicirile proprii liniştirii şi altele, cele proprii ascultării [888].

54) Dumnezeiescul apostol zice: «Cine a cunoscut mintea Domnului?» (Rom. 11, 35). Iar eu zic: Cine a

886. «Nu trebuie să le punem înainte celor ce vin la noi nici multe feluri de bucate, nici cuvinte meşteşugite, însoţite de tot felul de shime. Ci primeşte pe toţi cu simplitate». *Alta*, la Veniamin Costache: «Primind pe fraţii ce vin la noi, să nu o facem cu supărare şi ca o curmare a liniştii, ci mai ales ca unii ce primim un dar de la ei; şi ca unii ce sîntem datori să facem aceasta. De aceea să-i primim cu rugăciune şi cu veselie, precum ne-a arătat Patriarhul Avraam». *Alta*, a lui Ava Iosif: «Cînd voieşti să îndemni pe cineva la bine, odihneşte-l mai întîi trupeşte şi cinsteşte-l pe el cu cuvînt de iubire. Căci nimic nu face pe om să se ruşineze şi să se schimbe de la răutatea lui spre cele bune, ca bunătăţile trupeşti şi ca cinstirea pe care o primeşte de la tine».

887. «În Sfînta Treime spunem că sînt trei ipostasuri şi trei persoane, dar o singură fire şi o singură voinţă; în Hristos însă, un singur ipostas şi persoană, dar două firi şi două voinţe, chiar dacă nu socotesc aşa ereticii şi hulitorii».

888. Poate pentru că în liniştire contemplăm pe Dumnezeu mai mult ca adunat în unitatea Sa, iar în ascultare pe Fiul cel devenit ascultător în toate.

cunoscut mintea celui ce se liniştește cu trupul şi cu sufletul ? [889]

Puterea împăratului stă în bogăţia şi mulţimea supuşilor ; puterea celui ce se liniştește, în bogăţia rugăciunii.

CUVINTUL XXVIII

Despre fericita rugăciune, sfinţita maică a tuturor virtuţilor; şi despre înfăţişarea văzută şi gîndită în vremea rugăciunii

1) Rugăciunea este, după însuşirea ei, însoţirea şi unirea omului şi a lui Dumnezeu ; iar după lucrare, susţinătoarea lumii. Este împăcare a lui Dumnezeu ; maica lacrimilor şi fiica lor ; ispăşirea păcatelor ; pod de trecere peste ispite ; peretele din mijloc în faţa necazurilor ; zdrobirea războaielor, lucrarea îngerilor, hrana tuturor fiinţelor netrupeşti, veselia ce va să vie, lucrarea fără margine, izvorul virtuţilor, pricinuitoarea harismelor (a darurilor), sporirea nevăzută, hrana sufletului, luminarea minţii, securea deznădejdii, dovedirea nădejdii, risipirea întristării, bogăţia călugărilor, vistieria sihaştrilor, micşorarea mîniei, oglinda înaintării, arătarea măsurilor, vădirea stării dinăuntru, descoperirea celor viitoare, semnul slavei. Rugăciunea este celui ce se roagă cu adevărat tribunal, dreptar şi scaun de judecată al Domnului, înaintea scaunului Judecăţii viitoare.

2) Ridicîndu-ne în picioare, să ascultăm pe această împărăteasă a virtuţilor strigînd şi grăind cu glas înalt către noi : «Veniţi la mine toţi cei osteniţi şi împovă-

889. Ea e scufundată în abisul Celui Unu, şi umplută de infinitatea Lui.

raţi, şi eu vă voi odihni pe voi. Luaţi jugul meu asupra voastră şi veţi avea odihnă şi vindecare rănilor voastre. Că jugul meu este blînd» (Mt. 11, 29) şi tămăduitor al unor mari greşeli [890].

3) Cei ce pornim ca să ne înfăţişăm înaintea Împăratului şi să vorbim cu El, să nu facem drumul nepregătiţi, ca nu cumva văzîndu-ne de departe că nu avem arme şi haine cuvenite înfăţişării înaintea Lui, să poruncească slujitorilor şi dregătorilor Lui să ne lege şi să ne arunce departe de la faţa Lui, iar cererile noastre să le rupă şi să ni le azvîrle în faţă.

4) Cînd porneşti să te înfăţişezi înaintea Domnului, să-ţi fie haina sufletului ţesută întreagă din firele, mai bine zis din zalele nepomenirii răului. Căci de nu, cu nimic nu te vei folosi. Să-ţi fie ţesătura cererii tale simplă, neîmpestriţată în chip felurit. Căci, cu un singur cuvînt, vameşul şi fiul risipitor l-au împăcat pe Dumnezeu cu ei.

5) Una este înfăţişarea celor ce se roagă, dar în acelaşi timp, felurită şi deosebită. Unii se înfăţişează ca

890. În aceste rînduri se identifică rugăciunea cu Iisus însuşi. Aceasta se explică din faptul că rugăciunea este «însoţire» (συνουσία — amestecare) atît de deplină a sufletului cu Dumnezeu, că nu se mai poate deosebi în ea lucrarea omului, de lucrarea lui Dumnezeu, nici subiectul omenesc, de subiectul dumnezeiesc. Aceasta, desigur, cînd rugăciunea e concentrată întreagă spre Dumnezeu, cu uitarea tuturor celorlalte gînduri. Căci orice gînd fiind numai al nostru, sau al nostru şi al celui rău, ne desparte de Dumnezeu. Iisus Se roagă în rugăciunea noastră şi noi ne rugăm în rugăciunea Lui. Sau mai precis, Duhul lui Iisus. De aici sentimentul că în rugăciune ne aflăm în lăuntrul lui Dumnezeu, ca într-un adăpost liniştitor. În rugăciune, pe de o parte vorbim cu Dumnezeu, pe de alta, Dumnezeu vorbeşte în noi cu El însuşi. Prin aceasta în ea sîntem şi uniţi cu Dumnezeu şi neconfundaţi cu El. Prin ea cerem şi primim, sau avem în acelaşi timp darul şi puterea lui Dumnezeu. Aci îşi arată eficienţa concretă faptul că Dumnezeu este şi Tată şi Fiu, sau Duh Sfînt; sau Fiu făcut om şi avînd unit cu Sine pe Duhul Sfînt; Fiu unit prin întrupare cu noi şi avînd în Sine ca om şi deci şi noi în unire cu El pe Duhul Sfînt.

unui Prieten şi Stăpîn, aducîndu-I lauda şi cererea pentru alţii şi nu pentru ei. Alţii vin să ceară bogăţie şi slavă şi îndrăzneală mai multă ; alţii, să se roage să fie desăvîrşiţ izbăviţi de duşmanii lor. Unii cer să capete o oarecare dregătorie ; alţii, desăvîrşita scăpare de vreo datorie ; alţii, eliberarea din închisoare ; alţii, iertarea de niscai vinovăţii.

6) Înainte de toate să punem pe hîrtia rugăciunii noastre o mulţumire sinceră. În al doilea rînd, mărturisirea şi zdrobirea sufletului întru multă simţire. Apoi să facem cunoscut Împăratului toată cererea noastră. Chipul mai înainte arătat al rugăciunii noastre e cel mai bun, precum s-a spus unui frate oarecare de către Îngerul Domnului.

7) Dacă te-ai făcut vreodată vinovat faţă de judecătorul văzut, nu vei avea nevoie de alt chip în înfăţişarea rugăciunii tale, iar dacă nu te-ai înfăţişat nici tu vreodată şi n-ai văzut nici pe alţii cercetaţi, învaţă aceasta din rugămintea celor bolnavi în faţa doctorilor, cînd e să li se taie şi să li se ardă vreo rană.

8) Nu face pe deşteptul în cuvintele rugăciunii tale ! Căci gînguritul simplu şi nemeşteşugit al copiilor a înduioşat pe Tatăl lor cel din ceruri [891].

9) Nu te porni la vorbărie, ca nu cumva prin căutarea cuvintelor să ţi se împrăştie mintea. Un cuvînt al vameşului a făcut pe Dumnezeu îndurător şi un cuvînt spus cu credinţă a mîntuit pe tîlhar. Multa vorbire în rugăciune pricinuieşte minţii năluciri şi împrăştiere. Iar un singur cuvînt o adună.

891. «Nu trebuie să se facă vorbărie, sau să se spună deodată multe în rugăciune. Ci să se spună un singur lucru, sau aceleaşi lucruri de multe ori». La Veniamin Costache se mai dă şi cap. 61 din Diadoh, Fil. rom. I, p. 358—359.

10) Cînd simţi dulceaţă sau străpungere în rugăciune, rămîi în acea stare. Căci atunci se află cu noi păzitorul care se roagă împreună cu noi [892].

11) Nu fi îndrăzneţ, chiar dacă ai dobîndit curăţia. Mai degrabă apropie-te întru multă smerită cugetare şi mai multă îndrăznire vei avea [893].

12) Chiar de ai urca toată scara virtuţilor, roagă-te pentru iertarea păcatelor, auzind pe Pavel care strigă că dintre păcătoşi «cel dintîi sînt eu» (I Tim. 1, 15).

13) Îndulcesc bucatele, untdelemnul şi sarea; înaripează rugăciunea, smerenia şi lacrima.

14) De te vei îmbrăca în toată blîndeţea şi nemînierea, nu te vei obosi mult ca să slobozeşti mintea ta din robie [894].

15) Pînă ce n-am dobîndit rugăciune vădită, ne asemănăm celor ce deprind pruncii la început să umble [895].

16) Luptă să ridici, mai bine zis să închizi cugetarea în cuvintele rugăciunii, iar dacă, slăbind pentru pruncia ei, cade, ridic-o iarăşi. Căci e proprie minţii nestatornicia, dar e propriu lui Dumnezeu s-o poată statornici [896].

17) De ai dobîndit nevoinţa neîntreruptă, va veni în tine Cel ce, închizînd între ţărmuri marea minţii, îi

892. Îngerul păzitor, sau Sfîntul Duh.

893. E cunoscută «îndrăznirea» sfinţilor în rugăciune. Dar ea e deosebită de îndrăzneala obraznică. Ea e îndrăznirea încrederii în iubirea lui Dumnezeu.

894. Din robia gîndurilor.

895. «Căci precum cei ce deprind pe prunci, cînd aceştia înaintează puţin şi cad, îi ridică iarăşi şi-i învaţă să păşească mai mult, aşa şi noi îndreptăm mintea noastră care în rugăciune cade din aţintirea la Dumnezeu şi o ridicăm iarăşi, pînă ajunge de nu mai cade».

896. Dumnezeu o fixează în Sine, pentru că îi deschide infinitatea Sa minunată, în care mintea are totul.

spune în rugăciune: vino pînă aci şi să nu treci de aci [897].

18) Nu poate fi legat duhul. Dar unde e Ziditorul duhului, toate se supun lui [898].

19) Dacă ai vedea vreodată Soarele, cum se cuvine, ai putea să şi vorbeşti cu El, după cuviinţă. Iar de nu, cum poţi să te apropii de El în chip nemincinos, odată ce nu-L vezi ? [899].

20) Începutul rugăciunii alungă, printr-un singur gînd (μονολογίστως), atacurile, de la începuturile lor; la mijlocul ei, cugetarea se statorniceşte în cele spuse şi gîndite; iar desăvîrşirea ei este răpirea la Dumnezeu [900].

---

897. Dumnezeu închide marea minţii între ţărmurile sale, căci nu o lasă să vagabondeze, zbuciumîndu-se în tot felul de alte gînduri. Dar între aceste ţărmuri îşi află ea adîncimea nesfîrşită. Dacă trece peste ele, apele în care se mişcă îşi pierd adîncimea.

898. Duhul nu e ca obiectele materiale, care se mişcă după aceleaşi legi rămînînd în structura lor finită. Duhul e libertate şi putinţă de a porni în orice direcţie. Dar Creatorul duhului e Duhul suprem, în Care se poate mişca în toată libertatea şi Care susţine toată libertatea, căci în El sînt toate şi El este izvorul a toată libertatea. Şi fiindcă numai în El sînt toate, toate se mişcă în El; şi, mai ales, duhul omului care L-a găsit rămîne în El şi în El şi-a găsit izvorul libertăţii depline.

899. «Dumnezeu este «Soarele dreptăţii», precum s-a scris, din care pornesc toate razele luminoase ale bunătăţii. Iar sufletul se poate face, prin voinţă, sau ceară, cînd e iubitor de Dumnezeu, sau lut, cînd e iubitor de cele materiale. Precum deci lutul e uscat prin fire, de către soare, iar ceara se înmoaie în chip firesc, aşa şi tot sufletul iubitor de cele materiale şi lumeşti: cînd e mustrat de Dumnezeu se învîrtoşează prin împotrivirea cu voia, ca lutul, şi se porneşte pe sine, ca Faraon, spre pieire. Dar cel iubitor de Dumnezeu se înmoaie ca ceara şi, primind formele şi trăsăturile dumnezeieşti, se face locaşul lui Dumnezeu în Duh». Duhul omului regăsindu-şi viaţa lui, îşi regăseşte elasticitatea şi fluiditatea libertăţii prin fluiditatea libertăţii Duhului suprem.

900. La început rugăciunea şi mintea alungă chipurile ispititoare prin singurul gînd de a se ruga lui Dumnezeu; după aceea se gîndeşte la grija lui Dumnezeu pentru noi, sau la conţinutul cuvintelor rugăciunii; la

21) Alta este bucuria ce se naşte din rugăciune în cei ce petrec în obşte şi alta, cea care se iveşte în cei ce se roagă îndeletnicindu-se cu liniştirea. Cea dintîi e amestecată poate cu închipuiri; cea de a doua se umple întreagă de smerită cugetare.

22) De deprinzi mintea să nu se depărteze niciodată, îţi va fi aproape chiar şi cînd te afli la masă. Iar dacă rătăceşte neîmpiedecată, nu va putea să rămînă niciodată lîngă tine.

23) Marele lucrător al marii şi desăvîrşitei rugăciuni zice: «Voiesc să spun cinci cuvinte cu mintea mea» şi cele următoare (I Cor. 14, 19). Celor mai prunci cu duhul acest lucru le este străin. De aceea noi, ca nişte nedesăvîrşiţi, căutăm felurimea şi cantitatea în rugăciune. Dar felul al doilea e pricinuitor al celui dintîi [901]. Căci se spune: «Dă rugăciune curată celui ce se roagă» fără pregetare în chip întinat şi cu osteneală.

---

vîrful ei uită şi de acestea şi e răpită la Dumnezeu însuşi, ca subiect iubitor infinit şi atotcuprinzător.

901. «Osteneala trupească este foarte folositoare celor începători şi nedesăvîrşiţi în vîrsta duhovnicească. Celor desăvîrşiţi le este de prisos, ca unora ce le ajunge să lucreze numai cu mintea şi cu partea fără formă a sufletului. Cei prunci (duhovniceşte *n. tr.*) au nevoie de metanii şi de îndelungata întindere a mîinilor şi de starea în picioare de toată noaptea şi de altele, ca să se obişnuiască mintea la rugăciune împreună cu trupul. Iar celor desăvîrşiţi, le ajunge lucrarea minţii, ca unora ce au dobîndit rugăciunea neîncetată şi necontenită, deşi la înfăţişare nu sînt văzuţi de noi făcînd aceasta». La început trebuie să ne obosim săvîrşind gesturile trupeşti ale rugăciunii: metanii, întinderea mîinilor spre cer, rostirea cuvintelor. Acestea atrag şi mintea mai mult la rugăciune şi întăresc simţirea ei de rugăciune, pînă ce ea, obişnuindu-se, poate să săvîrşească şi singură rugăciunea cu luarea aminte, nefurată de gînduri. Nu numai sufletul înrîureşte trupul, ci şi invers. Căci în oarecare măsură chiar la gesturile ce par foarte trupeşti, participă şi sufletul. Odată cu mîinile întinse spre cer, se întinde şi mintea; odată cu plecarea trupului în metanii, se pleacă şi mintea în faţa măririi lui Dumnezeu.

24) Altceva este întinăciunea rugăciunii şi altceva e pieirea ei; şi altceva furarea şi altceva prihănirea ei. Întinăciunea ei este a sta înaintea lui Dumnezeu şi a năluci gînduri necuvenite; pieirea este a se robi de griji nefolositoare. Furarea este împrăştierea cugetării pe nesimţite; prihănirea este un atac oarecare ce se apropie de noi.

25) De nu sîntem singuri în vremea stării la rugăciune, să dăm un chip lăuntric acestei stări. Iar de nu sînt de faţă slujitorii laudelor, să dăm şi înfăţişării din afară chipul rugăciunii. Căci în cei nedesăvîrşiţi, de multe ori mintea ia chip comun cu cel al trupului.

26) Toţi, dar mai mult cei ce se duc la Împăratul ca să primească iertarea datoriilor, au nevoie de o zdrobire negrăită.

27) De ne aflăm încă în închisoare, să urmăm lui Petru şi «să ne încingem cu şorţul» ascultării, să ne dezbrăcăm de nevoile noastre şi să ne apropiem, goi de acestea, de Domnul în rugăciune (sînt îmbinate Ioan 21, 18 şi Fapte 12, 8 *n.tr.*), cerînd să se facă numai voia Lui. Şi atunci vei primi pe Dumnezeu de cîrmaci al sufletului tău, ca să te cîrmuiască fără primejdie.

28) Sculîndu-te din iubirea de lume şi de plăceri, aruncă grijile. Dezbracă-te de gînduri, leapădă-te de trup. Căci rugăciunea nu e nimic altceva decît înstrăinarea de lumea văzută şi nevăzută. «Că ce-mi este mie în cer ?» (Ps. 72, 24). Nimic. «Şi ce am voit de la Tine pe pămînt ?» (Ibid.). Nimic, decît să mă lipesc de Tine neîmprăştiat în rugăciune. Unii doresc bogăţie, alţii slavă, alţii agoniseală. «Iar dorul meu este să mă lipesc de Tine, să-mi pun în Tine nădejdea» nepătimirii mele (Ps. 72, 27).

29) Credinţa înaripează rugăciunea. Căci fără ea nu se poate zbura la cer.

30) Cei împătimiţi să cerem cu stăruinţă pe Domnul. Căci toţi cei neîmpătimiţi au înaintat la nepătimire din împătimire [902].

31) Deşi judecătorul nu se teme de Dumnezeu ca Dumnezeu, dar pentru că sufletul din el, văduvit prin păcat şi cădere, îi pricinuieşte supărări, îi face dreptate împotriva duşmanului lui, trupul, şi a duhurilor care-l războiesc (Lc. 18, 5) [903].

32) Pe cei recunoscători, Bunul nostru Chivernisitor îi atrage prin împlinirea grabnică a cererii, spre dragostea Lui; dar sufletele nerecunoscătoare ale cîinilor le face să şadă, din foamete şi din setea după împlinirea cererii lor, lîngă El prin rugăciune. Căci cîinele nerecunoscător, îndată ce primeşte pîinea, se depărtează de la cel ce i-a dat-o [904].

33) Nu zice că zăbovind mult timp în rugăciune, n-ai dobîndit nimic, căci iată ai şi dobîndit. Căci ce bine mai înalt este ca acela de a fi fost lipit de El şi de a fi stăruit neîntrerupt în unirea cu El? [905]

---

902. Numai în Dumnezeu cel nepătimitor, cel desăvîrşit liber, putem avea şi noi nepătimirea, sau libertatea deplină de orice robie a păcatului, a pornirilor păcătoase.

903. Sufletul în greceşte e feminin (ψυχή), deci poate fi asemănat cu o văduvă. Trupul e ambigen, deci la singular e masculin. Sufletul devenit văduv prin păcat, căci a fost părăsit de Dumnezeu, adevăratul lui bărbat, e mereu nedreptăţit de trup.

904. «Din iconomie Dumnezeu nu dăruieşte repede celor ce cer darurile. Căci primindu-le, aceştia uită îndată pe Cel ce le-a dat. «A mîncat Iacob» şi cele următoare (Ps. 78, 7); şi: «A şezut poporul să mănînce şi să bea şi s-a sculat să joace» (Ieş. 6, 1). Cuvîntul despre rugăciune al Scărarului e aspru şi concret, ca toată scrierea lui. Nu e o frumoasă descriere a stării de răpire în frumuseţile negrăite ale lui Dumnezeu.

905. A sfîntului Isaac: «De ceri lui Dumnezeu un lucru şi te supune la multă răbdare, întrucît nu te ascultă repede, nu te întrista. Căci nu eşti tu mai înţelept ca Dumnezeu. Aceasta ţi se întîmplă fie pentru că eşti nevrednic să primeşti ceea ce ceri, fie pentru că nu sînt căile inimii tale pe potriva cererilor tale, ci dimpotrivă, fie pentru că n-ai ajuns la măsura de a primi darul ce-l ceri. Căci nu trebuie să te întinzi la măsuri

34) Nu se teme cel osîndit de executarea pedepsei lui, atîta cît se teme cel ce îngrijeşte de rugăciune, de starea la rugăciune. De aceea, de este cineva înţelept şi ager la minte, poate lepăda, gîndindu-se la ea, toată defăimarea şi mînia şi grija şi ocupaţia şi necazul şi săturarea şi gîndul şi ispita [906].

35) Pregăteşte-te pentru rugăciunea neîncetată din suflet spre ridicare la rugăciune şi vei înainta degrabă [907].

36) Am văzut pe unii care străluceau în ascultare şi se îngrijeau cu toată puterea de pomenirea lui Dumnezeu cu mintea, ridicîndu-se la rugăciune dintr-odată şi înălţîndu-se deasupra minţii lor degrabă şi vărsînd şiroaie de lacrimi [908]. Căci se pregătiseră prin cuvioasa ascultare.

37) Cîntării împreună îi urmează robiri şi împrăştieri, dar nu se întîmplă aceasta cu rugăciunea cîntată de unul singur [909]. Căci pe aceasta o războieşte lenea, pe cînd celei dintîi îi ajută rîvna.

38) Iubirea ostaşului faţă de împărat o arată războiul; iubirea călugărului faţă de Dumnezeu o arată vremea rugăciunii şi starea la rugăciune. Starea ta lă-

---

mari înainte de vreme, ca să nu fie disprețuit darul lui Dumnezeu prin repeziciunea cu care l-ai primit. Căci tot ce se dobîndeşte uşor se şi pierde repede. Iar tot lucrul aflat cu osteneală se şi păzeşte cu multă străjuire».

906. Aceasta înseamnă a te ruga neîncetat.

907. E rugăciune neîncetată cea care se deapănă în minte. Dar deosebită de ea e ridicarea, sau starea sărbătorească la rugăciune. Scărarul face în acest «Cuvînt» mereu deosebirea între ele. Ridicarea sau starea la rugăciune e ca Liturghia de Duminică, faţă de rugăciunile şi slujbele de toate zilele.

908. Rugăciunea neîncetată se face ţinînd neîncetat pomenirea lui Dumnezeu în minte. Dar starea sau ridicarea la rugăciune este ridicarea chiar şi peste minte, este uitarea de sine a omului şi răpirea la Dumnezeu, în desăvîrşita iubire de El.

909. Ed. 1970: «Adică celei de unul singur». P.G.: «Cea care în deosebi, precum am cunoscut eu din cercare, e războită de mii de patimi».

untrică ţi-o arată rugăciunea. Căci teologii (cuvîntătorii de Dumnezeu *n.tr.*) au socotit-o pe aceasta oglinda călugărului.

39) Cel ce se îndeletniceşte cu vreun lucru, dacă venind ceasul rugăciunii continuă să se ocupe cu el, e de batjocura dracilor. Căci scopul furilor e să fure rugăciunea, ceas de ceas, de la noi.

40) Nu refuza, cînd ţi se cere să te rogi pentru un suflet, chiar dacă n-ai dobîndit rugăciunea. Căci credinţa celui ce o cerea pe aceasta a mîntuit de multe ori pe cel ce se roagă cu zdrobire de inimă [910].

Nu te înălţa dacă te-ai rugat pentru altul şi ai fost ascultat. Căci credinţa lui a lucrat şi a izbutit [911].

41) Oricărui copil i se cere de învăţător în fiecare zi neîncetat să spună ceea ce a învăţat de la el. Oricărei minţi i se va cere cu dreptate în fiecare rugăciune puterea ce a primit-o de la Dumnezeu [912].

42) Cînd te rogi cu trezvie, eşti mai repede împins spre mînie. Căci acesta este scopul vrăjmaşilor [913]. Să împlinim toată virtutea, dar mai mult rugăciunea, cu multă simţire. Dar sufletul se roagă întru simţire, cînd se ridică mai presus de mînie.

---

910. Nu numai cel pentru care ne rugăm cîştigă, ci şi noi cîştigăm din aceasta; încrederea aceluia în rugăciunea noastră ne obligă şi ne dă putere să fim vrednici de ea.

911. Credinţa celui pentru care ne rugăm lucrează şi în rugăciunea noastră pentru el. Credinţa nu lucrează numai în cel ce o are, ci se comunică şi altora, ca în vasele comunicante. Preotul slujitor cîştigă şi el din credinţa credincioşilor, a membrilor preoţiei generale.

912. Chiar în timpul rugăciunii ni se dă de la Dumnezeu puterea rugăciunii. Ni se dă ca să arătăm lui Dumnezeu că o folosim. El vrea să se roage cu noi şi în noi. Să ne asociem Lui în această rugăciune, făcînd-o rugăciunea noastră. Să nu lăsăm pe Dumnezeu să lucreze fără efect asupra noastră.

913. Rîvna noastră la rugăciune o întoarce vrăjmaşul spre mînie împotriva vreunor fraţi sau împrejurări care ne întrerup.

43) Numai cele agonisite cu multe cereri şi în timp îndelungat ne rămîn statornice. Cel ce a cîştigat pe Domnul, nu-şi mai spune sie în rugăciune scopul ei. Căci atunci Duhul Se roagă pentru el cu suspine negrăite (Rom. 8, 26) [914].

44) Nu primi în rugăciune nici o nălucire a simţurilor, ca să nu suferi vreo ieşire din minţi [915].

45) Încredinţarea împlinirii oricărei cereri se iveşte chiar în rugăciune. Iar încredinţarea este izbăvirea de îndoială. Încredinţarea este vădirea neclintită a ceea ce nu este vădit.

46) Îngrijindu-te de rugăciune, fă-te foarte milostiv. Căci în ea călugării vor lua cele însutite. Iar ceea ce urmează se va spune în ceea ce urmează [916].

47) Venind foc în inimă, a înviat rugăciunea. Iar sculîndu-se aceasta şi înălţîndu-se la cer, s-a făcut coborîrea focului în foişorul sufletului [917].

914. «Lărgită fiind mintea atunci de har şi înaintînd spre Cel ce dă celor ce se roagă rugăciune, şi insuflată fiind de El, nu se mai ocupă cu cuvintele rugăciunilor rostite de ea. Cuvintele despre cele ce le cearcă cu lucrul le trece cu vederea, cîştigînd din cantitate, calitate».

915. «Rugîndu-te, zice, nu asemăna cele dumnezeieşti cu vre-un lucru supus simţurilor, ca să cazi din dreapta judecată».

916. «Ţi-ai închis inima spre facerea celor bune, voi închide şi Eu sînul odihnei în vremea pedepsirii tale». Ed. 1970: «Cel milostiv, zice, va lua daruri însutite în rugăciune; iar ceea ce urmează, adică «va moşteni viaţa veşnică», va lua în viaţa viitoare. P.G.: *Alta:* «De ce plîngi rugîndu-te? Căci tu văzînd lacrimile săracului, nu te milostiveşti». *Alta:* «Cum te va milui Dumnezeu? Aripa rugăciunii e milostenie. De nu vei face aripă rugăciunii tale, nu se va urca la înălţime. Iar cînd rugăciunea ta va fi înaripată, va zbura la cer. Căci precum flacăra dacă nu are untdelemn se stinge, la fel rugăciunea, dacă nu are milostenie, piere».

917. «Foc numeşte aci, dorul dumnezeiesc, care aprinzîndu-se în inimă, face mintea să se înalţe la cer; şi ca urmare în foişorul sufletului acestuia, sau în cugetul înălţat peste cele pămînteşti Se coboară Duhul dumnezeiesc, cum S-a coborît şi peste Apostoli în chip sensibil».

48) Spun unii că rugăciunea e mai mare decît aducerea aminte de moarte. Iar eu le laud ca pe două firi ale unui unic ipostas [918].

49) Calul încercat, cu cît înaintează, cu atît se înfierbîntă şi sporeşte în alergare. Prin *alergare* înţeleg cîntarea şi prin *cal*, mintea bărbătească. Aceasta adulmecă de departe războiul şi, pregătită fiind, rămîne cu totul neclintită.

50) Urît lucru este să răpeşti apa de la gura însetatului. Dar mai urît este ca sufletul ce se roagă cu străpungere să se lipsească pe sine înainte de sfîrşitul acesteia, de mult dorita stare la rugăciune.

51) Să nu sari (din rugăciune) pînă ce nu vei vedea focul şi apa încetînd prin iconomie. Căci nu vei primi un timp ca acesta pentru iertarea păcatelor în toată viaţa ta [919]. Cel ce a gustat rugăciunea şi şi-a întinat de multe ori mintea cu un cuvînt greşit din neatenţie [920], stînd la rugăciune nu află, deobicei, pe Cel dorit.

52) Altceva este a supraveghea mai des inima şi altceva a conduce inima, prin mintea care stăpîneşte şi aduce, ca arhiereu, jertfe raţionale lui Hristos [921]. Pe

---

918. «Amîndouă (adică rugăciunea şi pomenirea morţii), fac sufletului bine şi îi insuflă străpungerea dumnezeiască».

919. «Să nu te desparţi de rugăciune, pînă ce lacrimile de Dumnezeu mişcate şi focul străpungerii nu se vor opri, din iconomia harului, pentru mîndrie. Că nu ştii dacă altă dată vei mai dobîndi în toată viaţa ta vre-o astfel de stare la rugăciune, pricinuitoare a iertării păcatelor».

920. Ed. 1970: «Poate un cuvînt de laudă sau un cuvînt urît, cum socotesc».

921. «Altceva este a se înţelege şi privi pe sine însuşi, şi altceva, a fi supraveghetor (episcop) şi stăpînitor al patimilor, care e cu mult mai mult decît primul lucru». «Mintea este conducătoare (ἄρχων) cînd călăuzeşte bine cele ale sale şi din jurul său, sau puterile sufletului şi simţurile trupului. Şi este arhiereu, cînd aduce înţelesurile curate şi nepătate pe altarul dumnezeiesc, prin rugăciune. E propriu conducătorului să călăuzească cele dinăuntru; şi arhiereului, să supravegheze necontenit şi cele din afară şi cele dinăuntru». Ideea acestor cuvinte e luată de la sfîntul

cei dintîi, cum zice unul din cei ce s-au împărtăşit de numele de *teolog,* venind focul cel sfînt şi mai presus de ceruri, îi arde pentru nedeplinătatea curăţiei; pe ceilalţi îi luminează, pentru măsura desăvîrşirii la care au ajuns [922].

Căci Acelaşi se numeşte foc mistuitor şi lumină luminătoare. De aceea unii, ieşind din rugăciune, sînt ca unii ce ies dintr-un cuptor de foc, simţind ca o uşurare de o murdărie şi de cele materiale. Alţii sînt ca luminaţi de o lumină şi îmbrăcaţi în veşmîntul smereniei şi al veseliei.

Iar cei ce ies din rugăciune neîmpărtăşiţi de aceste două lucrări, se roagă în chip trupesc, ca să nu spun iudaic. Dacă un trup ce se atinge de un alt trup, se preschimbă prin lucrarea aceluia, cum nu se va preschimba cel ce se atinge de Trupul lui Dumnezeu cu mîini nevinovate ? [923]

53) Trebuie să privim la Preabunul nostru Împărat, cum privim la împăratul de pe pămînt. Căci şi acesta dăruieşte darurile sale ostaşilor săi, uneori prin sine însuşi, alteori printr-un prieten, alteori printr-un slujitor, şi alteori şi într-un chip neştiut. Deci aşa ne dăruieşte şi veşmîntul smereniei, potrivit nouă.

54) Precum împăratul pămîntesc priveşte cu scîrbă la cel ce stă în faţa lui dar îşi întoarce faţa de la el şi vorbeşte cu duşmanii stăpînului, aşa priveşte cu scîr-

---

Marcu Ascetul, *Despre Botez,* Filoc. rom. I, p. 294. Toate raţiunile lucrurilor sînt dăruite de Dumnezeu subiectelor create ca ele să le aducă, la rîndul lor, jertfe curate lui Dumnezeu, după ce şi le-au însuşit; să le aducă unite cu recunoştinţa şi lauda Lui, prin rugăciune. Aceasta e liturghia neîncetată a minţii: luare la cunoştinţă a raţiunilor celor create şi recunoaşterea obîrşiei lor în Dumnezeu şi mulţumirea pentru ele. În aceasta constă rugăciunea.

922. Poate fi vorba de două feluri de raţiuni ale lucrurilor ce şi le însuşeşte omul. Pe cele murdărite de pofta omului, le arde Duhul Sfînt curăţindu-le; pe cele curate le luminează şi mai mult.

923. «Vorbeşte de sfînta Taină a Împărtăşaniei».

bă şi Domnul la cel ce stă înaintea Lui în rugăciune şi primeşte gînduri necurate [924].

55) Alungă cu arma pe cîinele ce se apropie ; şi de cîte ori se obrăzniceşte din nou, nu-l îngădui [925] !

56) Cere prin plîns ; caută prin ascultare ; bate prin îndelungă-răbdare ! «Că cel ce cere (astfel) va lua şi cel ce caută va afla şi celui ce bate, i se va deschide» (Lc. 11, 10). Păzeşte-te să nu te rogi oricum pentru o femeie în rugăciunea ta, ca nu cumva să fii jefuit din partea dreaptă [926].

57) Nu căuta să mărturiseşti faptele trupeşti cu deamănuntul, aşa cum sînt, ca să nu te ispiteşti tu însuţi.

58) Să nu ţi se facă ţie vremea rugăciunii, vreme sau ceas al unor cugetări trebuincioase, sau al unor lucruri duhovniceşti. Iar de nu, vei fi jefuit de ceea ce e mai bun [927].

59) Cel ce ţine neîncetat toiagul rugăciunii nu se poticneşte. Şi chiar de i s-ar întîmpla aceasta, nu va

924. Gîndurile necurate la care ia cineva aminte în rugăciune, nu stau prin ele însele, ci sînt ale duşmanilor lui Dumnezeu. Nu există gînduri fără un subiect care le gîndeşte. Deci prin acele gînduri cel ce se roagă stă de vorbă cu duşmanii lui Dumnezeu, care sînt subiectele acelor gînduri.

925. «Cîine numeşte pe dracul care, printr-un pretext oarecare, fură mintea din rugăciune. Acesta trebuie alungat cerîndu-se ajutorul lui Dumnezeu».

926. Să nu fii jefuit de curăţie chiar prin fapta bună a rugăciunii. Şi aceasta ţi se poate întîmpla cînd, rugîndu-te de exemplu pentru o femeie, te gîndeşti cu poftă la ea.

927. Nu te lăsa ispitit să rezolvi probleme necesare, sau chiar să cugeţi la lucruri duhovniceşti în vremea rugăciunii. Aceasta înseamnă să te laşi furat de la rugăciune. Aceasta nu stă în contrazicere cu aducerea raţiunilor cunoscute ale lucrurilor, lui Dumnezeu, odată cu mulţumirea pentru ele ; nici cu amintirea recunoscătoare a ceea ce a făcut Dumnezeu pentru tine şi pentru lume.

cădea de tot. Căci rugăciunea este stăpînitoarea binecredincioasă de la Dumnezeu. Folosul ei se dovedește prin biruirea împiedicărilor drăcești ce ni se întîmplă în timpul adunărilor (slujbelor de obște *n.tr.*). Iar rodul ei, prin înfrîngerea vrăjmașului. «Că întru aceasta am cunoscut că m-ai voit pe mine, că nu se va bucura vrăjmașul meu de mine» (în vremea războirii *n.tr.*) (Ps. 40, 11). «Strigat-am — zice psalmistul — din toată inima mea» (Ps. 118, 10), cu gura, cu sufletul și cu duhul. Căci «unde sînt cei doi de pe urmă adunați, acolo e și Dumnezeu în mijlocul lor» (Mt. 18, 20).

60) Nici cele trupești, nici cele duhovnicești nu le au toți la fel. Unora li se potrivește mai mult cîntarea repede, altora cea mai domoală. Cei dintîi se apără de robire, ceilalți se luptă cu lipsa de învățătură [928].

61) Dacă te rogi neîntrerupt Împăratului împotriva vrăjmașilor tăi, cînd vor veni asupra ta, îndrăznește, căci nu vei obosi. Că se vor depărta de la tine degrabă. Fiindcă nu voiesc nelegiuiții să te vadă luînd cununa în lupta cu ei prin rugăciune. Pe lîngă aceasta vor fugi, biruiți de rugăciune, ca de foc.

62) Agonisește toată bărbăția și vei avea pe Dumnezeu ca învățător al rugăciunii [929].

928. Ed. 1970: «Cei ce cîntă mai repede fac aceasta ca să nu fie furați de alte gînduri; cei ce cîntă mai rar, ca să nu spună cum nu trebuie cuvintele, din lipsa de învățătură. Dar tuturor cea mai bună le e măsura și în privința timpului».

929. «Nu are nevoie, zice, de dascăl în rugăciune, ci de rîvna sa proprie, pentru care însuși Dumnezeu i Se face dascăl. Căci pe cel ce se roagă după lege și cu rîvnă, Dumnezeu îl învață prin iluminare și-i face mintea neclintită și-l izbăvește de robie». *Alta*, a sfîntului Maxim: «Cel ce iubește pe Dumnezeu cu adevărat se roagă neîmprăștiat. Cel ce se roagă neîmprăștiat lui Dumnezeu iubește pe Dumnezeu. Nu se roagă neîmprăștiat cel ce

63) Nu e cu putinţă a învăţa să vezi prin cuvînt. Ci vederea ţine de fire. Nici frumuseţea rugăciunii nu se cunoaşte prin învăţătura altuia. Căci ea are de la sine învăţător pe Dumnezeu, Care învaţă pe om cunoştinţa şi dă celui ce cere rugăciunea [930] şi binecuvintează anii celor drepţi. Amin.

CUVÎNTUL XXIX

Despre nepătimire sau cerul pămîntesc şi despre desăvîrşirea şi învierea sufletului înainte de învierea cea de obşte

1) Iată-ne şi pe noi, cei afundaţi în groapa cea mai adîncă a neştiinţei şi în patimile întunecate şi în umbra morţii acestui trup, începînd să vorbim (să filozofăm *n.tr.*), cu îndrăzneală despre cerul pămîntesc [931]. Bolta cerească are ca frumuseţe stelele, iar nepătimirea, virtuţile. Căci eu n-am învăţat să fie nepătimirea altceva, decît cerul minţii în inimă, care socoteşte ca jucării uneltirile dracilor.

2) Nepătimitor este şi se cunoaşte propriu-zis cel ce şi-a făcut trupul nestricăcios, şi-a înălţat mintea

---

are sufletul alipit de cele pămînteşti. Deci nu iubeşte pe Dumnezeu cel ce are mintea legată de cele omeneşti prin împătimire».

930. «Dumnezeu dă celui ce cere rugăciunea». Nu se poate şti cine începe mai întîi: cel ce se roagă, sau Dumnezeu care dă puterea să se roage, celui ce se roagă.

931. «Cer pămîntesc» înseamnă nu numai «cerul pe pămînt», ci pămîntul devenit cer prin îmbibarea lui de spiritualitate, mai bine zis de energiile Duhului Sfînt. Sufletul şi chiar trupul sfinţilor se umplu de aceste energii, aşa cum trupul Domnului s-a schimbat la faţă pe Tabor. Mai jos se spune că prin nepătimre trupul însuşi devine nestricăcios. El devine nestricăcios în parte, pentru că rămîne încă supus morţii. Dar această

deasupra zidirii şi toate simţurile şi le-a supus minţii, iar sufletul şi l-a pus în faţa Domnului. Prin aceasta se întinde spre El peste puterea sa. Unii iarăşi spun că nepătimirea este învierea sufletului înainte de cea a trupului. Iar alţii, că e a doua, după a îngerilor, cunoştinţă desăvîrşită a lui Dumnezeu.

3) Deci această desăvîrşită desăvîrşire nedesăvîrşită a celor desăvîrşiţi, precum mi-a spus unul care a gustat-o [932], atît de mult sfinţeşte mintea şi o răpeşte de la cele materiale, încît cea mai mare parte a vieţii în trup, după ajungerea la limanul ceresc, o ţine ridicată în contemplare (în vederea duhovnicească), ca pe una ce e răpită în cer. Bine zice despre aceasta cel ce a cercat-o pe ea : «Că cei puternici ai lui Dumnezeu s-au ridicat foarte, de la pămînt» (Ps. 44, 9). Unul din aceştia ştim că a fost şi egipteanul care nu şi-a lăsat mîinile sale întinse mult timp în rugăciune cînd se ruga cu unii [933].

4) Unul poate fi nepătimitor, dar altul mai nepătimitor decît nepătimitorul. Cel dintîi urăşte cu tărie

---

nestricăciune în parte e baza pentru nestricarea osemintelor sfinţilor şi pentru nestricăciunea lor totală în veacul viitor.

932. Sfîntul Efrem. Este desăvîrşirea desăvîrşită şi în acelaşi timp nedesăvîrşită, pentru că nu mai e în ea nimic necurat, ci petrece în nesfîrşirea oceanului dumnezeiesc, dar acest ocean nu-l poate cuprinde niciodată deplin. Desăvîrşirea e totdeauna însetată după şi mai multă desăvîrşire. «Cei nepătimitori întinzîndu-se spre vîrful dorit fără să se satură, fac desăvîrşirea nedesăvîrşită, deoarece bunătăţile veşnice nu au sfîrşit». Totdeauna le poţi uni şi mai mult cu un alt subiect în iubire ; el îţi rămîne inepuizabil. Cu atît mai mult, cu Subiectul dumnezeiesc. *Alta :* «Ea e desăvîrşită cît priveşte măsura puterii omeneşti, dar nedesăvîrşită întrucît se depăşeşte pururea pe ea însăşi, prin adaosurile în parte, şi se înalţă neîncetat prin înălţările spre moarte» (spre moartea faţă de sine însuşi).

933. Ed. 1970 : «Vorbeşte despre Moise Etiopianul, sau despre Ava Sisoe».

cele rele, cel de al doilea se îmbogăţeşte fără să se sature în virtuţi [934].

5) Nepătimire a dovedit cel ce a spus: «Am dobîndit mintea Domnului» (I Cor. 6, 1). Nepătimire a dovedit egipteanul care a zis că nu are frică de Domnul [935]. Nepătimire a dovedit cel ce s-a rugat să se întoarcă la el patimile [936]. Cine s-a învrednicit, înainte de strălucirea viitoare, de nepătimire, ca Sirul acela [937]? Căci vestitul proorocDavid a zis către Domnul: «Lasă-mă ca să răsuflu» (Ps. 38, 13), iar acest atlet al lui Dumnezeu: «Slăbeşte, Doamne, valurile harului Tău».

6) Nepătimire are sufletul care aşa de mult s-a îmbibat de calitatea virtuţilor, ca cei pătimaşi, de plăceri.

7) Dacă lăcomia pîntecelui stă în aceea că cel stăpînit de ea se sileşte pe sine să mănînce chiar fără poftă, firea înfrînării stă în aceea că cel ce se nevoieşte în ea, chiar cînd e flămînd îşi stăpîneşte firea sa nevinovată.

8) Dacă desfrînarea stă în aceea că cel stăpînit de ea se înfierbîntă şi după animalele necuvîntătoare, firea neprihănirii are faţă de toate o simţire ca faţă de cele neînsufleţite.

9) Dacă hotarul iubirii de arginţi stă în aceea că cel stăpînit de ea nu încetează niciodată să strîngă şi nu

934. «Nepătimirea are în sine sufletul care nu se împătimeşte de lucruri, şi care rămîne netulburat chiar şi de amintirea lor». *Alta:* «Păzirea poruncilor lui Dumnezeu naşte nepătimirea; iar nepătimirea sufletului păstrează cunoştinţa».

935. «Sfîntul Antonie». Nu are frica slugii, dar o are pe cea a fiului, plină de iubire. Căci petrece în Dumnezeu, eliberat de împătimirea de lucruri.

936. Sfîntul Ioan Colovos. Să se întoarcă spre a le înfrînge din nou şi a face şi mai tare firea sa.

937. Sfîntul Efrem.

se poate sătura niciodată [938], hotarul neagonisirii stă în a nu cruța cineva nici trupul său [939].

10) Dacă hotarul trîndăviei e a nu avea răbdare în nici o odihnă [940], al răbdării este a se socoti cineva în orice necaz ca fiind în odihnă.

11) Dacă oceanul mîniei stă în a se înfuria chiar cînd nu e nimeni de față, al îndelungii răbdări stă în a fi cineva la fel de liniștit fie că e de față, fie că nu e de față cel ce-l defaimă.

12) Dacă înălțimea slavei deșarte stă în a face cineva schime și fapte fățarnice, chiar cînd nu e de față nimeni care e obligat să-l laude [941], semnul lipsei de

938. «Hotarul» oricărei patimi e să nu aibă hotar, ca și fericirea veșnică. Patima are și ea o sete de infinitate și chiar un progres la infinit, o sete de infinitate în direcția nimicului, la al cărui capăt nu se poate ajunge niciodată, odată ce existența e creată de Dumnezeu. Aceasta poate fi în parte o explicare a veșniciei iadului. E o sete spre o existență aparentă, dar în realitate tot mai inconsistentă. La hotarul ei nu se poate ajunge niciodată, pentru că făptura e ținută în existență de Dumnezeu și ea trebuie să se miște la nesfîrșit fie în Dumnezeu, Cel real infinit, ca să cuprindă tot mai mult din El, fie împotriva Lui, mișcare care e și ea nesfîrșită, pentru că El fiind infinit, niciodată făptura nu ajunge să nege tot ce este El. «Patima iubirii de arginți stă în a se bucura cineva să ia (mereu) și în a se întrista să dea (pentru că i se pare că pierde din putința dobîndirii infinitului); iar unul ca acesta nu-i un bun chivernisitor», pentru că nu ajunge la infinitul spre care aspiră.

939. Dar cu cît înfrînează cineva mai mult mișcările trupului său, cu atît acestea sînt copleșite mai mult de energiile Duhului Sfînt, care sînt infinite. Cu cît moare cineva mai mult sieși, cu atît se umple mai mult de iubirea lui Dumnezeu, care e infînită, fiind a Subiectului infinit.

940. Leneșul niciodată nu socotește că se odihnește cît îi place. E și în el o sete infinită a lîncezelii. Dimpotrivă răbdarea nu se socotește sleită de nici o greutate.

941. Avem aci un șir de ilustrări concrete ale setei de infinit a diferitelor patimi. Toate patimile își hrănesc setea de infinit din închipuirea că ar fi consistent ceea ce nu este. Ele se mișcă deci în fond spre tot mai mult nimic, spre subțierea tot mai mare a existenței, care-și păstrează mereu aparența de mai multă existență. Dar parcă cel mai mult se hrănește din nimic slava deșartă. Ea îl face pe cel stăpînit de ea să-și închipuie

slavă deşartă se arată în a nu se lăsa cineva niciodată furat cu cugetarea de prezenţa celor ce-l laudă.

13) Dacă semnul pierzaniei, sau al mîndriei stă în a se mîndri cineva în orice stare sărăcăcioasă sau dispreţuită s-ar afla, dovada smereniei mîntuitoare stă în a avea cineva un cuget smerit în faptele şi isprăvile cele mai înalte.

14) Dacă dovada împătimirii totale stă în a se supune cineva repede tuturor gîndurilor şi pornirilor semănate de draci, eu am învăţat că semnul sfintei nepătimiri stă în a putea zice cu adevărat : «Abătîndu-se cel rău de la mine, n-am cunoscut» (Ps. 100, 5), nici cum a venit, nici pentru ce, nici cum a plecat, ci sînt întreg nesimţitor faţă de acestea, fiind în întregime unit cu Dumnezeu, acum şi pururea în viitor.

15) Cel ce s-a învrednicit de o astfel de stare, fiind el încă în trup, Îl are pe Dumnezeu cîrmaci, sălăşluit în sine în toate cuvintele, faptele şi gîndurile. De aceea simte înăuntru, prin iluminare, voia Domnului cum ar auzi un glas şi se află ridicat mai presus de toată învăţătura omenească. «Cînd voi veni, zice, şi mă voi arăta feţei lui Dumnezeu ?» (Ps. 41), căci nu mai pot suporta în mine puterea dorului, şi caut spre frumuseţea nemuritoare pe care mi-ai dat-o înainte de lut [942]. Nepă-

că-l văd şi că-l laudă şi cei ce nu sînt de faţă şi de aceea dă în chip făţarnic chipuri atrăgătoare vrednice de laudă faptelor sale nevrednice de laudă. Dă faţă impunătoare ruinelor sau ruinei propriei fiinţe şi-şi închipuie prezenţe care nu sînt şi crede în sinceritatea celor ce-l laudă, oricîte semne despre nesinceritatea lor ar avea. Chinul acestora e că înaintînd tot mai mult spre o subţiere a existenţei, în acelaşi timp sînt stăpîniţi de nesiguranţa acestei aparente consistenţe. De aceea ajung uneori şi la sinucidere.

942. «Numeşte *frumuseţea nemuritoare*, nemurirea. Iar *lut*, acest trup pămîntesc, pe care Adam l-a îmbrăcat după neascultare, cum zice Grigorie cel cu numele de Teologul». Înainte de cădere Adam avea şi trupul nemuritor, sau apt de nemurire, prin faptul de a fi fost umplut de energiile Duhului Sfînt, deci înduhovnicit.

timitorul, ce trebuie să spunem mai mult, «nu mai vieţuieşte el, ci Hristos vieţuieşte în el» (Gal. 2, 20), cum zice cel ce s-a luptat lupta cea bună şi călătoria a săvîrşit şi credinţa a păzit.

16) Coroana împăratului nu e alcătuită dintr-o singură piatră. Nu se desăvîrşeşte nepătimirea de vom nesocoti fie şi numai o singură virtute. Înţelege nepătimirea ca palatul Împăratului celui din ceruri ; iar multele locaşuri, ca locuinţele din lăuntrul cetăţii [943]. Iar prin zidul acestui Ierusalim ceresc, înţelege iertarea greşalelor.

17) Să alergăm, fraţilor, să alergăm ca să ne bucurăm de intrarea în cămara de nuntă a palatului. Că de vom lipsi din vreo pricină oarecare, fie din pricina poverii vreunei patimi ce ne stăpîneşte de mai înainte, fie din pricina vremii, fie şi numai de vreun locaş din jurul cămării de nuntă, va fi mare nenorocire. Chiar de şchiopătăm încă şi sîntem slăbănogi, să ajungem în tot chipul măcar în lăuntrul zidului. Că cel ce nu ajunge înainte de sfîrşit la zidul acela, sau nu a trecut dincolo de el, se va sălăşlui în pustiul dracilor. De aceea se ruga careva : «Întru Dumnezeul meu voi trece peste zid» (Ps. 17, 32). Iar altul zice ca din partea lui Dumnezeu : «Oare nu păcatele voastre sînt cele care fac despărţirea între voi şi Mine ?» (Is. 59, 2).

18) Să dărîmăm, o, prieteni, peretele din mijloc al despărţiturii, pe care l-am zidit în chip rău, prin neascultare. Să primim chiar din această viaţă dezlegarea datoriei. Pentru că nu este în iad cine să poată ierta datoria.

943. «Multe locaşuri» numeşte măsurile înţelegerii celor sălăşluiţi în ţara aceea, adică dreptele socoteli şi deosebirile de înţelegere de care se bucură. Căci n-a înţeles prin «multe locaşuri», deosebiri de locuri, ci treptele darurilor».

19) Să ne sîrguim, fraților, de aci înainte. Căci de ne vom sili, vom fi scrişi în cartea vieții (Apoc. 3, 5). Nu încape motiv de dezvinovățire: nici căderea, nici vremea, nici povara [944]. «Cîți au primit pe Domnul, prin baia naşterii din nou, le-a dat lor putere să se numească fii ai lui Dumnezeu» (In. 1, 12), zicînd: «Opriți-vă şi cunoaşteți că Eu sînt Dumnezeu» (Ps. 45, 10) şi nepătimirea [945]. Lui fie slava în vecii vecilor. Amin.

Fericita nepătimire înalță de la pămînt mintea sărmană şi ridică pe cea săracă din patimi. Dragostea atotlăudată o face să şadă cu îngerii stăpînitori, cu căpeteniile poporului Izrail.

CUVINTUL XXX

Despre legătura treimii virtuților, a dragostei, a nădejdii şi a credinței

1) «Iar acum, după toate cele spuse înainte, rămîn aceste trei, legătura care strînge şi ține toate: credința, nădejdea şi dragostea. Dar mai mare decît toate este dragostea. Căci Dumnezeu se numeşte dragoste» (I Cor. 13, 13).

Dar eu (pe cît pot să înțeleg), pe una o văd ca rază, pe alta ca lumină, iar pe cealaltă ca cerc [946]. Şi toate sînt o strălucire şi o lumină. Cea dintîi toate le poate face şi zidi; a doua îmbrățişează mila lui Dumnezeu; iar a treia niciodată nu cade, nu încetează a privi şi nu lasă pe cel rănit de ea să-şi liniştească fericita nebunie.

944. Nu ne putem dezvinovăți nici cu căderea dinainte, (în Eden), nici cu lipsa de timp, nici cu greutățile vieții.

945. Nepătimirea în omul duhovnicesc, sau în sfînt, e lucrarea lui Dumnezeu, sau Dumnezeu însuşi, care copleşeşte lucrarea omului.

946. Ed. 1970: «Credința este ca raza soarelui, nădejdea ca lumina lui şi dragostea ca cercul lui».

2) Cel ce voieşte să vorbească despre dragostea lui Dumnezeu încearcă să vorbească despre Dumnezeu însuşi. Dar a vorbi despre Dumnezeu prin cuvinte e greşit şi primejdios celor ce nu iau aminte [947]. Cuvîntul despre dragoste e cunoscut îngerilor, dar şi acelora, numai prin lucrarea iluminării. Dragostea e Dumnezeu. Iar cel ce voieşte să arate hotarul (definiţia *n.tr.*) Acestuia, e ca cel ce, orb fiind, numără nisipul de pe fundul oceanului.

3) Dragostea, după calitate, e asemănarea cu Dumnezeu, pe cît e cu putinţă muritorilor. Iar după lucrare, e o beţie a sufletului. După însuşire, e izvorul credinţei, adîncul fără fund al îndelungii-răbdări, oceanul smereniei.

4) Dragostea este, propriu-zis, lepădarea a tot cugetul potrivnic [948], dacă dragostea nu socoteşte răul. Dragostea, nepătimirea şi înfierea se deosebesc numai prin numiri. Precum lumina, focul şi flacăra se unesc într-o singură lucrare, aşa, înţelege şi despre acestea. În măsura în care îi lipseşte ceva din plinătate, încape în ea frica. Căci cel fără de frică, sau s-a umplut de iubire, sau a murit cu sufletul [949].

5) Nu e un lucru necuvenit a asemăna chipurile dorului, fricii, sîrguinţei, rîvnii şi robiei omeneşti, cu cele ale dragostei de Dumnezeu. Fericit este cel ce are faţă de Dumnezeu un dor asemănător celui pe care-l are îndrăgostitul nebun faţă de iubita lui [950]. Fericit este

947. E primejdios a vorbi despre Dumnezeu, fără a te simţi copleşit de măreţia şi de iubirea Lui, adică a vorbi cu indiferenţă, cu mîndria că-L poţi cuprinde, sau chiar în bătaie de joc.

948. Dragostea nu cugetă nimic potrivnic cuiva.

949. A murit cu sufletul, pentru că e copleşit de viaţa duhului. Dar a putut muri cu sufletul şi pentru că nu mai este în comunicare cu viaţa adevărată, care-i vine din Dumnezeu. Prin suflet înţelege mişcările sufleteşti îndreptate spre cele ale lui Dumnezeu.

950. «Coborînd la neputinţa noastră, părintele îşi ia exemple din cele mai mici, de la noi».

cel ce se teme de Domnul aşa de mult, cît se tem cei pîrîţi, de judecător. Fericit este cel ce s-a făcut atît de sîrguitor în sîrguinţa cea adevărată, pe cît de recunoscător s-a făcut slujitorul faţă de stăpînul său. Fericit este cel ce s-a făcut atît de rîvnitor în virtuţi, pe cît sînt de atenţi în rîvna lor soţii faţă de soţiile lor. Fericit este cel ce stă în rugăciune în faţa Domnului, precum stau slujitorii în faţa împăratului [951]. Fericit este cel ce se nevoieşte să placă aşa de neîntrerupt Domnului, pe cît oamenilor. Nu se lipeşte pruncul de sînul mamei, cum obişnuieşte fiul iubirii să se lipească totdeauna de Domnul.

6) Cel ce iubeşte cu adevărat, îşi închipuie pururea faţa celui iubit şi o îmbrăţişează cu dulceaţă în lăuntrul său. Unul ca acesta nu se mai poate linişti nici în somn de dorul aceluia, ci şi atunci se îndeletniceşte cu cel dorit. Aşa se întîmplă cu fiinţele trupeşti, aşa cu cele netrupeşti [952].

7) Cineva rănit de săgeata dragostei a zis despre sine (lucru de care mă minunez): «Eu dorm», silit de trebuinţa firii, «iar inima mea veghează» (Cînt. Cînt. 5, 2), din pricina mărimii dragostei.

8) E de amintit, o, iubitule, că după pieirea fiarelor din jurul sufletului, acesta se doreşte şi se sfîrşeşte după Domnul, înfierbîntat ca de un venin, de focul dragostei [953].

951. «Cel ce stă în faţa împăratului şi slujeşte pe oameni, cîteodată face aceasta cu făţărnicie şi pentru înşelarea ochilor şi pentru plată, din care cauză se şi lipseşte de fericire. Dar fericit cu adevărat este acela care potrivindu-şi chipul dinăuntru cu cel din afară, se arată stînd înainte cu toată mintea, comunicîndu-şi cu cuget bucuros cererile unul către altul».

952. «La fel, zice, e cu dragostea trupească şi cu cea duhovnicească, ce este de asemenea în trup».

953. «Izbăvit de patimi prin smerita cugetare, arde stăpînit de dragostea dumnezeiască».

9) Foamea lucrează nearătat şi nedesluşit, iar lucrarea setei se întinde şi se face tuturor arătată prin fierbinţeală. De aceea zice cel ce doreşte pe Dumnezeu: «Însetat-a sufletul meu spre Dumnezeu cel tare, cel viu» (Ps. 41, 2).

10) Dacă faţa celui iubit ne preschimbă în chip vădit pe toţi şi ne face luminoşi, veseli şi neîntristaţi, ce nu poate face faţa Stăpînului, cînd vine în chip nevăzut în sufletul curat?

11) Frica, cînd se iveşte în simţirea sufletului, obişnuieşte să topească şi să mănînce întinăciunea. «Pătrunde cu frica, zice, carnea mea» (Ps. 118, 120). Iar cuvioasa iubire uneori obişnuieşte să-i mănînce pe unii, potrivit celui ce a spus: «Robitu-mi-ai inima, robitu-mi-ai inima» (Cînt. Cînt. 4, 9), iar alteori îi face pe alţii să se bucure şi-i umple de strălucire: «Spre El, zice, a nădăjduit inima mea şi m-am temut; şi a înflorit trupul meu» (Ps. 27, 10); şi: «Cînd inima se veseleşte, faţa înfloreşte» (Pilde, 15, 13).

Cînd deci omul întreg se amestecă cu iubirea lui Dumnezeu, atunci strălucirea sufletului se arată în trup ca într-o oglindă. Aşa se umplea de slavă văzătorul-de-Dumnezeu Moise. Cei ce au atins această treaptă, deopotrivă cu a îngerilor, uită de multe ori de hrana trupească. Ba socotesc că nici nu o doresc pe aceasta. Şi nu e de mirare, dacă şi dragostea potrivnică respinge de multe ori hrana.

Socotesc că trupul acestor nestricăcioşi nici nu se îmbolnăveşte oricum. Căci s-a făcut nestricăcios, curăţindu-se prin văpaia neprihănirii, care a pus capăt celeilalte văpăi [954]. Socotesc că nici de mîncare nu se

954. Poate fi vorba de văpaia poftei necurate, care e oprită de focul dorinţei de curăţie. Dar poate fi vorba şi de fierbinţeala bolii. Şi aceasta e copleşită şi oprită de focul dragostei de Dumnezeu. Slăbiciunea trupului, care-l duce la boală, e înlăturată de tăria Duhului. E demnă de remarcat

apropie cu plăcere [955]. Căci focul ceresc obişnuieşte să hrănească sufletele acestora cum hrăneşte apa de sub pămînt rădăcina plantei.

12) Creşterea fricii pune început iubirii. Iar capătul desăvîrşit al neprihănirii e pricină a cunoaşterii lui Dumnezeu şi a cuvîntării de Dumnezeu (a teologiei *n.tr.*). Cel ce şi-a unit simţirile cu Dumnezeu, e învăţat tainic de El cuvintele Lui, iar fără unirea acestora (cu Dumnezeu), e greu a grăi despre Dumnezeu [956].

13) Cuvîntul fiinţial al lui Dumnezeu desăvîrşeşte neprihănirea, omorînd moartea sufletului prin prezenţa Lui. Iar aceasta odată omorîtă, ucenicul se luminează în cunoaşterea şi cuvîntarea de Dumnezeu [957]. Cu-

---

această explicare a nestricăciunii pe care o vor dobîndi trupurile noastre în viaţa viitoare, prin văpaia iubirii curate a lui Dumnezeu.

955. Plăcerea vieţii în Dumnezeu copleşeşte şi plăcerea de mîncare.

956. Neprihănirea desăvîrşită dă putinţa cunoaşterii de Dumnezeu şi vorbirii despre El. Dumnezeu e cunoscut prin curăţie. Curăţia limpezeşte ochii sufletului care văd pe Dumnezeu. Curăţia e legată cu simţirea. Simţirile curate se unesc cu Dumnezeu. Simţirile sufletului, cînd sînt curate, iau contact cu Dumnezeu, cum ia contact cu lucrurile vederea ochilor nestînjenită de urdori. Dumnezeu e cunoscut prin experienţă de simţirile curate, care ca atare se unesc cu Dumnezeu. Sensibilitatea spirituală, sau mai bine-zis duhovnicească, e semnul atingerii noastre cu Dumnezeu, al pătrunderii Lui în noi. Dumnezeu trezeşte această sensibilitate. Dumnezeu însuşi nu e un obiect pasiv al cunoaşterii noastre deductive şi individualiste, ci subiect care mişcă prin iubirea Lui faţă de noi sufletul nostru, cînd se deschide lui Dumnezeu, cînd e întreg aţintit spre El, plin de dorul faţă de El. Dumnezeu imprimă atunci minţii noastre sensurile existenţei Sale odată cu realitatea Sa şi deci provoacă în aceasta cuvintele care exprimă aceste sensuri (raţiuni) ale Lui.

957. Cuvîntul lui Dumnezeu luminează sufletul pentru că e lumina lui Dumnezeu plină de toate înţelesurile dumnezeieşti. Dar nu luminează înainte de a-l curăţi. Numai cel curat primeşte lumina în el. Chiar lucrul curat străluceşte. Curăţia e totodată viaţa superioară, pentru că e sensibilitate pentru ceea ce e bun, înalt, frumos. De aceea, Cuvîntul cel curat şi luminos, curăţind sufletul, îl scoate din starea tocită, murdărită, moartă, pentru arătarea iubirii şi luminii lui Dumnezeu, în el şi prin el. «Cuvîntul

vîntul Domnului, cel din Cuvîntul Tatălui, curat, rămîne în veacul veacului [958]. Iar cel ce n-a cunoscut pe Dumnezeu, vorbeşte despre El prin presupuneri [959].

14) Neprihănirea a făcut pe ucenic teolog (cuvîntător de Dumnezeu, *n.tr.*), întărind prin el dogmele Treimii [960].

15) Cel ce iubeşte pe Domnul, a iubit mai întîi pe fratele său. Dovada primului lucru este cel de al doilea. Cel ce iubeşte pe aproapele, nu rabdă vreodată pe cei ce clevetesc, şi fuge de ei mai degrabă ca de foc. Cel ce zice că iubeşte pe Domnul, dar pe fratele său se mînie, este asemenea celui ce aleargă în vis [961].

16) Tăria iubirii este nădejdea. Căci prin aceasta aşteptăm plata iubirii [962]. Nădejdea este bogăţia bogăţiei nearătate. Ea este vistieria neîndoielnică dinainte

---

lui Dumnezeu Tatăl desăvîrşeşte curăţia în cel ce Se sălăşluieşte. Iar moartea sau patimile îl omoară cu desăvîrşire».

958. Însuşi cuvîntul Cuvîntului e curat şi deci luminos. Ceea ce spune El, fiind adevărul neschimbat, rămîne în veci.

959. «Cuvîntul duhovnicesc umple de încredinţare simţirea înţelegătoare. Căci din Dumnezeu porneşte o lucrare a iubirii plină de putere şi de înţelesuri. De aceea, mintea noastră rămîne fără îndoieli în mişcările cunoaşterii lui Dumnezeu şi a cuvîntării de Dumnezeu. Căci nu suferă atunci de neputinţa pe care o aduce grija. Pentru că atîta se lărgeşte în vederi (contemplaţii), cît voieşte lucrarea iubirii. Bine este deci să rămînă pururea în credinţă cel mişcat de iubire. Căci nimic nu e mai sărac decît o cugetare ce gîndeşte (filozofează) cele ale lui Dumnezeu, în afara lui Dumnezeu». Acela rămîne cu nişte scheme goale, cu nişte formule fără acoperire, cu nişte umbre abstracte, fără puterea de a fi mişcat la fapte, ci umplîndu-se de îngîmfare. Iubirea e organ de cunoaştere, de adevărată cunoaştere. Aceasta e o învăţătură comună a părinţilor. Numai prin ea cunoaştem persoana, dar mai ales pe Dumnezeu, Persoana supremă; pentru că numai prin iubire intrăm în lăuntrul Ei şi Ea numai prin iubire ne deschide lăuntrul Ei.

960. E vorba de sfîntul Ioan Evanghelistul.

961. Adică nu se mişcă în mod real înainte, ci i se pare că se mişcă.

962. Plata iubirii nu poate fi decît tot iubirea. Iubim nădăjduind că vom iubi tot mai mult şi că vom fi şi noi iubiţi mai mult.

de vistierie. Ea este odihnă în osteneli. Ea este uşa iubirii. Ea omoară deznădejdea. Ea este icoana celor ce nu sînt de faţă. Lipsa nădejdii este pieirea iubirii. De ea sînt legate trudele, de ea atîrnă ostenelile, pe ea o înconjoară mila.

17) Călugărul cu nădejde tare junghie lenea, omorînd cu sabia acesteia pe aceea. Cercarea (experienţa) naşte nădejdea darurilor Domnului. Căci cel necercat nu rămîne neîndoit. Mînia risipeşte nădejdea. Căci aceasta nu ruşinează. Iar cel ce se mînie are chip necuviincios.

18) Iubirea dăruieşte proorocia. Iubirea pricinuieşte minunile. Iubirea este adîncul (abisul) luminării [963].

Iubirea este izvorul focului. Cu cît ţîşneşte mai mult, cu atît îl arde mai tare pe cel însetat. Iubirea este statornicia îngerilor; iubirea e înaintarea veacurilor [964]. «Spune-ne nouă, o, frumoaso între virtuţi, unde-ţi paşti oile ? Unde te adăposteşti la amiază ? Luminează-ne pe noi, adapă-ne pe noi, călăuzeşte-ne pe noi, povăţuieşte-ne pe noi, pentru că voim să urcăm la tine. Căci tu stăpîneşti peste toate» (Cînt. Cînt. 1, 7). Iar acum mi-ai robit sufletul şi nu pot să suport flacăra ta [965]. De unde să pornesc a te lăuda ? «Tu stăpîneşti tăria mării, iar frămîntarea valurilor tu o potoleşti şi o ucizi. Tu smereşti cugetul mîndru ca pe un ră-

963. Iubirea e cunoaştere. Pe cît de nesfîrşită e iubirea, pe atît de nesfîrşită e cunoaşterea ce o dă ea. Pentru că iubirea este a persoanei. Persoana e subiectul ei. Fără persoană nu se înţelege iubirea. Şi persoana este nesecată în manifestările mereu noi şi mereu mai adînci ale iubirii. Dacă iubirea nu e fără persoană, nici persoana nu se înţelege, în existenţa ei sănătoasă şi în indefinitul ei, fără iubire.

964. Fără iubire eternitatea ar fi încremenită. Iubirea este o continuă noutate şi totuşi ea e stabilitatea neschimbată. Dar prin iubire înaintăm aici şi ne vom odihni acolo, în viaţa îngerească.

965. P.G. dă ca scolie cap. 34 din Diadoh, Filoc. rom. I, p. 347—348.

nit. Cu braţul puterii tale ai risipit pe duşmanii tăi» (Ps. 88, 11). Iar pe cei ce te iubesc îi faci nebiruiţi.

Dar eu mă grăbesc să aflu cum te-a văzut pe tine Iacob stînd neclintit în vîrful scării ? Spune-mi mie, celui ce întreb, cum este urcuşul acesta ? Şi care este chipul şi totalitatea treptelor lui, pe care cel ce te iubeşte le-a pus ca suişuri în inima lui ? (Ps. 83, 6). Însetat-am să ştiu care este numărul acestora, cît durează timpul urcuşului ? Căci cel ce ţi-a cunoscut lupta şi vederea, ne-a arătat pe călăuzitori [966], dar nimic altceva n-a voit să ne lămurească. Mai bine zis n-a putut (Fac. 18, 12).

Iar ea, împărăteasa (dar socotesc că e mai bine să spun El) [967], arătîndu-mi-se ca din cer, mi-a şoptit la urechea sufletului : de nu te vei dezlega, o, îndrăgostitule, de grosime, nu vei putea să cunoşti frumuseţea mea [968]. Iar scara să te înveţe totalitatea bine alcătuită a virtuţilor [969]. Căci eu stau neclintit în vîrful ei, cum

966. «Călăuzitori numeşte pe îngeri, pe care Iacob i-a văzut suind şi coborînd pe scară».

967. «Adică Dumnezeu, căci El este iubirea». Iubirea nu există decît ca simţire a persoanei. Iar suprema Persoană, mai bine-zis comunitate de Persoane, este şi supremul Subiect şi izvor al iubirii. Teologia de stil occidental ne-a obişnuit cu ideea unui Dumnezeu căruia l-a atribuit multe însuşiri ale stării noastre căzute, potenţate la maximum : putere, stăpînire, dreptate de tip lumesc etc. Dar Dumnezeu e cu totul dimpotrivă. Puterea Lui este iubirea, bunătatea, blîndeţea, gingăşia, coborîrea Lui la întrupare, prin care a imprimat şi firii noastre omeneşti smerenia ca adevărata ei însuşire. Aceasta deci nu e ceva contrar lui Dumnezeu, ci ceea ce are El în Sine însuşi.

968. Frumuseţea duhovnicească se arată în trupul subţial, delicat, ca într-o icoană bizantină.

969. «Întrebare : Care este desăvîrşirea multelor roade ale Duhului ? Răspuns : Cînd se va învrednici cineva de iubirea desăvîrşită a lui Dumnezeu. Întrebare : Şi de unde cunoaşte cineva că a ajuns la aceasta ? Răspuns : Cînd se va mişca aducerea aminte de Dumnezeu în cugetarea lui şi îndată inima lui se va mişca în iubirea Lui şi din ochii lui vor curge lacrimi cu îmbelşugare. Căci e obiceiul iubirii să aprindă lacrimi din adu-

a zis marele meu cunoscător: «Iar acum rămîn aceste trei: credinţa, nădejdea, dragostea; dar mai mare decît toate este dragostea» (I Cor. 13, 14).

ÎNDEMNARE SCURTĂ ŞI LA FEL DE PUTERNICĂ LA CELE SPUSE MAI ÎNAINTE PE LARG

Urcaţi, urcaţi, fraţilor, punînd cu rîvnă suişuri în inimă. Auziţi pe cel ce spune: «Veniţi să ne suim la muntele Domnului şi la casa Dumnezeului nostru» (Is. 2, 3); «a Celui ce a tocmit picioarele noastre ca ale cerbului şi ne-a pus pe noi peste cele înalte pentru a birui în calea Lui» (Ps. 17, 36).

Alergaţi, rogu-vă, cu cel ce zice: «Să ne sîrguim, pînă ce vom ajunge toţi la unitatea credinţei şi la cunoştinţa lui Dumnezeu, la bărbatul desăvîrşit, la măsura vîrstei plinătăţii lui Hristos» (Efes. 4, 13), Care botezîndu-Se la treizeci de ani, după vîrsta văzută, a avut desăvîrşita treaptă a treizecea, în scara cea înţelegătoare, dacă iubirea este Dumnezeu. Căruia I se cuvine cîntarea, stăpînirea, întru Care este puterea, întru Care este, era şi va fi pricina cea una a tuturor bunătăţilor în veacuri fără hotare. Amin.

---

cerea aminte de cei iubiţi. Şi cel ce este aşa, nu va fi niciodată lipsit de lacrimi. Pentru că nu-i lipseşte prilejul care să-l facă să-şi aducă aminte de Dumnezeu. Aşa încît el vorbeşte şi în somn cu Dumnezeu. E obiceiul iubirii să facă acestea. Şi ea este desăvîrşirea oamenilor în viaţa lor».